

วารสาร

การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

ISSN 2286-9824

Journal of Community Development and Life Quality

1. จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา	1
วิภาดา มุกดา วันเพ็ญ ครร燔ານາ	
2. การจัดการสังคมผู้สูงอายุของพื้นที่ทุบเขามีองค์ความรู้ จังหวัดโคชิ ประเทศไทย	22
เพ็ชรี รุปะวิเชตร์ จิรพร ชมพิกุล พลอยไพลิน รุปะวิเชตร์ และศรีจันทร์ พูจิ	
3. บทเรียนการกำหนดเขตการใช้ที่ดินของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางสู่ว่าที่เมืองมรดกโลกเชียงใหม่	44
ศันสนีย์ กระจ่างโฉม สุดารัตน์ อุทารัตน์ กรวรรณ สังขกร อาช้วบารมี มณีตระกูลทอง และ สามารถ สุวรรณรัตน์	
4. ความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบรรเทาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างบริเวณพื้นที่	
อุทayan แห่งชาติแห่งกรุงศรีฯ	
วิกานดา ใหม่เพย และแรมลี ไทย อาษาอก	63
5. ความเต็มใจจาของผู้ใช้บริการต่อคุณลักษณะพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร	87
บุษกร ก้อนทอง สุวรรณฯ ประนีตตากุล และณรงค์ วีระไวทยะ	
6. องค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงคำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัด	
สุพรรณบุรี	
อะเค็อ กลุ่ประสุตติดิก และ บุณยภา พลวัน	106
7. คนหาปลา กับทุนทางสังคม: สวัสดิการชุมชนชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย	131
จิรัชยา เลียวกก กันชัย ธรรมเจ้าการ เกษตรชัย และทีม และอุทิศ สังชรัตน์	
8. แบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในประเทศไทย	153
ปาณิสรา จรัสวิญญุ และฉัตรชนก จรัสวิญญุ	
9. องค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงคำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	
รุจิราภา งามสรรคุ และ บุณยภา พลวัน	176
10. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครุและปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานคณศึกษาศาสตร์	
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
นิธิดา อุดิภัทธนันท์ นันทิยา แสงสิน และปทุมวดี ศิริสวัสดิ์	202

Guide for Authors

Manuscripts submitted for publication should be of high academic merit and are accepted on condition that they are contributed solely to the Journal of Community Development and Life Quality. Manuscripts, parts of which have been previously published in conference proceedings, may be accepted if they contain additional material not previously published and not currently under consideration for publication elsewhere.

Submission of a multi-authored manuscript implies the consent of all the participating authors. All manuscripts considered for publication will be peer-reviewed by independent referees.

Submission checklist

Manuscript submission must include title page, abstract, key words, text, tables, figures, acknowledgments, reference list and appendices (if necessary). The title page of this file should include the title of the article, full names, official name and affiliations of all authors, E-mail address, telephone and fax numbers and full postal address of the corresponding author.

Preparation and Submission of Manuscripts

Authors submitting manuscripts for consideration for publication should follow the following guidelines.

1. Manuscript texts must be written using high-quality language. For non-native English language authors, the article should be proof-read by a language specialist before it is sent to Journal.

2. Manuscript texts should not exceed than 10 pages and the combined number of figures and tables. The inclusion of more figures and tables will reduce the word allowance, and vice versa.

3. The manuscript text and tables should be created using Microsoft Word.

4. Manuscript texts should be prepared single column, with sufficient margins (1.0 inch) for editorial and proof-reader's marks. 12 pt Times New Roman font should be used throughout and all pages numbered consecutively.

5. Abstracts should not exceed than 200 words. About 5 keywords should also be provided.

6. All measures in the text should be reported in abbreviation.

7. Tables and figures should each be numbered consecutively.

8. Acknowledgments should be as brief as possible, in a separate section before the references, not in the text or as footnotes.

9. Citations of published literature in the text should be given in the form of author and year in parentheses; (Jurasitha *et al.*, 2008), or, if the name forms part of a sentence, it should be followed by the year in parenthesis; Jurasitha *et al.* (2008). All references mentioned in the reference list must be cited in the text, and vice versa. The references section at the end of the manuscript should list all and only the references cited in the text in alphabetical order of the first author's surname. The following are examples of reference writing.

Reference to a journal article:

Jurasitha, S., R. Norkaew, T. Vearasilp, and M. Kreuzer. 2008. Carcass and meat quality of Thai native cattle fattened on Guinea grass (*Panicum maximum*) or Guinea grass-legume (*Stylosanthesguianensis*) pastures. Meat Science 155-162.

Reference to article or abstract in a conference proceedings:

Kempster, A.J., and D.B. Lowe. 1993. Growth performance and carcass characteristics as influenced by genotype and environment. *In: Proc. 44th Annual Meeting of the EAAP*. Aarhus, Denmark.

Reference to a book:

Voet, D. and J.G. Voet. 1995. Biochemistry. 2nd ed. John Wiley & Son, Inc. New York, 1361 p.

Reference to an edited book:

Fletcher D.L. 1999. Poultry meat color. pp. 159-175. *In: R.I. Richardson, and G.C. Mead (Eds.). Poultry Meat Science. Poultry Science Symposium Series. Vol.25. CABI Publishing, Wallingford.*

Reference to electronic data source (used only when unavoidable):

Matakohe gardens. 2012. *Sandersoniaflowers*. (Online). Available: <http://matakohegardens.homestead.com/SandersoniaFlowers.html> (24 February 2012).

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

Journals of Community Development and Life Quality

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2561)

Volume 6, Issue 1 (January – April 2018)

ISBN: 2286-9824

ผู้จัดพิมพ์	เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน		Upper Northern Research Administrative Network
Publisher			
กำหนดการพิมพ์	วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับ/ปี)		Tri-annually
Publication	ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน		Issue 1 January-April
	ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม		Issue 2 May-August
	ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม		Issue 3 September-December
วัตถุประสงค์			To be Humanities and Social Sciences journal published the results of research scholars and the general quality and can be used, especially for community development and enhance the quality of life. The journal was supported by the Office of the Higher Education Commission (OHEC)
Objective			
ที่ปรึกษา	ดร. สุภัทร	จำปาทอง	เลขานุการคณะกรรมการอุดมศึกษา
Consulting	Suphat Champatong, Ph.D.		Secretary-General
	นางอรสา	ภาวุณิล	รองเลขานุการคณะกรรมการอุดมศึกษา
	Aurasra Pavavimol, Ph.D.		Deputy Secretary-General
	นางสาว สุนัณฑนา	จันท์โรจวงศ์	ผู้อำนวยการสำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา
	Sumantana Chantarojwong, M.A.		Director, Bureau of General Administration
บรรณาธิการ	ศ. ดร. สัญชัย	จตุรลิทธารา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Editor	Sanchai Jatusaritha, Ph.D., Prof.		Chiang Mai University
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาว กีรติ	แก้วสัมฤทธิ์	สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา
Asst. Editor	Geerati Kaewsumrit, M.A.		Bureau of Cooperation and Promotion, OHEC
	รศ. ดร. ไสว	บูรณพานิชพันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	Sawai Buranapanichpan, Ph.D., Assoc. Prof.		Chiang Mai University
กองบรรณาธิการ (ฝ่ายวิชาการ)	ผศ. ดร. รัชฎา	ตั้งวงศ์เชย	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Editorial Board (Academic)	Ratchada Tangwongchai, Ph.D., Asst. Prof.		Khon Kaen University
	รศ. ดร. สุขกิจ	ยะโสธรศรีกุล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
	Sukkid Yasothornsrikul, Ph.D., Assoc. Prof.		Naresuan University
	รศ. ดร. ก้าน	จันทร์พรหมมา	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
	Kan Chantrapromma, Ph.D., Assoc. Prof.		Hat Yai University
	รศ. ดร. ธีระพล	ศรีชนะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	Teerapol Srichana, Ph.D., Assoc. Prof.		Prince of Songkla University

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

Journals of Community Development and Life Quality

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2561)

Volume 6, Issue 1 (January – April 2018)

ISBN: 2286-9824

กองบรรณาธิการ

(ฝ่ายวิชาการ)

Editorial Board

(Academic)

รศ. ดร. ชิตณรงค์

ศิริสิตกุล

Chitnarong Sirisathitkul, Ph.D., Assoc. Prof.

รศ. ดร. อนันต์

ทองระอา

Anan Tongraar, Ph.D., Assoc. Prof.

รศ. ดร. สุนันทา

โอศิริ

Sunantha Osiri, Ph.D., Assoc. Prof.

ผศ. ดร. ปฐมทัศน์

จิระเดช

Pathomthat Chiradeja, Ph.D., Asst. Prof.

ศ. ดร. พรวศักดิ์

ศรีอมรศักดิ์

Pornsak Sriamornsak, Ph.D., Prof.

ผศ. ดร. สุพัฒน์

กุ้งเกียรติกุล

Supath Kookiatkoon, Ph.D., Asst. Prof.

รศ. ดร. นาราน

บานเดนอค

Nathan Badenoch, Ph.D., Assoc. Prof.

มหาวิทยาลัยลักษณ์

Walailak University

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

Suranaree University of Technology

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani University

มหาวิทยาลัยเกียวโต

Kyoto University

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจและแก้ไขขบทความที่เสนอเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

The Editorial Board claims a right to review and correct all articles submitted for publishing

บทความหรือข้อความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
คณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ใช่ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยและคณะผู้จัดทำ / บรรณาธิการ

ติดต่อกองบรรณาธิการ

นางสาวกมลนัฐ จุรัตน์

กองบรรณาธิการวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 E-mail: journals.unrn@gmail.com

โทรศัพท์ 053-944097 ต่อ 102 โทรศัพท์ (มือถือ) 087-656-0160

พิมพ์ที่: เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต ได้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 และครับ สำหรับฉบับแรกของปีนี้ มี บทความจำนวน 10 บทความ ซึ่งบทความวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ให้เนื้อหา และสาระที่เป็นประโยชน์ ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ เช่น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้น ประเทศไทย มีประชากรที่เข้าสู่ วัยสูงอายุเร็วกว่ากำหนด ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้มีการประกาศว่าในปี 2564 ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ แต่ในขณะนี้บางพื้นที่ของประเทศไทยได้มีการไปเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ดังนั้น เรายกตระหนกกว่าจะต้องเตรียมการอย่างไร เพื่อรับรองรับสภาพดังกล่าว จึงมีบทความวิจัยที่ศึกษา ในไทย และญี่ปุ่น ในฉบับนี้ด้วย นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่ได้เริ่มให้ความสนใจที่จะเป็นมรดกโลกซึ่งมี การศึกษาถอดองค์ความรู้ของเมืองหลวงพระบาง ประเทศไทยเป็นรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่ง องค์กร UNESCO ได้ยอมรับ และประกาศให้เป็นมีองมรดกโลกทำให้ไม่ต้องเริ่มต้นใหม่ แต่สามารถถอด บทเรียนมาได้เลย นับว่า่น่าสนใจมากด้วย

ทางกองบรรณาธิการวารสารฯ ต้องขอขอบคุณผู้เขียน และทีมงาน ที่กรุณาแบ่งปันบทความดี ๆ มีคุณค่าให้กับวารสารฯ หวังว่าจะมีบทความจากท่านอื่นส่งมาเผยแพร่เพิ่มมากขึ้น

พบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

ศ. (เชี่ยวชาญพิเศษ) ดร. สัญชัย จตุรลิทรา

บรรณาธิการวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

Editorial Preface

Greeting to all readers.

The Journal of Community Development and Life Quality is entering its 6th year of publication. The first issue of this year contains 10 papers which offer practical valuable information for readers. For example, the papers that deal with Thailand becoming the aging society country earlier than expected. This rapidly increasing aging population prompted the Thai government to declare that the year 2021 Thailand would become a nation of a full-fledged aged society. However, there are some areas in Thailand which can already be considered a full-fledged aged society. So we should be aware of how to be well-prepared for the situation. With such a mission in mind, we have published research papers studying this issue both in Thailand and Japan. In addition to this, Chiang Mai province has started to have interest in getting its city to become a World Heritage site; therefore, it studied what Luang Prabang, Lao PDR had done to have been successfully registered by UNESCO as a World Heritage site. It is interesting that the research, rather than starting from scratch, studied and adopted the existing knowledge resulted from the research study conducted by Luang Prabang.

The editorial board would like to thank the researchers and writers who have shared their valuable research findings by publishing their works in the present issue. We also hope that more of other scholars will send their research papers to be published in our journal in the future.

See you again next issue.

Distinguished Professor Dr. Sanchai Jatusasitha

Editor of The Journal of Community Development and Life Quality

จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา

**Psychological and Situational Factors Related to Life Quality
Development among the Elderly in Nakhon Ratchasima Province**

วิภาดา มุกดา¹ และวนเพ็ญ ควรสมาน²

Wipada Mukda¹ and Wanphen Kuensman²

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพฯ 10300

Faculty of Management Science of Suan Dusit University, Bangkok 10300

amimukda9002@gmail.com, ajtuk.s@gmail.com

(Received: 19 April 2017; Accepted: 23 August 2017)

Abstract: The purposes of this study were to: 1) study the psychological and situational factors related to quality of life development among the elderly, 2) study the relationships between psychological characteristics, situational characteristics and quality of life development of the elderly in Nakhon Ratchasima province. A sample of 400 elderly were used as data in the study. Data were analyzed using statistical tools, percentage, mean and standard deviation, and Pearson correlation coefficient. The results showed that: 1) in general the psychological factors held true, including mental health, Buddhist way of life and future orientation; the psychosocial aspects, including the internal locus of control and the attitude towards self-care; the situation factors, including the physiological needs and mental needs; quality of life development, including social and economic life satisfaction, health and bodily function and self-concept; 2) the research had a positive correlation of $p > 0.01$.

Keywords: Behavioral and situational, quality of life, elderly

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้วัดถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 2) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน สลับที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตลักษณะของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับจริง ได้แก่ ปัจจัยจิตลักษณะเดิม ประกอบด้วย สุขภาพจิต วิถีชีวิตแบบพุทธ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุณตัน ส่วนปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วย ความเชื่ออำนาจในตนและทศคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ ส่วนสถานการณ์ ประกอบด้วย การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย และการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ ส่วนปัจจัยคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย และด้านอัตโนมัติ 2) มีความสัมพันธ์ทางบวกที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

คำสำคัญ: จิตลักษณะและสถานการณ์ คุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ

คำนำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมานานวนประชากรผู้สูงอายุได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และการสาธารณสุข ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2553 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 8.4 ล้านคน และคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2573 จะเพิ่มขึ้นเป็น 12.2 ล้านคนและ 17.7 ล้านคน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรวัยเด็ก (อายุ 0 – 14 ปี) และวัยแรงงาน (อายุ 15 – 59 ปี) พบว่า ประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการอัตราการเกิดของทารกและการเสียชีวิต ของผู้สูงอายุลดลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว และเมื่อจำแนกตามเขตที่อยู่อาศัยพบว่าประชากรผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีจำนวน 3.3 ล้านคน และจะเพิ่มจำนวนเป็น 11.6 ล้านคน ภายในปี พ.ศ. 2583 ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่เขตเมือง มีความสะดวกสบาย ทั้งในด้านการแพทย์และการสาธารณสุขหรือการขอรับสวัสดิการต่างๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ ไทย, 2553) และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมาพบว่าจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 12.7 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ จึงทำให้ประเทศไทยได้กล่าวเป็นสังคมผู้สูงอายุ ตามคำนิยามของ องค์การสหประชาชาติการเป็นสังคมสูงวัย คือ การที่มีจำนวนผู้สูงอายุหรือ

ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่วัยเด็กและแรงงานลดน้อยลงเรื่อยๆ จึงส่งผลกระทบต่อสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย ทำให้ต้องมีการจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งเรื่องการจัดสรรงบประมาณต่างๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด การจัดสรรงบประมาณต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งการบริการทางการแพทย์ที่จำเป็นในระยะยาว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

จากข้อมูลสภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้นจังหวัดนครราชสีมาได้มีการสำรวจจำนวนผู้สูงอายุ ซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นและด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุนั้นค่อยๆ เสื่อมถอยลง ส่งผลให้การช่วยเหลือตัวเองลดลง 1 ใน 4 ของผู้สูงอายุซึ่งมีภาวะทุพพลภาพจากปัจจุบันสุขภาพไม่สามารถทำกิจกรรมที่เคยทำได้ 1 ใน 5 ทุพพลภาพระยะยาวมากกว่า 6 เดือน และร้อยละ 7 ของผู้สูงอายุไทยต้องพึ่งพาผู้อื่นในการปฏิบัติภาระในแต่ละวันร้อยละ 11.5 ต้องพึ่งพาผู้อื่นก่อนออกจากบ้าน และร้อยละ 28 ผู้สูงอายุต้องพึ่งพิงเดียงผู้ป่วย และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 88.0 ดูแลตนเองปฏิบัติภาระในแต่ละวันได้ ร้อยละ 10.9 มีผู้ดูแล ร้อยละ 1.1 ไม่มีผู้ดูแลและต้องการผู้ดูแลให้ทำกิจจิจัตประจ้วันได้ และจากข้อมูลผู้มารับบริการคลินิกผู้สูงอายุโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา พบว่า โรคที่พบมากที่สุด 5 อันดับแรกในผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคกระดูก โรคต่าและโรคจิตเวช

ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมาจึงได้กำหนดนโยบายดำเนินงานดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ระยะยาว ดังนี้แต่ยังมีสุขภาพดีไม่ป่วยและยืดเวลายัง การมีสุขภาพดีให้ยาวนานที่สุด ส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุเป็นชุมชนผู้สูงอายุและพัฒนาศักยภาพให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา, 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยต้องการทราบปัจจัยภายในจิตใจและสถานการณ์รอบตัวของผู้สูงอายุว่ามีความเกี่ยวข้องและ/หรือมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหรือไม่ย่าไรและมากน้อยแค่ไหน โดยเป็นการเชื่อมโยงของจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์และด้านสถานการณ์สามารถส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น โดยการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างความเข้าใจอันดี ก่อให้เกิดการประสานร่วมมือและกำหนดแผนการดำเนินงาน เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแบบบั้งยืน

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ (correlation research) เพื่อหาตัวแปรจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้รูปแบบแనวาริวิเคราะห์สาเหตุ ของพฤติกรรมมนุษย์แบบปฏิสัมพันธ์นิยม (interaction model) ของดวงเดือน พันธุ์มนวนิว (2543) และศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมาโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีขององค์ประกอบคุณภาพชีวิตของชาน (Zhan, 1992) มาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 จิตลักษณะเดิม ประกอบด้วย ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุณ วิธีชีวิตแบบพุทธ และสุขภาพจิต

1.2 จิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วย ทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ และความเชื่ออำนาจในตน

1.3 สถานการณ์ ประกอบด้วย การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย และการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ

1.4 ลักษณะทางประชาก ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน แหล่งที่มาของรายได้ สภาพครอบครัวปัจจุบัน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะที่พักอาศัย สวัสดิการรักษาพยาบาล

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยทางคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย และด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนทั้งหมด 311,519 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา, 2556)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามานะ (Yamane, 1976) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 และผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็นซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน แหล่งที่มาของรายได้ สภาพ

ครอบครัวปัจจุบัน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
ลักษณะที่พักอาศัย สวัสดิการรักษาพยาบาล

ตอนที่ 2 แบบวัดเกี่ยวกับจิตลักษณะและ
สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ประกอบด้วย

ชุดที่ 1 แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุณตอน ชี้ให้เห็นถึงปริมาณความสามารถในการ
คาดการณ์ไกลเล็งเห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่จะ
เกิดขึ้นกับตนในอนาคตและบังคับตนเองให้ดี รอด้วย
หรือเลือกที่จะไม่รับประโภชน์เล็กน้อยในทันที แต่จะรอ
รับประโภชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าหรือสำคัญกว่าที่จะตามมาใน
ภายหลัง โดยมีการกระทำที่เป็นขั้นตอนเพื่อนำไปสู่ผล
ที่ pragmatism ดังกล่าวในอนาคต

ชุดที่ 2 แบบวัดวิถีชีวิตแบบพุทธ
ชี้ให้เห็นถึงปริมาณ การเลือกที่จะปฏิบัติตนใน
ชีวิตประจำวันโดยยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา

ชุดที่ 3 แบบวัดสุขภาพจิต
ชี้ให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์และทางจิตที่เกี่ยวกับ
ปริมาณความวิตกกังวลน้อย ความเครียดน้อย การที่ไม่มี
มีความรู้สึกทุกข์ใจโดยปราศจากเหตุผลอันควร ความ
สบายนิ่งที่ไม่คาดกังวลจนเกินเหตุ การมีสมาธิและมี
ความมั่นคงทางอารมณ์

ชุดที่ 4 แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการ
ดูแลสุขภาพ ชี้ให้เห็นถึงการแสดงความรู้สึกภายนอกใน
แบบต่าง ๆ ที่มีต่อโลกทางสังคมและโลกทางวัฒนธรรม การ
แสดงออกนี้ประกอบด้วยปฏิกริยาตอบสนองทางด้าน
อารมณ์ ความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึก
ความคิดอย่างกว้างขวาง

ชุดที่ 5 แบบวัดความเชื่ออำนาจใน
ตน ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อของบุคคลว่าการที่ตนจะได้รับ
ผลดีผลเสียที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการกระทำของ
ตนเองไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชคชะตา ซึ่งอยู่นอกเหนือการ
ควบคุมของตนเองและบุคคลอื่น

ชุดที่ 6 แบบวัดการได้รับการ
ตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย ชี้ให้เห็นถึง
ความต้องการพื้นฐานของชีวิตเป็นแรงผลักดันทาง
ชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่
อาศัย

ชุดที่ 7 แบบวัดการได้รับการ
ตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ ชี้ให้เห็นถึงจิตใจ
เป็นสิ่งที่ต้องการการปกป้องและต้องการสภาวะ
แวดล้อมที่เหมาะสมและให้ความรู้สึกปลอดภัย จิตใจที่
เหมือนกับร่างกายที่อาจจะถูกคุกคามจากการโจมตีทาง
กายภาพ จากวัตถุสิ่งของต่าง ๆ หรืออาจจะถูกโจมตี
ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก

ชุดที่ 8 แบบวัดด้านความพึงพอใจ
ในชีวิต ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่บุคคลรับรู้ถึงสิ่งที่ตนครอบครอง
อยู่ระหว่างความประณณที่ตั้งไว้และสำเร็จที่ได้รับ

ชุดที่ 9 แบบวัดด้านอัตโนมัติศัพท์
ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อ
ตนเองในช่วงเวลาหนึ่งจากการรับรู้ปฏิกริยาและ
พฤติกรรมของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง รวมถึง
ภาพลักษณ์และความรู้สึกมีคุณค่าของตนเอง

ชุดที่ 10 แบบวัดด้านสุขภาพและ
การทำงานของร่างกาย ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม สุขภาพจะสละท้อนให้เห็น
ถึงคุณภาพชีวิตได้ทั้งเชิงวัตถุวิสัยและจิตวิสัย

ชุดที่ 11 แบบวัดด้านสังคมและ
เศรษฐกิจ ชี้ให้เห็นถึงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม
ถูกกำหนดโดยมาเป็นมาตรฐานทางสังคม คือ ระดับ
การศึกษา อาชีพและรายได้ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ
การประเมินคุณภาพของชีวิตเชิงวัตถุ

เกณฑ์การให้คะแนน
แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามตามมาตราประมิน
ค่า (rating scale) มาตราวัดแบบลิคีร์ท (Likert scale) 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง
ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย การให้คะแนนจะเป็น
6,5,4,3,2,1 ตามลำดับ
การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ทำหนังสือขอความร่วมมือกับ กำหนด
และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อด้วย เวลาและสถานที่

2) ดำเนินการสอบถามผู้สูงอายุในแต่ละ
หมู่บ้าน จำนวน 400 คน ได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดย
ไม่อ้างอิงความน่าจะเป็นซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างตาม
ความสะดวก

3) ตรวจสอบข้อมูลในแบบสอบถามและคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ที่สุด จำนวน 400 ชุด

4) ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2558 – 30 กันยายน 2559

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ (percentage) และ วิเคราะห์จิตลักษณะของผู้สูงอายุ โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) แบ่งช่วงการแปลผลตามหลักของการแบ่ง อันตรภาคชั้น โดยใช้หลัก ค่าสูงสุด - ค่าต่ำสุด / จำนวนช่วงหรือระดับที่ต้องการแปลผล คือ คะแนน 5.30 - 6.00 มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับจริง ที่สุด คะแนน 4.40 - 5.29 อยู่ในระดับจริง คะแนน 3.50 - 4.39 ระดับค่อนข้างจริงคะแนน 2.60 - 3.49 ระดับค่อนข้างไม่จริง คะแนน 1.70 - 2.59 ระดับไม่จริง คะแนน 0.00 - 1.69 ระดับไม่จริงเลย

2) การทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation)

ผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่ออธิบายจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ด้านจิตลักษณะเดิมกับการพัฒนา คุณภาพชีวิต เกี่ยวข้องกับสภาพอารมณ์ของผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับลักษณะพัฒนาการในวัยที่ผ่านมาและ

บุคลิกภาพเฉพาะตน ความเสื่อมทางอารมณ์ควบคู่กับ ความเสื่อมทางกาย ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตน เป็นบุคคลไร้ค่า ต้องพึ่งพาผู้อื่น ประกอบกับการสูญเสีย อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่การงาน บทบาทในสังคม ดังนั้น ส่งผลให้ภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างจริง และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับจริง ได้แก่ สุขภาพจิต วิถีชีวิตแบบพุทธ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

สุขภาพจิต พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุข จากการได้ช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาและมีความทุกข์ และมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ การไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น บุหรี่ สุรา ยาดอง เป็นต้น และ การมีบุคคลที่ใกล้ชิดได้ค่อยช่วยเหลือดูแล

วิถีชีวิตแบบพุทธ พบว่า ผู้สูงอายุได้ไป เที่ยวตามสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัด หรือโบสถ์ มากกว่าสถานที่อื่นๆ การประพฤติปฏิบัติตามศีลห้าม การดำเนินชีวิตประจำวัน การมีหลักธรรมคำสอนทาง ศาสนาฯ ประยุกต์ใช้ในการทำงานและการบำเพ็ญ ประโยชน์ในการช่วยเหลือสังคม การทำงานสาธารณูป ประโยชน์เพื่อสร้างกุศล

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน พบว่า ผู้สูงอายุสามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้ อย่างเหมาะสม รับประทานอาหารและยาตาม คำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ได้อย่างถูกต้อง เมื่อรู้สึกมีความทุกข์ก็จะมีคนที่ค่อยให้คำปรึกษาและมี คนที่ไว้ใจอยู่ด้วยตลอดเวลา การใช้เวลาในแต่ละวันให้ เกิดประโยชน์ และการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต เพื่อบรรรปรุงแก้ไขในปัจจุบัน

Table 1. the overview, mean and standard deviation of psychological characteristics

Psychological characteristics	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. Future orientation	4.03	0.508	Quite true	3
2. Buddhist way of life	4.19	0.436	Quite true	2
3. Mental health	4.42	0.485	true	1
Overview	4.21	0.324	Quite true	

2) ด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เกี่ยวข้องกับการเห็นความสำคัญของการมีชีวิตอยู่อย่างคนมีสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วยและมีทัศนคติที่ดีในการช่วยเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่น ดังนั้นส่งผลให้ภาพรวมอยู่ในระดับจริง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับจริง ได้แก่ ความเชื่อว่าสามารถดำเนินตนและทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ

ความเชื่อว่าสามารถดำเนินตน พบร้า ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เพื่อทำให้เกิดระบบขับถ่ายที่ดี ก่อนรับประทานอาหารจะต้องล้างมือให้สะอาดอยู่เสมอและหลังการใช้ห้องน้ำทุกครั้ง มี

Table 2. the overview, mean and standard deviation of psychological-situational characteristics

Psychological-situational characteristics	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. Internal Locus of control	4.43	0.437	true	2
2. The attitude toward self-care.	4.72	0.540	true	1
Overview	4.58	0.439	true	

1.3 ด้านสถานการณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เกี่ยวข้องกับการกระทำที่เหมาะสมของผู้สูงอายุมักจะก่อให้เกิดผลดีและผลเสียต่อตนเองได้ และการมีสุขภาพดีในวันหน้าขึ้นอยู่กับการดูแลตนเอง ในวันนี้ ดังนั้นส่งผลให้ภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างจริง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับค่อนข้างจริง ได้แก่ การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย และการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ

การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย พบร้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับประทานอาหารครบ 3 มื้อและเสริมด้วยรับประทานผักผลไม้ที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย การใช้เวลาว่างเพื่อรับฟัง

ความสามารถในการดูแลข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน ให้มีความสะอาดอยู่เสมอ เมื่อรู้สึกเจ็บป่วยจะปฏิบัติตามคำแนะนำของบุคลากรสาธารณสุขทุกครั้งพร้อมด้วยการตรวจร่างกายเป็นประจำทุกปี

ทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ พบร้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถดูแลสุขภาพตนเองได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในแต่ละวันมักจะรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ เมื่อถึงเวลาเจ็บป่วยสามารถเดินทางไปใช้บริการได้ที่สถานีอนามัย และการได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนที่รู้ใจเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดที่ดีทางหนึ่ง

ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การยอมรับรู้ปร่างหน้าตาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความพึงใจกับสภาพบ้านเรือนที่เป็นอยู่ตอนนี้

การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ พบร้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมงานสังคมต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานประเพณีต่างๆ เพื่อเป็นการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นได้ เมื่อมีเวลาว่างมักจะออกไปพับประสังสรรค์กับเพื่อนและพ่อใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนผู้สูงอายุ รู้จักวิธีพักผ่อนคลายความเครียด

Table 3. The overview, mean and standard deviation of Situational factors

Situational factors	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. the physiological needs	4.31	0.476	Quite true	1
2. the mental needs were responded	4.25	0.421	Quite true	2
Overview	4.28	0.369	Quite true	

1.4 คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การที่ผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นจะต้องได้รับสิ่งที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและความพึงพอใจที่มีต่อตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อมและประเทศาติ ดังนั้นส่งผลให้ภาพรวมอยู่ในระดับจริง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับจริง ได้แก่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย และด้านอัตโนมัติ

ด้านสังคมและเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุได้ไปพบแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อขอคำแนะนำด้านสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ การมีปฏิสัมพันธ์เข้าร่วมงานสังคมต่างๆ และการเข้าร่วมสังสรรค์กับเพื่อนบ้านตลอดเวลา เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ เป็นต้น การแสวงหาความรู้หรือสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอและปรึกษาหารือกับสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำ

ด้านความพึงพอใจในชีวิต พบว่า ผู้สูงอายุรู้สึกพอใจกับบุตรหลานที่ได้อาศัยอยู่ร่วมกัน มีความพึงพอใจกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่อยู่อาศัย

เช่น อาการถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ เป็นต้น และมีความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว เช่น คูแลบ้าน คูแลต้นไม้ เป็นต้น

ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุตระจสุขภาพร่างกายอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การนอนหลับพักผ่อนเวลาลงคลื่นประมาณวันละ 8 ชั่วโมงและเวลาลงคลื่นประมาณวันละ 30 นาที มักจะได้เคลื่อนไหวร่างกายตลอดเวลา เช่น ทำงานบ้าน ทำสวน ทำงาน อย่างน้อยวันละ 30 นาที และการได้รับประทานอาหารผักและผลไม้ทุกวัน และกินอาหารครบ 5 หมู่

ด้านอัตโนมัติ พบว่า ผู้สูงอายุมีการพัฒนาจิตใจของตนอยู่เสมอ ทำให้รู้สึกอารมณ์ดีไม่เครียดในการดำเนินชีวิต รู้จักจิตร์ผ่อนคลายความเครียด โดยการนั่งสมาธิ สวัตต์ ให้พรและออกกำลังกาย ซึ่งทำให้รู้สึกว่าตนเองมีความสุข

Table 4. The overview, mean and standard deviation of quality of life factors

Quality of life factors	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. Life satisfaction	4.45	0.525	true	2
2. Self concept	4.33	0.446	Quite true	4
3. The health and work of the body	4.37	0.448	Quite true	3
4. Social and economic	4.56	0.420	true	1
Overview	4.43	0.319	true	

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2.1 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน วิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิต มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2 ทศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ ความเชื่ออำนาจในตน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.3 การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

- จิตลักษณะเดิม ประกอบด้วย สุขภาพจิต วิถีชีวิตแบบพุทธ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม (2561) 7

พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีปัญหาและความทุกข์ ตลอดจนสามารถจัดการกับความเครียดได้และมีการแสดงออกอย่างเหมาะสม ซึ่งมีความสอดคล้องกับจิระเสกข์และไพบูลย์ (2554) ได้ศึกษาจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตภาคกลางตอนบนในประเทศไทย พบว่า 1) นักศึกษาที่มีจิตลักษณะเดิม 3 ด้านสูง คือ มีความเชื่ออำนาจในตนสูง มุ่งอนาคตควบคุณตนสูง และสุขภาพจิตที่ดีมาก เป็นผู้มีพฤติกรรมอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวพบในกลุ่มรวมและกลุ่มผลการเรียนสูง และเป็นผู้มีพฤติกรรมรักษา率为เบี่ยงมาก พนในกลุ่มสาขาอื่นๆ และกลุ่มท่องเที่ยวน้อย 2) นักศึกษาที่อยู่ในสถานการณ์ 3 ด้านมาก คือ มีการรับรู้สภาพของสถานที่ท่องเที่ยวมาก รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากและคล้อยตามบุคคลอื่นมาก เป็นผู้มีพฤติกรรมรักษา率为เบี่ยงมาก พนในกลุ่มรวมและกลุ่มรายได้ครอบครัวมาก

2. จิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วยความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ เมื่อถึงเวลาเจ็บป่วยสามารถเดินทางไปใช้บริการได้ที่สถานพยาบาลและจะปฏิบัติตามคำแนะนำของบุคลากรสาธารณสุขทุกครั้ง และมีโอกาสพบปะพูดคุยกับเพื่อนที่รู้ใจเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดที่ดีทางหนึ่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับน้ำเพชร สุขพึง ได้ศึกษาจิตลักษณะความมุ่งอนาคตควบคุณตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและพฤติกรรมการทำงานตามค่านิยม 12 ประการในชาราชการทหาร พนว่า จิตลักษณะทั้ง 3 ด้าน คือ ความมุ่งอนาคตควบคุณตน ความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการทำงานตามค่านิยม 12 ประการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r > .6$, $p < .01$) นอกจากนี้พบว่า จิตลักษณะทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการทำงานตามค่านิยม 12 ประการ ได้ถึงร้อยละ 41.2 โดยจิตลักษณะความมุ่ง

อนาคตควบคุณสามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานตามค่านิยม 12 ประการ ได้ดีที่สุด คือ ร้อยละ 33.1 ผลที่พบนี้ ทำให้เสนอแนะได้ว่า ควรทำการปลูกฝังหรือพัฒนาจิตลักษณะที่ดีในชาราชการทหาร โดยเฉพาะด้านความมุ่งอนาคตควบคุณตน ซึ่งจะช่วยให้ชาราชการทหารมีพฤติกรรมตามค่านิยม 12 ประการ ตามความต้องการของภาครัฐในปัจจุบัน

3. สถานการณ์ ประกอบด้วย การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย และ การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ พนว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่ง ส่วนท่อนให้เห็นว่าครอบครัวและสภาพแวดล้อมที่ดีมีส่วนทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ มนตรีและดุษฎี (2559) ได้ศึกษาการสร้างทางเลือกในการพัฒนาอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ พนว่า 1) การพัฒนาอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความสามารถของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ ร่วมกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคม ภายใต้การใกล้ชิดและสื่อสาร 2) การสร้างทางเลือกในการพัฒนาอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากร่วยได้เงื่อนไขทางสังคมให้เกิดประสิทธิภาพด้วยการสร้างหน่วยปฏิสัมพันธ์อย่าง

4. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านสุขภาพและการทำงานของร่ายกายและด้านอัตตนิยม ทัศนค์ พนว่า ผู้สูงอายุไม่ต้องพึ่งพาหรือเบี่ยงเบนจากญาติพี่น้อง บุตรหลานก็ทำให้มีความสุข เป็นกับกับสิ่งรอบข้างได้และสามารถจัดการอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้ ตลอดจนมีความพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ รู้จักพอประมาณ ซึ่งมีความสอดคล้องกับเกวโลและสุนทรี (2558) ได้ศึกษารูปแบบและประเมินศักยภาพการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาคประชาสังคมและชุมชนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พนว่า ชุมชนผู้สูงอายุ

เทศบาลตำบลแม่จัน มีตำบลแห่งอยุธยาสตร์การทำงานในเชิงรุกมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งในการขยายงาน/กิจกรรมที่มีอยู่เดิมพร้อมกับใช้ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสสร้างกิจกรรมใหม่ เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยจัดทำแผนระยะสั้นและแผนระยะยาวโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย จากการประเมินรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายภาคประชาสังคมพบว่า มีความเหมาะสม สอดคล้องเพียงพอและสามารถดำเนินการได้มากที่สุดในกระบวนการถ่ายทอดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสู่ชุมชนอื่นได้

5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับอุษา และสุปานี (2552) ได้ศึกษาอัตโนมัติ การสนับสนุนทางสังคมกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ พบร่วม 1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับอัตโนมัติที่ดี 2) ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ แตกต่างกัน มีสุขภาพจิตไม่แตกต่างกัน 3) ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวแตกต่างกัน มีสุขภาพจิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) อัตโนมัติ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 5) การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุป

จิตลักษณะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยสุขภาพจิต วิถีชีวิตแบบพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกายและการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความเพียงพอในชีวิต ด้านสุขภาพและการทำงานของ

ร่างกาย และด้านอัตโนมัติ นั้นเป็นการกระตุนให้ผู้สูงอายุแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความเจริญทางจิตใจของตนเองหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นผู้ที่รู้เรื่องสุขภาพ รู้วิธีการรักษาสุขภาพและเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีในอนาคต โดยเชื่อว่าตนเองทำได้หรืออาจจะไม่ทำ พฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าอะไรจะเกิดกับตนในอนาคต สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต้องเกิดการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบผู้สูงอายุอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกวโล เครือจักรและสุนทรี สุรัตน์. 2558. รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาคประชาสังคม และ ชุมชน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต 3(2): 161-171.

จิระเสกข์ ตรีเมธสุนทรและ ไพบูลย์ พิมดี. 2554. จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตภาคกลางตอนบนในประเทศไทย. วารสารพระจอมเกล้าพระนครเหนือ 21(2): 436-446.

ดวงเดือน พันธุวนานวิน. 2543. ทฤษฎีต้นไม้จิริธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,กรุงเทพฯ. 199 หน้า.

น้ำเพชร สุขเพ็ง. 2558. จิตลักษณะความมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและพฤติกรรมการทำงานตามค่านิยม 12 ประการในชาราชการทหาร. วารสารการพัฒนาทรัพยากรัฐมนตรีและองค์การ 7(1): 4-17.

มนตรี ประเสริฐรุ่งเรืองและ ดุษฎี อายุวัฒน์. 2559.
การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมี
คุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่. วารสารประชากร
4(2): 23-45.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2553.
รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย
พ.ศ.2552. เอสเอส พลัส มีเดีย, นนทบุรี.
147 หน้า.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2556. การทำงานของ
ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2555. สำนักงานสถิติ
แห่งชาติ, กรุงเทพฯ. 43 หน้า.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี. 2556.
วิเคราะห์สถานการตัวชี้วัดที่ร่องงานที่
รับผิดชอบด้านสุขภาพจังหวัดนนทบุรี.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี,
นนทบุรี. 35 หน้า.

อุษา วงศ์อนันต์ และสุปานี สนธิรัตน. 2552. อัตโนมัติ
ทัศน์ การสนับสนุนทางสังคมกับสุขภาพจิต
ของผู้สูงอายุ. วารสารโรงพยาบาลจิตเวช
นนทบุรี 9(2): 40-46.

Yamane, T. 1976. Statistics: An
Introductory Analysis. Harper &
Row, New York. 289 p.

Zhan, L. 1992. Quality of life: Conceptual
and measurement issues. Journal
of Advance Nursing. 17, 7
(December): 759-800.

Psychological and Situational Factors Related to Quality of Life Development among the Elderly in Nakhon Ratchasima Province

Wipada Mukda¹, Wanphen Kuensman²

¹Faculty of Management Science, Suan Dusit University, Bangkok 10300

* Corresponding author E-mail: amimukda9002@gmail.com, ajtuk.s@gmail.com

(Received: 19 April 2017; Accepted 23 August 2017)

Abstract: The purposes of this study were to: 1) study the psychological and situational factors related to quality of life development among the elderly, 2) study the relationships between psychological characteristics, situational characteristics and quality of life development of the elderly in Nakhon Ratchasima province. A sample of 400 elderly were used as data in the study. Data were analyzed using statistical tools, percentage, mean and standard deviation, and Pearson correlation coefficient. The results showed that: 1) in general the psychological factors held true, including mental health, Buddhist way of life and future orientation; the psychosocial aspects, including the internal locus of control and the attitude towards self-care; the situation factors, including the physiological needs and mental needs; quality of life development, including social and economic life satisfaction, health and bodily function and self-concept; 2) the research had a positive correlation of $p>0.01$.

Keywords: Psychological and situational factors, quality of life, elderly

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 2) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ สถานการณ์ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตลักษณะของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับจริง ได้แก่ ปัจจัยจิตลักษณะเดิม ประกอบด้วย สุขภาพจิต วิถีชีวิต แบบพุทธ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ส่วนปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วย ความเชื่ออำนาจในตัวและทักษะดีที่ต่อการดูแลสุขภาพ ส่วนสถานการณ์ ประกอบด้วย การได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านร่างกาย และการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการด้านจิตใจ ส่วนปัจจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย และด้านอัตโนมัติ 2) มีความสัมพันธ์ทางบวกที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

คำสำคัญ: จิตลักษณะและสถานการณ์ คุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ

Introduction

Recently the size of the elderly population has increased rapidly because of advances in medicine and public health. Data on the elderly population in Thailand

in 2003 revealed that there are 8.4 million people aged 60 and up. This is estimated to rise to 12.2 million in 2020, and further to 17.7 million in 2030. The population of elderly is also increasing compared to the population of children (age 0-14) and the working population (15-59), because the birth rate and death rate are both falling continuously and rapidly. When analyzed by location of residence, we find that the elderly there are 3.3 million people living in urban areas, but this is expected to increase to 11.6 million in 2040. This may be a result of the convenience of medical and public health services found in cities, as well as access to social welfare (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2010). According to the research of the Thai Statistics Bureau, the elderly population grew to be 12.7% of the total population in 2012. This means that Thailand has become an elderly society. According to the definition of the United Nations, a nation becomes an elderly society when the percentage of people over 60 years of age reaches 10% of the entire population, while the population of children and working-age people decreases. This influences the overall socio-economic situation of the country, and requires the establishment of systems for long-term care of the elderly that ensure quality of life. This means allocation of various limited resources and welfare services required by the elderly,

including long-term medical care (National Statistical Office, 2013).

Investigations of the problems faced by Nakhon Ratchasima province reveal that the elderly population is increasing while the health conditions of the elderly are deteriorating. This resulted in a decrease in the number of people able to care for themselves to 1 in 4 of the elderly, where people are disabled from conducting activities that they had previously carried out in their life. One in five were disabled for more than 6 months. Seven percent of elderly Thai must rely on assistance from others to lead their daily lives, while 11.5% require assistance before they leave their houses and 28% require hospital beds. However, 88% are able to lead their daily lives by themselves, while 10.9% have care givers and 1.1% do not have care givers even though they require assistance in daily life. Data on people using the services of the elderly clinic at the Maha Nakhon Ratchasima Hospital show that the five most commonly found diseases of the elderly are cardiac vein disease, brain vein disease, bone disease, eye conditions and psychiatric problems. The Nakhon Ratchasima province Public Health Bureau has established policies for long-term care for the health of the elderly, starting from times when there are not yet and health problems, to extend this period of good health as far as possible. The policy also supports the formation of elderly associations, with support for developing and strengthening of these groups. There are also networks that carry out activities to provide on-going health promotion for the

elderly (Nakhon Ratchasima Health Provincial Office, 2013)

From this data, the researchers decided to investigate the psychological and situational factors of the elderly, and how they relate to and/or influence quality of life development of the elderly. The research is concerned with the connections between psychological factors and situational factors, and how the situation can positively influence the quality of life of the elderly. The objective of the research is to explain the psychological factors, situational factors, the situation and development of quality of life of the elderly in Nakhon Ratchasima province, as well as to explain the relationship between psychological and situational factors, and the situation and development of quality of life of the elderly in Nakhon Ratchasima province. Additionally, this analysis will offer approaches and recommendations for relevant agencies in order to enhance understanding, increase coordination and cooperation, identification of programs to be carried out for the sustainable development of quality of life for the elderly.

Materials and Methods

This research is a work of correlation research, endeavoring to find the variables of psychological and situational factors related to the development of quality of life of the elderly. The research used analysis of behavioral causes with the interactional model of Bhanthumnavin (2000), and investigates approaches to quality of life development for the elderly in Nakhon Ratchasima province, based on the approach

and theory of quality of life development knowledge of Zhan (1992). These frameworks are applied in the research in the following way.

Variables Used in the Research

The following variables were used:

Psychological factors, consisting of future orientation, Buddhist way of life and mental health

Situational factors, consisting of attitude towards self-care and internal local of control

Situation, consisting of meeting of physical needs and psychological needs

Characteristics of population, consisting of sex, age, level of education, average monthly income, source of income, current family situation, period of residence in the community, living conditions and access to health services

Dependent variables included quality of life factors consisting of life satisfaction, self-concept, health and function of body and socio-economy.

Population and Sample Group

The population used in this research included elderly people living in Nakhon Ratchasima province, numbering 311,519 people (Nakhon Ratchasima Health Provincial Office, 2013)

The sample group was 400 elderly people, identified by the method of Yamane (1976) at a confidence level of 95%, with deficiency of less than 5%. Sample group was not narrowed using probability, which is a sample narrowing by convenience.

Tools Used in the Research

Section 1 Data concerning questionnaire respondents (the questionnaire was a multiple-choice form) included sex, age, level of education, average monthly income, source of income, current family conditions, period of residence in the community, living conditions and access to health services

Section 2 Measurement of psychological factors and situations factors regarding development of quality of life for the elderly, consisting of:

Set 1: Measure of future orientation shows the level of capacity to estimate the importance of various thing in the long-term that might happen to an individual in the future, and forcing the individual to endure or wait, or the choice not to take a small, short-term benefit but rather wait for a larger or more important benefit in the long-term. This is taking steps towards the desired outcome in the future.

Set 2: Measure of Buddhist lifestyle shows the level of choice in following a daily life that is based on the teachings of Buddhism.

Set 3: Measure of mental health shows the mood and mid related to a low level of worry and stress, the feeling that one does not have suffering, ease of mind and lack of fear, peace of mind and emotional stability.

Set 4: Measure of attitude towards self-care shows the expression of inner feelings about the social world and the material world. These expressions consist of reactions to moods and feelings in general.

Set 5: Measure of internal local of control shows individuals' belief that positive or

negative effects that the individual will experience are the result of one's own action, not the result of luck or destiny, or anything above the control of the individual.

Set 6: Measure of meeting of physical needs shows the basic needs of life to enable life, such as food, water, air and a place to live.

Set 7: Measure of meeting of psychological needs shows what mental factors need to be protected and what environmental conditions are needed to be appropriate for feelings of safety. Mental condition is similar to physical condition, in that it might be threatened physically or from various material things, as well as emotional or mental states.

Set 8: Measure of life satisfaction shows the things that the individual accepts that they possess among the desires that they have, and have been able to achieve.

Set 9: Measure of self-concept shows belief and feeling that the individual has towards the self at some time when receiving reactions or actions from another individual, as well as situation and feeling about the value of oneself.

Set 10: Measure of health and bodily function shows the relationship between the individual and the surroundings. Health reflects quality of life, from both the material and mental perspectives.

Set 11: Measure of socio-economy shows the situation of society and economy, specified for social as level of education, profession and income. This is considered to be one part of the estimation of material quality of life.

The rules of scoring the questionnaire follow the Likert scale of 6 levels: truest, true, somewhat true, somewhat untrue, untrue and most untrue. Scores are given as 6, 5, 4, 3, 2, 1, respectively.

Data Collection

Prepare paperwork to request cooperation with the village headman and village leader, in order to determine the time and place of work.

Conduct questioning of elderly in each village, numbering 400 individuals, narrowed without using probability, which is a narrowing of convenience.

Check information in the questionnaire and select most complete questionnaire, 400 sets.

Research conducted between 1 October 2015 and 30 September 2016.

Data Analysis

Analyze general data concerning the elderly, consisting of percentage, and analyze psychological factors of the elderly by finding mean and standard deviation. Findings were classified by interval, using the values highest-lowest. The intervals or levels used for interpretation were 5.30-6.00 indicating truest development of quality of life, 4.40-5.29 true development of quality of life, 3.50-4.39 somewhat true development of quality of life, 2.60-3.49 untrue development of quality of life, 1.70-2.59 somewhat untrue development of quality of life, and 0.00-1.69 most untrue development of quality of life.

Relationship were tested using the Pearson correlation.

Results

Findings for Objective 1 regarding the explanation of psychological and situational factors, situation and development of quality of life of elderly

Psychological factors and development of quality of life are related to the emotional state of the elderly, depending upon the condition of development in previous stages of life and the personality of the individual. Deterioration of emotional state together with deterioration of physical state influence the elderly to feel that they have no self-worth and must rely on others, and goes together with loss of power, work status, and social role. Thus, these affect the overall condition at a quite high level of truth. When considered at the level of truth, this includes mental health, Buddhist way of life and future orientation.

For mental health, the research found that the elderly gets happiness from being able to help others who have problems or are suffering. The elderly has life satisfaction, without the troubles of addictive substances such as cigarettes, alcohol, and herbal alcohols, and when there are individuals with a close relationship nearby to whom they can provide help and care.

For Buddhist way of life, the research found that the elderly travel to important religious sites, such as temples or churches, more than they do to other destinations. They keep the Five Precepts in their daily lives, and have religious principles that they apply to their daily work and contribution to society. They perform public service in order to create merit.

For future orientation, the research found that the elderly is able to manage their emotions and stress in an appropriate way. They take meals and medicines correctly, as advised by medical specialists. When they feel that they

have suffering, there are always people to provide advice that they can trust. Their daily activities are productive, and they are able to take lessons from mistakes in earlier life and apply them to improving their current life.

Table 1. The overview, mean and standard deviation of psychological characteristics

Psychological characteristics	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. Future orientation	4.03	0.508	Quite true	3
2. Buddhist way of life	4.19	0.436	Quite true	2
3. Mental health	4.42	0.485	true	1
Overview	4.21	0.324	Quite true	

Situational factors and development of quality of life are related to the recognition of the importance of living a healthy life, free from diseases and with a positive attitude towards promoting healthy living for oneself and others. This influences the general conditions at the level of truth. When considered at the level of truth, this consists of internal locus of control and attitude towards self-care.

For internal local of control, the research found that most elderly have good eating habits for good digestion. They always wash their hands before eating and each time

after using the toilet. They are able to take care of the appliances they use in daily life and keep their houses clean. If they feel as if they are sick, they follow the instructions of medical staff. Additionally, they are diligent in getting annual physical check-ups.

For attitude towards self-care, the research found that most elderly are able to take care of their own health in their daily lives. They take meals consisting of the five food groups. If they are ill, they are able to travel to the clinic to get treatment. Meeting and chatting with friends is one good way of relieving stress.

Table 2. The overview, mean and standard deviation of psychological-situational characteristics

Psychological-situational characteristics	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. Internal Locus of control	4.43	0.437	true	2
2. The attitude toward self-care.	4.72	0.540	true	1
Overview	4.58	0.439	true	

Situation and quality of life development are related to appropriate behavior of the elderly, which can be beneficial or detrimental for the self. Having a healthy future depends upon taking care of oneself today, and

thus effects the general situation at a level of somewhat true. When considered at the level of somewhat true, this consists of meeting of physical needs and psychological needs.

For meeting of physical needs, the research found that most the elderly take three full meals a day, supplemented with eating fruit and vegetables that are good for the body. They use free time listening to informational programs. They accept that their appearance is changing, and are satisfied with their living conditions presently.

For meeting of psychological needs, the research found that most elderly participated in social activities, such as ordinations, weddings and other cultural events, so that they can make friends and interact with others. When they have free time, they frequently go out with friends and are satisfied with their participation in their activities in the elderly association. They are skilled at resting and releasing stress.

Table 3. The overview, mean and standard deviation of Situational factors

Situational factors	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. the physiological needs	4.31	0.476	Quite true	1
2. the mental needs were responded	4.25	0.421	Quite true	2
Overview	4.28	0.369	Quite true	

Quality of life of the elderly and development of quality of life were found to be related to the fact that their quality of life requires the attainment of the basics for everyday life. They must also be satisfied with themselves, society, their surroundings and the nation. This all influence the general situation at the level of true. When considered at the level of true, this consists of socio-economy, satisfaction with life, health and bodily function, and self-concept.

For socio-economy, the research found that the elderly consulted with doctors, nurses and health official in order to get recommendations about their health on a regular basis. They have interactions and participation in various social activities, and spend time with their friends at events such as weddings, ordinations, funerals and others. They search for new knowledge and new experiences, and consult with friends on an on-going basis.

For satisfaction with life, the research found that the elderly is pleased with their children and grandchildren, as well as the physical environment in which they live, such as well-ventilated air, sufficient light, and others. They are satisfied with the opportunities they have to help their family members, looking after the house and gardens.

For health and bodily functions, the research found that the elderly has at least one physical check-up per year. They get approximately 8 hours of sleep at night, and approximately 30 minutes of napping during the day. They move their body for at least 30 minutes a day, in activities such as housework, gardening, and farming. They eat vegetables and fruit every day, and take meals consisting of the five food groups.

For self-concept, the research found that the elderly constantly develops their own mental state, which creates a feeling of

happiness. They are not stressed by their daily life routine. They know how to rest and relieve stress, through meditation, chanting, making

offerings and exercising, which give them a feeling of self-worth.

Table 4. The overview, mean and standard deviation of quality of life factors

Quality of life factors	\bar{x}	S.D.	Translation	Rank
1. Life satisfaction	4.45	0.525	true	2
2. Self concept	4.33	0.446	Quite true	4
3. The health and work of the body	4.37	0.448	Quite true	3
4. Social and economic	4.56	0.420	true	1
Overview	4.43	0.319	true	

Findings for Object 2 regarding the explanation of the relationship between psychological and situational factors, situation and development of quality of life of the elderly

Future orientation and Buddhist way of life showed a positive correlation with quality of life development at a 0.01 level of statistical significance.

Attitude towards self-care and internal locus of control showed a positive correlation with quality of life development at a 0.01 level of statistical significance.

Meeting physical needs and psychological needs had a positive correlation with quality of life development at a 0.01 level of statistical significance.

This is in line with Trimetsoontorn and Pimdee (2011), who conducted research on psychological and situational factors regarding eco-tourism behavior of secondary school students in the upper area of Central Thailand. They found that 1) students have high levels of psychological factors in three areas, namely: they have high level of self-confidence, high level of future orientation and good mental health; they engaged in conservation activities in the local area in general groups and learning groups, as well as behaving in an orderly way in tourism and other related groups; 2) students that fell into the group demonstrating high levels of these factors were also found to have high awareness of the local tourist conditions, have high knowledge about ecotourism and move together with others, and followed rules carefully. These characteristics were found at high levels in the general group and household income groups.

Situational factors consist of internal locus of control and attitude towards self-care. The research found that most of the elderly took meals consisting of the five food groups. When they were ill, they were able to travel to get

Discussion

Psychological factors consist of mental health, Buddhist way of life and future orientation. The research found that most of the elderly felt happiness with assisting other people when they had problems or experienced hardship. Moreover, they were able to manage stress and express themselves appropriately.

medical attention at the health station, and were able to follow the advice of the medical staff each time. Furthermore, they have opportunities to chat with friends as a way of relaxing and reducing stress. This is in line with the research of Sukpeng (2015) which studied the psychological factors of future orientation, internal locus of control, attitude towards work and work behavior, according to the 12 values of military administration. It was found that psychological factors in three areas, namely future orientation, internal locus of control and attitude towards work were positively correlated with the 12 values of work behavior at a level of statistical significance ($r>.6$, $p<.01$). Additionally, it was found that these three aspects of psychological factors could be joined in work behavior according to the 12 values at a level of 41.2%. Of the 12 values, future orientation was carried out at the highest level, or 33.1%. This finding leads to the recommendation that one should establish or develop good psychological factors in the military administration. Of particular importance is future orientation, which will help the military administration implement the 12 values according to the desires of the government presently.

Situation consisted of meeting physical and psychological needs. The research found that most of the elderly are satisfied with their life. This reflects the fact that family and surrounding contribute to improvement of the quality of life of the elderly. This is in line with Prasertrungruang and Ayuwat (2016), which studied the creation of alternatives for self-reliance among the new generation of elderly.

The research found that 1) self-reliance of the elderly is created by interactions between the use of capacities and use of social structure under the negotiation of social values and the values of the new generation of elderly, and 2) creation of alternatives for self-reliance based on the values of the new generation of elderly is a process of allocating resources under the prevailing social conditions, which produces efficiency through small-scale interactions.

Quality of life of the elderly consists of socio-economic aspects of life, satisfaction with life, health and bodily function, and self-concept. The research found that the elderly does not need to rely upon or take advantage of relatives. Their offspring give them happiness, and they get enjoyment from their surroundings. Moreover, they are able to manage their emotions and feelings by themselves, which allows them to feel happy about their living conditions. They appreciate the concept of sufficiency and moderation, which is supported by the research of (Kruejak and Suratana, 2015) which studied the form and assessed the capacity of participatory elderly health promotion of local government administration organizations, civil society networks and elderly associations in Mae Chan Subdistrict. The approach of these organizations is to concentrate on the use of internal factors that provide an opportunity to create new activities to promote the health of the elderly. This involves setting up short-term and long-term plans with the participation of all parties, assessing the formats for promoting health of the elderly through participatory activities including local

government administration organizations and civil society networks. The research found that this is appropriate, relevant and sufficient, and can be implemented in processes to transfer approaches to health promotion for the elderly in other communities, as well.

The relationships between psychological factors, situational factors, situation and quality of life development of the elderly are positive, which is in line with the research of Wonganan and Sontirat (2009), which studied self-concept, social support and mental health of the elderly. The research found that 1) most elderly have high levels of self-concept, social support and mental health, 2) elderly having different sex, age, marital status, level of education and income, did not show differences in mental health, 3) elderly people who have different chronic diseases have differing mental health, with a 0.05 level of statistical significance, 5) social support is positively correlated with mental health of the elderly to a 0.01 level of statistical significance.

Conclusion

Psychological factors of the elderly consist of mental health, Buddhist way of life, future orientation, internal locus of control, attitude towards self-care, meeting of physical and psychological needs, all of which influence the development of quality of life for the elderly. Quality of life consists of socio-economic aspects of life, satisfaction with life, health and bodily function and self-concept. These encourage the elderly to demonstrate behavior that is appropriate for the mental health and

growth of the individual. In other words, the elderly is knowledgeable about health, and know how to maintain their health in the future. This is based on the understanding that they have the ability to act in ways that are good, and avoid acting in ways that are bad, for their health. Thus, the elderly is able to think ahead to consider what may happen to them. These are all social relations that influence the development of quality of life for the elderly. Therefore, it can be concluded that quality of life development of the elderly is created by participation of various relevant actors, who should provide support to people in the community so that they can participate in caring for and being responsible for the elderly in a comprehensive and sustained manner so that the elderly may enjoy enhanced quality of life.

References

Bhanthumnavin, D. 2000. Tree of Morality Theory: Individual Research and Development. Chulalongkorn University Press, Bangkok. 199 p.

Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. 2010. Annual Report on the Situation of the Elderly in Thailand 2009. SS Plus Media, Nonthaburi Province. 147 p.

Trimetsoontorn, J. and P. Pimdee. 2011. Psychological and situational correlates ecotourism behavior of level higher education students on top middle border area in Thailand. The Journal of King Mongkut's University of

Technology North Bangkok 21(2): 436-446.

Kruejak, K. and S. Suratana. 2015. Model of elderly health promotion by participation process of local administrative organization civil society network and elderly association in Mae Chan subdistrict municipality area, Mae Chan district, Chiang Rai province. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(2): 161-171.

Nakhon Ratchasima Health Provincial Office. 2013. Analysis of the Situation of Indicators or Responsibility for Health in the Province of Nakhon Ratchasima. Nakhon Ratchasima Health Provincial Office, Nakhon Ratchasima. 35 p.

National Statistical Office. 2013. Working Situation of the Elderly in Thailand 2012. National Statistical Office, Bangkok. 43 p.

Prasertrungruang, M. and D. Ayuwat. 2016. Social choice structuration for valuable self-reliance of the next generation of elderly. *Thai Population Journal* 4(2): 23-45.

Sukpeng, N. 2015. Future-orientation with self-control, belief in internal locus of control, positive work-attitudes and the 12-value work behaviors in the royal Thai army. *Human Resource and Organization Development Journal* 7(1): 4-17.

Wonganan, U. and S. Sontirat. 2009. Self concept, social support and mental health of the elderly. *Journal of Nakhon Ratchasima Rajanagindra psychiatric hospital* 9(2): 40-46.

Yamane, T. 1976. Statistics: An Introductory Analysis. Harper & Row, New York. 289 p.

Zhan, L. 1992. Quality of life: Conceptual and measurement issues. *Journal of Advance Nursing*. 17, 7 (December): 759-800.

การจัดการสังคมผู้สูงอายุของพื้นที่ทุบเขามีองชimanโนะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น Model of Ageing Society Management at Mountain Area in Shimanto City, Kochi Prefecture, Japan

เพ็ชรี รุปวิเชตร์^{1*} จิราพร ชุมพิกุล² พloyailin รุปวิเชตร์³ และศรีจันทร์ พูใจ⁴
Phetcharee Rupavijetra^{1}, Jiraporn Chompiku², Ployailin Rupavijetra³
and Srijan Fucha⁴*

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง เชียงใหม่ 50200

¹Faculty of Education, Chiang Mai University, Mueang District, Chiang Mai 50200, Thailand

²สถาบันพัฒนาสุขภาพแห่งอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม 73170

²ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University, Phutthamonthon District, Nakon Pathom 73170, Thailand

³คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง เชียงใหม่ 50200

³Faculty of Social Science, Chiang Mai University, Mueang District, Chiang Mai 50200, Thailand

⁴วิทยาลัยการพยาบาลราชชนนี วิทยาเขตเชียงใหม่ อำเภอแม่ริม เชียงใหม่ 50180

⁴Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai, Mae Rim District, Chiang Mai 50180, Thailand

*Corresponding author E-mail: phetcharee@rocketmail.com

(Received: 18 May 2017; Accepted: 16 October 2017)

Abstract: This research aimed to study the management of ageing society in Shimanto City, Kochi prefecture, Japan. The key informant group consisted of 13 elderly people, 1 staff from the local government and 7 staff from social welfare organizations and volunteer organizations. The tools used in the research were documentary research, interviews and non-participatory observation. Data were analyzed and checked for accuracy through meetings among researchers and Japanese coordinators. The research found that Shimanto City is a small town located in the mountains of Kochi prefecture, Japan. The elderly proportion of the local population as average life span increases. Therefore, the management of elderly society in this area used a small-scale organization with integrated collaboration among the local government, social welfare sector and volunteer organizations. The place is designed for the elderly, children, the disabled and poor people based on volunteer spirit and community care. The community learning center was built by the local government for the elderly to use for making tofu, meetings, welcoming guests and providing news and activities for the elderly. The elderly people here are involved in active ageing, self-reliance and interdependence among the group.

Keywords: Ageing society management, small-scale organizational management, volunteer, local government

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้เพื่อศึกษาการจัดการสังคมผู้สูงอายุเมืองชimanโนะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้สูงอายุจำนวน 13 คน เจ้าหน้าที่รัฐบาลท้องถิ่น จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานสวัสดิการสังคม เจ้าหน้าที่องค์กร จิตอาสา เมืองชimanโนะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 7 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ ได้แก่ การศึกษาเอกสารที่

เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องด้วยการประชุมระหว่างนักวิจัยชาวไทยและผู้ประสานงานการวิจัยชาวญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า เมืองเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในทุบเขาชื่อขimanโดย จังหวัดโภชิประเทศญี่ปุ่น มีอัตราการเกิดที่ต่ำ แต่สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นและมีอายุยืนยาว การจัดการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่นี่จึงใช้การบริหารแบบองค์กรขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพและบูรณาการองค์กรต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ด้วยการใช้ประโยชน์จากสถานที่ที่ออกแบบเพื่อคน老弱บัตรุ่น คือ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก คนพิการ และคนยากจน โดยผ่านกระบวนการจัดการอาสาของคนในชุมชน รัฐบาลท้องถิ่นสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ผู้สูงอายุได้ใช้ทำกิจกรรม เช่น ประกอบอาชีพทำเต้าหู้ ประชุมพับปะสามารถจัดการอาสาของคนในชุมชน ให้ผู้สูงอายุได้ใช้ผู้สูงอายุที่นี่แม่มีอายุมากแต่มีความสุขกระตือรือร้นและอยู่แบบพึ่งตนเองและพึ่งพากันในกลุ่ม

คำสำคัญ: การจัดการสังคมของผู้สูงอายุ การจัดการองค์กรขนาดเล็ก อาสาสมัคร รัฐบาลท้องถิ่น

คำนำ

นับวันโลกนุชนี้เรามีผู้สูงอายุที่มีอายุยืนยาวมากขึ้น ด้วยวิวัฒนาการด้านอาหาร ยาการแพทย์ และวิวัฒนาการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวกว่าอดีตและมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงและทำงานช่วยเหลือตนเองได้ สังวร (2548) ได้กล่าวว่า “ทางราชการจัดให้คนอายุครบรอบ 60 ปีเป็นอายุที่เกี้ยวนจากการทำงาน แต่แท้จริงแล้ว คนอายุครบรอบ 60 ปีส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ยังไม่แก่ ยังแข็งแรง คล่องแคล่ว และสมองดี อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุไทยเป็นจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลเมือง ทุกภัณฑ์ที่เคยประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม มีแนวโน้มจะมีสภาพร่างกายที่ทรุดโทรม เพราะการทำงานหนักและเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุก็ไม่ได้รับการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จำกัดในครอบครัวด้วยลูกหลานจะต้องไปทำงานในเมืองหรือต่างจังหวัด หรือมีฐานะยากจน สอดคล้องกับวิจัยของ ชูติเดช และคณะ (2554) พบว่า ผู้สูงอายุมีความพอดีทางร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50.4 และ 52.7 ตามลำดับ รวมถึงข้อเสนอแนะจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดควรมีนโยบายและแผนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ชัดเจน ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาพร และนัยนา (2560) ได้รายงานว่า ภาครัฐต้องตระหนักในการดำเนินการสร้างแนวทางปฏิบัติที่ดี เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้าน อีกทั้งภาครัฐควรตระหนักรถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต ส่วนงานวิจัยของอุทุมพร

และคณะ (2556) พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องด้านการเมืองทำ มีรายได้และสวัสดิการแรงงานมากที่สุด

กรณีของประเทศไทยญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากอยู่ในระดับต้น ๆ ของโลกโดยอายุเฉลี่ยสำหรับผู้สูงอายุชาย คืออายุ 81.4 ปี ส่วนผู้สูงอายุหญิงอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 88.3 ปี (He et al., 2016) โดยรัฐบาลกลางและท้องถิ่นได้พยายามแก้ปัญหาและวางแผนการจัดการสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยญี่ปุ่นในรูปแบบของแผนและมาตรการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น Rupavijetra et al. (2016) ได้วิจัยเรื่องการจัดการสังคมผู้สูงอายุของเมืองโกเบ โดยวัดดูประสิทธิภาพศึกษา นโยบายและแผนสองเรื่อง คือ หลักประกันการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุและการให้บริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุรวมทั้งการจัดการสังคมผู้สูงอายุของเมืองโกเบ ประเทศไทยญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า จุดเด่นของการจัดการเมืองโกเบ คือ รัฐบาลท้องถิ่นที่เป็นองค์กรขนาดใหญ่ได้จัดสร้างสถานที่กว้างขวางใหญ่โต ทั้งสภาพธรรมชาติและอาคารสิ่งปลูกสร้าง ที่มีพื้นที่สำหรับที่พักอาศัยชั่วคราวแบบโรงแรม ห้องอาหาร ลานแสดงนิทรรศการ กิจกรรมทั้งในร่มและนอกอาคารเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกทุกวัยในครอบครัว รวมทั้งผู้พิการ

ในงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ความมีรูปแบบการจัดการที่หลากหลายตามบริบทของสังคมแต่ละท้องถิ่น

อุปกรณ์และวิธีการ

ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยนี้มีประชากรคือ ผู้สูงอายุและบุคคลที่ทำงานด้านผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เรื่องการจัดการสังคมผู้สูงอายุที่มีการจัดการแบบองค์กรขนาดเล็กและบูรณาการความร่วมมือและกระบวนการจิตอาสา

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่าง แยกได้ 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุที่มาทำกิจกรรมที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 13 คน บุคคลที่ทำงานด้านผู้สูงอายุที่เมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประกอบไปด้วย หัวหน้าและบุคลากรของสำนักงานสวัสดิการสังคมของเมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ หัวหน้าและบุคลากรองค์กรจิตอาสาจำนวน 7 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นเมืองโคชิจำนวน 1 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยที่ทำงานด้านผู้สูงอายุ รวมจำนวน 9 คน

งานวิจัยนี้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกผู้สูงอายุที่มาทำกิจกรรมที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในเมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กล้องบันทึกภาพ เครื่องอัดเสียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐบาลท้องถิ่นและผู้สูงอายุที่มาทำกิจกรรมทำตัวหุ้นที่ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น ได้ทำในวันที่ 24 มีนาคม 2559 ส่วนการสัมภาษณ์หัวหน้าและบุคลากรของสำนักงานสวัสดิการสังคมของเมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ เก็บข้อมูลในวันที่ 25 มีนาคม 2559

พร้อมทั้งทบทวนเอกสารการทำงานของหน่วยงานสำนักงานสวัสดิการสังคมของเมืองชีมานໂຕะระหว่างปี 2558 -2559 และสัมภาษณ์หัวหน้าและบุคลากรองค์กรจิตอาสา เมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ในวันที่ 26 มีนาคม 2559 และการประชุมระหว่างนักวิจัยชายไทยและผู้ประสานงานการวิจัยชาวญี่ปุ่น ประกอบไปด้วย อาจารย์และนักวิจัย จากมหาวิทยาลัยโอซาก้า ในวันที่ 27 มีนาคม 2559

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้มีการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบความถูกต้องด้วยการประชุมระหว่างนักวิจัยชายไทยและผู้ประสานงานการวิจัยชาวญี่ปุ่นก่อนและหลังการเก็บข้อมูลจำนวน 2 ครั้ง และนำเสนอผลวิจัยในรูปการบรรยาย และตารางผลการทำงานของสำนักสวัสดิการสังคมเมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น

ผลการศึกษา

1. บริบทโดยสังเขปของเมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น

เมืองชีมานໂຕะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น ตั้งอยู่ในทุบเข้า หากต้องเดินทางจากเมืองโอซาก้าทางรถยนต์จะใช้เวลาประมาณ 7 ชั่วโมง โดยมีประชากรทั้งหมด 34,713 คนแยกเป็น ชาย 16,395 คนและหญิง 18,318 คน มีจำนวน ครัวเรือน 16,377 หลังคาเรือนขนาดพื้นที่ 632.42 ตารางกิโลเมตร โดยประชากรที่อาศัยในเมืองชีมานໂຕะนี้ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและคนดูแลผู้สูงอายุ บางคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว ก็ไปทำงานที่จังหวัดใกล้ ๆ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานสวัสดิการสังคมเมืองชีมานໂຕะพบว่า ที่เมืองนี้มีอัตราการเกิดที่ต่ำ แต่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่อายุยืนยาว 85 ปี โดยเฉลี่ย และมีอายุสูงสุด 92 ปี จำนวน 1 คน แต่จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพบว่า บ้านเรือนดูมีฐานะ หลังใหญ่ หลังคาแบบกระเบื้องโบราณ แต่เมืองนี้กำลังเป็นที่สนใจของมหาวิทยาลัย และโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น โดยจะเป็นแหล่งศึกษาดูงานและนักศึกษาสามารถเรียนรู้ธรรมชาติและการจัดการสังคมผู้สูงอายุที่สมผasanแนวคิดใหม่ที่เน้นองค์กรขนาดเล็ก

และใช้เครื่อข่ายจิตอาสา จุดเด่นของเมืองคือ แม่น้ำชิมานะตระที่ทอดตัวยาวอยู่ในฝั่งตะวันตกของจังหวัดโคชิ มีความยาวถึง 196 กิโลเมตรและมีบริเวณลุ่มน้ำ 2,270 ตารางกิโลเมตร เนื่องจากไม่มีการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่

ตลอดสายน้ำ แม่น้ำนี้ถูกเรียกว่าเป็นสายน้ำสะอาดแหล่งสุดท้าย และแหล่งปลาน้ำจืดที่อุดมสมบูรณ์ และได้รับเลือกเป็นหนึ่งในแม่น้ำสะอาดที่สุด จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศญี่ปุ่น

Figure 1 Head and staff at social welfare organization

Figure 2 Ageing people welcome researchers

Figure 3 Ageing people making tofu

Figure 4 The clean Shimanto river

2. การจัดการสังคมผู้สูงอายุของเมืองทุบเขา ชิมานะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น

การวิจัยพบว่า แนวคิดการจัดการสังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่นมีความหลากหลายวิธีการและการปรับตัวตามสภาพบริบท สำหรับกรณีเมืองชิมานะ จังหวัดโคชิ ที่เป็นเมืองในทุบเขา ตั้งอยู่ห่างไกลเมืองใหญ่ พบว่า ได้ใช้วิธีการจัดการเป็นภาคีร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนการดูแลแบบข้ามรุ่น (Inter local partnership for creating cross-generation care communities) ทั้งนี้ จากการเดินทางไปเก็บข้อมูลยังเมืองชิมานะ Kawamori (2015) จากมหาวิทยาลัยโอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น ที่เป็นผู้ประสานงานการวิจัยครั้นนี้ ได้นำเสนอพร้อมเอกสารที่เป็นสิ่งพิมพ์เผยแพร่ในการเรียนการสอน โดยท่านได้นำเสนอแนวคิดการจัดการสังคมผู้สูงอายุและผู้มีความต้องการพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นผู้พิการหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว (singer mom) ด้วยแนวคิดการใช้ชุมชนแห่งการดูแลรักษา (community of care)

ที่มีวิธีการปฏิบัติ ได้แก่ การใช้องค์กรขนาดเล็ก (small scale) การดูแลแบบอเนกประสงค์ ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างแล้วแต่ความต้องการ (multifunctional care) และการสร้างความสัมพันธ์แบบการอยู่ร่วมกัน (symbiotic care) หรือ การดูแลแบบข้ามรุ่น (cross-generational care)

ย้อนประวัติความเป็นมาของการจัดการสังคมที่มีฐานคิดเรื่องการนำชุมชนเป็นฐานพลังเพื่อผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นอีกรูปแบบหนึ่งนี้ ได้เกิดขึ้นดังนี้ ในเดือนกันยายน 2557 (ค.ศ. 2014) จากนโยบายพื้นฐานประเด็นเรื่อง เมือง ประชาชน และการสร้างงาน ที่มีการจัดการด้วยการรวม 3 เรื่องเข้าด้วยกัน 1. การให้บริการระบบการประกันการรักษาระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (long term care insurance) 2. การบริการสวัสดิการหาเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องการพิเศษ (พิการ) (facilities providing disability

welfare) 3. ศูนย์ให้บริการดูแลเด็กเล็ก (children centers for children) โดยบูรณาการการให้บริการ 3 ประการนี้มาอยู่ร่วมกันในสถานที่อาจเป็นที่เอกสารหรือที่ห้องคืนจัดสรรงบประมาณสร้างขึ้นโดยเน้นที่มีขนาดเล็ก การก่อรูปแบบการดูแลซึ่งกันและกันแบบนี้เริ่มต้นและแพร่หลายในชุมชนที่มีลักษณะตั้งอยู่ห่างไกลจากเมือง (remote rural area) ชุมชนที่เป็นเก่าห่างไกล และชุมชนที่ตั้งอยู่ในทุบเขาที่มีลักษณะเฉพาะ คือ อัตราการเกิดต่ำมากหรือไม่มี หรือมีลักษณะจำนวนประชากรลดลงเรื่อย ๆ และสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปี เกินครึ่ง หรือจำนวน 60% ขึ้นไป การเดินทางเข้าสู่เมืองใช้เวลานาน ทำให้ชุมชนเหล่านี้ ยกแก่การจะได้รับบริการสวัสดิการจากรัฐอย่างทั่วถึงหรือรวดเร็ว สะทวកโครงการบุกเบิกแบบนี้มีชื่อว่า Toyama-style Day Care Service และโครงการ Kochi-style Welfare

2.1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองชิมานาโตะที่ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เมืองชิมานาโตะ จังหวัดโคจิ มีรัฐบาลห้องคืนที่มีหน้าที่จัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้ชุมชน ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุได้มาร่วมกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่การประชุม การแจ้งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การมาพบปะกันในเทศบาลสำคัญ ๆ การใช้ต้อนรับแขกที่มาเยือน และใช้ประกอบอาชีพศักดิ์สิทธิ์ ความต้องการของชุมชน เป็นที่จันทร์สินค้าที่ชุมชนผลิต โดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ผู้สูงอายุในโซนนี้ได้รวมตัวกันทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุมีจำนวนทั้งสิ้น 13 คนที่ยังเดินเทินไปมาที่บ้านกับศูนย์ได้ โดยมีหัวหน้ากลุ่มที่ได้รับเลือก เป็นผู้ชายอายุ 87 ปี มีภรรยาอายุ 84 ปีและเพื่อน ๆ อายุเฉลี่ย 80 ปีได้ร่วมกันผลิตเต้าหู้ก้อนจันทร์น้ำนมกลุ่มผู้สูงอายุเมืองชิมานาโตะไปยังร้านค้าในหมู่บ้าน หรือมีคนมาซื้อที่ศูนย์ ซึ่งจะมาทำกันทุกวันพุธ และเศษของแป้งถั่วจะนำไปประกอบอาหาร เช่น ผัดกับผักหรือทำข้นโดยนัก เป็นต้น โดยรายได้ที่เกิดขึ้นก็แบ่งเฉลี่ยให้กับสมาชิกที่ทำและเหลือเก็บไว้เป็นเงินกองทุนของกลุ่มผู้สูงอายุนี้ต่อไป

นอกจากนี้ การจัดทำอาหารบริการผู้มาเยือนชุมชนยัง เป็นรายได้อีกทางหนึ่งของผู้สูงอายุกลุ่มนี้อีกด้วย หากมีการพบปะหรือคนนอกชุมชนมาเยี่ยมชุมชน

กลุ่มก็จะเชิญผู้สูงอายุที่อยู่ในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกัน วิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่นี่เป็นชีวิตที่เรียบง่าย กระตือรือร้น มีพฤติพลัง พึงพาภันและส่งบุญ การจัดการสังคมผู้สูงอายุจะมีความร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่ายในห้องคืน โดยเฉพาะรัฐบาลห้องคืนที่จะลงทุนสร้างศูนย์การเรียนรู้และค่อยจัดหาสิ่งของที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้ โดยศูนย์นี้ยังเป็นสถานที่เปิดโอกาสให้คนทุกวัยในชุมชนใช้จัดกิจกรรมร่วมกันในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ ของชุมชนและชาติอีกด้วย

2.2. สำนักงานสวัสดิการสังคมและองค์กรจิตอาสาของเมืองชิมานาโตะ จากการสัมภาษณ์พบว่าการทำงานของสำนักงานสวัสดิการสังคมของเมืองชิมานาโตะ ที่เป็นข้อมูลการให้บริการของสำนักงานสวัสดิการสังคมเมืองชิมานาโตะ (Shimanto council social welfare) มีเจ้าหน้าที่สังกัดเพียง 2 คนเป็นหัวหน้า 1 คนและเจ้าหน้าที่ 1 คน หัวหน้าสำนักงาน ให้ข้อมูลว่า ด้วยเป็นแนวคิดการทำงานของประเทศญี่ปุ่นที่มีการศึกษาบริบททางสังคม หากเป็นองค์กรขนาดเล็ก จะต้องมีนโยบายและแผนการทำงานชัดเจน ในการสนับสนุนส่งเสริมสุขภาพประชาชนในห้องคืนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ด้วยวิธีการทำงานแบบประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น บุคลากรทางการแพทย์ องค์กรจิตอาสาที่เป็นองค์กรทำงานด้านสุขภาพในชุมชน (community health workers) และองค์กรในชุมชนโดยใช้กระบวนการภารกิจอาสา

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าองค์กรจิตอาสาพบว่า เป็นองค์กรเอกชนที่มีนโยบายและแผนการทำงานเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือประชาชนในชุมชนให้มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่พร้อมที่จะลงพื้นที่เมื่อได้รับการประสานงานจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชน โดยมีแหล่งงบประมาณจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลห้องคืนและเงินบริจาค ซึ่งองค์กรจิตอาสาในเมืองชิมานาโตะมีหัวหน้าและบุคลากรรวม 6 คน แต่ดูแลประชาชนในพื้นที่จำนวน 34,713 คน

จากการสัมภาษณ์และศึกษารายงานเอกสารการทำงานของสำนักงานสวัสดิการสังคมของเมืองชิมานาโตะระหว่างปี 2558 - 2559 พบร่วมกับการให้บริการด้านปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - เมษายน (2561) 26

ต่าง ๆ ของสำนักงานสวัสดิการสังคมตลอดทั้งปี แยกเป็น ด้านความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่เมืองชิมานะ ต้องความต้องการด้านการอบรมเรื่องการเขียนพู่กัน ญี่ปุ่นมากที่สุด เพราะช่วยการใช้กล้องเนื่องมือและแขน และช่วยสร้างสามัคคี รองลงไปคือ การเยี่ยมบ้าน ที่ช่วย ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะรู้สึกดีใจและอบอุ่นใจ ด้านกิจกรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเข้าร่วมการ อบรมเรื่องการเดินรำแบบญี่ปุ่นมากที่สุด เพราะผู้สูงอายุ ได้ออกกำลังกายและยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ ชาติญี่ปุ่นที่คุ้นเคย ด้านการป้องกันของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมอบรมเรื่องความรู้การทำอาหารและหลัก

โภชนาการ ด้านการอบรมให้กับอาสาสมัคร พบร่วม อาสาสมัครเข้าร่วมการอบรมเรื่องการทำอาหารและหลัก โภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ ด้านการให้คำปรึกษา ผู้สูงอายุเข้าอบรมเรื่องสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ และ ปัญหาอื่น ๆ นอกจากนี้ ภารกิจของสำนักงานสวัสดิการ สังคมของเมืองชิมานะยังมีการประชุมพบปะกับ อาสาสมัคร พยาบาลและผู้สื่อข่าว โดยเฉพาะกับ อาสาสมัครในชุมชนด้วยการทำางานแบบบูรณาการและ เป็นเครือข่ายกัน รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 1-6

Table 1. Number of participants by the needs of ageing people in Shimanto city

Need of ageing people	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Japanese writing by paintbrush	18	12	11	9	-	13	9	13	-	12	11	8	111
Mind support	--	-	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	48
Ceramic making	-	-	20	-	8	-	-	-	-	-	-	-	28
Social skills training	13	-	11	-	10	-	8	-	10	-	10	-	62
Social skills adjustment	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-	24
Study tour at disabled people exhibition	6	9	5	8	4	4	4	5	2	6	8	1	62
Home visit	9	17	6	11	6	5	4	6	4	8	9	1	86

Table 1 shows needs of ageing people that most of them need to learn Japanese writing by paintbrush

Table 2. Number of participants by courses for services to improve quality of life of ageing people

Courses	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Japanese poem	-	-	4	-	-	6	-	-	5	-	-	4	19
Japanese dance	10	9	10	-	10	8	8	8	8	6	8	7	92
Sigh language	3	5	5	5	-	3	4	4	4	-	-	-	33
Embroidery (sewing)	5	6	7	6	4	9	9	5	6	7	5	7	76

Table 2 shows ageing people were interested in Japanese dance

Table 3. Number of participants by courses for ageing people protection

Courses	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Teach ageing people on Nutrition and cooking	11	9	13	9	8	6	8	2	4	3	6	5	84
Self-protection in summer season	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Teach students to play Japanese drum	-	3	5	3	1	2	4	2	-	-	-	-	20
Teach students to understanding ageing people	-	1	-	3	2	-	-	-	-	-	-	2	8

Table 3 shows courses provided most frequently to ageing people was nutrition and cooking.

Table 4. Number of participants by courses for volunteering

Volunteer Courses	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Reading for ageing people	4	2	2	2	3	3	3	1	3	5	1	-	29
Teaching aging people on nutrition and cooking	11	5	6	10	27	17	17	7	20	24	1	-	145

Table 4 shows courses for volunteering that people in Shimanto city were interested in teaching ageing people about nutrition and cooking

Table 5. Number of participants by other counseling

Needs of Ageing people	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Mind support	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ageing Social welfare	2	2	-	2	2	3	-	2	6	2	-	2	23
Disabled social welfare	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	1	-	5
Daily life problems	1	1	-	-	1	1	1	-	3	1	-	-	9
Financial problems	2	-	2	1	-	-	-	-	2	2	-	-	9
Youth problems	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Career problems	1	1	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	8
Human being problems	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Family problems	2	2	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	7
Health problems	2	1	-	-	-	1	1	-	-	3	-	-	9
Other problems	-	2	3	2	2	2	2	1	2	3	1	1	21
Total Number of participants by other counseling	11	10	7	8	5	11	6	4	13	15	3	3	95

Table 5 shows other counseling that most provided was ageing social welfare and other problems

Table 6. Number of meeting for welfare organization with other organizations

Meeting and sharing	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Meeting with nurses	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	4
Meeting with volunteer organization	1	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	6
Meeting with professors from universities	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meeting with journalists and press	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	4
Meeting for 24 hours TV shows	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	3

Table 6 shows number of meeting for welfare organization with other organization–nurses, volunteers, journalist/press and for 24 hours TV shows.

อภิปรายผล

การจัดการสังคมผู้สูงอายุเมืองขามนต์จังหวัดโคกชัย ประเทศไทย เป็นเมืองในทุบทเข้าพื้นที่ขนาดเล็ก ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงเป็นการจัดการแบบองค์กรขนาดเล็ก เน้นให้มีประสิทธิภาพใช้การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการจิตอาสาอาสาสมัครที่ประเทศไทยให้ความสำคัญจนเป็นวัฒนธรรมของชาติญี่ปุ่น และการใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนที่สร้างด้วยงบประมาณขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดเล็ก เพื่อผู้สูงอายุใช้เป็นที่พับปักษ์ ก่อให้เกิดความสุขและมีความสุข ร่วมทั้งเพื่อการประชุมร่วมกันในวันสำคัญตามประเพณี ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rupavijetra et al. (2016) ที่ศึกษาการจัดการสังคมผู้สูงอายุของเมืองโกเกะ ประเทศไทยที่เป็นเมืองขนาดใหญ่ องค์กรท้องถิ่นมีประมาณมาก ดังนั้น การจัดการสังคมผู้สูงอายุที่เมืองโกเกะจึงเป็นการจัดการแบบองค์กรใหญ่

ด้วยเมืองประมาณและทรัพยากรมาก จึงสามารถสร้างสถานที่ เช่น โรงเรียน ห้องอาหาร วิทยาลัยสีเทาสำหรับผู้สูงอายุมาเรียนเพิ่มเติมและลานสำหรับจัดกิจกรรมในระดับใหญ่ได้

ส่วนวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่เมืองขามนต์แม้จะมีอายุมาก อยู่เฉลี่ย 85 ปี ทุกคนเข้าใจบริบทที่ต้องช่วยเหลือ ด้วยการรวมกลุ่มกันทำงานหารายได้ตามความสามารถของตนและกลุ่ม โดยรัฐบาลห้องถิ่นให้การสนับสนุนด้านสิ่งปลูกสร้าง จากการที่ผู้สูงอายุมีการพบรากันเป็นประจำ คุณภาพชีวิตด้านร่างกายและจิตใจ จึงอยู่รอดดับสูง มีความกระตือรือร้น พึงพาตันเองและพึงพาภันในกลุ่ม ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้สูงอายุไทยในช่วงที่ ชุติเดช และคณะ (2554) ได้วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความพอดีกับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและจิตใจระดับปานกลาง องค์กรการปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น สาธารณสุขจังหวัดต้องมีนโยบายแผนที่ชัดเจน

ผู้สูงอายุที่นี่ทุกคนแม้จะมีอายุมากแต่มีรูปร่างที่สมส่วน มีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว พฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ อาหารเมนูหลัก คือ ปลาจากแม่น้ำขามน้ำโடะ เต้าหู้ และผักสด มีการเดินไปมาในพื้นที่จากบ้านมาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทุกวัน จากข้อมูลของสำนักงานสวัสดิการสังคมเมืองชีมานโดย พบว่าผู้สูงอายุและอาสาสมัครที่นี่จะเข้ารับการอบรมเรื่องการทำอาหารและหลักโภชนาการ ร่วมกิจกรรมเขียนพู่กันญี่ปุ่นและเดินรำ กับสำนักงานสวัสดิการสังคมเมืองชีมานตลอดทั้งปี ย่อมส่งผลให้ผู้สูงอายุที่นี่มีการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการได้ออกกำลังกาย ได้สร้างสมาริ ส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิริพรวณและคณะ (2554) ได้ศึกษา พบว่าพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของคนไทยในโครงการฯ โดยรวมและรายด้าน คือ การออกกำลังกาย การจัดการความเครียด การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สุขภาพจิตวิญญาณ การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย การสุขภาพบิบาล อยู่ในระดับดี ยกเว้น ด้านการรับประทานอาหารอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีภาวะเสี่ยงทางสุขภาพด้านน้ำหนักเกินและขี้วน อ้วนลงพุง และมีโรคความดันโลหิตสูง

ด้วยลูกหลานไปทำงานยังเมืองอื่น ๆ ทำให้ผู้สูงอายุที่นี่ต้องอาศัยอยู่กับสามา đình ในเมืองเล็ก ๆ ที่มีประชากรไม่มาก ส่วนใหญ่รู้จักกัน มีการรวมกลุ่มกันรับประทานท้องถิ่น องค์กรในท้องถิ่น และประชากรในท้องถิ่น ให้ความร่วมมือกันดูและผู้สูงอายุและทุกคนในชุมชน เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้สูงอายุที่เมืองชีมานโดยมีสุขภาพที่ดี จิตใจเมื่รู้สึกเหงาหรือว้าเหว่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมมายะ และคณะ (2560) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความว้าเหว่ในผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาวะสุขภาพ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม โดยการสนับสนุนทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีอำนาจการดำเนินความว้าเหว่ในผู้สูงอายุมากที่สุด รองลงมาคือ ภาวะสุขภาพและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตามลำดับ

ผู้สูงอายุที่เมืองชีมานโดย จังหวัดโภชิ ประเทศญี่ปุ่นจากมีการรวมกลุ่มเพื่อการช่วยเหลือกันในชุมชนแล้ว ยังรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพทำเต้าหู้เพื่อ

จำหน่ายเป็นการหารายได้เพิ่มเติมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อุทุมพร และคณะ (2556) พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีความต้องด้านการมีงานทำ มีรายได้และส่วนต่อการแรงงานมากที่สุด

สรุป

การจัดการสังคมผู้สูงอายุของเมืองชีมานโดย จังหวัดโภชิ ประเทศญี่ปุ่นที่เป็นเมืองในหุบเข้า พื้นที่ขนาดเล็กอยู่ห่างไกล มีการทำงานทำงานแบบองค์กรขนาดเล็กและแบบบุรุษการเร้นให้มีประสิทธิภาพ มีการทำงานแบบเครือข่าย ทั้งไปพบปะและใช้สื่อเทคโนโลยี การประชาสัมพันธ์ การทำงานด้วยกระบวนการจิตอาสาของคนในชุมชน ผู้สูงอายุมีพลังในการดำเนินชีวิตด้วยการช่วยเหลือตนเองและพบปะช่วยเหลือกันในกลุ่มผู้สูงอายุและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนด้วยการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุและคนทุกกลุ่ม ทุกวัยได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันและเชื่อมโยงกันและกัน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณแหล่งทุนในการวิจัยครั้งนี้ คือ มูลนิธิโตโยต้า Toyota Foundation ประเทศญี่ปุ่น และ Professor Dr. Masato Kawamori จาก Faculty of Human Science, Osaka University และทีมวิจัยที่เป็นผู้ประสานงานและจัดสรรทุนวิจัยสำหรับการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ชุติเดช เจียนดอน นราตัน สุวรรณผ่อง ฉบับรวม บุญสุยา และนพพร โหวะรากุล. 2554. คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ 41(3): 229-239.

ประภาพร ย่างประยงค์ และนัยนา แซ่แต้. 2560. ความพึงพอใจในการดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพ เพื่อสวัสดิการผู้สูงอายุบ้านดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 5(1): 89-98.

วิราพรรณ วิโรจน์รัตน์ วีนัส ลีพหกุล พัฒนา พัฒนา คุ้มทวีพร และวัฒนา พันธุ์ศักดิ์. 2554. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและภาวะเสี่ยงทางสุขภาพของผู้สูงอายุโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารสภากาการพยาบาล. 26(พิเศษ): 140-153.

สมหมาย กุมผัน โสวิณ แสงอ่อน และพัชรินทร์ นินทัช. 2560. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกในผู้สูงอายุ. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต. 30(2):50-68.

สังวร ไกรฤกษ์. 2548. แก่อย่างเป็นสุข. วารสารคหศรีษฐศาสตร์ 48(2): 44-47.

อุทุมพร ศตะกรุมะ ผ่องลักษณ์ จิตต์การรุณ และชุมพล เสนมาขันธ์ 2556. ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอครัวไทย จังหวัดพิษณุโลก วารสารบณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 7(1): 129-138.

Kawamori, M. 2015. Interlocal partnership for creating cross-generational care community. Paper presented in the International Seminar Among Researchers, 12 September, 2015, Graduate School of Human Science, Osaka University, Japan

Rupavijetra, P., J. Chompikul and P. Rupavijetra. 2016. Management of aging society in Kobe, Japan. Journal of Public Health and Development 14(2): 61-75.

He, W., D. Goodkind and P. Kowal. 2016. U.S. an Aging World: 2015. US Government Publishing Office, Washington, DC. 165p.

Model of Ageing Society Management in Mountainous Areas in Shimanto City, Kochi Prefecture, Japan

Phetcharee Rupavijetra¹, Jiraporn Chompiku¹,
Ployailin Rupavijetra³ and Srijan Fucha⁴*

¹Faculty of Education, Chiang Mai University, Mueang District, Chiang Mai 50200, Thailand

²ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University, Phutthamonthon District, Nakon Pathom 73170, Thailand

³Faculty of Social Science, Chiang Mai University, Mueang District, Chiang Mai 50200, Thailand

⁴Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai University, Mueang District, Chiang Mai 50180, Thailand

* Corresponding author E-mail: phetcharee@rocketmail.com

(Received: 8 May 2017; Accepted: 27 October 2017)

Abstract: This research aimed to study the management of ageing society in Shimanto City, Kochi prefecture, Japan. The key informant group consisted of 13 elderly people, 1 staff from the local government and 7 staff from social welfare organizations and volunteer organizations. The tools used in the research were documentary research, interviews and non-participatory observation. Data were analyzed and checked for accuracy through meetings among researchers and Japanese coordinators. The research found that Shimanto City is a small town located in the mountains of Kochi prefecture, Japan. The elderly proportion of the local population as average life span increases. Therefore, the management of elderly society in this area used a small-scale organization with integrated collaboration among the local government, social welfare sector and volunteer organizations. The place is designed for the elderly, children, the disabled and poor people based on volunteer spirit and community care. The community learning center was built by the local government for the elderly to use for making tofu, meetings, welcoming guests and providing news and activities for the elderly. The elderly people here are involved in active ageing, self-reliance and interdependence among the group.

Keywords: Ageing society management, small-scale organizational management, volunteer, local government

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้เพื่อศึกษาการจัดการสังคมผู้สูงอายุเมืองชิมานะ จังหวัด Kochi ประเทศญี่ปุ่น ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้สูงอายุจำนวน 13 คน เจ้าหน้าที่รัฐบาลท้องถิ่นจำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานสวัสดิการสังคม เจ้าหน้าที่องค์กรจิตอาสา เมืองชิมานะ จังหวัด Kochi ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 7 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ ได้แก่ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องด้วยการประชุม

ระหว่างนักวิจัยชาวไทยและผู้ประสานงานการวิจัยชาวญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า เมืองเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในทุบเข้า ซึ่งขึ้นมาโดยจังหวัดโโคจิประเทศญี่ปุ่น มีอัตราการเกิดที่ต่ำ แต่สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นและมีอายุยืนยาว การจัดการสังคมของญี่ปุ่นอยู่ในพื้นที่ที่นิ่งเงียบใช้การบริหารแบบองค์กรขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพและบูรณาการองค์กรต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ด้วยการใช้ประโยชน์จากสถานที่ที่ออกแบบเพื่อคนหลายวัยและกลุ่ม คือ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก คนพิการ และคนยากจน โดยผ่านกระบวนการจัดการอาสาขององค์กรในชุมชน รัฐบาลห้องถิ่นสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ผู้สูงอายุได้ใช้ทำกิจกรรม เช่น ประกอบอาชีพทำเต้าหู้ ประชุมพบปะสมาชิก ต้อนรับแขกและเจ้าของหน่วยงานที่เดินทางมาเยี่ยมชม ผู้สูงอายุที่นี่แม้จะมีอายุมากแต่มีความสุขกระตือรือร้นและอยู่แบบพึงตนเองและพึงพาณิชย์

คำสำคัญ: การจัดการสังคมของผู้สูงอายุ การจัดการองค์กรขนาดเล็ก อาสาสมัคร รัฐบาลท้องถิ่น

Introduction

Human life is being lengthened on a daily basis because of advances in food, medicine and increasingly comfortable lifestyles. This means that the elderly is having longer lives than in the past, and they are both healthier and able to take care of themselves. Krairit (2005) states that "The government has set 60 years as the retirement age, but in reality, these days most people of 60 years' age are not old. They are healthy, active and have sharp minds". In any case, many of Thailand's elderly people live in the countryside, far away from cities. Many of these people have farming backgrounds and are in declining health because of the difficult lives they led when they were younger. As they age, they are not taken care of well so that they cannot enjoy quality of life, because often the children and other household members migrate for work opportunities, or because they are poor. Jiandon, *et al.* (2011) found that the elderly is satisfied with their physical and mental health at a medium level, calculated at 50.4 and 52.7% respectively. Local government administration organizations recommended that the Provincial Office of Public Health should have clear policies and plans to promote quality of life of the elderly. This is in line with the research of Yangpravong

and Tae (2017), who reported that the government should be aware of creating best practices in order to provide the highest level of benefit to the elderly in all areas. Moreover, the government should also be aware of the need to help the elderly live their lives effectively into the future. Atakurama *et al.* (2013) found that, when considering the many social security needs of the elderly, they have the highest desire for work, income and worker security.

Japan is one of the countries with the highest proportion of elderly in the population in the world. The average age of the elderly is 81.4 years for men and 88.3 years for women (He *et al.* 2016). Both the central and local governments have made efforts to devise plans to solve the various problems associated with ageing society. Approaches have differed by locality. Rupavijetra *et al.* (2016) researched ageing society management of Kobe City, with the objective of investigating policies and plans from two perspectives – ensuring long-term care for the elderly and health services for the elderly. The research found that the local government has created spaces with the environmental conditions and facilities with temporary accommodation, cafeterias, exhibition areas, and both indoor and outdoor activities for the

elderly to carry out with all age groups in family and the disabled.

In this research, the researchers are interested in the importance of managing ageing society in Thailand as it moves into more advanced stages of ageing, and the necessary measures that need to be taken in order to ensure that they are appropriate to each locality.

Materials and Methods

Scope of population

The population for this research was elderly and individuals that work with the elderly in Shimanto city, Kochi prefecture, Japan.

Scope of content

Management of ageing society through small organizations and integration of cooperation and voluntarism.

Population/sample group

This research used a population divided into two groups

Elderly people who participate in activities at the community learning center in Shimanto city, Kochi province (13 people)

Individuals who work with the elderly in Shimanto city, including head and staff of the Shimanto city office for social welfare (7 people), officials of municipal government (1 person), university professors researching ageing society (9 people).

The sample group was chosen through purposive sampling, selecting elderly people who are involved in activities at the community learning center, as well as people that work with the elderly in Shimanto city and were willing to participate in the research's fieldwork activities.

Tools used in data collection

Tools used in data collection included review of relevant documentation, interviews and non-participatory observation, cameras and voice recorders.

Data collection

Interviews with local government officials and elderly individuals engaging in activities at the Shimanto city community learning center facility were conducted on 24 March 2016. The interview with the head and staff of the city social welfare office were conducted on 25 March 2016, together with review of documentation from activities of the Shimanto city social welfare office for 2015-2016. The head and staff were interviewed on 26 March 2016 in Shimanto. On 27 March 2016, there was a meeting between Thai researchers and Japanese research coordinators, which included professors and research from Osaka University.

Data analysis

The data analysis and data checking for this research were conducted in the meeting between the Thai researchers and the Japanese research coordinators, before and after data collection activities. Research results were presented to the Shimanto city office of social welfare.

Results

Brief background of Shimanto city, Kochi prefecture, Japan

Shimanto city is located in Kochi prefecture, Japan, in a mountain valley approximately 7 hours' drive by car from Osaka.

The population is approximately 34,713 people, including 16,395 men and 18,318 women. There are 16,377 households, and the total area of the city is 632.42 km². Most of the inhabitants of Shimanto are farmers and elderly care givers. Some young people have left to follow employment opportunities in other nearby prefectures. From our interviews with the city social welfare office, we learned that the birthrate of Shimanto is low, and the elderly proportion of the population is increasing continuously. For most people, long life will mean an average age of 85 years old. The oldest individual is 92 years old. The research team observed that the social status is good, with large houses and traditional tiled roofs. This city is currently the center of attention for universities and schools in Japan, as it is a site for learning and observation about ageing society. The experience is a mix of new thinking that focuses on the role of small-scale organizations and volunteer network. Shimanto is notable for the Shimanto river, which flows from the west of Kochi prefecture at a total length of 196 km and a catchment area of 2,270 km². Because no large dams have been constructed on this river, it is called the last clean river of Japan. It is a rich source of fresh water fish and has been chosen as one of Japan's clean rivers. Because of this distinction, the river is also a tourist destination of national importance.

Management of ageing society in the Shimanto valley, Kochi prefecture, Japan

The research found that there is a diverse range of thinking about the management

of ageing society in Japan, adapted according to the local conditions. In the case of Shimanto, an isolated valley community, the approach is inter-local partnership for creating cross-generation care communities, according to the fieldwork of Kawamori (2015). Kawamori, who is the coordinator of this research project, has presented this idea into various publications and teaching materials. His thinking is concerned with the management of ageing society, within a larger framework of the special needs of various groups in society such as single mothers. This is based on the concept of a community of care, which is characterized by the implementation of small-scale activities, multifunctional care and symbiotic care or cross-generational care. This origin of this Japanese concept that puts the community at the center of management activities for the elderly lies in local policies issued in 2014. The concept brings together state, people and job-creation in three related issues: 1) long-term care insurance, 2) facilities providing disability welfare, and 3) children centers. These three functions are integrated in a space that may be funded by private sector or other local interest and focuses on small-scale activities. This approach of mutual assistance and care started from and has spread in remote rural areas: in particular, inter-montane valley communities that have low birth rates or continuously declining populations, with high proportions of elderly population (more than 60% of the population aged 65 years or older). In these areas, travel to urban areas may take a long time, making it difficult for the communities to receive social welfare services in a

comprehensive, rapid, and convenient fashion. These pioneering projects are known as Toyama-Style Day Care Service or Kochi-Style Welfare.

The Shimanto community learning center was constructed by the local government as a place for elderly-based social activities. The elderly come to the center to take part in activities such as receiving useful information, gathering for important cultural events, welcoming guests and other small events that are important in community life. It is also a place where local products are sold. The center is the site of sustained activities, where people come together on a regular basis. A total of 13 elderly people commute from home to the center. The group selects a leader, who is currently an 87-year old man who has an 84-year old wife. They and the other members, who have an average age of 80 year, come together to produce tofu, which is sold as a product of the Shimanto elderly group in shops in the town. People also come to purchase tofu at the center. Tofu is produced every Wednesday. The residual bean flour that results from the tofu production is consumed as well, stir-fried with vegetables or baked into donuts. The proceeds from the sale of these and other tofu products are shared by the community, while a portion is saved as funds for group activities.

In addition, the group derives income from food services provided to people who come to visit the center. If someone from outside of the community visits, all the elderly people in the village are invited to come share a meal together. Life for these elderly people is simple, but

enthusiastic and energetic, cooperative and peaceful. The management of elderly society involves cooperation between many local actors, including the special role of the local government, which built and equipped the learning center. The center also provides opportunities for people of all ages in the community to join in activities during cultural events of local and national importance.

The Shimanto office of social welfare has just two staff: one head and one officer. The head of the office described that small-scale organizations in Japan must have clear policies and plans for providing support and promotion of public health. The majority of people are of course elderly. The office coordinates with other agencies such as community health workers and other community organizations through volunteerism.

In our interview with the head of the volunteer organization, the researchers learned that it is a private entity with policies and plans to support and assist the people in the community to improve physical and psychological health. The majority of these people are elderly. The officers often make site visits when they are contacted by either the government or the community. Budget is provided by the central government, local government and donations. The volunteer organization in Shimanto has a head and 6 staff, who look after 34,713 people in the locality.

Interviews and review of documentation from the office of social welfare for activities in 2015-2016 found that these activities could be divided according to the

needs of the elderly. The activity in the highest demand from the elderly was Japanese calligraphy lessons, because this uses the hand and arm muscles, as well as encouraging individuals to concentrate. The next highest demand was house visits, as this helps the psychological state of the elderly by making them happy and comfortable. The elderly also joins in Japanese dancing activities, which are the most popular form of quality of life promotion. The elderly area able to exercise,

while at the same time contributing to the preservation of Japanese cultural practices that are important to them. The elderly join classes about food preparation and nutrition, which are done together with volunteers. Advice about social welfare services and other services for the elderly are also provided. The office also meets with volunteers, nurses and reporters. Work with volunteers in the community is done in an integrated and network-style. Details of activities are shown in Tables 1-6.

Table 1. Number of participants by the needs of ageing people in Shimanto city

Need of ageing people	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Japanese writing by paintbrush	18	12	11	9	-	13	9	13	-	12	11	8	111
Mind support	-	-	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	48
Ceramic making	-	-	20	-	8	-	-	-	-	-	-	-	28
Social skills training	13	-	11	-	10	-	8	-	10	-	10	-	62
Social skills adjustment	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-	24
Study tour at disabled people exhibition	6	9	5	8	4	4	4	5	2	6	8	1	62
Home visit	9	17	6	11	6	5	4	6	4	8	9	1	86

Table 1 shows needs of ageing people that most of them need to learn Japanese writing by paintbrush

Table 2. Number of participants by courses for services to improve quality of life of ageing people

Courses	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Japanese poem	-	-	4	-	-	6	-	-	5	-	-	4	19
Japanese dance	10	9	10	-	10	8	8	8	8	6	8	7	92
Sigh language	3	5	5	5	-	3	4	4	4	-	-	-	33
Embroidery (sewing)	5	6	7	6	4	9	9	5	6	7	5	7	76

Table 2 shows ageing people were interested in Japanese dance

Table 3. Number of participants by courses for ageing people protection

Courses	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Teach ageing people on	11	9	13	9	8	6	8	2	4	3	6	5	84
Nutrition and cooking													
Self-protection in summer season	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Teach students to play Japanese drum	-	3	5	3	1	2	4	2	-	-	-	-	20
Teach students to understanding ageing people	-	1	-	3	2	-	-	-	-	-	-	2	8

Table 3 shows courses provided most frequently to ageing people was nutrition and cooking.

Table 4. Number of participants by courses for volunteering

Volunteer Courses	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Reading for ageing people	4	2	2	2	3	3	3	1	3	5	1	-	29
Teaching aging people on nutrition and cooking	11	5	6	10	27	17	17	7	20	24	1	-	145

Table 4 shows courses for volunteering that people in Shimanto city were interested in teaching ageing people about nutrition and cooking

Table 5. Number of participants by other counseling

Needs of Ageing people	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Mind support	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ageing Social welfare	2	2	-	2	2	3	-	2	6	2	-	2	23
Disabled social welfare	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	1	-	5
Daily life problems	1	1	-	-	1	1	1	-	3	1	-	-	9
Financial problems	2	-	2	1	-	-	-	-	2	2	-	-	9
Youth problems	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Career problems	1	1	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	8
Human being problems	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Family problems	2	2	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	7
Health problems	2	1	-	-	-	1	1	-	-	3	-	-	9
Other problems	-	2	3	2	2	2	2	1	2	3	1	1	21
Total Number of participants by other counseling	11	10	7	8	5	11	6	4	13	15	3	3	95

Table 5 shows other counseling that most provided was ageing social welfare and other problems

Table 6. Number of meeting for welfare organization with other organizations

Meeting and sharing	April	May	June	July	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	March	Total
Meeting with nurses	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	4
Meeting with volunteer organization	1	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	6
Meeting with professors from universities	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meeting with journalists and press	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	4
Meeting for 24 hours TV shows	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	3

Table 6 shows number of meeting for welfare organization with other organization—nurses, volunteers, journalist/press and for 24 hours TV shows.

Discussion

This research has studied the management of ageing society in Shimanto city, Kochi prefecture Japan, which is a small, isolated valley community located in the mountains. Most of the population of the community is elderly, and interventions are managed through small-scale organizations that are efficient and work in network-style with other related agencies and voluntary efforts. The spirit of voluntarism is part of Japanese cultural traditions. The community learning center was constructed by the local government, and plays a central role in facilitating frequent interactions among the elderly. They have opportunities to learn and exchange information among themselves, as well as cooperating in small-scale income generation activities. The center

also provides a space for people of all age groups to come together. For example, children join the elderly group on important cultural days. This finding is divergent from Rupavijetra *et al.* (2016), which researched ageing society management in Kobe, a large city in Japan. In this case, the local government had ample budgetary resources and work was done by large organizations. With these resources, it was possible to build a hotel, restaurant and gray university, where the elderly can come together to study and participate in large-scale activities.

Even though the average age of the population of Shimanto is 85 years, the shared understanding that everyone must help each other underpins the basic style of local life. Group activities to generate income are done according to both group and individual capacities. The local government has provided

support for the building. Since the elderly are able to interact frequently and regularly, their physical and mental health is considered to be at a high level. They are energetic and self-reliant, drawing strength from group solidarity. This differs from the findings of Jiandon *et al.* (2011) on the elderly in rural Thailand, which found that the elderly were held only medium satisfaction with their level of physical and mental health. The local government and other responsible agencies, such as the provincial public health office, should have clear policies and plans.

Even though the elderly has reached advanced age, they are healthy and fit, and for the most part do not have chronic illness. They have a healthy diet that is based in a good understanding of the principles of nutrition. This diet is based on consumption of freshwater fish from the Shimanto river, tofu and vegetables. They walk between the house and the center every day. Interviews with the office for social welfare revealed that the elderly and volunteers have food preparation training and nutrition courses, as well as calligraphy and dancing classes year-round. As a result, the elderly of Shimanto have healthy diets, get exercise. This differs from the findings of Wirojratana *et al.* (2011), who found that in Thailand factors such as exercise, stress-management, social relations, spiritual well-being, safety measures, sanitation were all at a high level, the factor of nutrition was only at a medium level. The sample group had risk of over-weight and obesity, as well as high blood pressure.

Because the younger generation has largely left for work in other prefectures, the elderly now lives by themselves in small communities with small populations. Most people in these communities know each other. The local government, local organizations and people in the community collaborate to look after the elderly and other community members. This is a mutual-reliance situation. The elderly of Shimanto are healthy and free of feelings of loneliness and melancholy. This supports the findings of Gumphun *et al.* (2016), who found that the factors influencing the elderly's feelings of melancholy with statistical significance were health condition, and feeling of membership in a group or social inclusion. Social support is the factor that has the most power to prevent feelings of melancholy, followed by health condition and feeling of membership in a group or social inclusion.

In addition to forming a mutual-help group in the community, the elderly of Shimanto have also formed a group to generate income through production of tofu to sell in local shops. This is in line with the research of Atakurama *et al.* (2013), which found that the elderly in Thailand desire most to have work, income and work benefits.

Conclusion

The management of ageing society in Shimanto city, Kochi prefecture in Japan, an isolated valley community located in the mountains, is centered on integrated, small-scale organizations that focus on efficient, network-style work and use visits, public

relations technology and community voluntarism. The elderly is empowered in their lives through self-help. Elderly groups frequently get together and provide mutual assistance, while local government has provided support through constructing a community learning center, which benefits the elderly and all other age-groups by creating connections among them.

Acknowledgements

The research team would like to express its appreciate to the funding sources of this research, the Toyota Foundation in Japan, as well as Professor Dr. Masato Kawamori at the Faculty of Human Science, Osaka University and the research team that provided facilitation and allocated budget for this research.

References

Jiandon, C., Suwannapong, N., Boonshuyar, C. and N. Howteerakul. 2011. Quality of life of rural elderly in wangnamkheaw district, nakhonratchasima province. *Journal of Public Health* 41(3): 229-239.

He, W., D. Goodkind and P. Kowal. 2016. U.S. an Aging World: 2015. US Government Publishing Office, Washington, DC. 165 p.

Kawamori, M. 2015. Interlocal partnership for creating cross-generational care community. Paper presented in the International Seminar Among Researchers, 12 September, 2015, Graduate School of Human Science, Osaka University, Japan

Yangprayong, P. and N. Tae. 2017. Satisfaction on cash allowance, the social welfare provision for the elderly in Ban Don Pradu, Pak Phayun districts, Phatthalung province. *Journal of Community Development and Life Quality* 5(1): 89-98.

Rupavijetra, P., J. Chompikul and P. Rupavijetra. 2016. Management of aging society in Kobe, Japan. *Journal of Public Health and Development* 14(2): 61-75.

Krairit, S. 2005. Health ageing. *Journal of Home Economics* 48(2): 44-47.

Gumphun, S., Sangon, S. and P. Nintachan. 2016. Factors influencing loneliness in older adults. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health* 30(2): 50-68.

Atakurama, U., Jitgaroon, P. and C. Semakhun. 2013. Social welfare needs of the elderly in Boepho subdistrict, Nakhonthai district, Phitsanulok province. *Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University* 7(1): 129-138.

Wirojratana, V., Leelahakul, V., Khumtaveeporn, P. and W. Punsakd. 2011. Health promoting behaviours and health risks of the elderly in the health promotion center at faculty of nursing, Mahidol University. *Thai Journal of Nursing Council* 26(special issue): 140-153.

บทเรียนการกำหนดเขตการใช้ที่ดินของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สู่ว่าที่เมืองมรดกโลกเชียงใหม่

Lesson of Land Use Zoning from World Heritage Town of Luang Prabang to Chiang Mai's Tentative List of Future World Heritage

ศันสนีย์ กระจั่งไพบูลย์^{1*} สุдарัตน์ อุทารัตน์^{1/} กรวรรณ ลังขกร^{1/}

อาชわร์บารมี มณีตระกูลทอง^{1/} และ สามารถ สุวรรณรัตน์^{1/}

Sansanee Krajangchom¹, Sudarat Auttarat¹, Korawan Sangkakorn¹,

Archabaramee Maneetrakulthong² and Samart Suwannarat²

^{1/}ศูนย์วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จ.เชียงใหม่ 50200

¹Center of Tourism Research and Development, Social Research Institute, Chiang Mai University,
Chiang Mai, 50200, Thailand

*Corresponding author: mm_sansanee@yahoo.com

(Received: 11 October 2016; Accepted: 10 March 2017)

Abstract: The province of Luang Prabang has been a cultural center since ancient times. The most important factors in Luang Prabang's continued cultural prominence are the strength of Buddhism, stunning geography and the unique urban planning that retains the original architectural styles. The cultural stability of the city underpins the more recent urban planning approaches, which include 1) socio-economic development policies and plans, 2) urban planning and legal framework, and 3) physical layout, including criteria for urban planning control systems.

Keywords: Land use, world heritage town, Luang Prabang, Chiang Mai

บทคัดย่อ: เมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน โดยสิ่งสำคัญคือความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา ภูมิศาสตร์เมืองมีความโดดเด่นการวางผังเมืองมีเอกลักษณ์ มีการดำรงรักษาสถาปัตยกรรมดั้งเดิม การคงสภาพเมืองไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยมาตราการสำคัญในการรักษาเมืองมรดกโลกหลวงพระบางคือ กระบวนการทางผังเมืองที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม 2) โครงสร้างในการบริหารจัดการผังเมืองระบบกฎหมาย และ 3) ผังกายภาพ รวมถึงเกณฑ์ในการควบคุมระบบผังเมือง

คำสำคัญ: การใช้ที่ดิน เมืองมรดกโลก หลวงพระบาง เชียงใหม่

កំណាំ

จังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นจังหวัดที่มีทุนเดิมทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์อันดีงาม ทุนทางวัฒนธรรมถือเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต เป็นทุนทางปัญญาที่เป็นความรู้ ความเชื่อ ความคิด ความสามารถในการเรียนรู้และการปรับตัวของคนในสังคม (ดุนท์ และจักรพันธ์, 2559) เมืองเชียงใหม่จึงถูกผลักดันสู่มรดกโลกจากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะกรรมการวิจิตรศิลป์ คณะกรรมการจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ ศูนย์ภูมิภาคว่าด้วยนโยบายและแผนพัฒนา (SEAMEO - SPAFA) กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้แทนภาคราชไทยประจำองค์การยูเนสโก ปารีส ฝรั่งเศส เมืองเชียงใหม่ได้ถูกเสนอขึ้นเป็นแบบกลุ่มครอบคลุมพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมือง และวัดสำคัญในเมืองเชียงใหม่ โดยในปี พ.ศ. 2558 ณ กรุงบอนน์ ประเทศเยอรมนี ที่ประชุมมีการพิจารณารายชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ซึ่งได้ให้การรับรองอนุสรณ์สถานสถานที่ต่าง ๆ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ นครหลวงล้านนา เข้าอยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของมรดกโลก ตามที่ประเทศไทยเสนอแล้วนี้ของจากเมืองเชียงใหม่ เป็นเมืองที่มีความโดดเด่นศิลปวัฒนธรรม เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีคุณค่า มีอารยธรรมและประวัติความเป็นมาที่ยาวนานกว่า 700 ปี (ศราฐ, 2557) และมีคุณลักษณะที่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่ยูเนสโกกำหนด ได้แก่ การมีเรื่องราวภูมิปัญญาการสร้างเมืองของพญาเมืองราย มีการสร้างคูน้ำ คันดินล้อมรอบ ซึ่งทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่แทรกไว้ด้วยภูมิปัญญา มีการแสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงคุณค่าต่าง ๆ ของมนุษย์ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ภายในการพัฒนาที่มีความยั่งยืน ซึ่งสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงใหม่ ยังเป็นตัวแทนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับบ้านแคนดันโดยรอบจากอีตั้ง ปัจจุบัน มีลักษณะพิเศษของการสืบทอดวัฒนธรรมล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นเมืองที่ยังคงไว้ซึ่งประเพณี และมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เมืองเชียงใหม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ อันจะส่งผลดีทั้งต่อการรักษาคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หลังจากเมืองเชียงใหม่ได้เข้าสู่บัญชีการพิจารณาเพื่อเป็นมรดกโลกแล้ว ภารกิจสำคัญที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จะต้องดำเนินการ คือการสร้างข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่องค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ศึกษาการดำเนินการและกิจกรรมภายใต้กฎเกณฑ์เมืองมรดกโลก โดยตัวอย่างเมืองมรดกโลกที่เป็นบ้านพี่เมืองน้องกับเมืองเชียงใหม่นั้นคือ เมืองหลวงพระบาง (Town of Province of Luang Prabang) ซึ่งได้มีข้อในบัญชีเมืองมรดกโลกในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 หมายเลขที่ 479 และอีก 3 ปีต่อมา เมืองหลวงพระบางได้ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการเมืองมรดกโลก เมืองหลวงพระบางจึงได้รับสถานภาพเป็นเมืองมรดกโลกอย่างเป็นทางการ (Dearborn and Stallmeyer, 2009) เหตุผลสำคัญที่ทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับการยกย่องให้เป็นเมืองมรดกโลก ได้แก่ 1) เมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมดั้งเดิมในอดีตถึงปัจจุบัน 2) ภูมิศาสตร์เมืองมีความโดดเด่น การวางผังเมืองมีเอกลักษณ์เฉพาะ และ 3) การดำเนินรักษาสถาปัตยกรรมดั้งเดิม การคงสภาพเมืองไม่มีการเปลี่ยนแปลง (วชิรพงศ์, 2554) ด้วยซัญญามิทีค่อนข้างโดยเด่นของเมืองหลวงพระบาง และด้วยการที่ฝรั่งเศสย้ายศูนย์กลางการบริหารปกครองไปอยู่ที่เวียงจันทน์ ส่งผลให้ราชธานีนี้เก่าแก่กว่าอย่างหลวงพระบางคงบรรยักษ์แบบโบราณเอาไว้ได้จนกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งความยั่งยืนของการเป็นเมืองมรดกโลกนั้นจึงควรนำมาถอดบทเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการผลักดันการเป็นเมืองมรดกโลกของเมืองเชียงใหม่

จากเหตุผลข้างต้น จึงศึกษาบทเรียนการ
กำหนดเขตการใช้ที่ดินของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางสู่
ว่าที่เมืองมรดกโลกเชียงใหม่ขึ้นเพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์
การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของเมืองมรดกโลกหลวงพระ
บาง 2) ศึกษาระบบการวางแผนและการจัดการที่ดินที่ดี
ที่ดินภายใต้กฎหมายที่เมืองมรดกโลกของสหประชาติ
และ 3) ติดตามและประเมินผลการใช้ประโยชน์ที่ดินภายใต้
กฎหมายที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ซึ่งจะเป็น

ประযุชน์กับหลายภาคส่วนในด้านการบริหารจัดการเมือง เพื่อรับเชียงใหม่เป็นเมืองมรดกโลกในอนาคต ดังนั้น เพื่อให้เกิดการศึกษาที่ครอบคลุมประเด็นข้างต้น การศึกษาครั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดเมืองมรดกโลก การจัดการมรดกโลก และการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อนำมา สู่การวิเคราะห์กระบวนการวางแผนและกำหนดเขตการใช้ ที่ดินของเมืองมรดกโลกของชาวหลวงพะบาง และ วิเคราะห์บทเรียนจากเมืองมรดกโลกหลวงพะบางสู่เมือง เชียงใหม่ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจเพื่อเตรียม ความพร้อมในการเป็นเมืองมรดกโลกของชาวเชียงใหม่ใน อนาคตได้

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาบทเรียนการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ของเมืองมรดกโลกหลวงพะบางสู่ว่าที่เมืองมรดกโลก เชียงใหม่ นั้นจะเป็นการศึกษาประเด็นสำคัญ คือ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเมืองมรดกโลก หลวงพะบาง กระบวนการวางแผนและกำหนดเขตการใช้ ที่ดินเมืองมรดกโลกหลวงพะบางภายใต้กฎหมายที่เมือง มรดกโลก เพื่อนำมาสู่การถอดบทเรียนการวางแผนและ กำหนดเขตการใช้ที่ดิน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผนและ กำหนดเขตการใช้ที่ดินเมืองมรดกโลกหลวงพะบาง จำนวน 10 คน รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนจำนวน 10 คน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตมรดกโลกหลวงพะ บาง จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ไม่ ทราบจำนวนประชากร (raninith, 2553) โดยกำหนด ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมรับค่าความ คลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ซึ่งคณวิจัยจึง สามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (sample group) ที่เป็น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตมรดกโลกหลวงพะบาง จำนวน 384 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามความ พึงพอใจต่อการเป็นมรดกโลกของเมืองหลวงพะบาง การ ได้รับทราบนโยบายและกฎระเบียบการเป็นเมืองมรดกโลก ของ หลวงพะบาง และการปฏิบัติตามนโยบายและ กฎระเบียบการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพะบาง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อมูลจากแบบสอบถาม และ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน วิเคราะห์ข้อมูลโดย ใช้แผนที่ข้อมูลทั้ง 3 ข้อมูล ในการแสดงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง การใช้ที่ดิน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลมา สรุป วิเคราะห์ ตีความข้อมูล อธิบาย และประมวลผลเพื่อ แยกเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยนำข้อมูลทุกภูมิที่ได้จาก การศึกษาค้นคว้าและทบทวนมาประกอบ เพื่อให้ ครอบคลุมและได้ผลการศึกษาที่ดีเจนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

มีรายละเอียด ดังนี้

- ศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ ที่ดินในเมืองมรดกโลกหลวงพะบาง โดยการบททวน ข้อมูลสถานการณ์ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (geographic information system: GIS)

- ศึกษากระบวนการวางแผนและกำหนดเขต การใช้ที่ดินเมืองมรดกโลกหลวงพะบาง โดยการบททวน เอกสารการดำเนินงานวางแผนและกำหนดเขตการใช้ที่ดิน เมืองมรดกโลกและพื้นที่ข้างเคียง และการสัมภาษณ์เชิง ลึกเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน เพื่อ วิเคราะห์และถอดบทเรียนการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

- สำรวจความคิดเห็นของประชาชนและ ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการเป็นมรดกโลก ของเมืองหลวงพะบาง การได้รับทราบนโยบายและ

กฎระเบียบการเป็นเมืองมรดกโลกของ หลวงพระบาง และ การปฏิบัติตามนโยบายและกฎระเบียบการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire)

4. วิเคราะห์และถอดบทเรียนการใช้ ประโยชน์ที่ดินภายใต้กฎหมายเมืองมรดกโลกของ สหประชาชาติของชาวหลวงพระบาง

ผลการศึกษา

1) ศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ ที่ดินของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

เมืองหลวงพระบางได้รับการดูแลภัยใต้ ข้อบังคับของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาระสำคัญ อย่างหนึ่งของการได้การรับรองเป็นเมืองมรดกโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 นับเป็นเวลากว่า 15 ปี คือการที่เมืองหลวง พระบางสามารถอนุรักษ์เมืองมรดกโลกแห่งนี้ไว้ได้ คือ การปกปกรักษาสภาพของเมืองให้คงอยู่ในสภาพที่ สมบูรณ์ทั้งด้านของการภาพและวัฒนธรรม การใช้ ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวงพระบางและพื้นที่โดยรอบ ปี พ.ศ. 2544 ภายหลังการรับรองความเป็นเมืองมรดกโลก 6 ปี การศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวง พระบางในช่วงเวลาดังกล่าว ได้ทำการศึกษาการใช้ประโยชน์ พื้นที่ตัวเมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นเขตเมืองมรดกโลก และ บริเวณพื้นที่โดยรอบควบคุมเนื้อที่ประมาณ 100 ตาราง กิโลเมตร โดยการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการ เปลี่ยนแปลงด้านการใช้ที่ดินของเมืองหลวงพระบาง ข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

ภาพถ่ายจากดาวเทียม LANDSAT-7,8 แนวโจร (path) และแถว (row) ที่ 109 - 46 บันทึกข้อมูลเมื่อ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 และวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ซึ่งเลือกใช้ภาพถ่าย ให้มีระยะเวลาใกล้เคียง กับช่วงเวลาในปัจจุบันมากที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับ ช่วงเวลาที่ต้องออกเก็บ และสำรวจข้อมูลภาคสนาม ซึ่ง ดำเนินการเมื่อวันที่ 1 - 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองหลวงพระบางในอดีต (กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544) และพื้นที่โดยรอบประมาณ 100 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีสัดส่วนการใช้ที่ดินมากที่สุดคือ พื้นที่ป่าไม้ รองลงมาคือ พื้นที่นาข้าวและพื้นที่ เกษตรกรรมอื่น ๆ พื้นที่ชุมชนและป่าลâm-me (ทึ่งร้างจากการเกษตรกรรม) แหล่งน้ำ และพื้นที่เมืองชุมชน ตามลำดับ (table 1 และ figure 1)

ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของเมือง หลวงพระบางแสดงให้เห็นถึงการเติบโตของชุมชนเมืองที่ มีขนาดใหญ่ขึ้น พื้นที่ของเมืองกำลังขยายตัว เกิดความ เปลี่ยนแปลงกับสังคมของผู้คนและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ของเมืองหลวงพระบางอย่างมากมาย จากข้อมูลการ วิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมดังกล่าวพบว่า ในระยะเวลา กว่า 15 ปี เมืองหลวงพระบางมีการเปลี่ยนแปลงทาง ภาพภาพของเมือง รวมถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ แตกต่าง โดยพบว่าในทุกประเภทการใช้ที่ดินมีการ เปลี่ยนแปลง ซึ่งมีพื้นที่ลดลง ไม่ว่าจะเป็น พื้นที่น้ำ พื้นที่ ชุมชนและป่าลâm-me พื้นที่นาข้าวและพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่เมืองและชุมชน และพื้นที่ป่าไม้ ในขณะที่พื้นที่เมือง มีพื้นที่เพิ่มมากขึ้นที่สุด (table 1 และ figure 2)

Table 1. Comparing province of Luang Prabang land use and surrounding areas in 2001 and 2016

Land use type	Area (square kilometer)			
	2001	2016	Differentiation	Percent
Water	7.41	7.313103	-0.096897	-1.30765
Wetlands	15.83	13.855338	-1.974662	-12.4742
Agriculture Areas	33.63	29.871135	-3.758865	-11.1771
Town and Community	7.04	15.133356	8.093356	114.9624
Forest	37.52	35.257068	-2.262932	-6.03127
Total	101.43	101.43	0	0

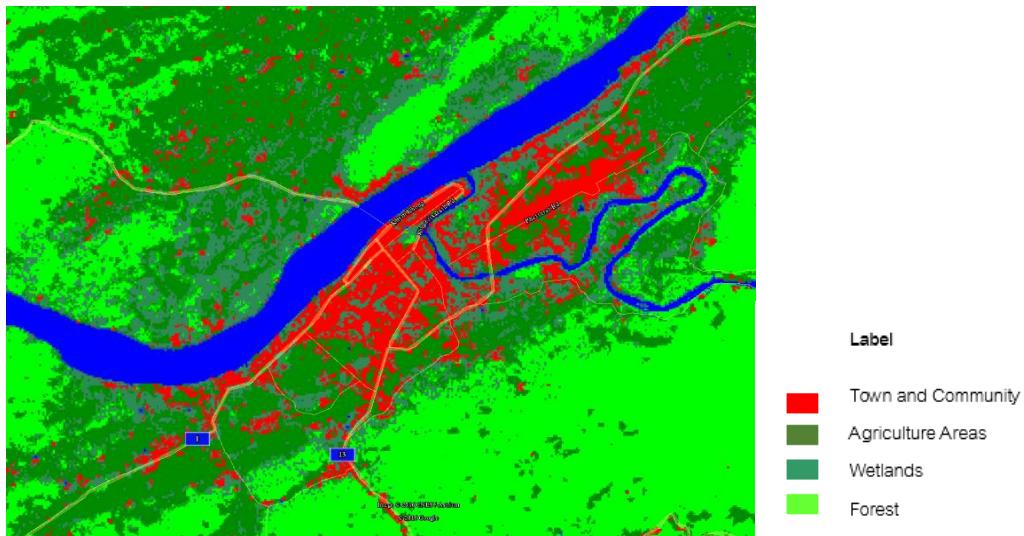

Figure 1 Province of Luang Prabang land use in 2001

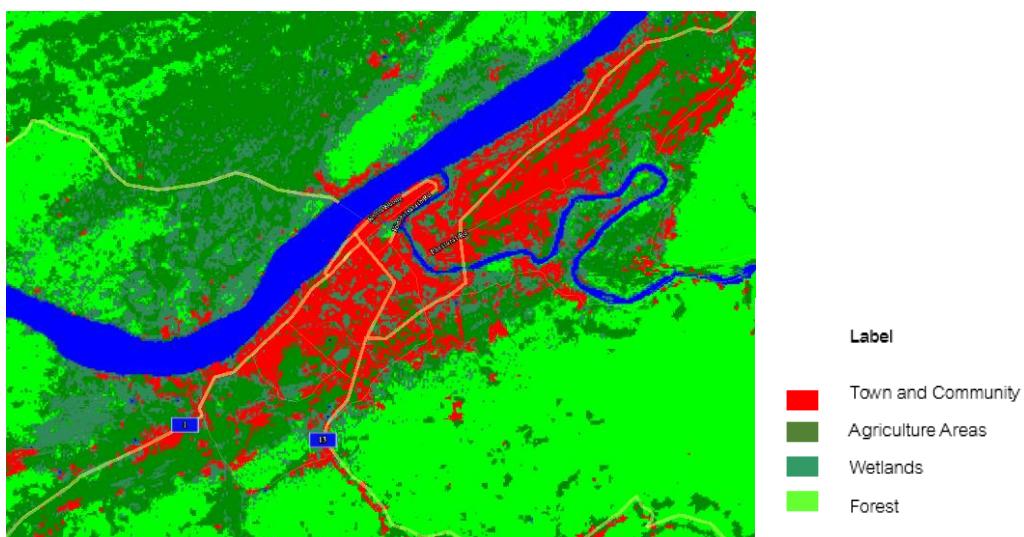

Figure 2 Province of Luang Prabang land use in 2016

จากข้างต้นแสดงให้เห็นถึงเมืองหลวงพระบาง มีการขยายตัวของชุมชน เข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม ป่าไม้ โดยเฉพาะพื้นที่ภายนอกเขตอนุรักษ์ เมืองมีการขยายตัวมากที่สุดในบริเวณโดยรอบสนามบิน จะพบหมู่บ้านและชุมชนหนาแน่นตลอดเส้นทางรอบสนามบิน รองลงมาคือ พื้นที่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองจะพบชุมชนใหม่ที่ขยายตัวจากเดิมเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งตลาด โรงเรน และสนามกอล์ฟรวมอยู่ด้วย ผลของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองหลวงพระบางมีนัยยะสำคัญต่อการพัฒนาและการผังเมืองใน

อนาคตเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนใหม่ ต่อเนื่องจากเมืองมรดกโลกนั้นมีความแตกต่างในเชิงกายภาพที่ชัดเจน รวมทั้งชุมชนที่เกิดใหม่เหล่านี้ยังมีการใช้พื้นที่เกษตรกรรมมาพัฒนาเป็นพื้นที่ชุมชนอยู่อาศัย และกิจการอื่น ๆ ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงเมืองหลวงพระบางที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ที่รวมถึงวิถีของคนในเมืองหลวงพระบางด้วย การไม่ควบคุมการเจริญเติบโตของเมือง ก่อให้เกิดชุมชนใหม่ ๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่น่ากังวลต่อความเป็นเมืองมรดกโลกแห่งนี้

1) ศึกษากระบวนการวางแผนการใช้ที่ดิน
การใช้ที่ดินภายใต้กฎหมายเมืองมรดกโลกของ
สหประชาชาติ

กระบวนการทางผังเมืองและแผนการใช้ที่ดิน
เมืองหลวงพระบางนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการ
ดูแลรักษาเมืองมรดกโลก โดยการดำเนินการในระดับ
แขวงเป็นอำนาจการปกครองของเจ้าแขวง ซึ่งได้รับ
นโยบายจากส่วนกลางหรือระดับชาติให้การพัฒนาแขวง
และตัวเมืองสอดคล้องกับระดับชาติ เพื่อกำหนดการใช้
ประโยชน์ที่ดิน การสร้างและขยายตัวเมือง การจัดสรร
เขตที่อยู่อาศัย สำนักงานองค์การ เส้นทางคมนาคม เขต
เศรษฐกิจ เขตวัฒนธรรม เขตสิกรรม สถานสาธารณ
สถานศึกษา เป็นต้น เมื่อมีการวางแผนเมืองแล้ว จะ
นำเสนอต่อกองทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อรับรองและนำไปสู่
การปฏิบัติให้เป็นไปตามผัง

การประกาศซึ่งทะเบียนหนังหลวงพระบางในฐานะ
เมืองมรดกโลกนั้น มีการประกาศเขตครอบคลุมเฉพาะ
พื้นที่เมืองหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ มีพื้นที่
ประมาณ 8.1424 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็นพื้นที่บน
บก 5.5744 ตารางกิโลเมตร พื้นที่น้ำ 2.5650 ตาราง
กิโลเมตร ขณะที่ชุมชนโดยรอบซึ่งมีพื้นที่ประมาณ
78.4570 ตารางกิโลเมตร ยังไม่ได้รับการควบคุม ซึ่งส่วน
ใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้และเกษตรกรรม พื้นที่อนุรักษ์ถูก¹
แบ่งออกเป็น 3 เขตใหญ่ ตามศักยภาพและความจำเป็น
ในการใช้พื้นที่ แผนผังดังกล่าวได้รับการประกาศรับรอง
มาตั้งแต่เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2539 โดยได้รับความ
ช่วยเหลือด้านเทคนิคจากองค์การสหประชาชาติเพื่อการ
พัฒนา และองค์การสหประชาชาติเพื่อที่อยู่อาศัย และ
ด้วยการสนับสนุนจากรัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งแผนการใช้
ประโยชน์ที่ดินของเมืองหลวงพระบาง การเก็บรักษา²
เมืองหลวงพระบางให้เป็นมรดกโลก ได้มีการจัดทำ
แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนด
เขตการใช้พื้นที่ออกเป็นเขตพื้นที่ปกป้องรักษาและเขต
กิจการด้านเศรษฐกิจ เขตรอบเมือง เขตการขยายตัวของ
เมืองในอนาคต เขตสิกรรม ป่าไม้และแม่น้ำ และเขต
ชุมชนเลี้ยงแม่น้ำ ทั้งนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับเขตปกป้อง
รักษาไม่ให้มีการพัฒนาสมัยใหม่เกิดขึ้นในลักษณะที่
ขัดแย้งต่อความเป็นเมืองมรดกโลกในพื้นที่อนุรักษ์

2) ตอบบทเรียนการใช้ประโยชน์ที่ดินภายใต้
กฎหมายเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

จากการทบทวนสถานการณ์และการบริหารจัด
การเมืองหลวงพระบาง แสดงให้เห็นจุดแข็ง และจุดอ่อน
ของเมืองหลวงพระบางในการบริหารจัดการการใช้
ประโยชน์ที่ดินที่เป็นบทเรียนสำคัญที่จะนำไปสู่ความ
ยั่งยืนของเมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองมรดกโลก เป็น
บทเรียนสำคัญแก่เมืองเชียงใหม่ในการรักษาพื้นที่เมือง
เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นเมืองมรดกโลกอย่าง
ยั่งยืน ประกอบกับการการสำรวจความคิดเห็นของ
ประชาชนและผู้นำชุมชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการ
เป็นมรดกโลกของเมืองหลวงพระบาง การได้รับทราบ
นโยบายและกฎระเบียบการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวง
พระบาง และการปฏิบัติตามนโยบายและกฎระเบียบการ
เป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง พบว่า การรับรู้ของ
ชาวหลวงพระบางต่อการเป็นมรดกโลก ประชาชนชาว
หลวงพระบางส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.7) มีความพึงพอใจ
ต่อการเป็นมรดกโลกของเมืองหลวงพระบาง พร้อมทั้งมี
ความเข้าใจคำว่า “มรดกโลก” เนื่องจากรัฐบาลได้ให้
ผู้นำชุมชนไปประกอบการท่องเที่ยวที่ชุมชนในพื้นที่ของตน และ
ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.0) ได้รับทราบนโยบาย กฎระเบียบ
การเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง และเข้าใจเหตุ
ที่ต้องอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง และประชาชนเกือบ
ทั้งหมด (ร้อยละ 97.7) ได้ปฏิบัติตามนโยบายและ
กฎระเบียบการเป็นเมืองมรดกโลก ดังนั้นสามารถสรุป
ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของเมืองหลวง
พระบางในฐานะเมืองมรดกโลกดังนี้

บุคลากร คือ หัวใจของความยั่งยืนของ
สถานภาพความเป็นเมืองมรดกโลกนี้อยู่กับการมี
บุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ด้าน³
การอนุรักษ์เมืองและการอนุรักษ์อาคารอย่างแท้จริง และ
ข้อสำคัญคือมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ของ
เมืองหลวงพระบางอย่างแท้จริง โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์⁴
ส่วนตน การอนุรักษ์เมืองและการอนุรักษ์อาคารก็
ต้องการผู้ที่มีความรู้ทางด้านช่างฝีมือในการบูรณะและ
สร้างสรรค์งานที่สอดคล้องกับกระบวนการอนุรักษ์เมือง
มรดกโลกหลวงพระบาง และสามารถทำงานอนุรักษ์ได้
ตามมาตรฐานของงานด้านการอนุรักษ์

การทำงานของหน่วยงานด้านการบริหารจัดการเมืองต้องมีการทำงานที่เป็นเอกเทศ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติ

นโยบาย การพัฒนาและอนุรักษ์เมืองมรดกโลก ต้องมีความสอดคล้องกัน เนื่องจากการส่งเสริมหรือพัฒนาที่ดินที่ไม่สอดรับกับการอนุรักษ์ กิจกรรม และวิถีชีวิต อาจทำลายคุณค่าและความยั่งยืนของเมืองมรดกโลก เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นที่ในพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นแหล่งอาหารของเมือง เป็นต้น

สถานภาพทางการเงิน ความยั่งยืนของการที่จะปกปักรักษาเมืองมรดกโลกต่อไปจำเป็นต้องใช้งบประมาณมากตามดุลยธรรมเวลาที่มีภาระ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดสรรงบประมาณ รวมถึงจัดหารายได้จากหน่วยงาน องค์กรและภาคีด้านการพัฒนาเมืองเพื่อดำเนินการต้านต่าง ๆ ในเมืองมรดกโลก

วัสดุ ก่อสร้าง เป็นส่วนสำคัญในทางสุนทรียภาพของเมือง ที่จะต้องมีการใช้วัสดุที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับวัสดุดั้งเดิม ซึ่งปัจจุบันมีราคากลางและจัดทำมาตรฐานได้ล้ำบาก จำเป็นที่จะต้องมีแหล่งผลิตวัสดุที่สามารถสนับสนุนให้กับเมืองได้

ความพร้อมของประชาชน ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการเก็บรักษาเมืองมรดกโลก จำเป็นที่เมืองมรดกโลกต้องริเริ่มจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนอย่างรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ให้เป็นเมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน

คุณภาพนักท่องเที่ยว บทเรียนที่ดีอย่างหนึ่งคือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลวงพระบางหลังจากการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก เกิดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ร้านค้า โรงแรม แบบตะวันตกมากขึ้นเพื่อรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ทำให้บรรยายความเป็นหลวงพระบางดั้งเดิมหายไป ดังนั้นการเลือกที่จะเปิดรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ คือ นักท่องเที่ยวที่พร้อมซึมซับบรรยากาศของเมืองหลวงพระบาง ไม่เรียกร้องหรือต้องการสาธารณูปโภคที่อำนวยความสะดวกมากนัก จึงเป็นการรักษาเมืองมรดกโลกให้ยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง

วิจารณ์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ที่หลวงพระบางได้ถูกประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกโดยยูเนสโก จึงส่งผลให้เมืองที่มีความสงบได้กลับเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก การจดบันทึกเรียนการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเมืองมรดกโลกหลวงพระบางผ่านการศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดินกระบวนการวางแผนและกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินภายใต้กฎหมายมรดกโลกของสหประชาชาติ พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับการยกย่องให้เป็นเมืองมรดกโลก นักจดบันทึกเรียนการเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมดั้งเดิมถึงปัจจุบันแล้ว ภูมิศาสตร์เมืองยังมีความโดดเด่น การวางแผนเมืองมีเอกลักษณ์ ลักษณะเด่นที่สุดคือการจัดวางถนนในรูปแบบชุมชน เมืองที่ได้ก่อตัวขึ้นมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันแล้ว มีลักษณะเด่น นักทฤษฎีการจัดวางถนนในเมืองว่าควรประกอบด้วย 3 สิ่ง ได้แก่ ความเป็นระเบียบ มีโครงสร้างชัดเจน และมีเอกลักษณ์ (นิรันดร์, 2554) และแนวคิดเรื่องการผังเมืองก่อให้เกิดการพัฒนาด้านกายภาพของเมือง (Mabaso et al., 2015) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ยกระดับคุณภาพชีวิต ประชาชน รวมถึงรักษาคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณคดี และความงามของธรรมชาติ (วราลักษณ์, 2559) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดงงานของเมืองหลวงพระบางโดยล้อมด้วยแม่น้ำไนท์ 2 สาย คือ แม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งภูมิที่ดังเมืองหลวงพระบางอยู่สูงกว่าชายฝั่งโขง และน้ำคานอยู่พื้นสมควรทำให้เมืองไม่ถูกน้ำท่วม อีกทั้งพื้นที่ดังของเมืองยังประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศคุ้ง ลักษณะเด่นที่สุดคือแม่น้ำโขงที่มีแม่น้ำชั่วซึ่งไหลผ่านเมืองจึงมีพื้นที่ชั่วซึ่งอยู่โดยรอบ เมืองจึงไม่ประสบปัญหาภัยแล้ง และยังเป็นแหล่งอาหารสำคัญอีกด้วย ลักษณะเด่นที่สุดคือแม่น้ำคาน ซึ่งเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญของการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างถูกต้องว่า เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะก้าวไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งหมายถึงการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ จะได้รับผลประโยชน์อย่างยั่งยืนจากการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น

ลักษณะสำคัญของการเมืองเข้าโอบล้อมเมืองของหลวงพระบาง ทำให้มีทศนิยภาพที่สวยงามและมีอากาศหนาวเย็น ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการเดินทาง ติดต่อและการท่องเที่ยว แต่ลักษณะสำคัญในการเดินทางมาที่ไม่สะเดว อาจถือเป็นหนึ่งในจุดแข็งที่ทำให้เมืองหลวงพระบางไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเหมือนเมืองท้องเที่ยวอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของเมืองหลวงพระบางไม่ได้เกิดขึ้นจากการสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่เมืองปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว และการลงทุนด้านอื่นๆ ซึ่งมีการเปิดพื้นที่การพัฒนาเมือง หรืออสังหาริมทรัพย์ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ซึ่งบางส่วนรุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม และป่าไม้ ซึ่งไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่ปกปักษาระหว่างเมือง แต่พื้นที่เหล่านี้ถือเป็นพื้นที่สำคัญเนื่องจากเป็นองค์ประกอบของเมืองหลวงพระบาง และยังเป็นแหล่งอาหารและทศนิยภาพ อย่างไรก็ตาม ในอดีต หลวงพระบางเคยเป็นราชธานีศรีสัตนาคนหุตแห่งอาณาจักรล้านช้าง จึงทำให้เมืองนี้เต็มไปด้วยความเป็นล้านนาเก่า ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือวัฒนธรรม (บุญหนา, 2556) ดังนั้นการศึกษาบทเรียนการกำหนดเขตการใช้ที่ดินของเมืองหลวงพระบางอาจอาจเป็นประโยชน์กับหลายภาคส่วนในด้านการบริหารจัดการเมืองเพื่อรองรับการเป็นเมืองมรดกโลกของเชียงใหม่ในอนาคตได้

สรุป

การรักษาเมืองมรดกโลกหลวงพระบางให้ยั่งยืนนั้น มีมาตรการสำคัญด้านกระบวนการทางพัฒนาเมือง ได้แก่ นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม โครงสร้างในการบริหารจัดการผังเมือง ระบบกฎหมาย และผังกายภาพ โดยบทเรียนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของเมืองหลวงพระบางในฐานะเมืองมรดกโลก เป็นบทเรียนสำคัญแก่เมืองเชียงใหม่ในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นเมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน จากการศึกษาสามารถสรุปปัจจัยสำคัญด้านความยั่งยืนของหลวงพระบาง ได้แก่ 1) บุคลากรมีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์เมืองและการอนุรักษ์อาคารอย่างแท้จริง 2) การทำงานของหน่วยงานด้านการบริหารจัดการเมืองความมี

การทำงานที่เป็นเอกเทศ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติ 3) นโยบายการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองมรดกโลก ต้องมีความสอดคล้องกัน 4) ความมีการจัดสรรงบประมาณ รวมถึงจัดหารายได้จากหน่วยงาน องค์กร และภาคีด้านการพัฒนาเมืองเพื่อดำเนินการด้านต่างๆ ในเมืองมรดกโลก และ 5) ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเก็บรักษาเมืองมรดกโลก

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความอนุเคราะห์และความร่วมมืออย่างดียิ่งจากประชาชนชาวหลวงพระบางทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถาม อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อโครงการวิจัยชิ้นนี้ และขอบคุณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ทำการสนับสนุนทุนในการทำวิจัยแก่คณาจารย์วิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง พร้อมทั้งขอขอบคุณผู้ประสานงานของมหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ (Souphanouvong University) สป.ลาว และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

ตุนท์ ชม. 2559. การผลิตด้วยทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตสีเหลี่ยมเศรษฐกิจ. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 4(1): 18-31.

นานินทร์ ศิลป์จารุ. 2553. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 11. เอส อาร์ พรีนติ้ง แอนด์ โปรดักส์, กรุงเทพ 520 หน้า.

นิรันดร ทองอรุณ. 2554. การจัดการสื่อและองค์ความรู้ทางสถาปัตยกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ในแกะเมืองพระนศรีอยุธยา. วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง 7(2): 99-117.

บุญหนา จีมานัง. 2556. ตักบาตรข้าวเหนียวที่ยวหลวง
พระบาง. วารสารธรรมบรรณ 13(2): 55-58.

วชิรพงศ์ มณีนันทิวัฒน์. 2554. ตักบาตรข้าวเหนียวที่
หลวงพระบาง. วารสารศิลปวัฒนธรรมและ
ท้องถิ่น 7(7): 12-23.

วราลักษณ์ คงอ้วน. 2559. มาตรการทางผังเมืองและ
การรับรู้ของประชาชน. วารสารวิชาการคณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 23(2): 90-
106.

ศราฐ กันท笳. 2557. การจัดการเพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมชุมชนช่างศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นใน
เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสห
วิทยาการ 11(2): 88-111.

Dearborn, L.M. and J.C. Stallmeyer. 2009.
Re-visiting Luang Prabang:

transformations under the influence
of world heritage designation.
Journal of Tourism and Cultural
Change 7(4): 247-269.

Hudson, N.W. 1971. Soil Conservation.
Cornell University Press, Ithaca, NY.
320 pages.

Mabaso, A., D.S. Munyaradzi, C. Innocent, Z.
Lazarus, G. Isaiah and B. Elmond.
2015. Urban Physical Development
and Master Planning in Zimbabwe:
An Assessment of Conformance in
the City of Mutare. Journal for
Studies in Humanities and Social
Sciences 4(2): 72-88.

Land Use Zoning Lessons from the World Heritage Town of Luang Prabang for Chiang Mai's Tentative List of Future World Heritage

*Sansanee Krajanchom *, Sudarat Uttararat, Korawan Sangkakorn,
Archabaramee Maneetrakulthong and Samart Sumannarat*

Center of Tourism Research and Development, Social Research Institute, Chiang Mai University, 50200 Thailand

* Corresponding author E-mail: mm_sansanee@yahoo.com

(Received: 14 March 2017; Accepted 13 June 2017)

Abstract: The province of Luang Prabang has been a cultural center since ancient times. The most important factors in Luang Prabang's continued cultural prominence are the strength of Buddhism, stunning geography and the unique urban planning that retains the original architectural styles. The cultural stability of the city underpins the more recent urban planning approaches, which include 1) socio-economic development policies and plans, 2) urban planning and legal framework, and 3) physical layout, including criteria for urban planning control systems.

Keywords: Land use, world heritage town, Luang Prabang, Chiang Mai

บทคัดย่อ: เมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม ดั้งเดิมในอดีตถึงปัจจุบัน โดยสิ่งสำคัญคือความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา ภูมิศาสตร์เมืองมีความโดดเด่นในการวางผังเมืองมีเอกลักษณ์ มีการดำเนินรักษาสถาปัตยกรรมดั้งเดิม การคงสภาพเมืองไม่เสียหายและเปลี่ยนแปลง โดยมีมาตรการสำคัญในการรักษาเมืองรถกีลุกหลวงพระบางคือ กระบวนการทางผังเมืองที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม 2) โครงสร้างในการบริหารจัดการผังเมือง ระบบกฎหมาย และ 3) ผังกายภาพ รวมถึงเกณฑ์ในการควบคุมระบบผังเมือง

คำสำคัญ: การใช้ที่ดิน เมืองรถกีลุก หลวงพระบาง เชียงใหม่

Introduction

Chiang Mai is a province that has fine traditional cultural and historical capital. Cultural capital is a wisdom asset that has been passed down over the generations, and consists of knowledge, belief, ideas and capacities, and has contributed to the learning and adaptation of people in society (Chomchuen and Chaithat, 2016). The city of

Chiang Mai has been pushed for World Heritage status through cooperation between Chiang Mai University Faculty of Fine Arts, the Chiang Mai Buddhist Clergy Committee, the Province of Chiang Mai, The Province Government Administration Organization, Chiang Mai Municipal Government, the Regional Center for Archeology (SEAMEO-SPAFA), the Department of Fine Arts of the Ministry of Culture, the Ministry of Natural

Resources and Environment and the Permanent Representative of Thailand to UNESCO in Paris, France. The city of Chiang Mai was proposed as a model for moated cities and important Buddhist temples. In 2015, the meeting to consider the cultural and natural heritage list in Bonn, Germany, monuments in several areas were approved. The cultural landscape of Chiang Mai, the capital of Lanna, was added to the initial list of World Heritage, as proposed by Thailand. Chiang Mai has outstanding arts and culture, and is also a source of learning, with important and valuable tourism as well. The civilization and history of the city are deeper than 700 years (Kuntaja, 2014) and has characteristics that meet the criteria that UNESCO has set out, including traditional knowledge and history about the founding of the city by King Mangrai and the construction of the moat and earthen walls around the city. These are all part of the local wisdom of the city, that express the changing values of society at a certain period of time, in a certain cultural site of the world. The architecture of Chiang Mai city is a representative of the cultural change from the past through to the present, particularly the cultural traditions of Lanna throughout history. The city should be preserved for its traditions and literature, which are of global importance.

Chiang Mai University is an educational institution that has an important role in pressuring for the systematic preservation and restoration of the city of Chiang Mai. This has positive impacts on both the protection of this historic city's value and

the promotion of cultural tourism. After Chiang Mai is listed as a World Heritage Site, the responsibility of Chiang Mai University will include the creation of information and knowledge that will provide a basis for preparing various actors and organizations to learn about operations under the rules of a World Heritage city. A model for Chiang Mai is its sister city Luang Prabang, which was listed as a World Heritage Site in December of 1995, number 479. Three years later, Luang Prabang passed the assessment of the Committee for World Heritage Cities, and was recognized with formal World Heritage City status (Dearborn and Stallmeyer, 2009). The important reasons that Luang Prabang was bestowed with the honor of World Heritage City are 1) Luang Prabang has been a center of Lao culture since ancient times to the present, 2) the urban geography is excellent and the city planning is unique, and 3) the architectural style has been maintained, preserving the overall appearance and feel of the city (Maneenanthiwat, 2011). Because of the unique topography and the fact that the French moved the center of colonial administration to Vientiane, the royal capital was able to maintain its special characteristics and ancient atmosphere until the present. The sustainability of the city's World Heritage status should be a source of learning for Chiang Mai as it moves forward with preparations.

For these reasons, this research intends to identify the lessons learned from the land zoning experience of Luang Prabang for adaptation to the Chiang Mai situation. Specifically, the research has the objectives of

1) studying the situation of land use change in Luang Prabang, 2) studying the zoning and urban planning of Luang Prabang under the rules of World Heritage, and 3) identify lessons-learned in the land use practices of Luang Prabang. This analysis will be of use to a wide range of actors and organizations involved in urban management as Chiang Mai moves to prepare to accept World Heritage status in the future. Thus, in order to design a research project that covers the above objectives, this research must study the thinking behind World Heritage, managing World Heritage and land use. These will be brought into the analysis of urban planning processes and land use zoning of Luang Prabang. The analysis includes identifying and transferring the lessons learned from Luang Prabang to Chiang Mai, which is a process of creating knowledge and understanding for the preparations to assume World Heritage status.

Materials and Methods

The study of land use zoning of Luang Prabang for application in Chiang Mai consists of the following key issues: the situation of land use change in Luang Prabang, and the processes of urban planning and land use zoning in Luang Prabang under the rules of World Heritage.

Population and sample group

The population and sample group for this research was officials in the agencies involved in the processes of urban planning and land use zoning in Luang Prabang (10 people). The research also conducted in-depth

interviews with 10 people in the community, living in the Luang Prabang World Heritage zone. Considering a sample of a population for which the entire size is not known (Silpcharu, 2010), at a 95% level of confidence and accepting a 5% level of variation in selection, the research team was able to establish a sample group of people living in the World Heritage zone of Luang Prabang amounting to 384 people.

Tools used in the research

In-depth interview

Questionnaire on peoples' satisfaction with World Heritage status, awareness of policies and laws regarding World Heritage status, action in accordance with the regulations of World Heritage

Data collection methods

Data analysis is divided into three parts: information on land use, information from questionnaires, and information from in-depth interviews.

The data on land use was analyzed through using map layers to show the situation of change.

Data from questionnaires was analyzed with SPSS statistical analysis software, using frequency, percentage and mean.

Data from in-depth interviews was synthesized, analyzed, explained and evaluated in order to group issues. Secondary information from documentary research was reviewed and considered in order to provide depth and clarity to the analysis.

Research process

Details of the research process are as follows:

1. Research the situation of change in land use in Luang Prabang by reviewing existing information, analyze change processes in land use with geographic information systems (GIS).

2. Research the processes of urban planning and land use zoning in World Heritage City and adjacent areas, and in-depth interviews with 10 officials in related agencies, to analyze and identify lessons about operations, problems, obstacles and approaches for problem solving.

3. Survey opinions of people and community leaders regarding their satisfaction with World Heritage status in Luang Prabang, awareness of policies and laws regarding World Heritage and actions in accordance with the regulations of World Heritage in Luang Prabang, using a questionnaire

4. Analyze and identify lessons learned regarding land use under the regulation of World Heritage

Results

1) Study of land use change situation in Luang Prabang

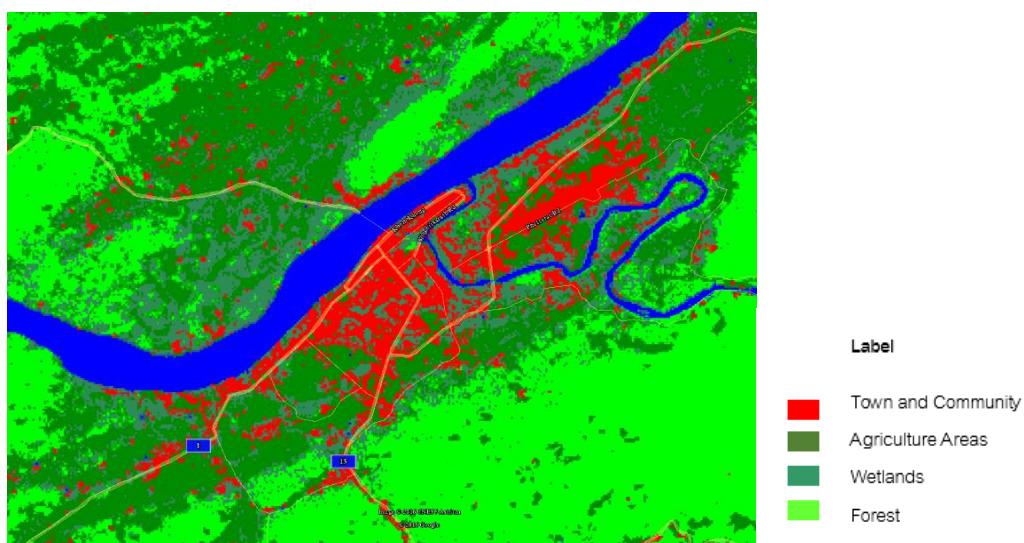
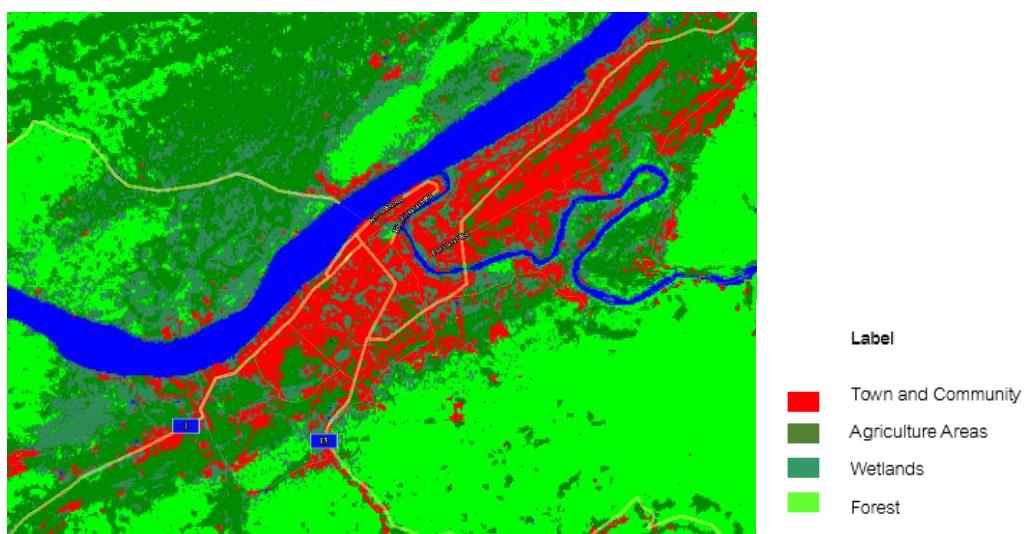
Luang Prabang has been under the care of World Heritage status since 1995, more than fifteen years ago. Luang Prabang has been successful in protecting its World Heritage status because it has maintained the old conditions of the city in full, considering both physical and cultural aspects, and land use in and around the city. In 2001, six years after receiving World Heritage status, a study of land

use in Luang Prabang during that period in the World Heritage zone and surround areas was conducted. This area covered approximately 100 km². Analysis of land use change was done using satellite imagery from LANDSAT-7 and LANDSAT-8, path and row 109-46, recorded 21 November 2011 and 11 February 2016. Images were selected to be as close to the present as possible to be in line with the period in which information was collected from the field, which was the period of 1-4 November 2015. The analysis found that land use in Luang Prabang in the past (February 2011) covered an area of approximately 100 km² with the largest land use type being forest, followed by rice fields and other agricultural land, wetlands, degraded forest (fallowed agricultural lands), water sources and urban areas (Table 1 and Figure 1).

Current land use in Luang Prabang shows the growth of the urban area. The area of community settlement is expanding, which has involved changes for the residents as well as for the buildings in the urban area. The satellite image analysis revealed that in the past 15 years, Luang Prabang has experienced changes in its physical appearance, as well as showing different patterns in land use. We found that there was change in each land use category; namely, the area for each category decreased, regardless of whether we are considering water bodies, wetlands, degraded forest, agricultural land, town and community land and forest land, even as the area of the city increased to the greatest degree (Table 1 and Figure 2).

Table 1. Comparing province of Luang Prabang land use and surrounding areas in 2001 and 2016

Land use type	Area (square kilometer)			
	2001	2016	Differentiation	Percent
Water	7.41	7.313103	-0.096897	-1.30765
Wetlands	15.83	13.855338	-1.974662	-12.4742
Agriculture Areas	33.63	29.871135	-3.758865	-11.1771
Town and Community	7.04	15.133356	8.093356	114.9624
Forest	37.52	35.257068	-2.262932	-6.03127
Total	101.43	101.43	0	0

Figure 1 Province of Luang Prabang land use in 2001**Figure 2** Province of Luang Prabang land use in 2016

The above show that Luang Prabang demonstrated an expansion of community area, which encroached upon agricultural and forest land, especially in areas outside of the conservation zone. The urban area experienced the largest expansion in the area around the airport. Dense villages and community areas can be observed along the road around the airport. Next is the southwest area of the city, which has a new community area which has expanded greatly, including markets, hotels and golf facilities. The effects of this change in land use are highly significant for development and urban planning in the future, because the expansion of new community area out from the World Heritage zone has physical characteristics that are clearly very different. The community areas have appeared newly use agricultural areas in their development into areas where people reside and carry out other activities. This agricultural land is another sign that indicates the unique cultural characteristics of Luang Prabang, because within this is included the way of life of the people. The lack of control of urban expansion has resulted in new community areas, which are a concern for the future of World Heritage status.

2) Study of urban planning and land use zoning under the rules of World Heritage

Urban planning and land use zoning processes in Luang Prabang were an important tool used in the protection of World Heritage status. The provincial governor was the focus of authority at the level of provincial operations, receiving policy from the central government to

ensure that the provinces development trajectory was in line with national development, with regards to defining land use, building and expanding urban areas, allocating living areas and offices for organizations, roads, economic zones, cultural zones, arts areas, public parks, educational facilities, and others. After the urban development plans were decided, they were presented to the relevant ministries to be approved and moved into implementation.

The announcement of Luang Prabang's inclusion in the list of World Heritage Cities included an announcement of an area that covered only the area of Luang Prabang city, which is the preservation area. The area is approximately 8.1424 km², and is divided into land areas at 5.5744 km² and water areas at 2.5650 km². The surrounding community area is approximately 78.4570 km² which is not yet under control of the institutions. Most of this area is forest and agriculture land. The preservation area is divided into three large zones, according to capacity and need in land use. This plan was enacted in April 1996, with technical assistance from The United Nations Development Program and UN Habitat for Humanity, and with the support from the government of France. The land use plans and preservation of Luang Prabang city as a World Heritage Site were issued with detail and clarity. Land use zones were defined as protection zones, economic zones, surrounding zones, future expansion zones, arts zones, forest, water, and riverine community zones. These are all defined in detail with reference to

the protection zone, to ensure that in the future no development activities would clash with the protection efforts.

3) Identification of lessons learned regarding land use under World Heritage regulations

The review of the situation and management of the Luang Prabang urban area revealed the strong and weak points of the city's efforts to manage land use. This provides a useful point of reference, which can be applied to future thinking about the stability of the World Heritage arrangements. This was accompanied by a survey of opinions with people and community leaders regarding their satisfaction with the World Heritage status, awareness of policies and laws regarding World Heritage status, and actions in accordance with the regulations of World Heritage. We found that awareness of Luang Prabang people regarding World Heritage status, most people (96%) were satisfied, while they had understanding of 'World Heritage' due to the government's requirement that community leaders explain to the people in their own area. Most (96%) were aware of policies and regulations associated with World Heritage status, and understood the reasons that Luang Prabang should be preserved. Almost all of the people (97.7%) acted in accordance with the policies and regulations of World Heritage. Thus, we can summarize the important factors behind the protection of World Heritage status in Luang Prabang as follows.

Staff, or human resources, is the key to sustainability of World Heritage status. It is

critical that there are people who have real knowledge, expertise and experience with urban preservation and building preservation, as well as being committed to working for the benefit of Luang Prabang. This means not working for individual benefit. Urban preservation and building preservation require people who have knowledge in the technical crafts of maintenance and construction that are in line with the processes of preservation of a World Heritage City, as well as having the capacity to do preservation work that meets the accepted standards of preservation.

The work of management agencies must be done with specialization, so that the individual tasks are completed successfully.

The policies for development and World Heritage preservation must be in line with each other, because extension or development of land that is not in line with the goals of preservation, activities and lifestyles, might destroy the value and sustainability of the World Heritage City, for example the development of large hotels in agricultural areas that are a source of food for the city.

The sustainability of efforts to protect a World Heritage City require large budget resources over the long-term, indicating the importance of the budget allocation within the general financing situation. This entails finding sources of funding in relevant agencies, organizations and development partners.

Construction materials are also an important part of the urban aesthetics. Materials that are identical to, or similar to, the original materials must be used, and currently

these are often expensive and difficult to find. It is necessary to secure a source where they can be produced in sufficient qualities to meet the demand in the city.

People have an important role to play in urban preservation, and thus their preparedness is also essential. The existence of a World Heritage City must first start with the demands of the local people, as this will motivate to participate in the preservation of traditional ways of life and contribute to the sustainability of the World Heritage City.

One valuable lesson learned was about the quality of tourists. The changes that occurred after the announcement of Luang Prabang's World Heritage status was increased development of goods and services to provide convenience, such as Western-style shops and hotels to serve tourists. This has caused the unique Luang Prabang atmosphere to disappear. It has become clear that it is necessary to select the type of tourist that is desired for the city. That is to say, there is a need to select the quality of tourist that will appreciate the unique atmosphere. It is necessary to avoid public utilities that provide too much convenience; this will also contribute to the sustainability of the city's World Heritage.

Discussion

Since 1995, when Luang Prabang was announced as a new World Heritage City of UNESCO, a city that was quiet and peaceful has turned into a full-fledged tourist city. Businesses related to the tourism industry

appeared, along with services for tourists coming from all around the world. This review of lessons learned from the experience of land use zoning in Luang Prabang found that a reason Luang Prabang was recognized for World Heritage was the unique geography of the city, in addition to the position of the city as a cultural center throughout history and the specific characteristics of urban planning. This is in line with the thinking of Kevin Linz, a community design theoretician, who has commented about the need for three elements of urban environment, including order, clear structure and identity (Tongaroon, 2011). Moreover, urban planning results in the development of the physical appearance of the city (Mabaso *et al.*, 2015), which encourages the socio-economic development and raises the quality of life of the people, as well as preserves the value of traditional arts, architecture, archeology and natural beauty (Khongouan, 2016). The beautiful natural environment that surrounds Luang Prabang consists of two rivers, the Mekong and the Khan. The city is situated below the confluence of the two, on land that is relatively high, which means that there are no serious flooding problems. The surrounding areas is a combination of mountainous with flat, resulting in the presence of many wetlands. This protects the city from drought, as well as providing an important source of food. This is in line with Hudson (1971) which mentioned the importance of correct land use, because it is the primary foundation that will lead to socio-economic stability and land use sustainability.

The mountains surrounding Luang Prabang provide beautiful scenery and a cool climate, but may also be an obstacle in access and mobility in the area, and thus a challenge to tourism. At the same time, the relative difficulty in access may have been one of the factors that resulted in the city's resistance to change, which is seen to be rapid and dramatic in other cities. In any case, changes in land use did not come about solely from efforts to meet the needs of tourists, but were rather the result of development of a tourism industry and other investments. This entailed opening land for development, including real estate, public utilities and other public services. Some of these encroached upon agricultural and forest land that was not located within the zone of control under the World Heritage status. Yet this area is important because it is an integrated part of Luang Prabang, as both a scenic area and a source of food. In any case, in the past Luang Prabang was the royal capital of the Lanxang Kingdom, which means that the city is full of old Lanna characteristics, from both the natural and cultural aspects (Jimanung, 2013). Thus, the study of the lessons learned from the definition of land use zones in Luang Prabang may be of use for the many actors involved in the area of urban management in preparation for World Heritage status.

Conclusion

Preservation of a World Heritage City to make it sustainable requires urban planning measure including socio-economic

development policies and plans, structures for managing urban planning, the legal framework and physical structures. The lessons learned from the sustainability of Luang Prabang as a World Heritage City are useful for Chiang Mai in its preparations for sustainable World Heritage status: 1) staff have real knowledge, expertise and experience in urban preservation and preservation of buildings, 2) urban management and administration should be specialized and specific, so that it is coherent in implementation, 3) development and preservation policies must be harmonized, 4) sufficient budget allocation is necessary, including budgets for agencies, organizations and other development partners that are involved in the development of the World Heritage City, and 5) the people have an important role to play in the preservation of the World Heritage City.

Acknowledgements

This research project was successfully completed thanks to the excellent support and cooperation of all the people of Luang Prabang, who generously gave their time in the collection of useful information through questionnaires. The researchers would also like to express their appreciation to Chiang Mai University, which provided financial support to the research. Thanks are also extended to the research coordinator at Souphanouvong University in the Lao PDR, as well as the Social Research Institute of Chiang Mai University who helped the research successfully achieve its goals.

References

Chomchuen, T. and C. Chaithat. 2016. Culture-based Production and Community Economic Development in Quadrangle Economic Cooperation. *Journal of Community Development and Life Quality* 4(1): 18-31.

Dearborn, L.M. and J.C. Stallmeyer. 2009. Revisiting Luang Prabang: transformations under the influence of world heritage designation. *Journal of Tourism and Cultural Change* 7(4): 247-269.

Hudson, N.W. 1971. Soil Conservation. Cornell University Press, Ithaca, NY. 320 pages.

Jimanung, B. 2013. Alms giving with the sticky rice and traveling at Luang Prabang, Laos. *Dhammadhas Academic Journal* 13(2): 55-58.

Khongouan, W. 2016. Urban Planning Measures and Public Perception. *Journal of The Faculty of Architecture King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang* 23(2): 90-106.

Kuntaja, S. 2014. The Management for Increasing Efficiency of Learning Resources and Cultural Tourism of Handicraft Communities in Muang District, Chiang Mai Province. *Journal of Integrated Sciences College of Interdisciplinary Studies Thammasat University* 11(2): 88-111.

Mabaso, A., D.S. Munyaradzi, C. Innocent, Z. Lazarus, G. Isaiah and B. Elmond. 2015. Urban Physical Development and Master Planning in Zimbabwe: An Assessment of Conformance in the City of Mutare. *Journal for Studies in Humanities and Social Sciences* 4(2): 72-88.

Maneenanthiwat, W. 2011. Alms giving with the sticky rice at Luang Prabang, Laos. *Art and Culture Center* 7(7): 12-33.

Silpcharu, T. 2010. Research and data analysis with SPSS. 11th edition. SP Printing Mass Products, Bangkok. 520 p.

Tongaroon, N. 2011. Architectural Media and Knowledge Management for Tourism Development: A Case Study of Museum Traveling in Ayutthaya World Heritage Site. *Journal of Architectural Research and Studies* 7(2): 99-117.

ความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบรรเทาความขัดแย้งระหว่าง
คนกับช้างบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
**Potential of Land Use Change for Human-Elephant
Conflict Mitigation in Kaeng Krachan National Park**

วิกานดา ใหม่เฟย^{1*} และแหลมไทย อษาณอก²

Vikanda Maifaey^{1} and Laemthai Arsanok²*

¹สาขาวิชาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่ 54140

¹Division of Community management, Maejo University, Phrae Campus, Phrae 54140, Thailand

²สาขาวิชาเกษตรป่าไม้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่ 54140

²Division of Agro-forestry, Maejo University, Phrae Campus, Phrae 54140, Thailand

*Corresponding author: Ayami37@hotmail.com

(Received: 14 March 2017; Accepted: 05 October 2017)

Abstract: This research aimed to find out possible patterns of land use change to mitigate human-elephant conflicts in Kaeng Krachan National Park. A survey and questionnaire were used to collect data from 381 farmers in the problem area. The results of this study revealed that almost all farmers traditionally planting pineapples had experienced crop raids by wild elephants, as the pineapples are a favored food of the elephants. Moreover, farming areas were located within the elephants' habitat, along their routes for finding food and water. The majority of the farmers had begun to change their patterns of agricultural land use, but they faced similar problems of farming cost with another group that was also willing to make changes to land use practices. Integrated farming represents a possible land use pattern that is congruent with farmers' attitudes. The potential crop species were rubber and lime, as well as raising cattle.

Keywords: Land use change, human-elephant conflict

บทคัดย่อ: งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบรรเทาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน โดยใช้แบบสำรวจและแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร 381 คนที่ประสบปัญหาในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดที่ปลูกสับปะรดมาตั้งแต่บรรพบุรุษประสบปัญหาซึ่งเป็นผลให้รับความเสียหายโดยช้างป่า เพราะเป็นพืชที่ช้างชอบกิน และพื้นที่ทำการเกษตรอยู่กันกลางพื้นที่ป่าสօงซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย เส้นทางเดินเพื่อหาแหล่งน้ำและอาหารตามธรรมชาติของช้าง เกษตรกรส่วนใหญ่จึงเต็มใจและเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแต่ก็ยังประสบปัญหาด้านเงินทุน เช่นเดียวกับเกษตรกรกลุ่มที่เหลือที่มีความต้องการแต่ขาดแคลนเงินทุน โดยรูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีศักยภาพและสอดคล้องกับทัศนคติของเกษตรกรคือ การปลูกยางพารา manganese และการเลี้ยงโคนม หรือโโคเนื้อแบบผสมผสาน

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง

คำนำ

ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง (human-elephant conflict: HEC) เป็นปัญหาที่พบในหลายประเทศ ทั้งในทวีปแอฟริกาและเอเชีย ซึ่งปัญหาดังกล่าว มีหลายรูปแบบซึ่งนำไปสู่ความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตร บ้านเรือน และการบดเจ็บหรือเสียชีวิตของทั้งคนและช้างป่า (สมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (WCS) ประเทศไทย, 2550; รัตนะ, 2560; Desai and Riddle, 2015)

ประเทศไทยมีพื้นที่ประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าเกิดขึ้นในพื้นที่ท่อนรักษ์ตั้งแต่อดีตอย่างน้อย 20 แห่ง อาทิ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ. เพชรบุรี พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งถือเป็นอุทยานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่ในแนวเทือกเขาตะนาวศรี ทางตอนใต้ครอบคลุมพื้นที่ 1,821,68.84 ไร่ หรือประมาณ 2,915 ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นเขตอยู่ต่อที่สำคัญของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชจากทางทิศเหนือและใต้ของประเทศไทย

พื้นที่ซึ่งประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าอยู่บริเวณตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ตั้งแต่ตำบลป่าเดิง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ลิ่งไผ่ถึงตำบลบึงครุ ตำบลหัวยศตว์ใหญ่ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นป่าที่ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองฝั่งและถูกกั้นกลางด้วยที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเดิมเคยเป็นที่ทำการของชุมชนระหว่างสองหนองบ้าน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2511 เริ่มมีการบุกรุกของชนพื้นราบ บริเวณสองฝั่งลำน้ำปราณบุรีเพื่อเข้าไปทำการเกษตรอย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลเห็นว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงจึงได้ให้เกษตรรวมกลุ่มในโครงการพระราชดำริ และจัดสรรงพื้นที่ทำการบริเวณพื้นที่รับทางตอนใต้ของอุทยานฯ รายละประมาณ 20 ไร่ ระยะแรกรเกษตรกรไม่ประสบปัญหาช้างป่าอุบัติในพื้นที่ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 ถือเป็นครั้งแรกที่มีรายงานว่าช้างป่าอุบัติในพื้นที่

และทำลายพืชผลของเกษตรกร หลังจากนั้นเป็นต้นมาปัญหาดังกล่าวก็เกิดบ่อยครั้งขึ้น และทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ปัน จพ. และ คณ., 2559; Wanghongsa et al., 2007)

เป็นระยะเวลากว่าสิบห้าปี (พ.ศ. 2535-2560) ที่ปราบภูปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ดังกล่าว โดยรูปแบบของความขัดแย้งที่พบมากที่สุดคือ ความสูญเสียด้านเศรษฐกิจจากความเสียหายของพืชผลการเกษตร และผลกระทบด้านสุขภาพจิตจากความหวาดระแวงต่อการประท\$hกับช้างป่า ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินทำให้เกษตรกรบางส่วนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อช้างป่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ สมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (WCS) ประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ได้เข้าไปทำการศึกษา หาแนวทางและเทคนิคเพื่อปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาใช้สิ่งกีดขวาง (passive deterrent methods) ได้แก่ การสร้างรั้วไฟฟ้า การทำรั้วพريก การสร้างหอและกระท่อมเฝ้าระวัง สัญญาณเตือนภัย และเทคนิคการป้องกันโดยการขับไล่ (active deterrent methods) ได้แก่ การใช้คนขับไล่ และพาหนะช่วยขับไล่ การใช้ไฟแรงส่อง และเสียงดังขับไล่ และรวมถึงการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้แก่เกษตรกร แต่ล้วนแต่เป็นการปรับเปลี่ยนภูมิปัญหาแค่ในระยะสั้นและไม่มีประสิทธิภาพ เพราะเกษตรกรยังคงได้รับความเสียหายต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งปัจจุบันทำร้ายและถูกฆ่าตาย

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งพื้นศึกษาความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรที่จะสามารถบรรเทาปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างป่าได้ในระยะยาว และในฐานะที่งานวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อการพัฒนาประเทศไทยในทุกด้าน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจยั่งยืน (กำจาร, 2558; ทศพร, 2556)

อุปกรณ์และวิธีการ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกร จำนวนทั้งหมด 381 คน (ร้อยละ 100) ในพื้นที่ประสบปัญหาความขัดแย้งกับช้างป่าโดยแบ่งเป็น เกษตรกรผู้ประสบปัญหาซึ่งอาศัยอยู่ในเขตที่นี่ที่ ตำบลหนองพลับ จำนวน 36 คน ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จำนวน 132 คน และตำบลบึงครุ จำนวน 8 คน โดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ใน

เขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเกษตรกรผู้ประสบปัญหาในพื้นที่ตำบลป่าเตึง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จำนวนทั้งหมด 205 คน
พื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรทั้งหมดที่ได้รับความเสียหายบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน (ภาพที่ 1)

Figure 1 Problem area

Source: Wildlife Conservation Society (WCS) Thailand (2007)

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ดังนี้ 1) แบบสำรวจสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในอดีต เพื่อวิเคราะห์หาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเป็นพืชพันธุ์ที่ช้างป่าไม่ชอบกิน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งจาก การถูกทำลายพืชผลในพื้นที่การเกษตร 2) แบบสอบถามทัศนคติของเกษตรกรในพื้นที่ต่อความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรจากชนิดพืชและสัตว์ที่วิเคราะห์ได้จากแบบสำรวจชุดที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ถูกประมวลผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และการจัดอันดับ (ranking)

ผลการวิจัย

สภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

ผลการสำรวจสภาพพื้นที่ ได้แก่ ดิน ความชื้น และปริมาณน้ำฝนในพื้นที่พบว่า พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การทำการเกษตร โดยพื้นที่ชายขอบ

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานด้านพิศได้บริเวณรอยต่อระหว่างพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านนั้น ประกอบด้วย ชุดตินภูสานา (Phu Sana Series: Ps) ชุดตินลาดหน้า (Lat Ya Series: Ly) ชุดตินกำแพงแสน (Kamphaeng Saen Series: Ks) และชุดตินจันทึก (Chan Tuk Series: Cu) ซึ่งมีอินทรีย์วัตถุปานกลาง มีปริมาณฟอสฟอรัสและไนโตรเจนที่เป็นประโยชน์ต่อพืชค่อนข้างสูง ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของจังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากปีที่แล้วกับ 988.8 มิลลิเมตร ในเดือนพฤษภาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด 286.7 มิลลิเมตร และในเดือนธันวาคมมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุด 18.6 มิลลิเมตร ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดของจังหวัดเพชรบุรี ในรอบ 18 ปีพบว่าในเดือนตุลาคมมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุดคือ 92 เปอร์เซ็นต์ และในเดือนกรกฎาคมมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยต่ำสุดคือ 35.5 เปอร์เซ็นต์

สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นชาย (78.50%) สมรสแล้ว มีอายุเฉลี่ย 53 ปี จบการศึกษาระดับสูงสุดคือประถมศึกษา ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน เกษตรกรจำนวนเกินกว่าครึ่ง (57.80%) มีรายได้จากการปลูกพืชเฉลี่ยต่อปี 96,232.81 บาท และมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 111,914.28 บาท เกษตรกรถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 30.75 ไร่ โดยพื้นที่ทำการเกษตรเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แก่งกระจาน (87.90%) จากพื้นที่ถือครองเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่รัฐจัดสรรให้เกษตรกรรายละ 20 ไร่ ในปี 2520 นั้น แสดงให้เห็นการรุกล้ำพื้นที่อุทยานเพิ่มมากขึ้นซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ช้างป่ามีพื้นที่อยู่อาศัยขนาดเล็กลงกว่าในอดีต เกือบทั้งในสามของเกษตรกร (28%) มีรายได้จากการซื้อขาย อาทิ รับจำจ้าง และค้าขาย โดยรายดับรายได้ที่เกษตรกรส่วนมากได้รับเท่ากับ 48,000 บาทต่อปี รายได้เฉลี่ยจากการเกษตรทั้งหมดที่ทำการเพาะปลูกพืชจำนวน 64 คนเท่ากับ 173,391.83 บาทต่อปี เกษตรกรที่เหลือไม่ถึงร้อยละห้าได้รับเงินเป็นค่าเลี้ยงดูจากบุตร (4.70%) และจากเงินบำนาญ (2.80%) เฉลี่ย 85,933.33 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย

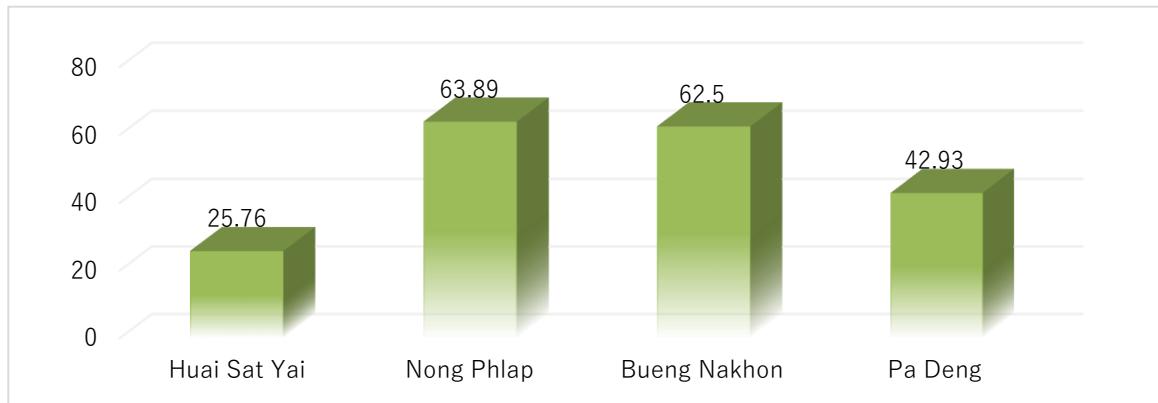
เดือนละ 4,315 บาท ค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 5,589 บาท

เงินลงทุนเริ่มต้น (start-up cost) ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 3,441,916.30 บาท โดยค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนส่วนใหญ่คือการซื้อเครื่องจักรกลและเครื่องมือเกษตร ได้แก่ รถแทรกเตอร์ รถบรรทุก และลงทุนในสิ่งก่อสร้าง เช่น สร้างบ้านพัก อ่างเก็บน้ำ และถังเก็บน้ำ รองลงมาคือค่าพั้นที่สัตว์ พั้นที่พืช และค่าปรับปรุงหน้าดิน ก่อนทำการเกษตร เช่น การไประวน การปรับสภาพดิน และการบำรุงดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่ปลูกสับปะรดมาเป็นระยะเวลาติดต่อกันทำให้ดินเกิดการเสื่อมสภาพ ไม่สามารถให้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพได้เช่นเดิม จึงจำเป็นต้องลงทุนอย่างมากในการปรับสภาพดินให้สามารถเพาะปลูกได้ต่อไป รองลงมาคือใช้จ่ายในส่วนของการซื้อเครื่องสูบน้ำ โดยเฉพาะเกษตรกรบางรายที่ประสบปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตร และเครื่องรีดนมวัวสำหรับเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม ค่าใช้จ่ายส่วนที่เหลือเป็นต้นทุนค่าเครื่องจักร เช่น เครื่องตัดหญ้า และเครื่องพ่นสารเคมีต่าง ๆ

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ประสบปัญหาบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อันได้แก่ ตำบลบึงนคร ตำบลหนองพลับ ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวทิbin จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และตำบลป่าเตี้ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้เริ่มเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยสัดส่วนของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเนื่องจากประสบปัญหาจากช้างป่าที่อยู่อาศัยในพื้นที่อุทยานเข้ามานุกรุกและทำลายผลผลิตทางการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 25.76 ของเกษตรกรในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ร้อยละ 63.89 ของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองพลับ และร้อยละ 62.50 ของเกษตรกรในตำบลบึงนครซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และร้อยละ 42.93 ของเกษตรกรในตำบลป่าเตี้ง จังหวัดเพชรบุรี (ภาพที่ 2)

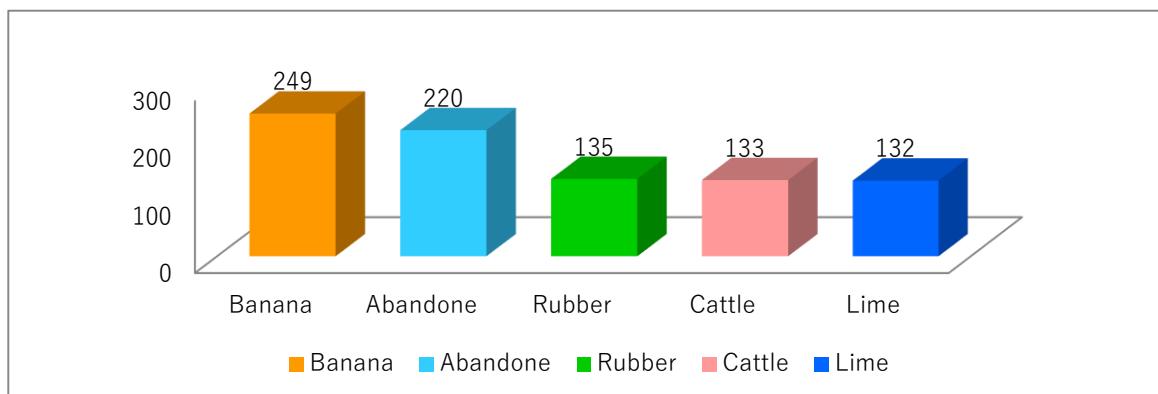
(Unit: percentage)

Figure 2 Proportion of land-use change in association with crop-raiding

เกษตรกรในพื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ได้เปลี่ยนมาปลูกกล้วยมากที่สุด รองลงมาคือยางพาราและโคลิเนื้อ ตามลำดับ ที่เหลือปลูกมะนาวและสับปะรด (ภาพที่ 3) ส่วนบริเวณพื้นที่ตำบลบึงนรนัตน์เกษตรกรได้เปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเดิมเกือบทั้งหมดโดยปลูกสับปะรด ยางพารา ที่เหลือต่ำกว่าร้อยละสองของพื้นที่ทั้งหมด 213 ไร่ พบร่วมกับกลุ่มนุน (ภาพที่ 4)

บริเวณพื้นที่เกษตรในตำบลหนองพลับพบว่าส่วนใหญ่ ยังคงปลูกสับปะรด รองลงมาคือยางพารา ปาร์มน้ำมัน พื้นที่ที่เหลือใช้ปลูกมะม่วง (ภาพที่ 5) ส่วนพื้นที่ตำบลป่าเดึงน้ำพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เปลี่ยนมาเลี้ยงโคลิเนื้อ โคลน และปลูกกล้วย รองลงมาคือการปลูกยางพารา สับปะรด และมะนาว ตามลำดับ (ภาพที่ 6)

(Unit: number)

Figure 3 Land-use patterns in Huai Sat Yai

(Unit: number)

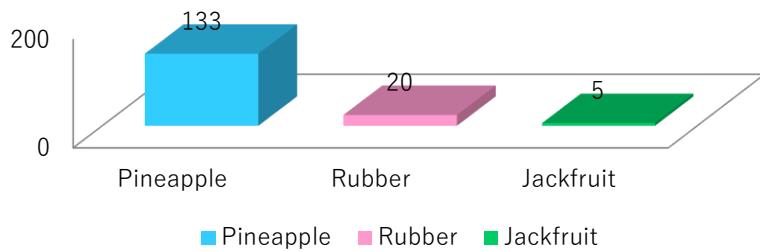

Figure 4 Land-use patterns in Bueng Nakhon

(Unit: number)

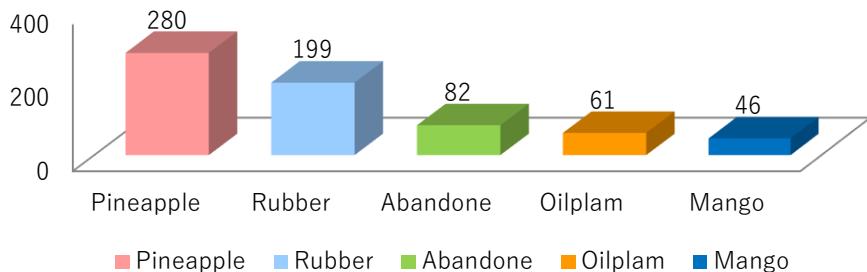

Figure 5 Land-use patterns in Nong Phlap

(Unit: number)

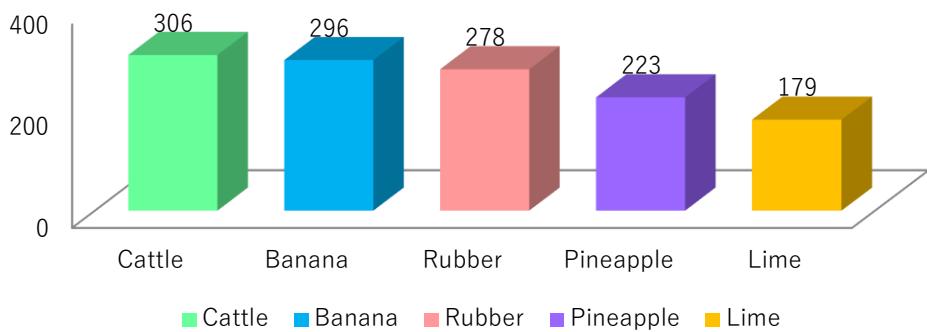

Figure 6 Land-use patterns in Pa Deng

รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรที่มีความเป็นไปได้จากสภาพพื้นที่ และมีศักยภาพในด้านการผลิตและการตลาดเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงทางเศรษฐกิจจากช้างป่าที่เกิดจากการเลือกโดยเกษตรกรเอง ได้แก่

การปลูกยางพารา กล้วย มะนาว และการเลี้ยงโคเนื้อหรือโคนมผสมผสานกันไป (ตารางที่ 1)

Table 1. Land use pattern in research area

(1 rai = 0.16 hectare)

Species	Area (rai)	Percentage
Pineapple	736	37.72
Rubber	652	26.84
Banana	545	25.72
Cattle	439	5.27
Lime	424	4.45

ความตระหนักในผลกระทบและความรุนแรงของปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า

เกษตรกรส่วนใหญ่ตระหนักว่าช้างป่าเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรในระดับที่รุนแรงมาก แต่อย่างไรก็ตาม การทำลายบ้านเรือนและร่างกายคนในพื้นที่ยังไม่อยู่ในขั้นที่รุนแรงมากนักเมื่อเทียบกับการทำลายพืชผลทางการเกษตร แม้กระนั้นเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โคลนเนื้อ โคนม และบางรายเลี้ยงสุกร ก็ได้รับรู้และตระหนักในปัญหาดังกล่าว เช่นกัน โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกหญ้าไว้เป็นอาหารแก่โคกีที่ได้รับความเสียหาย เพราะการที่ช้างป่าออกมากินอาหารในเวลากลางคืนได้เหยียบยำแปลงหญ้าจนเกิดความเสียหาย และแปลงที่เตรียมไว้สำหรับปลูกพืชผลไม้มีอื่นนั้นเมื่อช้างเดินผ่านทำให้ดินแน่น ทำการเพาะปลูกพืชไม่สำเร็จ ทำให้เกิดความเสียหาย เช่น มะนาวและยางพารา อย่างไรก็ตาม เกษตรกรรายหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นที่ไม่ใช่อาหารของช้างยังไม่ใช่วิธีที่แก้ปัญหาได้มาก นัก เพราะการที่ช้างเดินผ่านพื้นที่ทำการเกษตรทำให้พื้นดินยุบตัว แข็งและแน่นทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกพืชอื่นได้ โดยเฉพาะพืชที่ยังเป็นต้นอ่อนนั้นได้รับความเสียหาย ส่วนเกษตรกรร้อยละ 2.27 ได้เปลี่ยนไปเลี้ยงสัตว์ เช่น กะเพรา และสุกร ที่เหลือร้อยละสองยังไม่ทราบวิธีการป้องกันปัญหาดังกล่าว ละ 3,293,766 บาท

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้วนั้น การส่งเสียงร้องของช้างป่าขณะที่ออกมากินอาหารในช่วงเวลากลางคืนยังทำให้เกษตรกรเสียสุขภาพจิตขณะพักผ่อนหลังจากเหนื่อยกับกิจกรรมการเกษตรมาตลอดทั้งวัน เกษตรกรบางรายกล่าวว่าช้างป่าทำให้ตนและครอบครัวพักผ่อนไม่เพียงพอ ส่วนเกษตรกรที่รายงานว่าช้างป่าไม่ก่อให้เกิดปัญหากับชีวิตความเป็นอยู่ของตน

มากนักนั้น เพราะทำอาชีพเลี้ยงสัตว์และอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่สัมพันธ์เดินตามธรรมชาติที่ช้างป่าออกมากินอาหารและแหล่งน้ำ บางรายไม่คิดว่าเป็นปัญหานี้ของจากตนได้ ประสบปัญหามานานและได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นแล้ว เช่น รับจ้างรายวัน และค้าขาย เป็นต้น เกษตรกรผู้ประสบปัญหาได้ใช้วิธีการขับไล่ช้างด้วยตนเองโดยใช้ประทัดหรืออุปกรณ์ที่ทำให้เกิดเสียงดังเพื่อขับไล่ช้างป่าที่บุกรุกเข้ามาในพื้นที่ของตน

นอกจากนั้น เกษตรกรผู้ประสบปัญหายังรวมกลุ่มกันสร้างหอเฝ้าระวัง และผลัดเปลี่ยนเวรยามกันตรวจตราเฝ้าระวัง เพื่อส่งสัญญาณให้กลุ่มช่วยกันขับไล่เมื่อช้างป่าออกมากินเรือนหมู่บ้าน เกษตรกรร้อยละ 20.45 ไม่สามารถแก้ปัญหาได้จึงหันไปปลูกพืชที่ไม่เป็นอาหารของช้าง เช่น มะนาวและยางพารา อย่างไรก็ตาม เกษตรกรรายหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นที่ไม่ใช่อาหารของช้างยังไม่ใช่วิธีที่แก้ปัญหาได้มาก นัก เพราะการที่ช้างเดินผ่านพื้นที่ทำการเกษตรทำให้พื้นดินยุบตัว แข็งและแน่นทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกพืชอื่นได้ โดยเฉพาะพืชที่ยังเป็นต้นอ่อนนั้นได้รับความเสียหาย ส่วนเกษตรกรร้อยละ 2.27 ได้เปลี่ยนไปเลี้ยงสัตว์ เช่น กะเพรา และสุกร ที่เหลือร้อยละสองยังไม่ทราบวิธีการป้องกันปัญหาดังกล่าว

จากการพิจารณาแล้ว พบว่าปัญหาดังกล่าว หน่วยงานที่เกษตรกรผู้ต้องแบบสัมภาษณ์ระบุว่าได้เข้ามาให้การช่วยเหลือ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และสมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่าแห่งประเทศไทย โดยรูปแบบที่ให้การช่วยเหลือมีทั้งในด้านคำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคหรือการป้องกันปัญหาช้างป่าที่มาประทัดกับคน และเรื่องงบประมาณในการจัดสร้างหอเฝ้าระวังช้างและ การสร้างรั้วสัญญาณ

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรปัจจุบัน

รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรตั้งแต่ติด
ในพื้นที่นั้นได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของตน
และเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยชนิดของ
พื้นที่เกษตรกรเลือกเพาะปลูกนั้นมีปัจจัยหลัก ๆ ที่สำคัญ
คือ ด้านการตลาด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็น¹
เครื่องชี้ัดยิ่งขึ้นว่ารูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อ²
การเกษตรขึ้นอยู่กับตลาดที่รองรับผลผลิตเป็นส่วนใหญ่
ราคาตลาดก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมั่นใจที่จะ³
รักษารูปแบบการทำเกษตรแบบเดิมไว้wananยิ่งขึ้น⁴
และเปลี่ยนแปลงได้ยากโดยเฉพาะเกษตรกรกลุ่มที่ศึกษา⁵
ต่างประสบปัญหาเรื่องของเงินทุน การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่⁶
กับภาวะตลาด เมื่อได้มีมาตรการรองรับเกษตรกรก็ยินดีที่จะ⁷
เพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ที่สามารถดูแลได้ง่าย ขายได้⁸
ราคาดีและต่อเนื่อง ตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร⁹
หลักของเกษตรกรที่ศึกษาผ่านพ่อค้าคนกลางที่มีติดต่อ¹⁰
รับซื้อผลผลิตจากไร่โดยตรง รองลงมาคือ ศหกรณ์โคนม¹¹
สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม กรณีกลุ่มเกษตรกรที่ปลูก¹²
สับปะรด ตลาดที่รับซื้อผลผลิตคือโรงงานในท้องถิ่นซึ่ง¹³
นำไปต่อไปเป็นสับปะรดกระปอง¹⁴

ปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในปัจจุบันที่สำคัญคือ ปัญหาเรื่องเงินทุน รองลงมาคือปัญหาด้านวิธีการเพาะปลูกที่ยุ่งยากซับซ้อน และพื้นที่ราชาแพร โดยปัญหาในเรื่องเงินลงทุนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการทำเกษตรของกลุ่มเกษตรกร ที่ศึกษา เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้เงินลงทุนจากแหล่งเงินกู้ แม้ว่าเงินลงทุนส่วนตัวจะมีบ้างก็ตามแต่ก็เป็นไปในสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับเงินลงทุนทั้งหมด ดังนั้น บางครั้งทางเลือกของเกษตรกรมีไม่มากนักทำให้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการทำเกษตรทำได้ค่อนข้างยากโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยและต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน นอกเสียจากว่ามีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือในด้านแหล่งเงินทุน พื้นที่ พื้นที่สูญเสีย การตลาดสินค้าเกษตรที่สามารถรองรับผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากปัญหาเรื่องพันธุ์พืชที่ราคาแพง เช่น กล้วยนางพรา สำหรับเกษตรกรที่ลงทุนเดือดิ่งโคนมก็ได้ ประโยชน์จากการค้าพันธุ์โคนมค่อนข้างสูงตัวละประมาณ

20,000 ถึง 30,000 บาท ฉะนั้นข้อจำกัดในเรื่องเงินทุน จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ ส่วนปัญหาด้านเทคโนโลยีการผลิตที่สำคัญที่พบคือเกษตรกรเห็นว่าใช้ทำการเกษตรโดยเฉพาะการเลี้ยงโคนมเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้เงินลงทุนสูงมากจึงมีเกษตรกรน้อยรายที่เปลี่ยนไปเลี้ยงโคนมแม้ว่าจะมีความสนใจตาม สำหรับการเพาะปลูกยางพาราของเกษตรกรหลังจากที่หลาย ๆ หน่วยงานที่ให้การส่งเสริมเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรจากเดิมที่ได้รับความเสียหายจากช้างโดยเฉพาะเกษตรกรกลุ่มที่ปลูกสับปะรด และกล้วย แต่เกษตรกรบางรายยังไม่สามารถทำได้ตามคำแนะนำเนื่องจากมีความกังวลในเรื่องของตลาดรองรับผลผลิตและราคายางพารา สำหรับตลาดที่รองรับในปัจจุบันสำหรับยางพารานั้นอยู่ในพื้นที่อีกต่ำสุดซึ่งห่างไกลจากพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่มีรถบรรทุกเพื่อขนส่งผลผลิตยางไปจำหน่ายยังตลาดดังกล่าวประสบปัญหา จึงไม่สามารถขยายการเพาะปลูกยางพาราได้ดีเท่าที่ควร ปัญหาด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้นพบว่าเกษตรรกรส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องมือ เครื่องจักรอำนวยความสะดวกในการเก็บเกี่ยว ภาระส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการไม่มากนักและยังขาดแคลนแรงงาน เงินทุน นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าเกษตรกรกลุ่มที่ศึกษาประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานในฤดูเก็บเกี่ยว เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่พยพไปทำงานในจังหวัดอื่นประเทศชน ที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นคน ซึ่งได้รับเงินค่าเลี้ยงดูจากบุตรหลานและยังมีพื้นที่ทำการเกษตรของตนที่ต้องดูแลเช่นกัน ในด้านการตลาดสินค้าของเกษตรกรพบว่า ปัญหาสำคัญที่สุดคือราคากลางผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่แน่นอนในช่วงเวลาที่มีผลผลิตมาก โดยปกติแล้วราคางานค้าจะลดต่ำลงเรื่อย ๆ เช่น ราคายางพารา จะเห็นได้ว่าข้อนี้เป็นเหตุผลหลักที่เกษตรรกรส่วนใหญ่ใช้เป็นเครื่องตัดสินใจทำการเกษตรในแต่ละรูปแบบ

ดังนั้น นอกจากการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในระยะเริ่มต้นในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น การส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มไม่ว่าจะเป็นรูปของสหกรณ์ เช่น กลุ่มน้ำปลูกยางพารา กลุ่มสหกรณ์น้ำเลี้ยงโคเนื้อ โคนม เพื่อให้เกิดความจำนำในการต่อรองกับพ่อค้าคน

กลาง ตลอดจนสามารถที่จะจัดการกับระบบการผลิตได้ด้วยตนเอง คือ มีเงินลงทุนเพิ่มร่วมกัน รวบรวมผลผลิต และแปรรูปได้ด้วยตนเองต่อไปในอนาคต ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่กระบวนการได้ในระยะยาว ความต้องการ และอุปสรรคในเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ดิน

เกษตรกรจำนวนร้อยละ 70 ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ดินจากเดิม ร้อยละ 29 ยังไม่เปลี่ยนแปลง เพราะประสบปัญหาขาดเงินลงทุนและการหนี้สินเดิมแต่มีความยินดีที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต เกษตรกรผู้ปลูกต้นสน (7.48%) ไม่ระบุความต้องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ประสบปัญหา กับช้างป่า ซึ่งปัจจุบันปลูกต้นสนเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาปลูกลั่วทัย กับมะนาว ยางพารา และสับปะรด มะเขือเทศ และถั่วฝักยาว ตามลำดับ นอกจากนั้นแล้วร้อยละ 1.90 ของเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ปลา ไก่ และสุกร ให้เหตุผลว่าด้วยปัจจัยพื้นที่

มีรายได้จากการเกษตรแบบเดิมที่ทำมาตั้งแต่อดีต และความเสียหายจากการที่ช้างบุกรุกมาในพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยยังไม่รุนแรงมากนัก เกษตรกรต้องการที่จะเปลี่ยนไปปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่นกันแต่ยังไม่มีเงินทุนเพียงพอ เกษตรกรจำนวน 80 คนระบุว่าปัญหาหลักที่ทำให้เกษตรกรยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำเกษตรแบบใหม่ทั้งหมดได้ด้วยงบประมาณเดิม คือ การขาดแคลนเงินลงทุน จากข้อมูลที่ได้จากขี้ให้เห็นว่า สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ เพราะเงื่อนไขของแหล่งเงินทุนยุ่งยากเกินไป และที่สำคัญเกษตรกรมีหนี้สินเดิมที่ยังไม่สามารถปลดปล่อยได้หมดจึงไม่อยากสร้างภาระหนี้สินเพิ่ม โดยแหล่งเงินทุนของเกษตรกรส่วนใหญ่ มาจากการกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรเป็นหลัก เกษตรกรบางรายใช้เงินทุนส่วนตัว และเงินกู้ นอกจากนั้น เกษตรกรจำนวน 35 คนระบุว่า การที่ยังปลูกพืชเดิมเนื่องจากพืชเดิมมีช่องทางการตลาดหรือแหล่งจำหน่ายที่แน่นอน (ตารางที่ 2)

Table 2. The main obstacles to widespread adoption of alternative land use

Problem/Obstacle	Number	Rank
1.High start-up costs	80	1
2.Making channel	35	2

กลุ่มเกษตรกรที่เปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบผสมผสานนั้นส่วนใหญ่หันมาปลูกยางพารากับสับปะรด ปุกยางพารากับป่าล้ม น้ำมัน ปุกยางพาราและเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรบางส่วนปลูกมะนาวผสมผสานกับการปลูกพืชและทำปศุสัตว์ อาทิ ปลูกมะนาว กับป่าล้ม บางรายปลูกมะนาวและเลี้ยงโคเนื้อไปด้วยกัน มีเกษตรกรเป็นส่วนน้อยที่หันมาเลี้ยงโคเนื้อและโคนมด้วยกัน แม้ว่าจะบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดจากช้างป่าได้มากที่สุดแต่เป็นทางเลือกที่ใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง ปัจจัยหลักสนับสนุนให้การเกษตรแบบผสมผสานในรูปแบบดังกล่าวคือ การมีตลาดรองรับผลผลิต การเพาะปลูกทำได้ง่าย ส่วนการเลี้ยงโคเนื้อและโคนมนั้นเนื่องจากพ่อแม่พันธุ์สามารถหาได้จ่ายในท้องถิ่น เป็นพันธุ์ที่โตเร็วและจำหน่ายได้ราคาดี

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งกับช้างป่าบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นระยะเวลาเกือบสามสิบปี มีความเต็มใจ และมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำประโยชน์ที่เดิมเพื่อทำการเกษตรในรูปแบบอื่นมากขึ้น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนคือ การทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยพืชที่พับในพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมีความเหมาะสมและเกษตรกรยินดีเปลี่ยนมาทำการเพาะปลูกแทนการปลูกสับปะรดชนิดเดียว ได้แก่ มะนาว ยางพารา ควบคู่ไปกับการเลี้ยงโคเนื้อ โคนม เกษตรกรบางกลุ่มเริ่มปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ปันกับพืชเดิมคือสับปะรดมากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงต่อการสูญเสียรายได้จากการถูกทำลายพืชผลโดยช้างป่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ

เปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินของเกษตรกรมากที่สุด คือ การมีตala ดรองรับผลผลิต และปัญหาที่เกษตรกร ประสบมากที่สุดซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการทำเกษตรคือเงินลงทุน เพราะส่วนใหญ่ เป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งถือครองที่ดินขนาดเล็ก ใช้ เครื่องมือและเครื่องจักรอย่างง่าย รวมถึงปัญหาการขาด แคลนแรงงานในฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตทำให้ไม่มีเงินลงทุน ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดใหม่ได้แม้ว่าจะมีหลาย ๆ หน่วยงานเข้ามานสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแต่ก็ไม่ สามารถที่จะทำให้ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวหมดไปได้

ดังนั้น ความเป็นไปได้ในการบรรเทาปัญหา ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แก่กรุงจาการเกษตรแบบผสมผสาน โดยการ เพาะปลูกพืชที่ไม่ดึงดูดช้างป่า หรือปลูกพืชที่ช้างไม่ชอบ กินเป็นแนวกันชน (buffer zone) ได้แก่ การปลูก ยางพารา มะนาว และการทำปศุสัตว์ (โคเนื้อ โคนม) ซึ่ง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (WCS) ประเทศไทย (2550) ที่ว่าหัวใจในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งของช้างอย่างยั่งยืนคือเกษตรกรผู้ ได้รับความเสียหายต้องมีส่วนร่วมกับมาตรการต่าง ๆ ที่ นำมาใช้ (community-based conflict mitigation) โดยการทำแนวกันชนคือ การปลูกพืชที่ช้างไม่ชอบกิน เป็นแนวต่อเนื่องกับชายขอบแหล่งที่อยู่อาศัยของช้าง ร่วมกับการทำรั้ว และการมีส่วนร่วมในการขยับกันขับไล่ ช้างอย่างแข็งขันของชาวบ้าน ซึ่งก็สอดคล้องกับ การศึกษาของปัณฑพ และคณะ (2559) ที่สรุปว่าการใช้ รั้วกี่งสามารถป้องกันช้างป่าไม่ให้ออกมาทำลายพืช เกษตรของคนในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามต้อง ใช้ร่วมกับวิธีการอื่น ๆ ด้วย และได้เสนอแนะให้มีการ ขยายรั้วกี่งการให้ครอบคลุมพื้นที่ที่ประสบปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สอดคล้องกับผลการศึกษา ตามโครงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง ในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าภููวนหลง จังหวัดเลย จาก ร่องรอยของมูลช้างป่าทึ่งในรั้วและนกรั้วไฟฟ้าที่พบว่า รั้วไฟฟ้าสามารถป้องกันช้างป่าไม่ให้ออกนอกรั้นที่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (WCS) ประเทศไทย (2550) ได้เสนอเทคนิคการสร้างแนว ป้องกันแบบผสมผสานโดยความร่วมมือของคนในท้องถิ่น

ในการเฝ้าระวัง และการสร้างรั้วป้องกันช้างป่าโดยใช้ วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นด้วยงบประมาณ 15,970 บาทต่อ ระยะทาง 1 กิโลเมตร และมีค่าดูแลรักษาแนวรั้วจำนวน 10,478 บาทต่อปีต่อระยะทาง 1 กิโลเมตร

นอกจากนี้ การสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ ประสบปัญหากับช้างป่าบริเวณอุทยานแห่งชาติแก่ง กระจานให้สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำเกษตรให้ประโภชน์ ที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้นั้นต้องอาศัยความ ร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในด้านการลงทุน การตลาด และรวมถึงการพัฒนาพื้นที่ป่าให้มีความอุดม สมบูรณ์โดยการปลูกพืชเสริม จัดทำแหล่งน้ำ ทุ่งหญ้า และป่าเป็นที่ยึดให้เป็นอาหารและที่อยู่อาศัยอย่างปลอดภัย ให้กับช้างป่าและสัตว์อื่น ๆ เพื่อลดการอุกมาหากินนอก พื้นที่ และการสร้างมาตรการป้องกันการขยายพื้นที่ทำกิน ของเกษตรกรที่อาจลุกถ้าเข้าไปในเขตป่าที่อยู่อาศัยของ ช้างป่า (สมหญิง และคณะ, 2554; Srikrachang, 2008; ปทุมทอง และคณะ, 2550) สอดคล้องกับ ข้อเสนอแนะของรัตนะ (2560) รวมถึงผลสรุปและ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาของ รัชนี และรองลาก (2555) ที่ว่าถึงแม้ช้างป่าในพื้นที่เขตอุทยานจะสัตว์ป่าภููวน ในจังหวัดบึงกาฬจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในป่าที่มี ขนาดพื้นที่อยู่อาศัยพอเหมาะสมกับจำนวนประชากรช้าง ทั้งหมด แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุง พื้นที่ป่าที่อยู่อาศัยของช้าง แหล่งน้ำ แหล่งป่า เป็นให้ ช้างดำเนินชีวิตอยู่ในป่าได้ตลอดทั้งปี ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ ช่วยลดปัญหาช้างป่าออกมากดักกินพืชผลทางการเกษตร และครัวมีการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและ ประชาชนในการอนุรักษ์ช้างป่าที่หลงเหลืออยู่ ลด กิจกรรมที่รบกวนช้าง และการทำร้ายช้างป่าเพื่อให้คน กับช้างป่าในประเทศไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้อ่านทุกท่าน ตลอด เจ้าหน้าที่ของสมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า ประเทศไทย (Wildlife Conservation Society, Thailand: WCS) ขอบคุณคณะผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัยทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

กำร ตติยกี. 2558. งานวิจัยกับการพัฒนาประเทศไทย. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(1): 1-4.

โอดม ประทุมทอง ประทีป ด้วงแคน มงคล คำสุข และ กาญจนา นิตยะ. 2550. ประชากรของช้างป่าในเขตราชอาณาจักรป่าภูหลวง จ.ชัยภูมิ. วารสาร สัตว์ป่าเมืองไทย 14 (1): 30-40.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2556. ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจยั่งยืนด้วยงานวิจัย. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(2): 1-5.

ปัณจพร บัวบาน อนธรรม พัฒนวิญญุติ และนภรณ์ ฐานะกาญจน์ พงษ์ชีริว. 2559. ประสิทธิผล ของการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับ ช้างป่าบริเวณพื้นที่ชายขอบป่าอุทยานแห่งชาติ แกร่งกระจาນ. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย 23: 21-32.

รัชนี โชคเจริญ และรองลากา สุขมาสรวง. 2555. นิเวศวิทยาของช้างป่า (*Elephas maximus*) ในเขตราชอาณาจักรป่าภูหลวง จังหวัดบึงกาฬ. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย 19(1): 13-22.

รัตนะ วงศารใจณ์. 2560. พาช้างไปเข้าตะกรุบ. วารสาร มณีบูรพา มูลนิธิ อนุรักษ์ป่า รอยต่อ ๕ จังหวัด 10(42): 18-25.

สมหญิง ทัพพิกรณ์ ตะวัน สีทอง เจริญชัย ໂຕໄຮສ ແລະ ສົກພຣ ທອງບັນ. 2554. ໂຄງກາຣແກ່ປົກທາຄວາມ

ขัดແຍ້ງຮະຫວ່າງຄົນແລະໜ້າໃນພື້ນທີເຂດການ ພັນຊຸສັຕ່ວປ່າກູ້ຫລວງ ຈັງຫວັດເລຍ ດ້ວຍ ກະບານກາຣສຶກຂາວິຈິຍ. ຮາຍງານວິຈິຍ. Wildlife Yearbook 13: 87-94.

ສາມາຄມອນຸຮັກສັຕ່ວປ່າ (WCS) ປະເທດໄທ. 2550. ເຫດນິກກາຣຈັດກາຣປົກທາຄວາມຂັດແຍ້ງຮະຫວ່າງຄົນ ກັບໜ້າ. ແສນເມືອງກາຣພິພ, ກຽງເທິພາ. 56 ພັກ. Desai, A. A. and H. S. Riddle. 2015. Human-elephant conflict in Asia. U.S. Fish and Wildlife Service and Asian Elephant Support. 92 p.

Srikrachang, M. 2008. Managing of human-elephant conflict in Thailand: governmental perspectives. PP. 107-108: In. proceedings of the 15th Congress of FAVA. 27-30 October 2008, Bangkok.

Wanghongsa, S., K. Boonkird, Y. Senatham, D. Saengsen, S. Buangarm and Y. Cochalee. 2007. Monitoring of elephant population dynamics in Khao Ang RuNai Wildlife Sanctuary. Wildlife conservation office. Department of National Park, Wildlife and Plant Conservation, Bangkok. 90p.

Potential of Land Use Change for Human-Elephant Conflict Mitigation in Kaeng Krachan National Park

Vikanda Maifaey^{1*} and Laemthai Arsanok²

¹Division of Community Management, Maejo University, Phrae Campus, Phrae 54140 Thailand

² Division of Agroforestry, Maejo University, Phrae Campus, Phrae 54140 Thailand

*Corresponding author E-mail: Ayami37@hotmail.com

(Received: 14 March 2017; Accepted 05 October 2017)

Abstract: This research aimed to find out possible patterns of land use change to mitigate human-elephant conflicts in Kaeng Krachan National Park. A survey and questionnaire were used to collect data from 381 farmers in the problem area. The results of this study revealed that almost all farmers traditionally planting pineapples had experienced crop raids by wild elephants, as the pineapples are a favored food of the elephants. Moreover, farming areas were located within the elephants' habitat, along their routes for finding food and water. The majority of the farmers had begun to change their patterns of agricultural land use, but they faced similar problems of farming cost with another group that was also willing to make changes to land use practices. Integrated farming represents a possible land use pattern that is congruent with farmers' attitudes. The potential crop species were rubber and lime, as well as raising cattle.

Keywords: land use change, human-elephant conflict

บทคัดย่อ: งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบรรเทาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน โดยใช้แบบสำรวจและแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร 381 คนที่ประสบปัญหาในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดที่ปลูกสับปะรดมาตั้งแต่บรรพบุรุษประสบปัญหาพืชผลได้รับความเสียหายโดยช้างป่าเพราะเป็นพืชที่ช้างชอบกิน และพื้นที่ทำการเกษตรอยู่กันกลางพื้นที่ป่าสองฝั่งซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย เส้นทางเดินเพื่อหาแหล่งน้ำและอาหารตามธรรมชาติของช้าง เกษตรกรส่วนใหญ่จึงตั้งใจและเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแต่ก็ยังประสบปัญหาด้านเงินทุน เช่นเดียวกับเกษตรกรกลุ่มที่เหลือที่มีความต้องการแต่ขาดแคลนเงินทุน โดยรูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีศักยภาพและสอดคล้องกับทักษะดิบของเกษตรกรคือ การปลูกยางพารา มะนาว และการเลี้ยงโคนม หรือโคเนื้อแบบผสมผสาน

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง

Introduction

Human-elephant conflict (HEC) is a problem found in many countries in both Africa and Asia. This problem takes many forms that result in the loss of agricultural crops and houses, as well as injury and loss of life of both humans and elephants (WCS Thailand 2007; Wongsaroj, 2017; Desai and Riddle, 2015).

In Thailand, human-elephant conflict has a long history in at least 20 conservation areas such as Kaeng Krachan National Park in Petchburi province, the site of this research. This national park is the largest in Thailand, and is located on the lower Tanaosri cordillera, and covers an area of 72,023.84 acre or approximately 2,915 km² in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan Province. This area is an important corridor for animal and plant species between the northern and southern areas of Thailand.

Human-elephant conflict in the Kaeng Krachan National Park is experienced in the southern area, from Pa Deng, Kaeng Krachan District, Phetchaburi province to

Bueng Nakorn, Huai Sat Yai subdistrict, and Nong Phlap subdistrict, in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan province. This forested area is divided into two sections, divided in the center by an area of human settlement and agricultural activity. This area was originally the livelihood area of two villages until 1968, when lowland communities began to encroach upon both sides of the Pran Buri river to do serious agricultural activities. In 1977, the government recognized that this area was threatened and involved the farmers in the Royal Initiative

Project and established agricultural areas in the southern lowlands of the National Park, in parcels of approximately 7.90 acre. In the initial stages, farmers did not experience problems with wild elephants, but in 1992 the first cases of elephants coming out of the forest to eat and destroy crops were seen. Since then, the problem became more frequent and has continuously increased in intensity (Buaban *et al.*, 2016; Wanghongsa *et al.*, 2007).

After 15 years since the appearance of human-elephant conflicts in this area, the most common form of conflict is economic loss from the destruction of agricultural crops and psychological loss from concern for encountering wild elephants. The loss of life and property have created negative attitudes about wild elephants. During this period, numerous organizations, such as the Wildlife Conservation Society (WCS) Thailand and local government administration organizations in the region have researched ways to mitigate the problem with passive deterrent methods, such as constructing electric fences, danger warning signals, as well as active deterrent methods such as directly chasing the animals away and vehicles to help chase the animals away. In addition, compensation for losses have been paid to farmers. However, all of these are simply short-term approaches to alleviating the problem and have not been effective because farmers still experience losses of life and property, while elephants continue to be harmed and killed.

This research attempts to analyze the potential for land use change as a way for farmers to productively use the land while at the

same time alleviating conflict between humans and wild elephants for the long term. The research is also seen as an important tool in all areas of national development that will strengthen communities, create a livable society and result in sustainable economy (Tatiyakavee, 2015; Sirisumphand, 2013).

Materials and Methods

Population used in the research

The population used in this research was a sample of 381 farmers (100 percent) in the area experiencing human-elephant conflict. The sample was divided geographically into

Farmers living in Nong Phlap subdistrict (36 people), Huay Sat Yai subdistrict (132 people) and Bueng Nakorn subdistrict (8 people). These areas are located within Hua Hin District of Prachuap Khiri Khan province.

Farmers living in Pa Deng district,
Kaeng Krachan District of Petchburi province
(205 people)

Study area

This research collected data from farmers who experienced losses in the areas of the Kaeng Krachan National Park (Figure 1).

Tools used in data collection

Two tools were used in data collection for this research:

Survey form to collect basic information and data on farmers' land use in the past, in order to identify crops and livestock that are appropriate for the area but are not preferred by elephants; this feeds into the effort to reduce the problem of crop loss by farmers in human-elephant conflict

Questionnaire on farmer attitudes regarding the potential for using land use change by crop and livestock type, as derived from the survey above

Data analysis

Data were assessed with descriptive statistics methods, including frequency, percentage, mean and ranking.

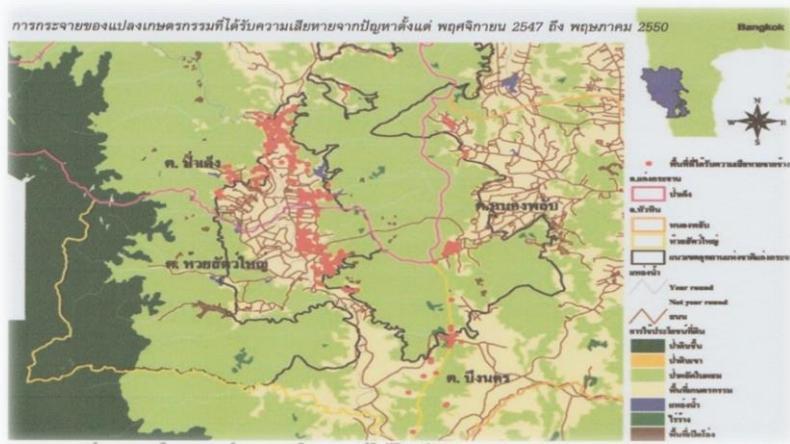

Figure 1 Problem area

Source: Wildlife Conservation Society (WCS) Thailand (2007)

Results

Situation of natural richness in the area

The survey of the research area focused on land, moisture and rainfall, and found that the area is suitable for agriculture. The area along the southern edge of the Kaeng Krachan National Park, between forested and cultivated areas used by the villagers, consists of the following: Phu Sana Series (Ps), Lat Ya Series (Ly), Kamphaen Saen Series (Ks) and the Chan Tuk Series (Cu). Organic material is average, while phosphorous and nitrogen, which are beneficial for agriculture, are quite high. The average annual rainfall for Petchburi province is 988.8 mm. The maximum precipitation for November is 286.7 mm, while the low precipitation for December is 18.56 mm. The average relative humidity high and low for Petchburi province in the past 18 years is a high of 92 percent in October and a low of 35.5 percent in July.

Socio-economic situation of the farmers

Survey respondents were mainly male (78.50%), married, average age of 53 years, completed primary education, and had an average household size of 4 people. More than one half (57.80%) of farmers had an average income from crops of 2,973.82 \$ per year, with average income from livestock of 3,458.41 \$ per year. Land ownership averaged 12.16 acre per household, of which agricultural land is almost completely located within the Kaeng Krachan National Park (87.90%). Average land holdings increased from the original 7.91 acre per person allocated by the government in 1977 as farmers encroached on national park land, which may be

one cause of the reduction of habitat area of elephants as compared to the past. Almost one in three farmers (28%) have income from supplementary livelihood activities such as wage labor and small-scale trading, and averaged 1,483.31 \$ per year. The average total income from of the 64 farmers engaged in crop planting was 5,367.17 \$ per year. The remaining group of farmers, which received financial support from their children, was 4.70%, while farmers living off of pensions was 2.80%, averaging 2,659.98 \$ per year. Average monthly household expenditures were 133.57 \$, while monthly agriculture expenditures were 173 \$ per month.

Average start-up cost for agricultural activities was 106,541.09 \$, of which most consisted of purchase of machines and tools, including tractors and trucks, and construction costs, such as houses, water storage ponds and water tanks. The next most significant cost was breeding animals, crop seed and land preparation, including plowing, soil improvement and soil maintenance. Land degradation is particularly problematic for farmers who plant pineapples for a long period of time, as the land loses its ability to produce at the original levels. Farmers must invest heavily in soil improvement in order to enable sustained production. Next was expenditure for water pumps, for farmers who experience water shortages, and milking machines for farmers who raise cattle. The remaining expenditures were capital for purchasing equipment such as grass-cutters and sprayers.

Patterns of land use change

A number of problems were faced by farmers using land in the Kaeng Krachan National Park area, including Bueng Nakorn subdistrict, Nong Phlap subdistrict, Huay Sat Yai subdistrict, in Hua Hin district of Prachuap Khiri Khan province, and Pa Deng subdistrict in Kaeng Krachan district of Petchburi province. In the past, most of the farmers doing agriculture in this area had begun to change their land use

practices. The proportion of farmers who had changed their agricultural land use practices because of crop destruction from elephant intrusion was 25.76% of farmers in Huay Sat Yai subdistrict, 63.89% of farmers in Nong Phlap subdistrict, and 62.50% of farmers in Bueng Nakorn in Prachuap Khiri Khan province. In Petchburi province, 42.93% of farmers in Pa Deng subdistrict had changed agricultural land use practices because of elephants (Figure 2).

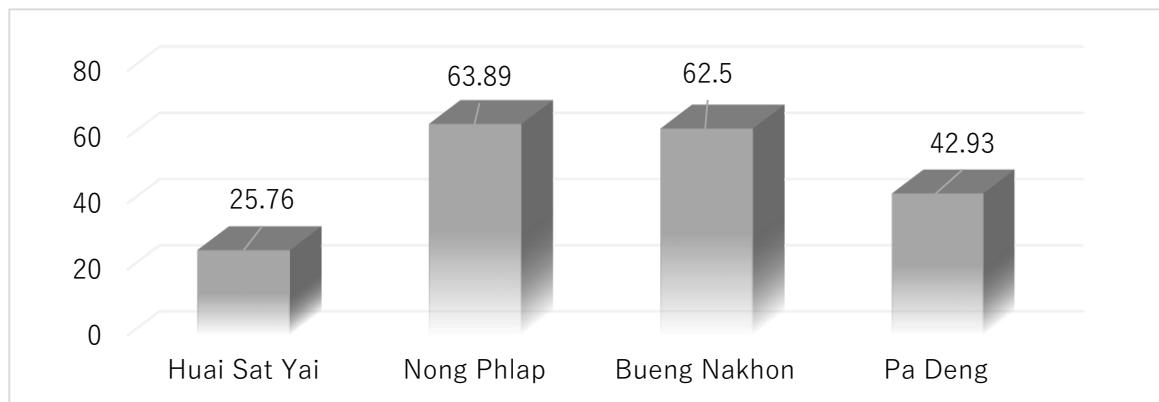

Figure 2 Proportion of land-use change in association with crop-raiding

Farmers in Huay Sat Yai Subdistrict began to plant mostly bananas, followed by para rubber and beef production. Others started to plant lime and pineapple (Figure 3). In the Bueng Nakorn area, almost all farmers changed to pineapple and para rubber, with less than 2% of the 84.21 acre being used for jackfruit (Figure 4). In Nong Phlap subdistrict agricultural lands,

most farmers changed to pineapple, followed by para rubber and palm oil, with a small area under mango production (Figure 5). In Pa Deng subdistrict, most farmers changed to beef and dairy production, as well as banana. These were followed by para rubber planting, pineapple, and lime (Figure 6).

(Unit: number)

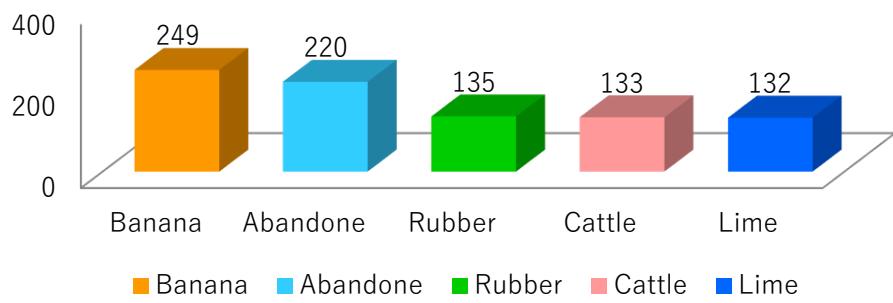

Figure 3 Land-use patterns in Huai Sat Yai

(Unit: number)

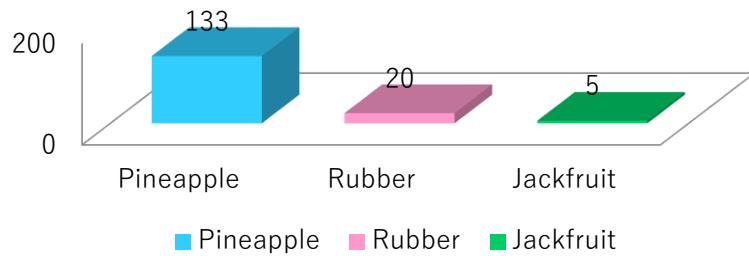

Figure 4 Land-use patterns in Bueng Nakhon

(Unit: number)

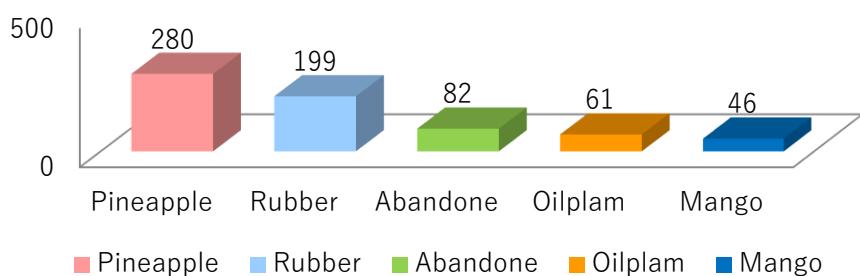

Figure 5 Land-use patterns in Nong Phlap

(Unit: number)

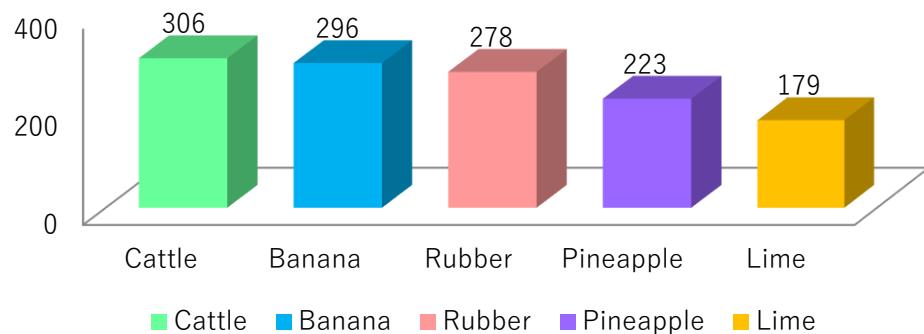

Figure 6 Land-use patterns in Pa Deng

Agricultural land use alternatives to reduce the risk of damage from elephants, which are feasible from land suitability and

production/marketing capacity standpoints, include planting para rubber, banana, lime and mixed beef or dairy cattle (Table 1).

Table 1. Land use pattern in research area (1 rai = 0.16 hectare)

Species	Area (rai)	Percentage
Pineapple	736	37.72
Rubber	652	26.84
Banana	545	25.72
Cattle	439	5.27
Lime	424	4.45

Awareness of impacts and intensity of human-elephant problems

Most farmers are aware of the serious problems that wild elephants can cause for agricultural activities. However, the loss of life and houses is not so serious, when compared to losses to crops. Even farmers who primarily raise beef and dairy cattle or pigs are aware of these problems. Farmers who plant fodder grasses for their cattle are particularly aware of these problems as they suffer losses when wild elephants come out of the forest in search of food at night. Fodder grass fields are damaged when elephants walk through them, as is also

the case for fields prepared for planting other fruit crops. Elephants cause soil compaction when they step, which makes it more difficult and time-consuming for farmers to carry out their farming activities. Research on economic damage from wild elephants in the area of the Kaeng Krachan National Park carried out by WCS Thailand (2007) found that there were 52 types of damage. These can be divided into 24 types of fruit damage (46%), 5 types of field crops (10%), vegetables (27%), and 9 types of industrial tree crop (17%). The total amount of damage was 256,874.33 \$, or a yearly average of 101,955.24 \$.

In addition to these economics problems, there are also psychological problems that result from the night-time trumpeting of elephants when they are in the area, which causes stress and disrupts the rest of farmers after their daily heavy physical labor in the fields. Some farmers stated that wild elephants prevented them and their families from getting sufficient rest. The farmers that did not report damages to daily livelihood activities were those that raise livestock and live away from the travel routes of the elephants that are used by elephants that come out of the forest looking for food and water. Some farmers did not believe that it was a problem for them, because they had experienced the problem for a long time and decided to change their land use and livelihoods, engaging in wage labor or small-scale trading. Farmers that chased the elephants away by themselves used fireworks or equipment that makes loud noise when the elephants intrude into their individual lands.

Farmers that experience problems with wild elephants also form look-out groups, and rotate the keeping watch so that they can give warning signals when the group needs to come together to chase elephants away from the village area. Of the farmers, 20.45% have not been able to solve their problems, and they decided to plant crops that are not preferred by elephants, such as lime and para rubber. One farmer suggested that even switching to alternative crops does not contribute much to solving the problem, because just walking by elephants cause the land to be uneven, as well as hardening and compacting the soil. This

makes it impossible to plant other crops. Young crops area also particularly vulnerable to this type of damage. The percentage of farmers shifting to livestock was 2.27%, and included chickens, fish and pigs. The remaining 2% did not know how to prevent these problems.

Respondents to the survey identified a number of agencies that were involved in the efforts to solve these problems, including local government administration organizations and WCS Thailand. Assistance consisted of advice on technical approaches to preventing problems, as well as budgetary resources for constructing look-out structures and signal fences.

Factors presently influencing agriculture

The original land use patterns of farmers in the area have been passed down through the generations, in families and neighborhoods within communities. The most important factor in crop selection is marketing. Whether or not there is a market for the crop is critical analytical indicator of a crop's potential success. Market price is also an important factor that gives farmers confidence in continuing their original land use management practices, while discouraging people from considering options for changing. The groups in the research faced different problems regarding capital. Decisions depended upon market conditions. When there is market demand and good, stable prices, farmers are happy to plant or raise livestock that are relatively easy to take care of. The market accessed by farmers in this study was mostly through middlemen who purchase produce at

farm gate. Additionally, there is a cooperative for farmers raising dairy cattle. Pineapples planted by farmers are purchased by local factories that produce canned pineapple.

The most important problem associated with agriculture presently is capital. Next is the difficulty of complicated planting practices and the high price of seed. Problems with capital have particularly large impact on the agricultural activities of farmers in this study, because most of them use capital that is borrowed. Although there is a proportion of individual capital invested in these activities, it only represents a small amount of total investment funds. Therefore, the options available to farmers are often quite limited, and this can make it very difficult for farmers to change their agricultural land use practices. This is especially relevant for small-scale farmers. The changes can take a long time to implement, even with the networking assistance of outside agencies that cooperate in terms of capital, seed, breeding animals and development of marketing to provide a stable outlet for products.

The high price of planting material is a problem, as mentioned above, for example with regards to expensive para rubber saplings. Farmers engaging in livestock raising also face problems because breeding animals are expensive, at approximately 619.08 to 928.62 \$ per head. For these reasons, we can conclude that capital is a key obstacle to farmers' capacity to change their land use patterns. There are also technical constraints; for example, farmers find that cattle raising techniques are complicated and difficult, in addition to requiring high levels

of capital investment. There are only several examples of farmers switching to dairy cattle raising, even if they may be interested in principle. Many farmers shifted to para rubber planting after they experienced losses from elephant damage, with the assistance of technical advice from many agencies, particularly those planting pineapples and bananas. However, some individuals are not able to follow the advice because they are concerned about market access and price stability of para rubber. Rubber markets that are currently accessed by farmers may be located in other subdistricts at some distance from their fields, which means that those farmers that do not have trucks to transport the rubber to market have difficulty in making the shift. There are technical problems associated with harvest, as most small-scale farmers do not have tools and equipment. As their area of planting is comparatively small, they lack funds needed to invest and expand their production. It was also found that farmers in the study generally lacked labor required during the harvest season, because the majority of potential household labor have moved to other provinces to find work. The remaining people in the household tend to live off of money sent by relatives who have gone to find work, but still have agricultural land to take care of. The largest problem in marketing of agricultural products is the lack of price stability during the periods in which products hit the market in large quantity. Normally, prices will gradually decrease, as is the case with rubber. These dynamics indicate the

decision-making processes employed by farmers in their various agricultural models.

Thus, in addition to support that is needed in the initial stages of investment, as discussed above, there is still need for extension services to support agricultural groups. This may be in the form of cooperatives, such as rubber planting groups, beef cattle production groups, or dairy cattle production groups. The important impact is increasing farmers' power in negotiations with middlemen and the market so that they are able to manage their operations systematically on their own, making investments so that they can pool their product and process on their own in the future. This is one long-term solution to the human-elephant conflict problems faced by farmers in the Kaeng Krachan National Park area.

Needs and obstacles in patterns of land use change

The proportion of farmers who have made changes to their agricultural land use practices amounts to 70%, while 29% have not changed because they experience problems with capital and pre-existing debt, even if they would like to make changes in the future. Farmers planting pine trees (7.48%) did not make any statement about their desire to make

changes in their agricultural land use practices in the future, because they are located in an area that does not experience problems with wild elephants. Most of this group plants pine trees, followed by bananas and lime, para rubber and pineapple, tomato and cow-pea. Moreover, 1.90% of farmers raising fish, chickens and pigs also explained that they get sufficient income from their original farming patterns, and that the damage sustained from elephants intruding into planting and residential areas is not severe. Farmers would like to change the crops they plant or animals they raise, but do not have sufficient funds. 80% of farmers stated that the main problem holding them back from making rapid changes to their agricultural practices is the lack of capital. This indicates that the capital shortage problem and pre-existing debt problem is major, and farmers do not want to increase their debt burden. The main existing source of capital for farmers is loans from the Agricultural and Cooperative Promotion Bank. Some farmers use their own capital together with borrowed capital. Additionally, 35 individuals stated that they have not changed their production systems because the marketing channels and price stability for existing crops are better (Table 2).

Table 2 The main obstacles to widespread adoption of alternative land use

Problem/Obstacle	Number	Rank
1.High start-up costs	80	1
2.Marketing channel	35	2

Most the farmers that adapted new mixed farming patterns planted rubber and pineapple, rubber and palm oil or rubber and

beef cattle. Some farmers planted lime together with other crops and livestock, such as lime with palm. Some planted lime with beef cattle. A

small number of farmers started raising beef and dairy cattle together. Although this is the solution that can make the largest contribution to alleviating the wild elephant problems, this option also requires the highest capital investment. The factors that facilitated mixed agriculture most was the existence of market outlets and ease in planting; for livestock, the factors included ease in finding breeding material locally, fast growing varieties, ease in marketing and high prices.

Discussion and Conclusion

From this research, we can conclude that most of the farmers who have experienced human-elephant conflict problems in the area of the Kaeng Krachan National Park over the past 30 years are committed to and are in the process of changing their customary agricultural land use practices to new options. There are several clear trends that can be observed. Mixed farming practices are being adopted, with lime and para rubber together with beef and dairy cattle contributing the most important elements in the shift away from pineapple monocropping. These alternatives are suitable for the land and are preferred by farmers. Some farmer groups have also increased planting of these crops together with the traditional main crop of pineapple, in order to reduce the risk of loss to destructive activities of wild elephants. The availability of market channels is the most influential factor in farmers' decisions about changing their agricultural land use patterns. The largest problem faced by farmers, which is considered to be the biggest obstacle in changing land use patterns, is the lack of capital for investment.

This is because most of the farmers are small-scale land holders, with small-scale agricultural activities, and use simple machines and equipment. Farmers also experience problems with limited labor availability during harvest season. Even though there are many organizations that have provided assistance and support, because farmers lack capital they are often not able to overcome these problems and obstacles.

Thus, mixed cropping, based on crops that are not favored as food by elephants, is the alternative for reducing the severity of problems resulting from human-elephant conflicts in the Kaeng Krachan National Park. Alternatively, crops not preferred by elephants could be planted as a buffer zone. This would include para rubber and lime, as well as livestock options such as beef and dairy cattle. This is in line with the recommendations of WCS Thailand (2007), which states that farmers who experience loss and damage from the conflicts must be participants in the efforts to solve elephant conflict problems. This forms the heart of different approaches that can lead to community-based conflict mitigation, including creation of a crop buffer zone in which crops that are not preferred by elephants are planted around the periphery of elephant habitats, as well as constructing fences and strengthening mutual assistance mechanisms for chasing elephants away when they approach. These findings support the research of Buaban *et al.* (2016) which concluded that permanent fences can be successful in preventing wild elephants from coming out of the forest to destroy crops to

a certain degree. In any case, these must be used in conjunction with other approaches, and the research recommended that permanent fences should be constructed to encircle the areas that experience human-elephant conflict. This is also supported by the findings of the project to solve human-elephant conflict problems in the Phu Luang Wildlife Sanctuary in Loei province. Based on observation of elephant prints on both sides of fences constructed, it was found that electric fences can be effective in keeping elephants from coming out of their habitat area. WCS Thailand (2007) recommended the creation of mixed buffer zones with the cooperation of local guards, as well as building fences that are constructed from materials that can be found locally. It was found that these can be constructed for 494.34 \$ per 1 km and maintained with 324.34 \$ per 1 km.

Moreover, support to farmer groups that experience human-elephant conflict problems in the area of the Kaeng Krachan National Park enabling them to make changes to their agricultural land use patterns must rely on the participation of agencies in all sectors in terms of investment, marketing and forest management. By improving the richness of forest areas through enhancement planting, development of water sources, grasslands and salt licks, humans can provide sufficient and comfortable living spaces for elephants and other animals. This will in turn reduce the need for elephants to come out of the forest in search of food, as well as creating standards for the limitation of agricultural area expansion, which may encroach on elephant habitat forest lands

(Thunhikhorn *et al.*, 2011; Srikrachang, 2008; Pratumthong *et al.*, 2007). This is in line with the recommendations of Wongsaroj (2017), as well as the conclusions and recommendations of Chokcharoen and Sukmasuang (2012), which state that, although the elephants in the Phu Wua Wildlife Sanctuary of Buengkan province are able to live in an area that is of appropriate size for the population, it is still necessary to improve the forest area with water sources and salt licks so that elephants can meet their needs year around without having to leave the area. This is one approach to keeping elephants from coming out of their forest area to eat the crops of farmers. There should be cooperation between the government and the people in the conservation of remaining wild elephants, decreasing activities that disturb or hurt the elephants. It is important that the people and the elephants of Thailand area able to coexist in peace.

Acknowledgements

The researchers would like to thank the director and officials of the Wildlife Conservation Society Thailand (WCS Thailand), as well as the research team and all assistants to the research project.

References

- Desai, A. A. and H. S. Riddle. 2015. Human-elephant conflict in Asia. U.S. Fish and Wildlife Service and Asian Elephant Support. 92 p.
- Pratumthong, D., Duengkea, P., Kumsuk, M. and K. Nittaya. 2007. Population of wild elephant (*Elephas maximus Linnaeus*, 1758) in Phu Khieo wildlife sanctuary,

Chaiyaphum province. Journal of Wildlife in Thailand 14(1): 30-40.

Buaban, P., Pattanavibool, A. and N. T. Phongkhieo. 2016. Effectiveness of human-elephant conflict management at the forest edge of Kaeng Krachan national park. Journal of Wildlife in Thailand 23: 21-32.

Chokcharoen, R. and R. Sukmasuang. 2012. Ecology of Asian elephant (*Elephas maximus*) In Phu Wua wildlife sanctuary, Bueng Kan province. Journal of Wildlife in Thailand 19(1): 13-22.

Sirisumphand, T. 2013. Strong communities, civil societies and sustainable economics based on research. Journal of Community Development and Life Quality 1(2): 1-5.

Srikrachang, M. 2008. Managing of human-elephant conflict in Thailand: governmental perspectives. PP. 107-108: In. proceedings of the 15th Congress of FAVA. 27-30 October 2008, Bangkok.

Tatiyakavee, K. 2015. The research for development of the nation. Journal of Community Development and Life Quality 3(1): 1-4.

Thunhikhorn, S; T. Srithong, J. Tothisong and S. Tongpum. 2012. Research-based Management of Human-Elephant Conflicts in Phuluang Wildlife Sanctuary, Loei Province. Wildlife Yearbook 13: 87-94.

Wanghongsa, S., K. Boonkird, Y. Senatham, D. Saengsen, S. Buangarm and Y. Cochalee. 2007. Monitoring of elephant population dynamics in Khao Ang RuNai Wildlife Sanctuary. Wildlife conservation office. Department of National Park, Wildlife and Plant Conservation, Bangkok. 90p.

Wildlife Conservation Society Thailand. 2007. A Manual for Human-Elephant Conflict Mitigation. Saeng Muang Printing Co.,Ltd., Bangkok. 56 p.

Wongsaroj, R. 2017. Get the elephant to Ta Krub Mountain. Manee Burapha Five Provinces Forest Foundation 10(42): 18-25.

ความเต็มใจจ่ายของผู้ใช้บริการต่อคุณลักษณะพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร Willingness to Pay for Green Areas Attributes of Users in Bangkok

บุษกร ก้อนทอง^{1*} สุวรรณ ประนีตวัตถุล² และนรงค์ วีระไวยะ³
Bussagorn Kontong¹ Suwanna Praneetvataku² and Narong Veeravaitaya³

¹สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ. 10900

¹Resource Management Program, Faculty of Economics, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

²ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

²Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

³ภาควิชาชีววิทยาประมง คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

³Department of Fisher Biology, Faculty of Fisheries, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

*Corresponding author E-mail: Apollo-nm@hotmail.com

(Received: 23 June 2017; Accepted: 19 October 2017)

Abstract: Green area is an important factor determining the quality of life of urban people. This research aims to analyze the satisfaction and willingness to pay of urban users for the attributes of green areas in Bangkok. Primary data were collected using questionnaires in interviews with green area users, consisting of 300 samples. Data were analyzed by choice modelling technique. The results showed that most of the users wanted more fast-growth trees. The users focused on green areas with tree-labeling, special zones and environmental learning centers. After improving the above attributes, it was found that they were willing to pay 29.45 baht/person/time to visit the green area. In addition, when increasing shade trees, they were more satisfied and were willing to pay 6.5 baht for a 4-acre increase in the area of shade trees. Therefore, relevant government agencies, the Park bureau and the Environment bureau should consider planting more fast-growing trees to provide a larger green area. Moreover, increasing the area of shade trees, putting up tree-labels with a description of their attributes, enhancing the environmental learning center and special zones, such as an herbal zone, are suggested for the improvement of quality of life for urban people in Bangkok.

Keywords: Green areas, choice model, willingness to pay, Bangkok

บทคัดย่อ: พื้นที่สีเขียว ถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่ง ที่สามารถบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตคนในเมืองได้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ หลักเพื่อ ประเมินความพึงพอใจและความเต็มใจจ่ายของผู้ใช้บริการที่มีต่อคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 ตัวอย่าง ใช้เทคนิคแบบจำลองทางเลือก ซึ่งผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ต้องการให้มี การปลูกไม้เตี้ยร่วงมากที่สุด และกลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียวที่มีการติดป้ายชื่อต้นไม้ มีการเพิ่มโซนพิเศษ และ มีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะดังกล่าว พบว่าผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่าย 29.45 บาท/ คน/ครั้ง ของการเข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียว และการมีพื้นที่ไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น จะทำให้ผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่ายเท่ากับ 6.50

บทต่อการเพิ่มพื้นที่ไม้ยืนต้น 10 ไร่ ดังนั้นภาครัฐ และสำนักงานสาธารณสุข ควรพิจารณาเพิ่มพื้นที่ไม้ยืนต้น ติดป้ายชี้อีกด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ผู้ใช้บริการต้องการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานครอีกด้วย

คำสำคัญ: พื้นที่สีเขียว แบบจำลองทางเลือก ความเต็มใจจ่าย กรุงเทพมหานคร

คำนำ

กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย นับว่าเป็นศูนย์กลางความเจริญทุก ๆ ด้าน ความเจริญ เหล่านี้เองที่เปรียบเสมือนดาบสองคมที่ให้ทั้งข้อดีและข้อเสีย เมื่อมีความเจริญก็มีความเสื่อม ตามมาเข่นกัน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติมีความเสื่อม โกรธลงทุกขณะ เพราะมนุษย์ได้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ตอบสนองความต้องการทั้งในภาคการผลิต ภาคอุตสาหกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ อย่างมาก many (วิชาษา และดวงรัชนี, 2559) ซึ่งมีงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่สีเขียวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่สุขภาพที่ดีของคนเมือง เมื่อจากพื้นที่สาธารณะเหล่านี้มีประโยชน์ทั้งทางด้านจิตใจ และมีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ถือเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับคนเมืองสำหรับการพักผ่อนหรือออกกำลังกายในเวลาว่าง (นิคม และ Kung, 2557)

พื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนต่อประชากรต่อพื้นที่สีเขียวเท่ากับ 3.3 ตารางเมตรต่อคน นอกจากรั้น พื้นที่สีเขียวที่มีอยู่ก็เป็นต้นไม้ที่จัดสร้างขึ้นมาไม่ใช่ต้นไม้ใหญ่แบบที่ใช้งานหรือเป็นปอดให้หายใจได้ทั้งหมด เพราะยังเป็นต้นไม้เล็ก ซึ่งกระบวนการทำงานทางระบบนิเวศก์แตกต่างกัน อีกทั้งคุณลักษณะพื้นที่สีเขียวนั้น จะต้องมีต้นไม้ใหญ่หรือไม้ยืนต้นเป็นองค์ประกอบหลักของพื้นที่สีเขียว เนื่องจากไม้ยืนต้นสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าไม้ล้มลุก (ฉัตรชัย, 2557) รวมถึงสภาพแวดล้อมและการจัดการพื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะ ที่ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการบำรุงรักษา (อุบัตรัตน์ และ จิราภรณ์, 2557) ทำให้คุณลักษณะบางอย่างของพื้นที่สีเขียวนั้นไม่ตรงกับประสิทธิภาพที่ควรมี จึงเป็นเรื่องสำคัญที่เราจะต้องใส่ใจในกระบวนการจัดการดูแลเพื่อให้มีต้นไม้ใหญ่ที่เหมาะสมกับพื้นที่เมือง ความมีการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสวนสาธารณะ

สนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการคิดวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง (รัตนา ฯ และศุภลักษณ์, 2559) ดังนั้นการดำเนินการเพื่อจัดการพื้นที่สีเขียวจะมีความสำคัญ ช่วยส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อมเมือง สร้างสิ่งแวดล้อมที่ร่วมเรื่นรื่นอยู่อาศัยอย่างยั่งยืนและเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่คนเมือง (ปุณยนุช, 2556)

จากประเด็นดังกล่าวที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นแล้วว่าพื้นที่สีเขียวมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน แต่ด้วยปัจจัยหลายอย่างทำให้การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในปัจจุบันเป็นไปได้ยาก ในขณะที่การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สีเขียวให้เหมาะสมตามความต้องการของประชาชนมีความเป็นไปได้มากกว่า ดังนั้นการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียวที่ประชาชนต้องการจะมีความสำคัญ ช่วยตอบโจทย์ให้พื้นที่สีเขียวที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น มีประโยชน์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อคนในชุมชน โดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียว และความพึงพอใจและความเต็มใจจ่ายของประชาชนต่อคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ในการใช้ข้อมูลเป็นแนวทางในการพิจารณา เพื่อไปพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยั่งยืนต่อไป โดยการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลสถานภาพและการจัดการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร และเพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจและความเต็มใจจ่าย ต่อคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร

อุปกรณ์และวิธีการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการรวมข้อมูลจากเอกสารรายงาน ของหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรายงานทางวิชาการและวิทยานิพนธ์ที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวมาแล้ว ส่วนข้อมูลปฐมภูมิ นั้นเป็นการเก็บ

ข้อมูลประกอบการกำหนดชุดคุณลักษณะและระดับของคุณลักษณะต่าง ๆ ของพื้นที่สีเขียว จึงทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการหรือดูแลพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร และใช้แบบสอบถามในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม ปีพ.ศ. 2559 ถึงเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2560

1. กลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครโดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาด้วยวิธีแบบจำลองทางเลือก (Rose and Bliemer, 2013) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกประเภทของพื้นที่สีเขียว โดยการศึกษานี้ ทำการศึกษาพื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะ และเลือกสวนสาธารณะหลักของกรุงเทพมหานคร จำนวนแบ่งสวนสาธารณะหลักของกรุงเทพมหานครทั้ง 32 สวน ออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ สวนหย่อมขนาดเล็ก สวนหมู่บ้าน สวนชุมชน สวนระดับย่าน สวนระดับเมือง สวนเฉพาะทาง และสวนถนน (สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร, 2560)

ขั้นตอนที่ 2 ทำการเลือกพื้นที่สวนสาธารณะระดับชุมชนและระดับหมู่บ้าน เนื่องจากมีจำนวนมากที่สุดในสวนสาธารณะหลักของกรุงเทพมหานครและมีขอบเขตพื้นที่ใกล้เคียงกัน และสุ่มเลือกพื้นที่สวนสาธารณะที่มีประชาชนเข้าไปใช้มากที่สุด ครึ่งหนึ่งของแต่ละประเภท โดยสวนสาธารณะประเภท สวนระดับชุมชน มี 6 สวน และสวนระดับหมู่บ้าน มี 6 สวน รวม 12 สวน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) โดยแบ่งตัวอย่างที่สุ่มประชากรในแต่ละสวนที่ได้เลือกจำนวนเท่ากัน คือ สวนละ 25 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลทุกดิจิทัล และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประกอบไปด้วยส่วนของพฤติกรรมการใช้บริการพื้นที่สีเขียว ส่วนของแบบจำลองทางเลือก และส่วนของข้อมูลทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถามในส่วนของแบบจำลองทางเลือก เริ่มจากการกำหนดคุณลักษณะ และระดับของคุณลักษณะพื้นที่สีเขียวที่ใช้ในการศึกษา โดยการศึกษาคุณลักษณะและระดับของคุณลักษณะพื้นที่สีเขียวนั้น มาจากการตรวจสอบงานวิจัยเบื้องต้น และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งคุณลักษณะที่ได้ มาจากข้อมูลข้อเสนอแนะจากสำนักสวนสาธารณะที่ประชากรต้องการย้อนหลัง 5 ปี เป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ทุกสวนสาธารณะสามารถมีได้ (ตารางที่ 1) โดยคุณลักษณะที่ได้ ได้แก่ คุณลักษณะขนาดพื้นที่ (site) มีระดับของคุณลักษณะคือ 15-25 และ 50 ไร่ คุณลักษณะสัดส่วนไม่ยืนต้นต่อไม่ต้นเล็กหรือไม่พุ่มต่อพื้นที่สำหรับนันทนาการหรือสิ่งก่อสร้าง มีระดับของคุณลักษณะคือ 20:70:10:50:20:30 และ 60:30:10 คุณลักษณะโซนพิเศษ (zone) มีระดับของคุณลักษณะคือ มีและไม่มีโซนพิเศษ คุณลักษณะป้ายชื่อต้นไม้ (LAB) มีระดับของคุณลักษณะคือ มีและไม่มีการติดป้ายชื่อต้นไม้ คุณลักษณะแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (STU) มีระดับของคุณลักษณะคือ มีและไม่มีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และคุณลักษณะค่าบริการการเข้าใช้พื้นที่สีเขียว (CHA) มีระดับของคุณลักษณะคือ 0-5 และ 10 บาท/คน/ครั้ง ของการเข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียว

จากนั้นทำการกำหนดชุดทางเลือก หากต้องการที่จะวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อระดับความพึงพอใจ จะต้องนำค่าตัวแปรทั้งหมดมาผสานกัน โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้ทางเลือกทั้งหมด 16 ทางเลือก จึงดำเนินการกำหนดชุดทางเลือก (choice set) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ โดยแต่ละชุดทางเลือกประกอบด้วย 3 ทางเลือก โดย 2 ทางเลือกแรกมาจากการวิธี orthogonal factorial design และทางเลือกที่ 3 เป็นทางเลือกแบบ “Opt-Out” สำหรับผู้บริโภคที่ไม่พึงพอใจทางเลือกที่นำเสนอให้ใน 2 ทางเลือกแรก (ภาพที่ 1) ดังนั้น จากทางเลือกทั้งหมด 16 ทางเลือก จะสามารถสร้างชุดทางเลือกได้ทั้งหมด 8 ชุดทางเลือก จากชุดทางเลือกทั้งหมด 8 ชุด จะได้รูปแบบแบบสอบถามสำหรับการสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบ A และรูปแบบ B ซึ่ง

รูปแบบของแบบสอบถามจะนำไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

รูปแบบละ 150 ตัวอย่าง

Table 1. The different attributes and levels of the green area, defined in the choice set of questionnaires.

Attribute	Levels of attribute
Site of green area (SITE)	– 15 Rai – 25 Rai – 50 Rai
Shaded tree (TREE): shrub (SHRUB): recreation area or building	– 20: 70: 10 – 50: 20: 30 – 60: 30: 10
Special zone (ZONE) (i.e. Herbal zone and Rare Species zone)	– Without special zone – With special zone (PZ)
Tree-label (LAB)	– Without tree-label
Description of the plant characteristics	– With tree-label (HL)
Environmental learning center (STU)	– Without environmental learning center – With environmental learning center (HS)
Service charge (CHA)	– 0 baht/person/time to visit the green area – 5 baht/person/time to visit the green area – 10 baht/person/time to visit the green area

Note: The bold attribute level is the base level

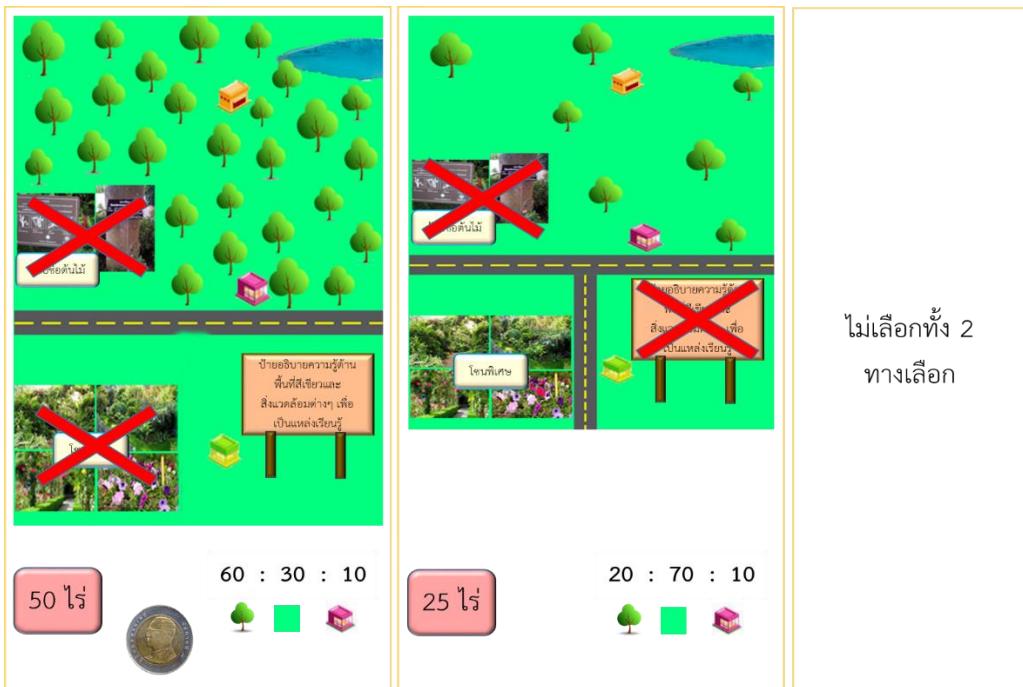

Figure 1 Example card alternative set

การวิเคราะห์ข้อมูล มีการใช้ข้อมูลปฐมภูมิจาก การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและหน่วยงานผู้ดูแลหรือ จัดการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร รวมถึงใช้ แบบสอบถามส่วนของข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียว และวิเคราะห์อุปกรณ์ในรูปของ ค่าร้อยละ ความถี่ และศึกษาความพึงพอใจและความเต็ม ใจจากต่อคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร ที่ประชาชนต้องการโดยใช้แบบจำลองทางเลือก (choice modelling) เป็นส่วนหนึ่งของแบบสอบถาม

$$V_i = \sum_{k=1}^K \beta_{ik} X_{ik} + \delta P_i \quad (1)$$

เมื่อแทนค่าตัวแปรแต่ละคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียว จะได้ดังสมการที่ 2

$$V_i = \beta_0 \text{OPTOUT}_i + \beta_1 \text{SITE}_i + \beta_2 \text{TREE*SITE}_i + \beta_3 \text{SHRUB*SITE}_i + \beta_4 \text{PZ}_i + \beta_5 \text{HL}_i + \beta_6 \text{HS}_i + \delta \text{CHA}_i \quad (2)$$

ซึ่งการประมาณค่าความยินดีจ่ายเมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงคุณภาพหรือปริมาณของสินค้า ใน แบบจำลองทางเลือก สามารถหาได้จากค่าอัตราส่วน ระหว่างสัมประสิทธิ์ของคุณลักษณะที่ต้องการหา (β_c) กับค่าสัมประสิทธิ์ของอุรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของเงิน

$$MWTP_c = -\frac{\beta_c}{\delta} \quad (3)$$

ผลการศึกษา

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของ กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวในเขต กรุงเทพมหานคร พบร้า กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการส่วน ใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 32 ปี ระดับการศึกษาส่วน ใหญ่อยู่ระดับปริญญาตรี สถานะโสด มีอาชีพเป็นนิสิต/ นักศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท จนถึง 20,000 บาท และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4 คน ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. **สถานภาพและการจัดการพื้นที่สีเขียว**
พฤติกรรมผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียว ส่วนใหญ่ เดินทางมาใช้บริการพื้นที่สีเขียวโดยรถสาธารณะ/รถ ประจำทาง ระยะทางจากที่พักอาศัยจนถึงพื้นที่สีเขียวที่ ใช้บริการประมาณ 5-10 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการ

การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบจำลองทางเลือกใน ส่วนของการประเมินคุณลักษณะและความพึงพอใจของ ผู้ใช้บริการ ใช้แบบจำลอง mixed logit และใช้การ ประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี simulated maximum likelihood (Train, 2009) ใน การ วิเคราะห์ฟังก์ชันอุรรถประโยชน์ทางอ้อม (Vi) (Holmes and Adamowicz, 2003) ของผู้เข้ามาใช้บริการพื้นที่ สีเขียว แสดงดังสมการที่ 1

(8) ซึ่งค่าที่ได้จะเป็นค่าความยินดีจ่ายส่วนเพิ่ม (marginal willingness to pay: MWTP) หรือราคา แฝง (implicit price) ของคุณลักษณะนั้นๆ (Hanemann, 1984) ดังสมการที่ 3

เดินทาง 10 - 30 นาที มีค่าใช้จ่ายในการเข้ามาใช้บริการ พื้นที่สีเขียวต่อครั้ง 11 - 50 บาท มีเหตุผลที่เลือกใช้ บริการพื้นที่สีเขียวที่เข้าใช้บริการเนื่องจาก สภาพแวดล้อมดี กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ชอบทำ คือ เดินเล่น ความถี่ในการมาใช้บริการพื้นที่สีเขียวเฉลี่ย 1 - 2 ครั้ง ต่อเดือน โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ที่ผู้ใช้บริการมักเข้ามาใช้ บริการคือช่วง 16.01 - 18.00 น. และจะใช้เวลาอยู่ใน พื้นที่สีเขียวโดยเฉลี่ยประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ด้านความ ต้องให้มีการปลูกต้นไม้ ผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวส่วนใหญ่ ต้องการให้ปลูกไม้ต้นเร็ว/ไม่ให้ร่มเงามากที่สุด และคิดว่า การปลูกจะช่วยในเรื่องของให้ร่มเงาในพื้นที่บริเวณ สถานที่พักผ่อนมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้บริการมีความ คิดเห็นว่าการที่ไม่ให้荫หรือไม่มีเงินดันจำนวนมากนั้น จะ ช่วยให้พื้นที่แห้งแล้ง มีความร่มเย็น ร่มรื่นมากขึ้น หมาย แก่การมาพักผ่อนหย่อนใจ และความมีการจัดสัดส่วนพื้นที่ ให้เหมาะสมแก่การเข้ามาทำกิจกรรมและพักผ่อน

2. ศึกษาความพึงพอใจและความเต็มใจจ่าย ต่อคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร ที่ประชาชนต้องการ

การวิเคราะห์พัฒนาชั้นอรรถประโยชน์ทางอ้อม ของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 2) พบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 คือ การเพิ่มโชนพิเศษ (PZ) การติดป้ายชื่อต้นไม้ (HL) การมีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (HS) ค่าเข้าใช้บริการ (CHA) และทางเลือกที่ผู้ใช้บริการเลือกรณไม่ชอบทางเลือกที่นำเสนอ (Optout) ยกเว้นคุณลักษณะพื้นที่ไม่มียืนต้น (TREE*SITE) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีเพียงคุณลักษณะ ขนาดพื้นที่ (SITE) และพื้นที่ไม่ต้นเล็กหรือไม่พุ่ม (SHRUB*SITE) ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถ

อธิบายได้ว่า ระดับคุณลักษณะ การเพิ่มโชนพิเศษ (PZ) มีการติดป้ายชื่อต้นไม้ (HL) การมีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (HS) และพื้นที่ไม่มียืนต้นเพิ่มขึ้นต่อไร่ (TREE*SITE) ทำให้ผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้น โดยผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวจะได้รับอรรถประโยชน์ในพื้นที่สีเขียวที่มีการติดป้ายชื่อต้นไม้มากที่สุด ส่วนคุณลักษณะ ขนาดพื้นที่ (SITE) และระดับคุณลักษณะพื้นที่ไม่ต้นเล็กหรือไม่พุ่ม (SHRUB*SITE) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ไม่มีผลต่อการได้รับอรรถประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้บริการ สำหรับคุณลักษณะค่าเข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียว (CHA) กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการได้รับอรรถประโยชน์ลดลงเมื่อค่าเข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอุปสงค์

Table 2. Results of the choice model for the green area preference of urban users in Bangkok, 2017

Attribute	Coefficient	z
Selected alternatives (Optout _i)	-1.685313***	-5.39
Site of green area (SITE _i)	-0.0221216 ^{ns}	-1.11
Shaded tree area (TREE*SITE _i)	0.0628447**	2.38
Shrub area (SHRUB*SITE _i)	-0.010024 ^{ns}	-0.48
With special zone (PZ _i)	0.8856395***	6.34
With tree-label (HL _i)	1.247999***	8.33
With Environmental learning center (HS _i)	0.7258552***	5.41
Service charge (CHA _i)	-0.0970997***	-5.18
Log likelihood	-1021.0085	
LR chi2 (8)	146.75	
Prob>chi2	0.0000	

Note: *** indicating the coefficients of the variables were statistically significant at the confidence level of 99 percent

** indicating the coefficients of the variables were statistically significant at the confidence level of 95 percent

^{ns} indicating the coefficients of the variables were not statistically significant

ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรต่าง ๆ จากสมการ พัฒนาชั้นอรรถประโยชน์ทางอ้อม (Vi) สามารถนำมาหา

มูลค่าคุณลักษณะระดับใดระดับหนึ่ง ซึ่งก็คือ ค่าความเต็มใจจ่ายส่วนเพิ่ม หรือราคาแพง ของระดับคุณลักษณะ

นั้น ๆ ได้ โดยราคาแพงของการมีป้ายชื่อต้นไม้เท่ากับ 12.85 บาท/คน/ครั้ง การเพิ่มโชนพิเศษ เท่ากับ 9.12 บาท/คน/ครั้ง การมีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเท่ากับ 7.48 บาท/คน/ครั้ง และการมีพื้นที่ต้นไม้เพิ่มขึ้นต่อไร่ เท่ากับ 0.65 บาท/ไร่ (ตารางที่ 3)

$$MWTP_c = (12.85 - 0) + (9.12 - 0) + (7.48 - 0) = 29.45 \text{ บาท/คน/ครั้ง ของการเข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียว}$$

ดังนั้น ผู้ใช้บริการมีความเต็มใจจะจ่ายเพิ่มขึ้น เท่ากับ 29.45 บาทต่อคนต่อครั้งของการเข้าใช้บริการ พื้นที่สีเขียว สำหรับการปรับปรุงดังกล่าว และหาก

กรณีการเปลี่ยนแปลงulatoryคุณลักษณะและ ห�력ระดับ เดิมพื้นที่สีเขียวส่วนใหญ่ ไม่มีการติดป้ายชื่อ ต้นไม้ ไม่มีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และไม่มีการเพิ่ม โชนพิเศษ โดยผู้ใช้ส่วนสาธารณะต้องการปรับปรุงพื้นที่สี เขียวให้เป็น มีการติดป้ายชื่อต้นไม้ มีแหล่งเรียนรู้ด้าน สิ่งแวดล้อม และมีการเพิ่มโชนพิเศษ

ต้องการให้มีการเพิ่มพื้นที่ของไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น เช่น หาก มีการเพิ่มการปลูกไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น 10 ไร่ ผู้ใช้บริการจะ มีความเต็มใจจ่ายเพิ่มขึ้น 6.50 บาท

Table 3. Willingness to pay for the green area attributes in Bangkok, 2017

attribute	Levels of attribute	WTP
1. Tree-label (LAB)	- With tree-label (HL)	12.85 baht/person/time
2. Special zone (ZONE)	- With special zone (PZ)	9.12 baht/person/time
3. Environmental learning center (STU)	- With Environmental learning center (HS)	7.48 baht/person/time
4. Area of shaded Trees	- more shaded trees area (TREE*SITE)	0.65 Baht/Rai

นอกจากผลการศึกษาในด้านพื้นที่สีเขียว ยังมี ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่ผู้ใช้บริการเห็นว่าพื้นที่สีเขียว ควรมี การปรับปรุงในเรื่องของความสะอาดภายในพื้นที่ การ ปรับปรุงสาธารณูปโภค ที่จอดรถไม่เพียงพอ พื้นถนน ทางเดินชุ่มชื้น ที่นั่งไม่เพียงพอ ความสุภาพของผู้ดูแล สวน การรักษาภาระเบียบอย่างเคร่งครัด ควรมีการเพิ่ม ร้านเข้าอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายหรืออุปกรณ์ปิกนิก รวมถึงตู้เช่าเก้าอี้บริการเป้าเพื่อความสะดวก

วิจารณ์

คุณลักษณะพื้นที่สีเขียวที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ สัดส่วนไม้ยืนต้นต่อไม้ต้นเล็กหรือไม้ พุ่มต่อพื้นที่สำหรับน้ำหน้าการหรือสิ่งก่อสร้าง โชนพิเศษ ป้ายชื่อต้นไม้ แหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และค่าเข้าใช้ บริการ ซึ่งส่วนหนึ่งของคุณลักษณะทั้งหมดสอดคล้องกับ งานวิจัยของ De la Barrera et al. (2016) ที่พบว่า ตัวชี้วัดในการพิจารณาพื้นที่สีเขียวคือเรื่องของคุณภาพ

พื้นที่สีเขียวที่ขึ้นอยู่กับขนาด รูปร่าง และพืชพันธุ์ป่า คุณลักษณะพื้นที่สีเขียวที่มีผลต่อความพึงพอใจ ของผู้ใช้บริการ โดยผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการ เพิ่มพื้นที่สีเขียวที่ไม้ยืนต้นมากกว่าไม้ต้นเล็กหรือไม้พุ่ม แต่เรื่องของขนาดพื้นที่สีเขียวนั้นไม่มีผลต่อความพึง พึงพอใจของผู้ใช้บริการ อาจเป็นเพราะระดับของ คุณลักษณะขนาดพื้นที่สีเขียวนั้นไม่ต่างกันมากนัก จึงทำ ให้ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ รวมถึงเรื่อง ของความต้องการให้พื้นที่ไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ งานของ Jennings et al. (2016) ที่พบว่า ในอนาคต กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการปลูกต้นไม้มากขึ้น รวมถึง ความพยายามในการปลูกต้นไม้ในสวนสาธารณะของ เมือง เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และความ หนาแน่นของจำนวนต้นไม้ ซึ่งข้อค้นพบที่สอดคล้องกัน เหล่านี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับนักวางแผนเมืองและนัก ออกแบบภูมิทัศน์เพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการของ

ประชาชนในการจัดการต้นไม้และรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ในการออกแบบสวนสาธารณะใหม่และเพิ่มมูลค่าให้กับ สวนสาธารณะที่มีอยู่

ในเรื่องของความเต็มใจจ่ายของผู้ใช้บริการ พบว่าผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่ายเพื่อการปรับปรุงหรือ เปลี่ยนแปลงให้พื้นที่สีเขียวมีการติดป้ายชื่อต้นไม้ เพิ่ม โฉนดพิเศษ และมีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีความ เต็มใจจ่ายเท่ากับ 29.45 บาท/คน/ครั้ง รวมถึงความเต็ม ใจจ่ายในส่วนของการเพิ่มพื้นที่ไม้ยืนต้นอยู่ที่ 0.65 บาท/ ไร่ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถนำไปคำนวณเป็นค่า เข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียว เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Song *et al.* (2014) ที่พบว่า 81.4% ของผู้ตอบ แบบสอบถามยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่สี เขียวในเมือง โดยมีค่าความยินดีจ่ายสูงกว่าค่าเข้าใช้ บริการจริง ซึ่งผลลัพธ์เหล่านี้สามารถช่วยในการวางแผน และอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในเมืองต่อไปได้

ในส่วนของคุณลักษณะการติดป้ายชื่อต้นไม้ การมีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และการเพิ่มโฉนดพิเศษ ถือเป็นคุณลักษณะที่ก่อผลตัวอย่างที่ใช้บริการพื้นที่สีเขียว ในกรุงเทพมหานคร ต้องการให้พื้นที่สีเขียวพัฒนาเป็น แหล่งเรียนรู้ที่ประชาชนสามารถเข้ามาพักผ่อนและทำ กิจกรรมควบคู่กับการเรียนรู้ไปด้วย สอดคล้องกับงาน ของ สำนักงานเลขานุการ สภา การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ที่มีข้อเสนอแนะว่าพื้นที่สี เขียว ควรจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการ สนับสนุนด้านวิชาการโดยการตั้งหน่วยงาน เพื่อ รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาแก่ประชาชน เพื่อ สนับสนุนการจัดการศึกษาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอด ชีวิตที่มีประสิทธิภาพในอนาคต รวมทั้งต้องได้รับการ พัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และสนับสนุน การศึกษาตลอดชีวิต โดยพัฒนาให้เป็นเครือข่ายแหล่ง การเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุป

พื้นที่สีเขียว ถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สามารถ บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตคนในเมืองได้ จากการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงของระดับคุณลักษณะฐาน จาก เดิม พื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะส่วนใหญ่ ไม่มี

การติดป้ายชื่อต้นไม้ ไม่มีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ไม่มีการเพิ่มโฉนดพิเศษ และไม่มีการเก็บค่าบริการในการเข้า ไปใช้บริการพื้นที่สีเขียว เปลี่ยนเป็นระดับคุณลักษณะที่มี การติดป้ายชื่อต้นไม้ มีแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มี การเพิ่มโฉนดพิเศษ ซึ่งทำให้ผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวมีความ พึงพอใจและได้รับผลกระทบประโยชน์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง เรื่องของการติดป้ายชื่อต้นไม้ พร้อมอธิบาย สรรคุณ เป็นระดับคุณลักษณะที่ผู้ใช้บริการมีความยินดี จ่ายสูงที่สุด โดยการเปลี่ยนแปลงเพื่อคุณลักษณะ ดังกล่าว ผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่ายเท่ากับ 29.45 บาท/ คน/ครั้งของการเข้าใช้บริการพื้นที่สีเขียว และการมีพื้นที่ ไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวมีความพึง พဝใจและได้รับผลกระทบประโยชน์เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดย ผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่ายสำหรับการเพิ่มพื้นที่ไม้ยืนต้น 10 ไร่ เท่ากับ 6.50 บาท

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ ประยุกต์ และโครงการบัณฑิตศึกษา ภาคพิเศษ ประจำ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร ที่ได้ สนับสนุนทุนการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงสำนัก สวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักงานนโยบาย และแผนพัฒนาทรัพยากรรرمชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้ อนุเคราะห์ข้อมูลประกอบการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรชัย เงินแสงสราย. 2557. เพิ่มพื้นที่สีเขียวเมืองกรุง ทำอย่างไรกีไม่พอ. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.sci.ku.ac.th:8000/sckuforlife/images/doc/05/05.pdf> (30 กันยายน 2559).

นิคม บุญญาสุทธิ และ Kung Shiann-Far. 2557. บทบาทของโครงสร้างพื้นฐานเขียวในการ ปรับตัวของห้องถินไทย เพื่อการตั้งรับภัยพิบัติ จากภัยมิอากาศเปลี่ยนแปลง. วารสาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน 7(2): 132-143.

ปุณยนุช รุชิรโก. 2556. ความยั่งยืนในการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง. วารสารสุทธิบุรีทัศน์ 27(84): 55-76.

รัตน์ชา ชัยนัด และ ศุภลักษณ์ สุวรรณะชฎ. 2559. สภาพปัจจุบันและความต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสตามโครงการอนุรักษ์อนุรักษ์ท้องถิ่น. วารสารการบริหารท้องถิ่น 9(5): 80-90.

วิสาขा ภูจันดา และดวงรัชนี เต็งสกุล. 2559. การประเมินเบื้องต้นของผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในการจัดการทรัพยากรชุมชนตามหลักนิเวศวิทยาอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกไม้เงาม ตำบลศรีสุข อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 4(3): 313-325.

สำนักงานเลขานุการสภาการศึกษา. 2548. การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สวนสาธารณะ. รายงานการวิจัย. กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ. 208 หน้า.

สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. 2560. ฐานข้อมูลและระบบติดตามการเพิ่มพื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะ และสวนหย่อมในกรุงเทพฯ. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://203.155.220.118/green-parks-admin//reports/chartby/gardentype_parks7.php (3 เมษายน 2560).

อุบลรัตน์ หมายใส่ และ จิราภรณ์ ตั้งกิตติภัภรณ์. 2557. แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนในเขตเทศบาลครเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(3): 233-244.

De la Barrera, F., S. Reyes-Paeckeb and E. Banzhaf. 2016. Indicators for green

spaces in contrasting urban settings. Ecological Indicators 62: 212-219.

Hanemann, W. M. 1984. Welfare evaluations in contingent valuation experiments with discrete responses. American Journal of Agricultural Economics 66: 332-341.

Holmes, T. P. and W. L. Adamowicz. 2003. Attribute-based methods. pp. 171-219. In: P.A. Champ, K. J. Boyle, T. C. Brown, (eds.). A Primer on Nonmarket Valuation. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.

Jennings, T. E., S. R. Jean-Philippe, A. Willcox, J. M. Zobel, N. C. Poudyal and T. Simpson. 2016. The influence of attitudes and perception of tree benefits on park management priorities. Landscape and Urban Planning 153: 122-128.

Rose, J. M. and M. C. J. Bliemer. 2013. Sample size requirements for stated choice experiments. Transportation 40: 1021-1041.

Xiuhua Song, Xinbo Lv and Chuanrong Li. 2014. Willingness and motivation of residents to pay for conservation of urban green spaces in Jinan, China. Acta Ecologica Sinica 35: 89-94.

Train, K. E. 2009. Discrete Choice Methods with Simulation. 2nd ed. Cambridge University Press, Cambridge. 388 p.

Willingness to Pay for Green Areas Attributes of Users in Bangkok

***Bussagorn Kontong¹*, Suwanna Praneetvataku²
and Narong Veeravaitaya³***

¹Resource Management Program, Faculty of Economics,
Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

²Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics,
Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

³Department of Fisheries Biology, Faculty of Fisheries,
Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok, 10900

*Corresponding author E-mail: Apollo-nm@hotmail.com

(Received: 23 June 2017; Accepted 19 October 2017)

Abstract: Green area is an important factor determining the quality of life of urban people. This research aims to analyze the satisfaction and willingness to pay of urban users for the attributes of green areas in Bangkok. Primary data were collected using questionnaires in interviews with green area users, consisting of 300 samples. Data were analyzed by choice modelling technique. The results showed that most of the users wanted more fast-growth trees. The users focused on green areas with tree-labeling, special zones and environmental learning centers. After improving the above attributes, it was found that they were willing to pay 29.45 baht/person/time to visit the green area. In addition, when increasing shade trees, they were more satisfied and were willing to pay 6.5 baht for a 4-acre increase in the area of shade trees. Therefore, relevant government agencies, the Park bureau and the Environment bureau should consider planting more fast-growing trees to provide a larger green area. Moreover, increasing the area of shade trees, putting up tree-labels with a description of their attributes, enhancing the environmental learning center and special zones, such as an herbal zone, are suggested for the improvement of quality of life for urban people in Bangkok.

Keywords: Green areas, choice model, willingness to pay, Bangkok

บทคัดย่อ: พื้นที่สีเขียว ถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่ง ที่สามารถบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตคนในเมืองได้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อ ประเมินความพึงพอใจและความเต็มใจจ่ายของผู้ใช้บริการที่มีต่อคุณลักษณะของพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้ได้ ทำการรวบรวมข้อมูลปัจจุบันโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 ตัวอย่าง ใช้เทคนิคแบบจำลองทางเลือก ซึ่งผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปลูกไม้ต้นเริ่มมาก ที่สุด และกลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียวที่มีการติดป้ายชื่อต้นไม้ มีการเพิ่มโขนพิเศษ และมีแหล่งเรียนรู้ด้าน สิ่งแวดล้อม โดยการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะดังกล่าว พบว่าผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่าย 29.45 บาท/คน/ครั้ง ของการเข้าใช้ บริการพื้นที่สีเขียว และการมีพื้นที่ไม่ยืนต้นเพิ่มขึ้น จะทำให้ผู้ใช้บริการมีความยินดีจ่ายเท่ากับ 6.50 บาทต่อการเพิ่มพื้นที่ไม่ยืน

ต้น 10 ไร่ ดังนั้นภาครัฐ และสำนักงานสาธารณสุข ควรพิจารณาเพิ่มพื้นที่ไม้ยืนต้น ติดป้ายชื่อต้นไม้ เพิ่มแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และเพิ่มโฉนดพิเศษ เพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ผู้ใช้บริการต้องการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ใช้บริการพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานครต่อไป

คำสำคัญ: พื้นที่สีเขียว แบบจำลองทางเดือก ความเต็มใจจ่าย กรุงเทพมหานคร

Introduction

Bangkok, the capital of Thailand, can be considered the center of all forms of progress. This progress is like a two-edged sword, which has both good and bad sides. When there is progress, there must also be deterioration. Natural resources are constantly deteriorating, because humans use many natural resources to meet the needs of production, industry and other activities (Phoochinda and Tengsakul, 2016). There are many works of research that indicate that green areas are important for the health of urban people, because these public spaces have benefits for both the mental and physical health conditions of community members. Green urban spaces provide urban dwellers with alternatives for rest, relaxation and exercise in free time (Boonyanusith and Shiann-Far, 2014).

The green spaces of Bangkok comprise an area of 3.3 square meters per person. The green spaces that exist are covered by trees that are planted and managed, not all are large trees that are utilized or serve as the lungs of the city, which have different processes in their ecological function. Green spaces should have large trees as their main element, because large upright trees can enhance environmental value better than smaller trees and shrubs (Ngernsaengsaruay, 2014). Moreover, green spaces classified as public parks often lack public relations and upkeep, indicating both

environment and management issues (Yasai and Tangkittipaporn, 2014). The result is that the attributes of some green areas are not as effective as they should be. Green space is therefore an important aspect of management that aims to achieve tree cover that is appropriate for urban areas. Policies should be established to provide quality of life to the people, with public parks that, and support the participation of people in the development planning of their communities (Chainad and Suvarnajata, 2016). Thus, efforts to manage green spaces are important as they have positive impact on the urban environment, creating a sustainable atmosphere that is cool and livable and promoting the health of urban dwellers (Ruthirako, 2016).

The issues discussed above show how green spaces are important to the lives of urban dwellers. However, for a variety of reasons, increasing the area of green spaces is not an easy matter, even though there is much potential for the development and improvement of green spaces to bring them more into line with the demands of the people. Therefore, it is important to conduct research into the attributes of green spaces that are in demand from the perspective of the people. This will also help answer important questions about how the limited green spaces that exist can provide the most benefit and be effective for communities. The current research is a study in the attributes

of green spaces, and peoples' satisfaction and willingness to pay for green spaces. It is hoped that the findings will be of use to decision makers in relevant agencies, providing information in the consideration of how green spaces can be more appropriate and responsive to the needs of society in the future. The objective of this research is to assess the current situation and management of green spaces in Bangkok, as well as analyze peoples' satisfaction and willingness to pay in relation to the attributes of green spaces in Bangkok metropolitan area.

Materials and Methods

Data collection

The data used in this research can be divided into two types: secondary data that was obtained from documents and reports from a number of relevant agencies, as well as technical reports and academic theses researching green spaces; primary data concerning the types and level of attributes of green spaces, collected through interviews with the sample group, including both consumers of services in green spaces and officials involved in their management in Bangkok. Questionnaires were also used in fieldwork, which was conducted over a period of October 2016 to June 2017.

1. Sample group and size of sample: Interview questionnaires were used with groups of green space users living in Bangkok. Three hundred questionnaires were administered, which is the lowest acceptable number for the

choice modelling technique applied (Rose and Bliemer, 2013). The process used is as follows:

Step One: Selection of Green Space Type

This research was concerned with public parks, and selected the main public parks of Bangkok. The thirty main public parks of Bangkok were then divided into seven types, consisting of small parks, village parks, community parks, regional parks, district parks, specific street parks and road-side parks (The Bangkok Metropolitan Administration, 2017).

Step Two: Select Spaces

The research selected community and village parks because they are the most numerous among the main public parks of Bangkok and have areas that are close to each other. Also, they were chosen because they are the green spaces that have the largest number of users. Samples from six village parks and six community parks were chosen with quota sampling, with the total sample divided into equal groups of 25 samples.

2. Tools used in the research: The research used questionnaires that were created from data collected from secondary sources and from data collected, consisting of information on behavior in green space use, choice modeling and socio-economic data of the respondents.

The creation of the questionnaire for choice modeling began with identification of the type of attribute and level of attribute of green spaces. This was derived from checking of preliminary research documents and interviews with experts in the field. The attributes were obtained from the information and

recommendations of the Office of Public Parks regarding the needs of the public in the following five years, and are common to all public parks (Table 1).

For each attribute, the level at the site was 5.93, 9.88 and 19.77 Acre. The ratio of large trees to shrub per area for recreation or buildings was 20:70:10: 50:20:30 and 60:30:10. The zone attributes had an attribute level of with or without special zoning. The tree identification label (LAB) attribute had an attribute level of with or without. The environmental learning center (STU) attribute had an attribute level of with or without. The service charge attribute had an attribute level of 0, 5 or 10 baht per person per time to visit.

Next, the alternatives were identified. If it was necessary to analyze the variable as affecting the level of satisfaction, the entire variable was combined. In this research, a total of sixteen alternatives were identified with choice set so that they could be used in the interviews. Each alternative consisted of three options, with the first two options coming from orthogonal factorial design and the third option coming from Opt-Out selection for users that were not satisfied with the first two options (Figure 1). From the 16 options, 8 alternatives could be constructed. From all 8 alternatives, two forms for the interview answers were created, A and B. For each group, 150 of each form were used.

Table 1. The different attributes and levels of the green area, defined in the choice set of questionnaires.

Attribute	Levels of attribute
Site of green area (SITE)	– 5.93 Acre
	– 19.77 Acre
Shaded tree (TREE): shrub (SHRUB): recreation area or building	– 20: 70: 10
	– 50: 20: 30
	– 60: 30: 10
Special zone (ZONE) (i.e. Herbal zone and Rare Species zone)	– Without special zone
	– With special zone (PZ)
Tree-label (LAB)	– Without tree-label
Description of the plant characteristics	– With tree-label (HL)
Environmental learning center (STU)	– Without environmental learning center
	– With environmental learning center (HS)
Service charge (CHA)	– 0 baht/person/time to visit the green area
	– 5 baht/person/time to visit the green area
	– 10 baht/person/time to visit the green area

Note: The bold attribute level is the base level

Figure 1 Example card alternative set

3. Data analysis: Primary data from interviews with users and official was used in the analysis, including the preliminary data questionnaire about use of green spaces, which generated percentage and frequency. Moreover, satisfaction and willingness to pay for green spaces in Bangkok were analyzed using choice modelling as part of the questionnaire.

$$V_i = \sum_{k=1}^K \beta_{ik} X_{ik} + \delta P_i \quad (1)$$

$$V_i = \beta_0 \text{OPTOUT}_i + \beta_1 \text{SITE}_i + \beta_2 \text{TREE} * \text{SITE}_i + \beta_3 \text{SHRUB} * \text{SITE}_i + \beta_4 \text{PZ}_i + \beta_5 \text{HL}_i + \beta_6 \text{HS}_i + \delta \text{CHA}_i \quad (2)$$

Estimation of willingness to pay when there is a change in quality or quantity of product was conducted with choice modelling. This can be found from the ratio of the coefficient value of the target attribute (β_c) and the coefficient of

$$MWTP_c = -\frac{\beta_c}{\delta} \quad (3)$$

Results

The research on the socio-economic situation of the users of green space in Bangkok found that most were female, with average age of 32, average level of education at bachelor's degree, single, were students and had an average monthly income ranging from less than 306 \$ to 611 \$. The average number of household members for the sample was four. The results for the research objectives are summarized below.

1. Situation and management of green spaces

With regards to the behavior of green space users in Bangkok, most travel to public parks using public transit. The distance from residence to green space is approximately 5-10 km, with a travel time of 10-30 minutes. Entrance fees for green spaces are 11-50 baht per visit. The reason for choosing to use green spaces was the health benefits, and the most popular activity is walking. The frequency of visits averaged at 1-2 times per month, and the most popular time for visits is 4:00-6:00 pm. The average usage time per visit was 1-2 hours. Most green space users preferred that slow-growing and shade-giving trees were planted. Most believed that tree planting would be best to increase shady area for rest and relaxation. Most people were of the opinion that large trees would help these areas by making them cooler and more comfortable, which is important as they visit the parks in order to rest and relax. They also believed that the areas should be improved so that they are in line with the rest

and relaxation activities that users desire when they visit parks.

2. Satisfaction and willingness to pay by desired attribute of green space in Bangkok

Analysis of indirect advantage function of the green space user sample group (Table 2) found that most of the variables were statistically significant at 99% level of confidence, including increasing special zones (PZ), providing tree labels (HL), presence of environmental learning centers (HS), and service charges (CHA). The alternative in which the user did not prefer the option (Opt-Out), aside from the large tree attribute (TREE*SITE), had statistical significance at a 95% level of confidence. Only the size of area (SITE) attribute and the presence of shrubs (SHRUB*SITE) attribute were not statistically significant. This can be explained by the attribute level of special zones (PZ), tree labels (HL), environmental learning center (HS) and increased shade trees per acre (TREE*SITE), which increased the advantage for the users. The tree label attribute provided the most advantage for users of green spaces. The lack of statistical significance for the size of site (SITE) and presence of shrubs (SHRUB*SITE) attributes means that they do not affect advantage of the user sample group. Users of green space obtained lower advantage when the service charge increased, indicating the relationship of the service charge (CHA) attribute in the analysis. which is in line with demand theory.

Table 2. Results of the choice model for the green area preference of urban users in Bangkok, 2017

Attribute	Coefficient	z
Selected alternatives (Optout _i)	-1.685313***	-5.39
Site of green area (SITE _i)	-0.0221216 ^{ns}	-1.11
Shaded tree area (TREE*SITE _i)	0.0628447**	2.38
Shrub area (SHRUB*SITE _i)	-0.010024 ^{ns}	-0.48
With special zone (PZ _i)	0.8856395***	6.34
With tree-label (HL _i)	1.247999***	8.33
With Environmental learning center (HS _i)	0.7258552***	5.41
Service charge (CHA _i)	-0.0970997***	-5.18
Log likelihood	-1021.0085	
LR chi2 (8)	146.75	
Prob>chi2	0.0000	

Note: * indicating the coefficients of the variables were statistically significant at the confidence level of 99 percent

** indicating the coefficients of the variables were statistically significant at the confidence level of 95 percent

*ns indicating the coefficients of the variables were not statistically significant

Coefficient values from the indirect advantage function formula for the various variables can be used to find the attribute value at a certain level. That is, the willingness to pay or the implicit price of that attribute level. The implicit price of the tree label attribute was 0.39

\$ per person per time, while the increased special zone attribute was 9.12 baht per person per time, the environment learning center attribute was 0.23 \$ per person per time and the increased shade tree per acre attribute was 0.02 \$ per 0.40 acre (Table 3).

Table 3. Willingness to pay for the green area attributes in Bangkok, 2017

attribute	Levels of attribute	WTP
1. Tree-label (LAB)	- With tree-label (HL)	12.85 baht/person/time
2. Special zone (ZONE)	- With special zone (PZ)	9.12 baht/person/time
3. Environmental learning center (STU)	- With Environmental learning center (HS)	7.48 baht/person/time
4. Area of shaded Trees	- more shaded trees area (TREE*SITE)	0.65/0.39 Baht/Acre

The variation observed in many attributes and levels is because greenest spaces typically do not have tree labels, environment learning centers or increased special zones.

Thus, users prefer to have improvements made to green zones, in terms of tree labels, environmental learning centers and increased special zones.

The marginal willing to pay of users is 29.45 baht per person per visit to a green space for the improvements mentioned. If there is a desire for increase in shade trees, for example a 3.95 acre increase in shade tree area, users are willing to pay 6.50 additional baht.

In addition to the findings regarding the area of green spaces, users had other opinions about how green spaces could be improved. For example, cleanliness in the green space, availability of public utilities, sufficient parking, walking surfaces, sufficient sitting areas, attitude of staff, enforcement of rules, exercise and picnic equipment rental facilities, as well as rental lockers for bags, could all be areas of improvement to increase utility for users.

Discussion

The attributes of green spaces identified in the interviews included sized of area, ratio of shade trees to small trees or shrubs on recreation or building area, special zones, tree labels, environment learning centers and service charges. Some of these attributes are in line with the research of De la Barrera et al. (2016), which found that indicators in the consideration of the quality of green spaces depend on size, appearance and vegetation cover. This research found that the type and ratio of vegetation cover affect the satisfaction of users, as users are more satisfied with increasing large, shade trees rather than small trees or shrubs. This may be because the level of attribute for area was not significantly different and did not affect users' preferences. The desire for increased large trees follows the findings of Jennings et al. (2016),

who found that in the future, sample groups will want larger trees planted, as well as efforts to plant trees in district public parks to enhance species richness and tree density. These points agree with each other, as they are useful information for planners at the district level, as well as landscape designers, because they offer clear ideas of what the public wants in terms of tree management. The information should be useful in the design of new public parks, and increase the value of existing parks.

With regards to willingness to pay of users, it was found that they were willing to pay for improvements or changes that would involve tree labels, increase special zones and construct environmental learning centers. The willingness to pay was quantified at 0.90 \$ per person per time. Moreover, willingness to pay for increase of area under large trees was 0.02 \$ per 0.40 acre. Officials could use this estimate as a basis for calculating green space service or entrance charges. This is supported by the research of Song et al. (2014), who found that 81.4% of people surveyed answered that they would be willing to pay for conservation of green urban spaces, at levels of willingness to pay that were higher than the current service fees. These results can assist planning and conservation of green spaces in urban areas.

Users of Bangkok green space users would like to see their green areas developed into places where people can both learn and relax at the same time, through the attributes of tree labels, environmental learning centers and special zones. The research of the Office of the Education Council (2005) recommends that

green spaces should have areas for life-long learning, through technical support establishing an agency that would promote this development in the future. Furthermore, green spaces should be developed into community learning areas, supported by life-long learning networks.

Conclusion

Green spaces are one indicator of quality of life of urban dwellers. This research found that change in the attribute levels indicated that originally public parks did not usually have tree labels, environmental learning centers, special zones or service fee collection. Shifting to a situation in which these attributes are present in green spaces increases satisfaction and advantage for the users. In particular, setting up tree labels that explain the details of each tree species is the attribute that showed the highest willingness to pay. Willingness to pay was equal to 0.90 \$ per person per time. Increasing large shade trees would increase satisfaction and advantage, as well. Users had a willingness to pay for this change amounting to 0.20 \$ for 3.95369 acre.

Acknowledgements

The researchers would like to express their thanks to the Center for Applied Economic Research and the graduate program of the special area, Department of Economics and Resources, which provided support to this research. The team would also like to give thanks to the Office of Public Parks, Office of the Environment and Office of Natural Resource and

Environment Policy and Development, which kindly provided information to the research.

References

Boonyanusith, N. and Kung Shiann-Far. 2014. The role of green infrastructure for adapting Thai local communities to prevent climate change disasters. Rajamangala University of Technology Isan 7(2): 132-143.

Chainad, R. and S. Suvarnajata. 2016. Problems and need for the development of quality of life for underprivileged group, Khon Kaen City Municipality, Khon Kaen Province. Local Administration Journal 9(4): 80-90.

De la Barrera, S. Reyes-Peacock and E. Banzhaf. 2016. Indicators for green spaces in contrasting urban settings. Ecological Indicators 62: 212-219.

Hanemann, W. 1984. Welfare evaluation in contingent valuation experiment with discrete responses. American Journal of Agricultural Economics 66: 332-341.

Holmes, T.P. and W.L. Adamowicz. 2003. Attribute-based methods. 99 171-219. In: P.A. Champ, K.J. Boyle, T.C. Brown, (eds.) A Primer on Nonmarket Valuation. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.

Jennings, T.E., S.R. Jean-Philippe, A. Willcox, J.M. Zobel, N.C. Poudyal and T. Simpson. 2016. The influence of attitudes and perception of tree benefits on park management

priorities. *Landscape and Urban Planning* 153: 122-128.

Ngernsaengsaruay, C. 2014. Increasing green areas in Bangkok, it's never enough. (Online). Available: <http://www.sci.ku.ac.th:8000/sckuforlife/images/doc/05/05.pdf> (September 30, 2016)

Office of the Education Council. 2005. Learning Management of Lifelong Learning. Research report. V.T.C. Communication Limited Partnership, Bangkok. 221 p.

Phoochinda, W. and D. Tengsakul. 2016. Initial assessment of environmental impact of community resource management by using industrial ecology: A case study of Ban Khok Mai Ngam in Si Suk Subdistrict, Si Chomphu District, Khon Kaen Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 4(2): 308-320.

Rose, J.M. and M.C.J. Bliemer. 2013. Sample size requirements for stated choice experiments. *Transportation* 40: 1021-1041.

Ruthirako, P. 2016. Sustainable of urban green space management in compact city. *Suthiparitthat Journal* 27(84): 55-76.

The Bangkok Metropolitan Administration. 2017. Database and Monitoring System of Adding Green Areas to Parks and Gardens in Bangkok. (Online). Available: http://203.155.220.118/green-parks-admin//reports/chartbygardenstype_parks7.php (April 03, 2017)

Train, K.E. 2009. *Discrete Choice Methods with Simulation*. 2nd ed. Cambridge University Press, Cambridge. 388 p.

Xiuhua Song, Xinbo Lv and Chuanrong Li. 2014. Willingness and motivation of residents to pay for conservation of urban green spaces in Jinan, China. *Acta Ecologica Sinica* 35: 89-94.

Yasai, U. and J. Tangkittipaporn. 2014. Sustainable development of green space in Chiang Mai municipality. *Journal of Community Development and Life Quality* 2(3): 233-243.

องค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงด้ำ
ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

**Knowledge for Healthcare from the Local Wisdom of Thai Song Dum
Community in Bandon, Uthong District, Suphanburi Province**

อะเค็อ kulprasutidilok* และ ปุณยภา พลวัน
Akua Kulprasutidilok and Punyapha Phollawan

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร 10220
Department of Health Management Technology, Faculty of Science and Technology, Phranakhon
Rajabhat University, Bangkok 10220, Thailand

*Corresponding author E-mail: akuakaew@gmail.com

(Received: 08 May 2017; Accepted: 27 October 2017)

Abstract: This research aimed to study the self-care knowledge from the local wisdom of Thai Song Dum Community in Bandon, Uthong, Suphanburi and the health promotion, prevention, cure, and rehabilitation in which the self-care local wisdom has been descended among Thai Song Dum Community. Thirty-three key informants consisted of traditional healers, elderly, and health volunteers, selected by purposive sampling. The tool was the in-depth interview. Triangulation method was applied for precision and confidence of data. The research results revealed that the indigenous self-care by folk medicine take cares both physical and mental health including the spirit health – for example - sacred ceremony, spell, herbs, and injurious food prohibition. The indigenous self-care of Thai Song Dum relies on beliefs, rites, community cultures and resources – for example – birth tradition, child care, local vegetable and food consumption, herb treatments, and ceremonies; Sen Ruean, Pardtong, Khubmod, Sen Kha Guerd, Sen Tow, and Plang Khwan.

Keywords: local wisdom, healthcare, Thai Song Dum

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพตามogenousจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงด้ำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีและเพื่อศึกษาการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา การพื้นฟู โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยทรงด้ำ ในการดูแลสุขภาพตนเอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 33 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ หมอดินพื้นบ้าน ผู้สูงอายุ และอาสาสมัครสาธารณสุข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตรวจสอบข้อมูลด้วยลักษณะสามเสา ผลการวิจัยพบว่า การรักษาดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์พื้นบ้าน มีการรักษาดูแลสุขภาพทั้งทางกายใจและจิตวิญญาณ เช่น การตั้งครรภ์ การใช้คาถาประกอบการรักษา การรักษาด้วยสมุนไพร และให้ความสำคัญกับการทำกินของแสง การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของชาวไทยทรงด้ำ อาศัยความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมของชุมชน และทรัพยากรในชุมชน เช่น การดูแลสุขภาพด้านประเพณีการเกิด การดูแลสุขภาพด้านการดูแลเด็ก การบริโภคผักพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพร พิธีเสนเรือน พิธีปัดตง การขับمد พิธีเสนฝ่าเกื้อตัว และการแปลงหวัญ

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดูแลสุขภาพ ไทยทรงด้วย

คำนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงส่งผลให้ภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไป (นวรัตน์, 2559) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ คติ ความเชื่อและพคติกรรมของคนภายในชุมชน โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งหนึ่งอื่นๆ ที่มีผลต่อชีวิต การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านเป็นการเชื่อมโยงแนวคิดในการปฏิบัติ เช้าด้วยกันอย่างมีอ่ายไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถือเป็นกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคนในการคิด เพื่อที่จะแก้ปัญหา การบริหารจัดการ การปรับตัว การประยุกต์ใช้ และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม (ทวีศักดิ์, 2554) สำหรับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพและวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาสุขภาพของคนไทยพื้นบ้าน อาจจำแนกได้ 2 ส่วน คือ การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน (indigenous self-care) และการแพทย์พื้นบ้าน (folk medicine) ส่วนแรก คือ การดูแลสุขภาพที่มุ่งเน้นมิติทางกาย ทางจิตใจ ทางจิตวิญญาณ และทางอารมณ์ให้เกิดความสมดุลและสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรม และกฎธรรมชาติ ส่วนที่สองการแพทย์พื้นบ้าน เป็นระบบวัฒนธรรมในการดูแลรักษาแบบพื้นบ้าน มีเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมและมีการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ ความเชื่อและศาสนาระบบการแพทย์ส่วนนี้ต้องอาศัยหมอด้วยบ้านเป็นผู้ดำเนินงาน (รุจินาถ และกมลพิพิพ, 2559)

จากการศึกษาด้านวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพของชาวไทยทรงด้วย พบร่วมกันวัฒนธรรมไทยทรงด้วยที่เกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพลดความสำคัญลง ผู้ทรงความรู้บางส่วนถึงแก่กรรมแล้ว และไม่มีการสืบสาน ชุมชนขาดความนิยม (เรณู, 2556) ในปัจจุบันชาวไทยทรงด้วยการดูแลรักษาสุขภาพส่วนใหญ่ไปใช้บริการที่สถานีอนามัย คลินิก หรือที่โรงพยาบาล (รัตน์ และคณะ, 2555) ความเจริญทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขจึงเป็น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด และความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของชาวไทยทรงด้วยมากที่สุด (กานต์พิตา และบุญรอด, 2559) ข้อมูลจากการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการดูแลรักษาสุขภาพตามภูมิปัญญาแบบพื้นบ้านด้วยคุณค่าลงในความเชื่อของชุมชน อาจส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพของชาวไทยทรงด้วยลีมีส่วนและสูงมากในที่สุด ทั้งที่สามารถนำไปใช้ดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของชุมชนได้

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพื้นบ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงด้วยเพื่อศึกษาการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา การพื้นฟู โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพพื้นบ้านของชาวไทยทรงด้วย

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงด้วยได้แก่ การแพทย์พื้นบ้านและการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน

กำหนดพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยได้แก่ ชุมชนไทยทรงด้วย ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key information) เป็นประชาชนชาวไทยทรงด้วยจำนวน 33 คน แบ่งเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มหมอพื้นบ้าน จำนวน 11 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นผู้ที่เคยรับการรักษาภัยแพทท์พื้นบ้าน หรือมีประสบการณ์ตรงในการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านไทยทรงด้วย หรือรับผิดชอบงานด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย ผู้สูงอายุไทยทรงด้วย จำนวน

16 คน สถาบันธรรมตำบลบ้านดอน จำนวน 1 คน
และอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 5 คน
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in depth Interview) โดยมีแนวคำถามดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ หมอบพื้นบ้าน ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ประสบการณ์ในการรักษา ประเภทของหมอบพื้นบ้าน โรคและอาการที่ให้การรักษาเป็นประจำ การวินิจฉัยโรค การรักษาโรค ยาที่ใช้รักษา คำแนะนำหลังการรักษาและการติดตามผลการรักษา 2) แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้ที่เคยรับการรักษาภัยพิบัติพื้นบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ การดูแลสุขภาพตนเองในชุมชน นับตั้งแต่ต้องเดินลึกลงป่าบัน การรักษาภัยพื้นบ้าน สาเหตุที่มารักษาภัยพื้นบ้าน ความเจ็บป่วยที่พบได้บ่อย ภัยปัจจุบันท่องถิ่นในการดูแลสุขภาพ ด้านคติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร การดูแลก่อนคลอด การทำคลอดและครอบครัวอื่นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
ระยะเวลาที่ใช้สัมภาษณ์ 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 45 –
60 นาที เก็บข้อมูลในช่วงเดือนมีนาคม – เดือน
ธันวาคม 2559

การตรวจสุขภาพม้า

ใช้การตรวจสอบแบบลักษณะสามเหลี่ยม (Triangulation) ด้วยการสัมภาษณ์คนต่างกลุ่มต่างสถานะในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ หมอพื้นบ้าน ผู้สูงอายุ และผู้ที่เคยรับการรักษาจากแพทย์พื้นบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข และการตรวจสอบว่าข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์สรุปประเด็น นำข้อสรุปย่ออย่างข้อมูลชุดต่าง ๆ มาสร้างเป็นข้อสรุป พร้อมทั้งอธิบายความเชื่อมโยงของการดูแลสุขภาพ ภาระจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยทรงคำ ตาม วัตถุประสงค์

ผลการศึกษา

1. องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงค่า ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสปรินบุรี

1.1 การดูแลรักษาด้านการแพทย์พื้นบ้านไทย ทรงดำ หมอมพื้นบ้านของชาวยาไทยทรงดำบ้านดอน มีดังนี้ หมอน้ำมนต์ หมอบea หมอกวาวด หมอดต่อกระดูก หมอยาลีผิดน้ำมนต์ หมอดม หมอยื่ง รูปแบบการรักษามีหลากหลายวิธี ทั้งการใช้ยาสมุนไพร พิธีกรรม และการนวด เริ่มต้นที่หมอนพื้นบ้านเป็นบุคคลที่สำคัญ ชุมชนเคารพนับถือ ในการรักษาจะให้ความสำคัญต่อผู้ป่วยว่าต้องมีความเชื่อมั่นต่อการรักษา การวินิจฉัยโรค จะมีการสื่อถึงแพทย์หรือพยาบาลจากน้ำมนต์ การจัดประวัติ การสังเกตอาการ โรคที่มารักษาภัยหมอยา พื้นบ้าน เช่น โรคชาง ไฟตามทุ่ง ตาแดง อาการไข้ กระดูกหัก อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย วิธีการรักษามีหลากหลายวิธี เช่น รักษาด้วยการใช้สมุนไพรซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะอาการของโรค การรักษาด้วยการใช้ยาซึ่ง ยาแต่ละบทจะมีเฉพาะโรค รักษาด้วยการใช้น้ำมนต์ การรักษาด้วยการนวด การรักษาของหมอยาพื้นบ้านนอกจากจะรักษาทางกายแล้ว ยังมุ่งเน้นการดูแลทางใจ และทางจิตวิญญาณ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจต่อผู้ป่วย เช่น การให้หัวครู การตั้งครู มีการใช้ยาประกอบการรักษา เนื่องจากชาวยาไทยทรงดำมีความเชื่อเรื่องของผี ดังนั้นการใช้ยาจะเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาแบบพื้นบ้าน ข้อปฏิบัติตัวภัยหลังการรักษา เช่น ห้ามกินของเสลงเพรษอาจทำให้อาการกำเริบ เช่น อาหารหมักดอง อาหารทะเล เนื้อสัตว์ทุกชนิดยกเว้นปลาช่อนได้อย่างเดียว ถ้ามีไข้ห้ามกินเป็ดกินไก่

หมอน้ำมันต์ วินิจฉัยโรคด้วยการเสียงที่ขัน
น้ำมันต์จากการนำ้าเทียนมาหด นำ้ามันต์นั้นมา
พรmrักษาและมีค่าใช้จ่ายต่ำ ของ
ให้วนการพิธีคือ ไก่ 1 ตัว เหล้า 1 ขวด ขนมต้ม
แดงต้มขาว ภายหลังการรักษาจะมีสายสิญจน์ให้คล้อง
คุณ

หมอยเปา วินิจฉัยโรคด้วยการเสียงที่ขัน
น้ำมนต์จากการนำน้ำเทียนมาหยอด และมีค่าถาวร

เชิญครูบาอาจารย์ด้วย ของให้วินการทำพิธี คือ หมาก พลุที่ผู้ป่วยจะนำมาให้หมาในวันรักษา ช่วงเวลาที่รักษา คือ ช่วงเย็น เวลา 17.00 น. เพื่อให้โรคตกไปตาม ตะวัน ด้วยการให้ผู้ป่วยนั่งเหยียดหน้าไปทางทิศ ตะวันตก

หมอกวาด รักษาด้วยการทำยาสมุนไพรกวาด คอกและทากอ เช่น มะกรุด ไฟร ขมิ้น ขิง ข่า ว่านน้ำ เมล็ดพุทรา ดีปลี พริกไทย เปลือกawan ถั่มมะรา มักจะ รักษาอาการชาในเด็ก และโรคถั่มมะรา พร้อมท่อง คาถาร่วมด้วย

หมอลайлัรนนัมนต์ รักษาด้วยการนำใบพลุ พ่นด้วยน้ำมนต์ ลากไปตามจุดต่าง ๆ ของร่างกายเพื่อ เรียกคุณไวย์ออกแล้วน้ำไปถ่วงน้ำ อุปกรณ์การตั้งครู ประกอบด้วย หมาก พลุ ด้วย ข้าวสาร น้ำมนต์

หมอต่อกระดูก วินิจฉัยโรคด้วยการซัก ประวัติและผลเอกซเรย์ การรักษาไข้น้ำมนต์พัรัว ร่วมกับสมุนไพรลุบผิวหนังตรงที่ปวด แล้วน้ำใบ พลับพลึงไปลงไฟให้นุ่มๆ เอามาประคบ ขณะประคบมี การท่องคาถาไปด้วย ถ้าแขนหักครึ่งก็จะมีการตามด้วย ไม่ไฟ การตั้งครู มีดอกไม้ รูปเทียนเป็นแบบโบราณ ค่า ครุสิ่งเดียว เหล้า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง

หมอมด รักษาด้วยพิธีกรรม ผู้ป่วยจะนัดวัน กับหมอมดเรียกว่า หมาขึ้นครูไว โดยนำเสือที่เคยใส่ซึ่งจะ มีกิลินไอกองตัวผู้ป่วยแทนจิตวิญญาณ แล้วนัดวันทำ พิธีจะมีอุปกรณ์ในการตั้งครู หมอมดจะทำพิธีขึ้นบน เพื่อส่งของให้บรรพบุรุษ และขันตอนสุดท้ายจะเป็น การเสี่ยง

หมอยื่ง (หมอเสียงทาย) ทำพิธีเสี่ยงทาย ด้วยการจับผ้าให้มีเสียงห้อยยาว พร้อมท่องคาถาไปด้วย หมอยื่ง จะถามสาเหตุของการเจ็บป่วย แนวทางการ รักษา วิธีการแก้ไข ชายผ้าจะแก่ว่าไปตามการเสียง ทาย

1.2 การดูแลสุขภาพด้านประเพณีการเกิด ประกอบด้วย การดูแลหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอด ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความเชื่อ ข้อห้าม และข้อควร ปฏิบัติสำหรับมารดาและเด็กช่วงก่อนและหลังคลอด โดยให้ความสำคัญแก่อาหาร การปฏิบัติดน และการ ประกอบพิธีกรรมเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล

1.2.1 การดูแลหญิงตั้งครรภ์ เพื่อให้ คลอดง่ายและเด็กปลอดภัย เช่น ให้กินน้ำมะพร้าว ไข่ จะไม่ติดตามตัว ห้ามกินหัวเผือกหัวมัน เพราะหัวเป็น ไขมันจะคลอดยาก ห้ามไปงานศพ เพราะอาจทำให้ฝี เข้ามาทำร้าย หญิงตั้งครรภ์ให้เดินบ่อย ๆ จะช่วยให้ คลอดง่าย ช่วงเวลาท้องแก่กล้าคลอดจะให้หมอดำและ มากด้วยเพื่อให้คลอดง่ายไม่ปวดเมื่อย

1.2.2 การดูแลหญิงหลังคลอด เพื่อให้ นัดลูกเข้าอู่และมารดาพื้นตัวเร็ว โดยให้มีการอยู่ไฟ เนื่องจากความร้อนจะทำให้กล้ามเนื้อคลายตัวช่วยให้ นัดลูกเข้าอู่เร็วขึ้นน้ำคาวปลาแห้งเร็ว ช่วยปรับสมดุล ของธาตุในร่างกาย ขณะอยู่ไฟจะดีมาน้ำฝางอุ่นๆ กิน ข้าวกับปลาแห้ง และให้หลีกเลี่ยงการรับประทาน เช่น แตงกวา เพราะจะทำให้ร้าดในร่างกายไม่สมดุลกัน การ คลอดในอดีตหมอดำแม่ได้เย็บแผลซึ่งคลอดที่นีก ขาด จึงต้องให้มารดาอนบนไม้กระดานหนีบขาทั้ง สองข้างไวเพื่อช่วยให้แผลติดกันดีและให้อบอ้น้ำตามใบ มะขามเพื่อถังแผล ให้แผลสมานดี กระชับ แห้งเร็วขึ้น

1.3 การดูแลสุขภาพด้านการดูแลเด็ก ประกอบด้วย การจัดการกับรัก การร่อนกระดัง การให้ นมลูก การกินอาหารของเด็ก การโภณพเด็ก การ รับขวัญ ปัจจุบันมารดาคลอดลูกที่โรงพยาบาลจึงไม่มี การจัดการกับรัก และการร่อนกระดัง

1.3.1 การจัดการกับรัก เป็นพิธีกรรมเรื่อง รัก ด้วยการนำรักใส่ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ และไปฝังที่ หน้าประตูคอกควาย หรือนำไปแขวนที่คบไม้ใหญ่ในป่า บังแห่ซึ่งเป็นป่าสำหรับทึ่งรักเด็กแรกเกิด

1.3.2 พิธีร่อนกระดัง เด็กแรกคลอดจะ มีพิธีร่อนกระดังเพื่อรับขวัญให้เด็กเจริญเติบโตและ ประสบความสำเร็จในชีวิต ด้วยการเอาผู้ที่ประสบ ความสำเร็จมาทำพิธี ในกระดังใส หนังสือ และเงิน

1.3.3 การให้นมลูก ให้ลูกกินนมแม่ไปเรื่อย ๆ จนกว่าเด็กจะเลิกเอง

1.3.4 การกินอาหารของเด็ก จะให้เด็กเริ่ม ทานอาหารเร็ว อาจเนื่องจากต้องการให้เด็ก เจริญเติบโตเร็ว

1.3.5 การโภณพเด็ก เพื่อให้ลูกหลานมีอายุ นั่นขวัญยืน มีสุขภาพพานามัยสมบูรณ์ เมื่ออายุครบร

1 เดือน จะมีการโภคไฟเพราะเชื่อกันว่า polymorph เด็กที่ติดมากับครรภ์มารดาไม่ค่อยสะอาดจึงต้องโภคทิ้งเพื่อให้หมดขึ้นมาใหม่

1.3.6 การรับขวัญ เพื่อให้เด็กหายป่วยและฟื้นตัวเร็วขึ้น เพราะชาวไทยทรงคำมีความเชื่อและยึดมั่นในเรื่องของผีและขวัญ เมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยเป็นเวลานานแล้วยังไม่หาย ครอบครัวจะทำพิธีเรียกขวัญ

2. การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาโรค การฟื้นฟูสภาพ โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพพัฒนาของชาวไทยทรงคำ

2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมสุขภาพ ชาวไทยทรงคำมีการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในวิถีชีวิตรประจำวัน เช่น กินผักน้ำพริกทุกเมื่อ กินปลาเป็นหลัก กินกับข้าวพื้นเมือง นิยมบริโภคกับข้าวพื้นเมือง เช่น แกงหนอส้ม แกงผัด ผักจืด ทำอาหารทานเองไม่ซื้ออาหารถุงทานไม่กินแงงกะทิบอย มีกิจกรรมทางกาย คือ การทำไร่นา

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันโรค ชาวไทยทรงคำมีการป้องกันโรคด้วยการประกอบพิธีกรรมเพื่อปักษ์ก้าวไม่ให้เกิดการเจ็บป่วย เช่น พิธีเสนเรือน คือ การให้ผีบรรพบุรุษมารับเครื่องเช่น เป็นการระลึกถึงบุญคุณผีบรรพบุรุษ พิธีปัดตง คือ การเลี้ยงผีพ่อแม่ด้วยข้าวใหม่ โดยมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองให้ลูกหลานมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรค

2.3.1 การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยการแพทย์พื้นบ้าน หมอบเป่า หมอน้ำมันต์ ส่วนมากรักษาลุ่มโรคผิวหนัง เช่น งูสวัด เริม ไฟตามทุ่ง ผื่นแดงจากการโดนขันบุ้ง หมอบเป่า หมอมนต์ รักษาอาการเจ็บป่วยอื่นๆ เช่น อาการไข้ หมอต่อกระดูกรักษากระดูกหัก

2.3.2 การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพร ชาวไทยทรงคำส่วนใหญ่จะรักษาอาการในเบื้องต้นด้วยตนเองก่อน โดยใช้สมุนไพรตามที่เคยได้รับ การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ถ้าอาการไม่ทุเลาจะไปรักษาภัณฑ์พื้นบ้านหรือรักษาภัณฑ์แผนปัจจุบันต่อไป เช่น อาการท้องอืด ใช้ใบกระเพรา ตะไคร้ อาการท้องผูก ใช้ใบมะกอก อาการท้องเสียใช้

เปลือกต้นแคร แผลสนขกัด ใช้ใบสาบเสือ (เสือหมอบ) พิษจากสารเคมี ใช้รังจีด อาการปวดเมื่อยตามร่างกายใช้หญ้าเอ็นอ่อน

2.3.3 การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยการประกอบพิธีกรรม

1) การขับมด เป็นพิธีกรรมในการรักษาอาการเจ็บป่วยและการป้องกันการเจ็บป่วยของชาวไทยทรงคำโดยหมอด ด้วยวิธีการขับมดและเสียงหาย โดยมี 2 กรณี คือ เมื่อมีคนเจ็บป่วยในครอบครัวรักษาแล้วไม่หาย สามี ภรรยาหรือญาติของผู้ป่วยจะไปเยือน (ทำนาย) แล้วหมอดเยือน (หมอดู หมอดำ) จะแนะนำให้ไปหาหมอด (หมอดูผู้หญิง) ทำพิธีรักษาด้วยการขับมดและเสียงหาย และอีกกรณีคืออย่างไม่ป่วยแต่ไปทำพิธีกับหมอดเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย

2) พิธีเสนช่าเกีออด เป็นพิธีกรรมในการรักษาอาการป่วยของเด็ก ด้วยการรักษาภัณฑ์หมอด ซึ่งอาการป่วยน่าจะมีสาเหตุมาจากการเชื่อว่าเด็กแรกเกิดมีแม่เก่าแม่เดิม (แม่ซื้อ) คือ เป็นภูตผีคอยติดตามดูแลเด็ก อย่างได้เด็กกลับไปอยู่กับตนเองและจะคอยเอาชีวิตเด็กคืนไป จึงต้องทำพิธีเสนช่าเกีออด (ชา แม่เก่าแม่เดิม หรือแม่ซื้อ) เพื่อจะทำให้เด็กมีชีวิตอยู่รอดและเติบโตเร็ว

3) พิธีเสนโตัว (เสนตัว) คือ พิธีกรรมในการรักษาคนที่มีอาการเจ็บป่วย หรือผ่านไม่ดี จะมาหาหมอดเยือนเพื่อเสียงหาย ผู้ป่วยจะมาทำพิธีกรรมเสนโตัวภัณฑ์หมอด โดยนำข้าวสาร ด้วย เสือ หมากพู ไปขึ้นทึ้งไว้กับหมอดจนกว่าจะทำพิธี แล้วนัดวันทำพิธีเสนโตัว

2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการฟื้นฟูสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพของชาวไทยทรงคำใช้ความเชื่อเป็นหลัก สำคัญมีพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อเรื่องขวัญ และมีกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการฟื้นฟูสุขภาพดังนี้

2.4.1 การฟื้นฟูสุขภาพด้วยการแปลงขวัญ ชาวไทยทรงคำมีพิธีแปลงขวัญ คือ การเรียกผีขวัญที่ออกจากร่างกายแล้วคืนกลับเข้าร่างเดิมใหม่เพื่อทำให้ได้ให้กับงาน ทำในขณะเจ็บป่วยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ขวัญ

ผู้ป่วยกลับคืนมา เป็นการพื้นฟูสุขภาวะด้านจิตใจและจิตวิญญาณ

2.4.2 การพื้นฟูสุขภาวะเวลาที่ป่วยไข้ ชาว่าไทยทรงคำมีวีริพัฟฟ์สุขภาพที่สอดคล้องกับปัจจุบัน เพราะขณะเจ็บป่วยระบบทางเดินอาหารมักผิดปกติทำให้มีอาการเบื้องอาหาร ท้องอืด จึงแนะนำให้รับประทานอาหารอ่อนและย่อยง่าย งดกินเนื้อวัว เนื้อไก่ และหน่อไม้เบรี้ยว

2.4.3 การพื้นฟูสุขภาพเมื่อมีประจำเดือน ชาวไทยทรงคำมีข้อห้ามว่าผู้หญิงที่มีประจำเดือนไม่ให้เก็บผัก ลดน้ำตันไม้ เพราะจะทำให้ผักและต้นไม้ด้วยซึ่งอาจเป็นกุศลlobaly ที่ไม่ให้ผู้หญิงที่มีประจำเดือนเป็นนั่งเก็บผักอาจทำให้เมดลูกบีบรัดด้วยมากทำให้บ้างคนปวดท้องประจำเดือนมากขึ้น

สรุปการศึกษาองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงคำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย การแพทย์พื้นบ้าน ได้แก่ หมอน้ำมันต์ หมอยา หมอยาวด หมอยาต่อกระดูก หมอยาไส้ริดน้ำมันต์ หมอมด หมอยาอี่อง มีการรักษาดูแลสุขภาพทั้งทางกาย ใจและจิตวิญญาณ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจต่อผู้ป่วย เช่น การตั้งครรภ์ การใช้คาชา ประกอบการรักษา การรักษาด้วยสมุนไพร และให้ความสำคัญกับการห้ามกินของแสง การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน ได้แก่ ด้านประเพณี การเกิดประกอบด้วย การดูแลหญิงตั้งครรภ์ การดูแลหญิงหลังคลอด และการอยู่ไฟ ด้านการดูแลเด็ก ประกอบด้วย การจัดการรักษาระยะต้น การร่อนกระดัง การให้นมลูก การกินอาหารของเด็ก การโภณ์เด็ก และการรับขวัญ ส่วนการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา การพื้นฟู เป็นการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน และการแพทย์พื้นบ้าน อาศัยความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมของชุมชน และทรัพยากรในชุมชน เช่น การบริโภคผักพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง การใช้สมุนไพร การประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีเส่นเรือน พิธีปัดตง การขับบด พิธีเส่นฝ่าเกีด พิธีเส่นตัว การแคลงขวัญ การพื้นฟูสุขภาพเมื่อป่วยไข้ และการพื้นฟูสุขภาพเมื่อมีประจำเดือน

อภิปรายผล

การดูแลสุขภาพดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงคำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธ์ที่มีความเชื่อถั่งเดิมเกี่ยวกับการนับถือ “ผี” และความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” เนื่องจากเชื่อว่าผีนั้นเป็นเทวดาที่ให้การคุ้มครองปกป้องรักษาและอาจให้โทษได้ สรรษสิ่งในโลกอยู่ภายใต้อำนาจของผีซึ่งสามารถบันดาลให้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปตามความพ้องใจของผี หากอิทธิพลของความเชื่อนี้จึงได้เกิดเป็นประเพณีและพิธีกรรมสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและได้ถลายเป็นวิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบท่อกันเรื่อยมา จากการศึกษาวิจัยน้ำมารวมภิปรายผลโดยแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงคำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านและการแพทย์พื้นบ้าน ภิปรายผลดังนี้

1.1 การดูแลรักษาด้านการแพทย์พื้นบ้านไทยทรงคำ นอกจากจะรักษาทางกายแล้วยังมุ่งเน้นการดูแลทางจิตใจและทางจิตวิญญาณ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจต่อผู้ป่วย เช่น การให้วัตร การตั้งครรภ์ การใช้คาชา ประกอบการรักษา เนื่องจากชาวไทยทรงคำมีความเชื่อเรื่องของผี ดังนั้นการใช้คาชาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาแบบพื้นบ้านสอดคล้องกับการศึกษาของปิยนุช (2556) ศึกษาภูมิปัญญาของหมู่พื้นบ้านในอำเภอครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่า รูปแบบการรักษาของหมู่พื้นบ้านมีทั้งการใช้ยาสมุนไพรและไสยาศาสตร์ร่วมด้วย วิธีการรักษาของหมู่พื้นบ้านมีหลากหลายวิธี เช่น การใช้สมุนไพร คชา น้ำมันต์ และการนวด ซึ่งการใช้คาชาร่วมด้วยจะเป็นผลทางจิตใจที่ผู้ป่วยจะได้รับ

1.2 การดูแลสุขภาพด้านประเพณีการเกิด มีทั้งข้อห้ามและคำแนะนำในการปฏิบัติตัวที่ตรงกับทางการแพทย์แผนปัจจุบันหรือตรงกับหลักวิทยาศาสตร์ หรือไม่ตรงตามหลักวิทยาศาสตร์ และบางข้อห้ามที่ห่วงผลทางอ้อม การดูแลสุขภาพด้านประเพณีการเกิด

ประกอบด้วย การดูแลหญิงตั้งครรภ์ การดูแลหญิงหลังคลอด การดูแลหญิงตั้งครรภ์ มีความเชื่อและข้อปฏิบัติต่างๆ ดังนี้ ความเชื่อว่าให้กินน้ำมะพร้าว ไข่จะได้มีติดตามตัว แต่การที่เด็กจะมีไข่หรือไม่มีขึ้นกับอายุครรภ์ของเด็กตอนคลอดไม่ได้ขึ้นกับอาการที่รับประทาน ห้ามกินหัวเผือกหัวมัน เพราะหัวมันเป็นไขมันจะคลอดยาก การปฏิบัติตัวในการตั้งครรภ์ในปัจจุบัน อาหารประเภทไขมันเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะความต้องการของร่างกายน้อยลงและย่อยยาก เหมือนกับแป้งและน้ำตาล กินมากจะทำให้มีอาการท้องอืด แน่นท้อง อึดอัด และเพิ่มน้ำหนักตัวโดยจะนำไปเป็นไขมันจับอยู่ตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย (กิง แก้ว และคณะ, 2548) ห้ามหญิงตั้งครรภ์ไปงานศพ เพราะอาจทำให้ฝีเข้ามาทำร้าย คงเป็นกุศลlobabyที่ไม่ต้องการให้ไปงานที่มีบรรยายภาคโศกเศร้าเสียใจ เพราะจะทำให้หญิงตั้งครรภ์เกิดอาการเครียดได้ หญิงตั้งครรภ์ให้เดินปอย ๆ จะช่วยให้คลอดง่าย ลดคลื่นงั้นหลักการออกกำลังกายในสตรีตั้งครรภ์ การออกกำลังกายที่เหมาะสมจะช่วยให้การดำเนินชีวิตและความก้าวหน้าของการตั้งครรภ์มีความราบรื่นและมีปัญหาน้อย และไม่มีผลต่อทารกในครรภ์ ชนิดการออกกำลังกายที่ปลดภัยสำหรับสตรีตั้งครรภ์ เช่น การเดิน การขึ้นลงบันได การซึ่งจดจานอยู่กับที่ การว่ายน้ำ และโรบิคในน้ำ การบริหารกล้ามเนื้อขาและหลัง อุ้งเชิงกรานและช่องคลอด (ปานจิต และวีโรจน์, 2546) ส่วนช่วงเวลาท้องแก่ใกล้คลอดจะให้หมอมาด้วยม้าดท้องทำให้คลอดง่ายและไม่ปวด อาจเป็นการตรวจท่าทารกในครรภ์โดยหมอมาด้วยซึ่งระยะใกล้คลอดหัวเด็กจะลงสอดคล้องกับภูมิปัญญาการดูแลครรภ์แบบพื้นบ้านของภาคใต้ โถะบิต (หมอมาด) จะคัดห้องเมื่อใกล้คลอดเพื่อให้แนวลำตัวทารกมาอยู่แนวเดียวกับมารดา (เยาวเรศ และธีติพร, 2557) การดูแลหญิงหลังคลอด ด้วยการอยู่ไฟ ในสมัยปัจจุบันเมื่อมารดาคลอดลูกที่โรงพยาบาลจะมีการเย็บซ่อมแผลที่ถือชาดให้เรียบร้อย มารดาจึงไม่จำเป็นต้องนอนนิ่งนาน เป็นการจำกัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวของหญิงหลังคลอด ซึ่งอาจมีผลต่อการขับถ่าย เพราะทำให้การเคลื่อนไหวของลำไส้บุก แต่ค่อยๆ ไป กีตวนการจำกัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว

ของหญิงหลังคลอดอาจมีผลต่อการหายของแผลเรื้อรัง
และเป็นข้ออ้างในการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามี
ได้ ซึ่งจะช่วยป้องกันการติดเชื้อของแผลได้อีกทางหนึ่ง
(กลุ่มทิพย์ และคณะ, 2559; ละ เอียด และคณะ,
2557) ส่วนการอาบน้ำต้มในมะขามทั้งภูมิปัญญา
พื้นบ้านและปัจจุบันมีความสอดคล้องกัน (กุสmania,
2549) กล่าวคือ ในมะขามมีกรดผลไม้ ช่วยกระตุ้น
ผิวหนังชี้ชักทำพ้าลอกตัวเร็วขึ้น ทำให้ผิวขาวใส ลบรอย
ดำที่เกิดจากอหิหรโมนขณะตั้งครรภ์ กลิ่นของสมุนไพร
ช่วยให้ร่างกายสดชื่น แจ่มใส คลายความเครียด ทำให้
การให้เลี้ยงโลหิตดีขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการดูแลด้านประเพณีการเกิด ส่วนใหญ่มักมี
เหตุผลขัดแย้งกับหลักวิทยาศาสตร์ แต่จากการศึกษา
ของกลุ่มทิพย์ และคณะ (2559) ให้แนวคิดว่าภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในการดูแลมารดา และทารกมีจุดเด่นใน
เรื่องการดูแลสุขภาพจิต สังคมและจิตวิญญาณ
โดยเฉพาะการอยู่ไฟฟ้าหลังคลอดพบข้อดีอยู่มาก เพราะ
ทำให้หญิงหลังคลอดได้พักผ่อนเต็มที่

1.3 การดูแลสุขภาพด้านการดูแลเด็ก ปัจจุบัน ที่ญี่ปุ่นตั้งครรภ์ไปคลอดลูกที่โรงพยาบาล ไม่ได้คลอดที่บ้านโดยหมอมารดาด้วย จึงไม่มีพิธีการจัดการกับรากและพิธีร่อนกระดัง ส่วนการโภคนพัฒนาเด็ก การรับขวัญ จะนำความเชื่อและการยึดมั่นในเรื่องของผีและวัฒนาไม่ใช่ใน การดูแล ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมแต่ความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อเรื่องขวัญยังคงมีความสัมพันธ์กับสังคมของชาวไทยทรงคำอย่างใกล้ชิด เหมือนเดิม การให้นมลูก ให้ลูกกินนมแม่เปรี้ยอย ๆ จนกว่าเด็กจะเลิกของ การให้นมลูกสอดคล้องกับแนวคิดปัจจุบัน โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2545 (ใจเกื้อ และคณะ, 2557) แนะนำให้มารดาทุกคนเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือนหลังคลอด และหลังจากนั้นควรเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับอาหารตามวัยเป็นเวลา 2 ปี หรือมากกว่า การกินอาหารของเด็กจะให้เด็กเริ่มทานอาหารเร็ว อาจเนื่องจากต้องการให้เด็กเจริญเติบโตเร็วไม่สอดคล้องกับปัจจุบัน ที่มีหลักการเลือกอาหารตามวัยที่กรากและเด็กเล็ก

2. การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา การพื้นฟู โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแล สุขภาพพัฒนาของชาวไทยทรงดำ เป็นการดูแลสุขภาพ แบบพื้นบ้าน และการแพทย์พื้นบ้าน มีการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 การส่งเสริมสุขภาพของชาวไทยทรงดำ เช่น กินผักน้ำพริกทุกเมล็ด สดคล้องกับหลักการปฏิบัติตัวในปัจจุบันที่เน้นการรับประทานผักผลไม้ ตามเกณฑ์ขององค์กรอนามัย (ปานบดี และนิธิ, 2554) ควรบริโภคผักผลไม้ในปริมาณไม่ต่ำกว่า 600 กรัม/คน/วัน ชาวไทยทรงดำไม่นิยมบริโภคแกงกะทิ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของไขมันในเลือดสูง นิยมบริโภคกับข้าวพื้นเมือง แม้ว่าอาหารพื้นบ้านที่ชาวไทยทรงดำนิยมบริโภคจะมีผลดีต่อสุขภาพ แต่อาหารบางชนิด เช่น แกงหน่อส้ม ทำมาจากการหมักดอง จึงควรรับประทานในปริมาณที่เหมาะสมและควรดูในคนที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงและผู้ป่วยโรคไต เนื่องจากอาหารเหล่านี้มีปริมาณเกลือโซเดียมสูง

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันโรค ด้วยการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีเส่นเรือน พิธีปัดดง โดยมีความเชื่อว่าจะช่วยคุ้มครองให้ลูกหลานมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เช่นลักษณ์ (2550) ได้กล่าวถึงความเชื่อว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพลโดยความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมและชนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ พิธีกรรมและชนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อของสังคมนั้น ๆ ทางด้านสุขภาพมีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (health belief model) ที่พัฒนามาจากทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคมเพื่อใช้อธิบายการตัดสินใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพโดยนำมาใช้ในการทำนายและอธิบายพฤติกรรมการป้องกันโรค และจากการศึกษาของรัตนะ และคณะ (2555) ปัจจุบันความเชื่อและวิธีชีวิตด้านสุขภาพของชาวไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปมาก ความเชื่อในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตามประเพณีที่สืบทอกันมาเพื่อป้องกันการเกิดความเจ็บป่วยแก่ครอบครัว เช่น พิธีเส่นเรือนซึ่งชาวไทยทรงดำในปัจจุบันให้ความสำคัญกับประเพณีเส่นเรือน

น้อยลงเพียงแต่ยังถือและปฏิบัติตามที่บรรพบุรุษเคยประกอบพิธีเท่านั้น

2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วย

2.3.1 การรักษาอาการเจ็บป่วยโดยการแพทย์พื้นบ้าน เป็นการรักษาที่อาศัยความเชื่อ ความศรัทธา มีการรักษาทั้งกาย ใจและจิตวิญญาณ ควบคู่กันไป การรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านจะใช้สมุนไพรร่วมกับคุณชาซึ่งแต่ละบทจะมีเฉพาะโรค เน้นให้ความสำคัญกับการงดของแสงเพราะอาจทำให้อาการกำเริบ

2.3.2 การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพร ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยในเบื้องต้น สมุนไพรที่ใช้รักษามีข้อมูลในการสนับสนุนดังนี้ อาการท้องเสีย สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา ตันแคร ใช้ส่วนเปลือกต้นรักษาอาการท้องเสีย (เพญนาภา, 2548, 2549; เจนจบ, 2555) อาการเจ็บป่วยอื่น ๆ เช่น แมลงกัด ต่อย พิษจากสารเคมี สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา ว่านรังเจีด มีข้อมูลสนับสนุนการได้รับร่างกายดีมีผลต่อการลดระดับสารเคมีในเลือดจากระดับอันตราย มาสูงระดับไม่อันตรายมากกว่าการไม่ได้รับร่างกาย (นันทวน และคณะ, 2554) การถอนพิษจากสารเคมีหรือยาผ่าหอยสูญ ด้วยร่างกายดี พบร่วมสารเคมีเพิ่มอัตราการลดชีวิตได้ (กโวทัย, 2559) ผลสูนขักด สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา สถาบันเสือ เสือหมอบ ไม่พบข้อมูลสนับสนุนในการรักษา แต่เมื่อข้อมูลสนับสนุนสถาบันเสือในด้านการห้ามเลือด พบร่วมแคลเซียมที่มีอยู่ในสถาบันเสือเป็นสารสำคัญที่ทำให้เลือดแข็งตัว อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา หอยสูญอ่อน อ่อน มีข้อมูลสนับสนุนจากการศึกษาของยลดา และคณะ (2560) พบร่วมสถาบันอ่อน มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่น่าสนใจในการระงับปวด ต้านการอักเสบ ต้านเชื้อแบคทีเรีย ปกป้องกระดูกอ่อน และปกป้องตับ เกาอ่อน อ่อน เป็นพืชสมุนไพรที่การแพทย์แผนไทยใช้ประโยชน์ทางยาเพื่อบำรุงเส้นเอ็น ทำให้เส้นเอ็นหย่อน แก้ชัด ยก และแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย

2.3.3 การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยการประกอบพิธีกรรม เช่น การขับดง พิธีเส่นผ่ากือด พิธีเส่นตัวเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติในขณะที่เจ็บป่วยโดยเชื่อ

ว่าเมื่อได้ปฏิบัติแล้วจะทำให้หายจากอาการเจ็บป่วย พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการรักษาอาการเจ็บป่วยอาจเนื่องจากความเชื่อ ความศรัทธา ส่งผลต่อจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับการศึกษาของงานต้มน้ำและบุญรอด (2559) ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของไทยทรงคำ ตำบลหนองปรง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ยังคงมีอยู่เฉพาะความเชื่อในพิธีเส่นเช่าเกือดของคนที่เจ็บป่วยในวัยเด็ก เพื่อตัดขาดจาก การบรรบกของผีแม่เกือด อีกครั้ง ความเชื่อในพิธีเส่นดังนี้ ความเชื่อในพิธีเส่นตัว ความเชื่อในพิธีเส่นเต็ง ตามความเชื่อถึงเดิมเรื่องของวัณ ผี แண (ผีพ้าผื้นเป็นใหญ่) นอกจากนี้ในปัจจุบันการรักษาอาการเจ็บป่วยโดยพิธีกรรมมักเป็นทางเลือกที่สองหลังจากไปรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันแล้วอาการไม่ทุเลา สอดคล้องกับเรณู (2556) ศึกษาทุนวัฒนธรรมของชุมชนไทยทรงคำส่วนที่เกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้านได้เริ่มลดคุณค่า อาจเนื่องจากไม่มีการสืบสาน ชุมชนขาดความนิยม วัฒนธรรมใหม่แพร่เข้ามา คุณค่าการดูแลรักษาสุขภาพแบบเดิมเสื่อมความนิยมเหลือไว้เพียง “เป็นทางเลือก” ให้แก่สังคมในปัจจุบันเท่านั้น

2.3.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพื้นฟูสุขภาพ การพื้นฟูสุขภาพของชาวไทยทรงคำใช้ความเชื่อเป็นหลักสำคัญมีพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อเรื่องวัณ และมีกุลบะยัต่าง ๆ ที่ใช้ในการพื้นฟูสุขภาพ เช่น การแปลงวัณเป็นการพื้นฟูสุขภาวะด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับการศึกษาของงานต้มน้ำ และบุญรอด (2559) ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของไทยทรงคำ เช่น ขวัญหายอกไปจากร่างกาย ทำให้เจ็บป่วยจึงมีความเชื่อในพิธีแปลงวัณ เพื่อเรียกขวัญที่หายไปให้กลับคืนมาและสอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับขวัญของคนไทยทุกภาค ที่เชื่อว่าขวัญอยู่ประจำในมนุษย์ สัตว์และสิ่งของ ขวัญจะทำให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข ขวัญมีธรรมชาติเป็นมาจ่ายไปจ่าย ขวัญของเด็กมีลักษณะขี้เล่น ขี้กลัว และขี้คลาดขอบหลบหนีหากมีเหตุให้ตกใจ หากเป็นขวัญของผู้ใหญ่จะค่อนข้างมั่นคงตามวัย หากว่ามีเหตุที่ชีวิตเปลี่ยนแปลง เจ็บป่วยหรือมีเหตุร้าย ก็เดาว่าจะ

หาดหวน กลัว ตกใจ ทำให้ขวัญหนีออกจากร่างกายได้ เรียกว่า ขวัญหาย ขวัญหนีดีฟอ ขวัญเสีย หรือเสียขวัญ ทำให้เจ้าของขวัญเจ็บป่วย กินไม่ได้นอนไม่หลับ สุขภาพจิตเสีย ทำการทำงานไม่ได้ผล ถ้าต้องการให้ขวัญกลับคืนเข้าสู่ตัว จำเป็นต้องทำพิธีเรียกขวัญหรือสูขวัญ จึงทำให้ขวัญกลับเข้าสิงสถิตในร่างดังเดิมและชีวิตปกติสุข โดยหมวดขวัญเป็นผู้ประกอบพิธีเรียกขวัญ (รุจินาถ, 2548) ส่วนการพื้นฟูสุขภาพเวลาที่มีไข้ และเวลาที่ป่วยสอดคล้องกับการพื้นฟูสุขภาพในปัจจุบันที่แนะนำให้รับประทานอาหารอ่อนและย่อยง่าย และการพื้นฟูสุขภาพเมื่อมีประจำเดือนใช้ความเชื่อและกุลบะยเป็นข้อห้ามปฏิบัติ

สรุป

องค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงคำ สร้างประโยชน์แก่ชุมชนมาตั้งแต่อดีต แต่ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขได้เข้าสู่ชุมชนส่งผลให้เกิดการดูแลรักษาสุขภาพตามแบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน เริ่มลดน้อยลงและถูกลดบทบาทและคุณค่าไว้ “เป็นทางเลือก” ให้แก่ชุมชนในปัจจุบันเท่านั้น ถ้าไม่มีการอนุรักษ์ไว้อาจสูญหายไปจากชุมชน จึงควรมีแนวทางการอนุรักษ์ดังนี้ การรักษาโดยหมาพื้นบ้านและพิธีกรรมควรจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงคำ การรักษาด้วยสมุนไพรของชาวไทยทรงคำมีข้อมูลที่สนับสนุนทางวิชาการและงานวิจัย บางอาการมีสมุนไพรจำนวนหลายชนิดที่สามารถนำมารักษาได้ จึงควรสร้างความรู้และความเข้าใจในการรักษาด้วยสมุนไพร และรณรงค์ให้ทุกครอบครัวปูกลพืชสมุนไพรในการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของชาวไทยทรงคำที่มีข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ควรสนับสนุนให้ปฏิบัติต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ภายใต้สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน (2561) 114

ระดับอุดมศึกษา (HERP) ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย
เทคโนโลยีด้านชุมชน คุณลักษณะพื้นที่ บุญสูงเพชร
ประทานสถาบันธรรม ตำบลบ้านดอน ที่ช่วย
ประสานงานกับชุมชน และขอขอบคุณสมาชิกชุมชนที่
ให้ข้อมูลและช่วยเหลือjonทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง
ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กมลพิพิธ ตั้งหลักมั่นคง เพชรฯ ทองเผ่า จิตตานันท์
ศรีสุวรรณ และ อรพนิต ภูวนะ. 2559.
การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแล
มารดาและทารก โดยใช้ห้องเรียนชุมชน
และการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. วารสาร
ศูนย์การศึกษาแพทย์คลินิกโรงพยาบาล
พระปกเกล้า. 33(4): 288-299.

กานต์พิพิทา สีมาภากุล และบุญรอด บุญเกิด. 2559.
วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการ
เปลี่ยนแปลงความเชื่อในพื้นที่ธรรมของไทย
ทรงดำ : กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปรง
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ 24(44): 83-102.

กิ่งแก้ว เกษโกวิท ยุพา ถาวรพิทักษ์ วิทัศน์ จันทร์โพธิ์
ศรี ประเสริฐ ถาวรดุลสถิต พรพิพิทย์ คำพ่อ
พรวิภา ดีศรี วงศ์ เลาหศิริวงศ์ สุวิทย์ อิน
นามมา และศิริน รัตนพิพิธ. 2548. ภูมิ
ปัญญาชาวบ้านที่ยังคงสืบทอดในด้านการ
กินอาหารของหยี่ตั้งครรภ์ และหยี่หลัง
คลอดในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัด
ขอนแก่น. ศรีนคินทร์เวชสาร. 20(2): 70-
76.

กุสุมา ศรียาภูล. 2549. การดูแลสุขภาพหยี่หลัง
คลอดด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน กรณีศึกษา
ชุมชนมณฑล วัดแหงสปทุมมาวาส จังหวัด
ปทุมธานี. วารสารการแพทย์แผนไทยและ
แพทย์ทางเลือก. 4(3): 106-107.

เจนจบ ยิ่งสมล. 2555. สารานุกรมสมบูรณ์พร้าวไทย.
สถาพรบุ๊คส์, กรุงเทพฯ. 288หน้า.

ใจเกื้อ ระติสุนทร สุภาพ ไทยแท้ และอุรุวรรณ บวร
ธรรมจักร. 2557. ผลของโปรแกรมการ
เสริมสร้างพลังใจต่อพฤติกรรมการเลี้ยงบุตร
ด้วยนมมารดาและระยะเวลาในการเลี้ยง
บุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวของมารดา
วัยรุ่น. วารสารเกื้อการรุณย์ 21(2): 139-
154.

เช华ลักษณ์ ฤทธิสร์ไกร. 2550. สังคมศาสตร์
สารสนเทศ. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัย
ทักษิณ. สงขลา. 113 หน้า.

ทวีศักดิ์ สาสงานคราห์. 2554. เช华น์ปัญญา กับการ
สร้างสรรค์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน. วารสาร
สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ 13(1): 27-
30.

นวารัตน์ บุญภิล. 2559. วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
อาหารของชาผู้ไทยในจังหวัดอุดรธานี.
วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต
4(2): 224-234.

นันทวน ใจล้า สายใจ จากรุจิตร และสาวภา เล็ก
วงศ์. 2554. ผลการใช้ร่างกายร่วมกับการให้
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการไดรับ
สารเคมี เข้าสู่ร่างกายในผู้ที่มีผลการตรวจ
สารเคมีในเลือดระดับอันตราย. วารสาร
วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี
22(2): 50-60.

ปานบดี เอกจัมปะก และนิธิ วัฒนาภรณ์. 2554.
การสารสนเทศ สารสนเทศไทย 2551-2553.

กรุงเทพฯ. สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูล
ข่าวสารสุขภาพ, กรุงเทพฯ. 533 หน้า.

ปานจิต วรรณภิรัช และวีโรจน์ วรรณภิรัช. 2546.
การออกกำลังกายในสตรีตั้งครรภ์. เวช
ศาสตร์พื้นฟูสาร 12(3): 87-95.

ปิยนุช ยอดสมสุว. 2556. การศึกษาภูมิปัญญาของ
หมู่บ้านในอำเภอครรภ์ จังหวัด

นครนายก. ธรรมศาสตร์เวชสาร 13(2): 212-217.

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. 2548. การดูแลสุขภาพแบบพึ่งพาตนเองด้วยสมุนไพรในงานสาธารณสุข มูลฐาน. กระทรวงสาธารณสุข, นนทบุรี. 223 หน้า.

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. 2549. สวนสมุนไพรในงานมหกรรมพืชสวนโลก 2549. สามเจริญ พานิชย์. กรุงเทพฯ. 464 หน้า.

กว่าทัย พาสมโนโภภณ. 2559. สารออกฤทธิ์ในสมุนไพร. วารสารวิทยาลัยพยาบาล พระภากล้า จันทบุรี 27(1): 120-131.

ยลดา ศรีเศรษฐี. กนกรรณ จารุกامر และวรัญญา จตุพรประเสริฐ. 2560. ฤทธิ์ทางเคมีชีวภาพของเดาอีนอ่อน. วารสารเกษตรศาสตร์ วีสาณ 13(1): 1-10.

เยาวเรศ สมทรัพย์ และธิติพร อิงคณาวงศ์. 2557. การดูแลสุขภาพแบบทางเลือกและแบบผสมผสานของ สตรีตั้งครรภ์ไทยในภาคใต้. วารสารสภากาชาดไทย 29(2): 114-126.

รัตนะ บัวสนธ จุรีรัตน ประวัลลัญชกร รพีพร ศรีติ มงคล วันดี ทับทิม และมลฤดี โภคศิริ. 2555. วิถีชีวิตด้านสุขภาพไทยทรงค่าจากวันวาน สุ่ยคุสุขภาพพอเพียง. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 14(1): 17-28.

รุจินาถ วรรถสิษฐ์ และกนลทิพย์ สุวรรณเดช. 2559. คู่มือ “แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายด้วยภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านด้านสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. 118 หน้า.

รุจินาถ วรรถสิษฐ์ เอกนก ศิริไหราชัย และสมศิริ ยิ่ม เมือง. 2548. ขวัญ: ขวัญชีวิตของคนไทย. กระทรวงสาธารณสุข, กรุงเทพฯ. 64 หน้า.

เรณุ เมมื่อนจันทร์เชย. 2556. ทุนวัฒนธรรมไทยทรงดักับการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของชุมชน. ดำเนินวิชาการ 12(2): 175-202.

ละเอียด แจ่มจันทร์ สุรี ขันธรักษ์วงศ์ สุนทร วงศ์ทอง และนพนัฐ จำปาเทศ. 2557. การแพทย์แผนไทยกับการบริบาลมารดาหลังคลอดในชุมชนภาคกลาง. วารสารพยาบาลทหารบก 15(2): 195-202.

อาภาพร ผ่าวัฒนา สุรินธร กลั่นพาการ สุนีย์ ละกำปั่น และขวัญใจ อำนวยสัตย์ชื่อ. 2554. การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในชุมชน: การประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. คลังนานาวิทยา, ขอนแก่น. 266 หน้า.

Knowledge of Health Care from the Local Wisdom of the Thai Song Dam Community in Bandon, Uthong District, Suphanburi Province

Akua Kulprasutidilok* and Punyapha Phollawan

Department of Health Management Technology, Faculty of Science and Technology,
Phranakorn Rajabhat University, Bangkok 10220, Thailand

*Corresponding author E-mail: akuakaew@gmail.com

(Received: 8 May 2017; Accepted: 27 October 2017)

Abstract: This research aimed to study self-care knowledge from the local wisdom of the Thai Song Dam community in Bandon, Uthong, Suphanburi, and health promotion, prevention, cure and rehabilitation in which knowledge of self-care has been passed down in the community. The thirty-three key informants consisted of traditional healers, the elderly, and health volunteers, selected by purposive sampling. The main tool utilized was in-depth interviews. A triangulation method was applied for precision and confidence of data. The results revealed that indigenous self-care using folk medicine takes care of both physical and mental health issues, including the health of the spirit – for example, sacred ceremonies, spells, herbs and food prohibitions. The indigenous self-care of the Thai Song Dam relies on beliefs, rites, community culture and resources – for example, birth traditions, child care practices, local vegetable and food consumption, herbal treatments and ceremonies such as *sen ruean*, *pat thong*, *khap mot*, *sen kha keuat*, *sen tow* and *plaeng khwan*.

Keywords: local wisdom, health care, Thai Song Dam

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพัฒนาเองจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยทรงคำ ตำบลบ้านดอน อำเภอชุมทาง จังหวัดสุพรรณบุรีและเพื่อศึกษาการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา การพื้นฟู โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยทรงคำ ในการดูแลสุขภาพพัฒนาเอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 33 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ หมู่บ้าน ผู้สูงอายุ และอาสาสมัครสาธารณสุข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตรวจสอบข้อมูลด้วยลักษณะสามเสา ผลการวิจัยพบว่า การรักษาดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์พื้นบ้าน มีการรักษาดูแลสุขภาพทั้งทางกาย ใจและจิตวิญญาณ เช่น การตั้งครรภ์ การใช้คากานะประกอบการรักษา การรักษาด้วยสมุนไพร และให้ความสำคัญกับการห้ามกินของแสง การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของชาวไทยทรงคำ อาศัยความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม ของชุมชน และทรัพยากรในชุมชน เช่น การดูแลสุขภาพด้านประเพณีการเกิด การดูแลสุขภาพด้านการดูแลเด็ก การบริโภค

ผักพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพร พิธีเสนอเรื่อง พิธีปัดตง การขับมด พิธีเสนอตัว และการแปลงช่วง

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดูแลสุขภาพ ไทยทรงคำ

Introduction

Thai society is ethnic diversity. As a result, local wisdom is different. (Boonphila, 2016) Local wisdom or village wisdom is a system of knowledge, capacities, skills, beliefs and practices of people in a community. Local wisdom represents relationships among people, between people and nature, people and the environment, as well as between people and the supernatural. Each action taken in the context of local wisdom is thus a connection between all of these factor, and they cannot be separated out from each other. Local wisdom is present in all parts of daily life, including problem solving, management, adaptation, application and learning. These are critical for the survival of the individual, community and society (Sasongkoah, 2011). Thai local wisdom regarding health and treatment of disease can be divided into two categories, indigenous self-care and folk medicine. Indigenous self-care refers to care for health that includes the body, mind, soul and moods, and aims to achieve balance and harmony with the principles of society, culture and the environment. Folk medicine is a local cultural system of treatments that are culturally unique and are maintained by learning based in experience, beliefs and religion. These medical systems depend upon the role of the traditional medical practitioner (Arthatasit and Suwandeep, 2016).

Previous research on the health care practices of the Thai Song Dam people has found that traditional health care is declining, as many of the knowledgeable people have passed away without transmitting the knowledge. It seems that traditional health care is being given less value within the community, and presently most Thai Song Dam people use health centers, clinics and hospitals for their health care needs (Buasonte *et al.*, 2012). The progress made in medicine and sanitation have had most effect on the beliefs and customs regarding birth and sickness of the Thai Song Dam people (Simaksuk and Boongird, 2016). This research shows that traditional health care practices have experienced a loss of local value in the beliefs of the people, and in the end, may result in the loss of this local wisdom from Thai Song Dam society, even as these practices are a source of self-reliance in health care which can reduce the initial costs of treatment.

This research aims to study knowledge regarding self-care within the local wisdom of the Thai Song Dam people, as well as health promotion, disease prevention, treatment and rehabilitation within the traditional health care practices of the Thai Song Dam.

Materials and Methods

This research uses quantitative methods to collect and analyze data on health care in local wisdom among the Thai Song Dam

people, focusing on two major issues: indigenous self-care and folk medicine.

Defining the research area

The research area is the Thai Song Dam community of Bandon subdistrict, Uthong district, Suphanburi province.

Defining the sample group

The sample group, or key informant group, is 33 Thai Song Dam people, comprised of 1) 11 local medical practitioners chosen by purposive sample, 2) people who had received traditional treatment in the past and were able to provide information on Thai Song Dam health care practices, or are responsible for public health matters, and consisted of 16 people elderly people, 1 person from the Bandon Culture Council and 5 local health volunteers.

Tools used in data collection

The research used interview questionnaires and in-depth interviews, focusing on the two main questions: 1) questionnaire for local medical practitioners were asked about their experience in providing health care, types of traditional medical practitioner, types of ailments and symptoms that are commonly treated, diagnosing disease, treatment of disease, medicines used in treatment, post-treatment advice and monitoring of condition; 2) questionnaire for the elderly, people who have received traditional treatments, health volunteers were asked about self-care practices in the community currently, treatment by traditional medical practitioners, reasons for seeking treatment with local medical practitioners, ailments that are frequently experienced, local wisdom about health care,

beliefs and customs, medicinal plant treatments, pre-natal care, birth and post-natal care, as well as child care.

Data collection

Data collection using in-depth interviews consisting of a 45-60-minute session for each interview. Interviews were conducted during the period of March-December 2016.

Triangulation was used for data checking, interviewing different people in different groups about the same topic. This consisted of the traditional medical practitioners, elderly, people who had received traditional health care treatment, and local health volunteer groups. Data was checked with Data Saturation.

Data analysis

Data analysis was conducted with content analysis and issue-summary analysis. The findings of each analysis were synthesized into larger findings, and relationships between the research elements were used to explain the traditional health care practices of the Thai Song Dam people in the study site, in line with the objectives of the study.

Results

1. Knowledge of self-care from local wisdom of the Thai Song Dam, Bandon subdistrict, Uthong district, Suphanburi province

- 1.1 Traditional medical care of the Thai Song Dam is centered around the roles of traditional medicinal practitioners (*mor*), which include *mor nam mon* (holy water *mor*), *mor pao* (blowing *mor*), *mor kwaat* (sweeping *mor*), *mor tor kraduk* (bone connection *mor*), *mor lay phi* (chasing away spirits with holy water *mor*), *mor*

mot (sorcerer *mor*) and *mor yueang* (divination *mor*). Treatments take many different forms, using medicinal plants, rituals and massage, and all begin with the *mor* who is an individual respected by the community. The treatments are dependent upon the patient, who must believe in the treatment. Diagnosis consists of divination or interpretation from holy water, asking personal history, and observation of symptoms the patient wants treated. For example, *follicular pharyngitis*, *Protein calorie Malnutrition*, *erysipelas*, *conjunctivitis*, *fever*, *broken bones*, *lethargy*. There are many ways to treat these ailments, including use of medicinal plants according to the symptoms of the ailment, treatment with incantations specific to each ailment, treatment with holy water, or treatment with massage. The treatments of the *mor* focus on the body, the mind and the soul, trying to strengthen the *khwan* (spirit) and give them hope, for example *way khru* (paying respect to the master) or *tang khru* (making offerings) include incantations along with the treatment because the Thai Song Dam believe in *phi* (spirits). For this reason, incantations are an important part of traditional treatments. Steps carried out after treatment include prohibition on eating foods that might cause irritation in the body because this may exacerbate the condition; for example, pickled foods, seafood, all fish except snake catfish. If the patient suffers from fever, they are prohibited from eating duck and chicken.

Mor nam mon will diagnose ailments in a water basin using water that candle wax has been dripped into. The holy water is sprinkled as

an incantation is recited to invite the masters. The offerings made in this ritual include one chicken, one bottle of alcohol, as well as red and white rice cakes. After the ritual, a holy thread is put around the neck.

Mor pao will diagnose ailments in a water basin using water that candle wax has been dripped into. The holy water is sprinkled as an incantation is recited to invite the masters. The offerings made in this ritual include betel leaves that the patient has brought for the *mor* on the day of treatment. The treatment is carried out at 5:00 in the evening, so that the disease will disappear together with the sun. The patient sits facing the west.

Mor kwaat gives treatments with medicinal plants, brushing across the neck and applying poultice to the neck. Plants used include kaffir lime, phray, turmeric, ginger, galangal, aloe, jujube, dipli pepper, black pepper and thammara peel. Follicular pharyngitis in children and rok thammara treatments often include incantations as well.

Mor lay phi rot nam mon treat using betel leaves mixed into holy water, which is used to pull the bad things out of the body to discard in the water. Materials used include areca nut, betel leaves, string, rice and holy water.

Mor tor kraduk diagnose by asking personal history and x-rays. Treatments use coconut oil with medicinal plants, applied to the injured area. Plappleung leaves are heated over the fire to make them soft and then applied to the area. When the leaves are applied, an incantation is recited. If an arm is fractured, a bamboo splint is made and applied. Offerings include flowers,

incense, candle, in the old traditional style. The cost is one saleung, one bottle of alcohol and one packet of cigarettes.

Mor mot treat with rituals. The patient makes an appointment with the mor, and brings clothes that they have worn and have the scent of the owner. This will represent the patient's soul. On the day of the ritual, offerings are made and the mor will do a ritual to send these things to the ancestors. In the end, the mor will perform a divination.

Mor yueang (or *mor siang thai*) perform divinations using cloth, and recite incantations. The *mor* will ask the cause of the ailment, the appropriate treatment, the way to solve the problem. The cloth will move back and forth with the divination.

1.2 Traditional treatments for child birth include pre- and post-natal treatments. Most of the treatments involve traditional beliefs, prohibitions and prescriptions for how the mother and the baby should act before and after birth. Foods are very important, and there are behaviors and rituals that should be done in order to increase the auspiciousness of the birth.

1.2.1 Care of pregnant women is done to ensure that the birth is easy for the mother and safe for the child. The mother is made to drink coconut milk to prevent fevers. Tubers should not be eaten because they contain fats that will make the birth difficult. Pregnant women cannot attend funerals because a spirit may enter the body and cause harm. Pregnant mothers should walk frequently, as this will help make the birth easy. When the birth is near, a traditional mid-wife will massage

the stomach for an easy birth and reduce the stress and pain for the mother.

1.2.2 Post-natal care of the mother is done to settle the womb and facilitate the recovery of the mother. The mother must sit near the fire for a period of time, because the heat of the fire will help the mother's muscles recover, as well as allow for the recovery of the reproductive system. It also helps to re-establish balance among the elements of the body. During the period of staying by the fire, the mother will drink hot juice of the *Caesalpinia sappan*, eat rice and dried fish, and avoid eating foods such as cucumber because they will disturb the balance of elements within the body. In the past, the midwife did not stick rips in the birthing canal, so the mother would have to sleep on a board with both knees at the chest, in order to help the wounds heal themselves. The mother would wash the wound with water boiled with tamarind. This will keep the wound clean and help it heal quickly.

1.3 Traditional care of children's health includes disposing of the placenta (*kap rok*), winnowing (*ron kradong*), breastfeeding, children's foods, shaving the child's hair, and welcoming the *khwan*. Nowadays, most mothers give birth in hospitals, so disposal of the placenta and winnowing are not conducted.

1.3.1 In the *kap rok* ritual, the placenta is placed inside a bamboo tube and hung over the door of the livestock pens. Or, it is taken and hung on a large tree in the deep forest that is dedicated for placenta disposal.

1.3.2 When the first child is born, there will be a ritual of winnowing (*ron kradong*)

in order to welcome the spirit of the child, encourage it to grow and be successful in life. The ritual is performed by someone who is considered to be successful. Money and books are placed on the winnowing basket for the ritual.

1.3.3 Breast feeding is done until the child is weaned naturally.

1.3.4 Babies are encouraged to eat baby foods as soon as possible, so that they grow quickly.

1.3.5 Babies' heads are shaved so that they will have long, healthy lives. When the baby has reached one month after birth, the baby's hair will be shaved at the fireplace because it is believed that the hair the baby brings from its birth is not clean. The head is shaved so that new hair can grow to replace the old.

1.3.6 The ritual to welcome the *khwan* is done to help the baby recover from sickness. The Thai Song Dam believe in spirits (phi) and the human spirit (*khwan*) so whenever a child is sick, they will perform a ritual to call back the *khwan*.

2. Health promotion, prevention of disease, treatment of disease, rehabilitation through the transmission of local wisdom in self-care of the Thai Song Dam

2.1 The Thai Song Dam have ways of promoting health within their daily lives, such as eating vegetable dishes every day and eating fish as their major protein. They prefer to eat traditional foods, such as sour bamboo shoots, *kaeng pham*, and *phak jup*. They prepare their own foods, rather than buying prepared food in

the market. They avoid eating coconut curries. Moreover, their lifestyles include many forms of physical activity, as they are farmers.

2.2 Thai Song Dam have ways to prevent disease that involve rituals, such as *sen ruean*, in which the ancestors are invited to accept offerings. This is a way of respecting the memory of the departed ancestors. The *pat tong* ritual propitiates the spirit of the mother and father with offerings of new rice. They believe that the spirits of the ancestors will watch over their children and grandchildren, protecting their health and preventing illness.

2.3 Traditional wisdom and practices of medical treatment

2.3.1 Traditional treatment administered by *mor pao* and *mor nam mon* are mainly for skin diseases, such as shingles, herpes, erysipelas, or rashes from contact with caterpillars. *Mor pao* and *mor mon* treat other illnesses as well, such as fevers, and *mor kraduk* treat broken bones.

2.3.2 The Thai Song Dam tend to administer first aid on their own, using medicinal plants. Medicinal remedies have been passed down through the generations. If the first treatment is not effective, they will seek treatment from traditional medical practitioners in the community, or go to modern health facilities. For example, Thai basil leaves and lemongrass are administered for flatulence, which constipation is treated with the leaves of *bridelia ovata*. Diarrhea is treated with bark of the *khae* tree, and dog bites are treated with sap *seua* leaves. Chemical poisoning is treated with

Thubergia laurifolia. Physical exhaustion is treated with ya en orn.

2.3.3 Treatment with rituals

1) The *khap mot* ritual is conducted by the *mor mot*, and involves divination as well. There are two situations in which it is used: when there is a person in the family that is ill and not responding to treatments, the spouse or other close relatives will go perform a divination. The *mor yueang* will recommend that the family see a *mor mot* to conduct the *khap mot* ritual and do a further divination; the other situation is when a person who is not yet ill does the ritual in order to prevent getting sick.

2) The *sen kha keuat* ritual is done to treat sickness in children, performed by a *mor mot*. This ritual is performed in the case where it is believed that the first child has been born with an 'old mother' – the belief is that the child has born with a spirit already watching over it, and wanting the child back. The spirit desires to take back the child's life, so it is necessary to perform the *sen kha keuat* (killing the 'old mother') to save the child's life and grow quickly.

3) The *sen tow* (*sen tua*) ritual is performed to treat sick people, or people who have experienced bad dreams. The patient sees a *mor yueang* to get a divination, and then performs the *sen tow* with a *mor mot*. Rice, string, clothing, and betel nuts are placed on the ritual alter of the *mor mot* until the ritual is performed. Then the time and date of the ritual are agreed upon and the ritual is performed.

2.4 Traditional wisdom and practices of rehabilitation of the Thai Song Dam are based in

their belief system. The most important are those associated with their belief in *phi* and *khwan*.

2.4.1 Thai Song Dam rehabilitate health conditions with the *plaeng khwan* ritual, which is a ceremony to call the spirit (*phi khwan*) that has departed the body of the patient and invite it to re-enter the body. This will result in healing. The ritual is conducted in times when it is deemed that the *khwan* has departed and must return to allow the patient to recover in terms of spiritual or psychological health.

2.4.2 When the patient is suffering from fever, the Thai Song Dam have a healing ritual to rehabilitate the health of the patient. Some illnesses are related to problems in the digestive tract, which can food poisoning or flatulence. Patients are recommended to eat soft, easily digestible foods, and abstain from eating beef, chicken and sour bamboo shoots.

2.4.3 Health care during menstruation is also covered by Thai Song Dam health care practices. Menstruating women are prohibited from collecting vegetables and watering plants because it will cause the plants and trees to die. It is possible that this prohibition is to keep menstruating women from squatting for a long time, so that the muscles of the womb are not stressed, which can enhance menstrual pains.

To summarize the research on traditional health care practices of the Thai Song Dam in the research site, there are two main areas of practice. First is folk medicine, which is performed by *mor nam mon*, *mor pao*, *mor kwaat*, *mor tor kraduk*, *mor lai phi rot nam mon*,

mor mot and *mor yueang*. The treatments deal with the bodily, spiritual and psychological aspects of human health. The rituals aim to strengthen the body's *khwan* and generally support the mental well-being of the patient. This is achieved through offerings, incantations, medicinal plants and food prohibitions. Second, traditional health care includes rituals for child birth, such as care for the pregnant mother, post-natal care and sitting by the fire. Care for the child includes disposal of the placenta, winnowing, breastfeeding, feeding with baby foods, shaving the head and welcoming the spirit. Health promotion activities include disease prevention, treatment, rehabilitation, traditional health maintenance practices and traditional medical treatments. These all rely upon the beliefs, rituals, community culture and community resources; namely, community members consume local vegetables, customary foods, use medicinal plants and participate in rituals such as *sen reuan*, *pat tong*, *khap mot*, *sen kha keuat*, *sen tow*, and *plaeng khwan* to rehabilitate the patient's health when experiencing fever or menstruation.

Discussion

In our research on the local wisdom in health care practices of the Thai Song Dam people, their customary beliefs regarding *phi* (supernatural spirits) and *khwan* (spirit of the living) play a central role. According to their belief system, *phi* are supernatural beings that look over and protect people from bad forces. Yet they may also punish humans. All things in the world exist under the power of *phi*, and they are

able to bring about change to peoples' lives according to the desires of the *phi*. These beliefs are manifested in the customs and rituals that have been practiced and passed down through the generations as part of their way of life. The findings of the research are discussed here, divided into two issue areas as set out in the objectives of the study.

1. Discussion of knowledge of self-care practices of the Thai Song Dam in the study site, consisting of indigenous care and folk medicine.

1.1 Thai Song Dam folk medicine concerned not only with the well-being of the body, but looks after the mind and soul of the people as well. These practices strengthen the *khwan* and provide encouragement for the patient. Paying respects and making offerings, reciting incantations are central elements of these practices, because of the Thai Song Dam belief in *phi*. The importance of incantations in the health care practices is mentioned in the research of Yoadsomsuay (2013), which studied the wisdom of folk doctor in Ampur Ongkharak, Nakhonnayok province. This research found that the common format for treatment included both medicinal plants and magic together. There are many ways in which treatments are administered, such as medicinal plants, incantations, holy water and massage. The use of incantations in the treatment has psychological benefits for the patient.

1.2 Traditional health care practices for child birth include prohibitions and recommendations for behavior which are in line with the scientific principles of modern medicine. Some prohibitions are not in line with

modern science, yet expect indirect outcomes. The birth-related health care practices include pre-natal care, post-natal care. For pre-natal care, the beliefs and behaviors are varied. For example, for the mother it is believed that eating coconut oil will prevent fever, yet for the child the occurrence of fever is not linked to what they eat, but depends rather on the gestational age of the baby when it is born. It is also believed that pregnant women should not eat tubers because they contain fats and will cause complications in birth. In modern pregnancy practice, it is believed that fat should be avoided because the body's need for fats is reduced and they are difficult to digest, similar to starch and sugar. If they are consumed in large amounts it will cause flatulence, abdominal tightness, and constipation, as well as causing weight gain as the fats accumulate in different parts of the body (Ketkowit *et al.*, 2005). Pregnant women are prohibited from attending funerals because there is a chance that a *phi* will enter and harm the body. This may be a strategy for avoiding situations that are sad or emotionally distressing. Pregnant women should walk frequently to help bring an easy birth. This reflects the modern belief that pregnant women should exercise appropriately because this will support the progress of the pregnancy, making it go smoothly without problems, without impact on the fetus. Types of exercise that are safe for pregnant women include walking, going up and down stairs, stationary cycling, swimming, aqua-aerobics, training of leg and back muscles, pelvis and birth canal (Wannapira, 2003). When the pregnancy is coming to term, a midwife will

come to massage the stomach in order to facilitate the delivery. This may be an effort to check the position of the fetus. Before birth the baby's head will move down. This is in line with the practice of the *to bidae* (midwife) in the local wisdom of the south, where the stomach is massaged when delivery is close in order to move the fetus into position and align it with the mother (Somsap and Ingathawornwong, 2014). Traditionally, post-natal mothers had to sit by the fire for an extended period. Now, however, any tearing sustained in the delivery is stitched for a quick recovery, so there is no need for the woman to remain immobile. This was a way to limit the woman's activity, and reduce the functioning of the intestine. In any case, limiting the activity of the post-natal woman has the benefit of helping any wounds repair themselves quickly, as well as being a reason for declining sexual relations with the husband, which also has the benefit of reducing the risk of the wound getting infected (Tanglakmankhong *et al.*, 2016, Jamjan *et al.*, 2014). Regarding bathing in water boiled with tamarind, the local wisdom and modern knowledge are mutually supportive (Sriyakul, 2006), in that the tamarind is known to have an acid that stimulates the skin and encourages shedding of the epidermis, improving the appearance of the skin by reducing blemishes resulting from hormonal change during pregnancy. The fragrance of the herb freshens and clears the body, relieves tension, and improves blood circulation. In any case, even though much local wisdom about health care and traditional practices around child birth is in conflict with modern science, the

research of Tanglakmankhong (2016) provides the perspective that traditional care of the mother and the fetus are notable for their treatment of mental health, society and mind. The practice of sitting by the fire is particularly beneficial because it allows the woman to rest fully after delivery.

1.3 With regards to health care practices for children, currently women give birth at the hospital so the ritual to dispose of the placenta and the winnowing ritual are not performed. As for head shaving and welcoming the *khwan*, the belief in *phi* and *khwan* remains strong. Even though the cultural life of the Thai Song Dam is changing, these beliefs still retain a strong position in their daily lives as before. Breastfeeding is done until the child weans itself. Breastfeeding is in line with the accepted contemporary practices, as seen in the World Health Organization's 2002 recommendation (Ratisunthorn *et al.*, 2014) that all mothers breastfeed only for the first six months after birth, and then breastfeed in conjunction with baby food until the age of two or more. Switching to solid food early on was part of the desire for children to grow quickly, but this belief is not in currency today, where there is a distinction made between newborns and small-babies.

2. Health promotion, disease prevention, treatment, rehabilitation is part of the Thai Song Dam traditional health care practices, which consist of indigenous self-care and folk medicine, discussed as follows.

2.1 Eating vegetable dishes at each meal and other practices of health promotion among the Thai Song Dam are supported by the

principles of contemporary practice that encourage the consumption of vegetables and fruits. According to the recommendations of the World Health Organization (Aekajumpaka and Wattanamano, 2011) one should consume vegetables and fruits in an amount of no less than 600g/person/day. Thai Song Dam do not prefer coconut curries, which can be an important cause of high cholesterol. Rather, they prefer traditional dishes. While many of the Thai Song Dam traditional dishes are beneficial to the health, some of them, such as sour bamboo soup, are made from pickled foods and should be consumed in appropriate quantities, or avoided by people with high blood pressure or kidney conditions because they contain high levels of sodium.

2.2 Rituals to prevent disease include *sen reuan* and *pat thong*. People believe that these rituals will take care of the children and grandchildren, ensuring good health and preventing disease. Somsap (2014) discusses the importance and influences of beliefs that manifest themselves in rituals and customs. Traditional rituals and customs are linked closely to belief systems in society. Health belief models have been developed from the theory of social psychology to explain the decisions individuals make about their health. They are used in the definition and explanation of disease prevention behavior and from the research of Buasonte *et al.* (2012) we know that the beliefs and way of life regarding health of the Thai Song Dam are currently undergoing significant change. This is true for the practice of traditions that have been handed down through households to prevent

disease, such as sen reuan, which has seen a decrease in importance in Thai Song Dam society, so that it is simply conducted in the style of the ancestors.

2.3 Local wisdom in the treatment of disease

2.3.1 Folk medicine to treat disease depends upon the belief and faith of the people, and treats the body, the mind and the soul together. Folk medicine uses medicinal plants together with incantations. Each incantation is used for a specific disease, and focus on avoidance of harmful things so that the condition is not exacerbated.

2.3.2 Treatment of disease with medicinal plants is used for initial treatment of symptoms. Supporting evidence of medicinal plant treatments are as follows. For diarrhea, the bark of the *khae* tree is used (Supjaroen, 2005, 2006; Yingsumon, 2012). For other ailments, such as insect bites, stings or poisoning, the medicinal plants used are *Thunbergia laurifolia*, as there is evidence that it reduces the level of chemicals in the blood from a dangerous level to a non-dangerous level, when compared to a situation when it is not administered (Jaikla *et al.*, 2011). Extracting poison from chemicals or herbicides with *Thunbergia laurifolia* can increase the chance of survival (Phasanasophon, 2016). For a dog bite, *sap seu* and *seua morp* are used. There is no evidence of effectiveness for dog bite, but there is evidence suggesting that *sap seu* has coagulative effects. It seems that the calcium contained in *sap seu* is important in thickening the blood. Bodily fatigue is treated with *ya en orn*, which is

supported by the research of Sriset *et al.* (2017), who found that *ya en orn* has the pharmaceutical property of killing pain, preventing infection, fighting bacteria, protecting cartilage and the liver. The *en orn* vine is used in Thai traditional medicine to maintain tendons, keeping them supple, help strains and generally alleviate bodily aches and pains.

2.3.3 Rituals such as *khap mot*, *sen kha kueat*, *sen toware* performed to treat illness, based on the belief that they are effective. The effectiveness of these rituals may be related to the belief and faith of the people, which will bring positive effects on psychological and spiritual well-being. This agrees with the research of Simaksuk and Boongird (2016) on the beliefs associated with the rituals for treating illness in the Thai Song Dam community of Nongprong subdistrict, Khaoyoi district in Petchburi province. Here, the rituals are still practiced, for example in the *sen kha keuat* ritual performed for children who are tormented by the *phi* of the 'old mother'. Belief in the *paeng khwan* and *sen teng* rituals come from the original belief in *phi*, *khwan* and *thaen* (the main spirit of the heavens). Aside from these, rituals for treating illness may be the second choice for people, after the option of seeking treatment in modern health facilities. Muenjancheoi (2013) studied the cultural capital of the Thai Song Dam related to traditional health care practices, which had started to lose value in the local society. This might be because the knowledge was not being transferred, community preferences were changing, or new culture was impinging on the

community. With the reduction of social value, they remain only as 'an option' for society.

2.3.4 Thai Song Dam local wisdom about rehabilitating health is based in the peoples' belief in phi and khwan. They have various strategies for rehabilitating their health conditions, such as paeng khwan, which treats the patient mentally and spiritually. This agrees with the research of Simaksuk and Boongird (2016) about the healing rituals of the Thai Song Dam. For example, when the khwan departs from the body, sickness can result, and the belief is carried into the healing ritual. The departed khwan is called back, as is similar and familiar to Thai in all parts of the country. The khwan is present in all people, animals and things. The khwan causes the happiness and comfort in life, but khwan is by nature light – that is, it comes and goes. The khwan of children is playful, frightened and timid, and will disappear easily if there is something that startles it. The khwan of an adult becomes more stable with age. If there is a big change in life, illness or another bad occurrence. This will cause feelings of intimidation, fear, or surprise, and the khwan will flee from the body. This is called khwan hai, khwan nii dii faw, khwan sia or sia khwan. The person will fall ill, unable to eat, unable to sleep. Their mental health will deteriorate, and work will not be productive. In order to get the khwan to return to the body, a ritual to call the khwan or to su khwan is necessary. Only then will the khwan return to take up its place in the body and allow life to return to normal. The *mor khwan* is the leader of the ritual to call the *khwan* (Arthasir, 2015). When rehabilitating health

from a fever or other illness, the modern recommendation to eat soft foods that are easy to digest is the same. Rehabilitation during menstruation is concerned with strategies to prohibit certain activities.

Conclusion

Knowledge about health care from the local wisdom of the Thai Song Dam has given benefits to their society from times past. However, medicine and sanitation have seen great progress recently, and these services are now available in the community. The result has been that health care practices have changed. Practices based on local wisdom have decreased, and their role has become smaller, being reduced to 'an option' for people in the community now. If these practices are not preserved, they may disappear from the community. The following approaches to preservation are needed: Information about treatments administered by *mor* should be collected and put into a Thai Song Dam Cultural Learning Center. Thai Song Dam healing with medicinal plants is supported by scientific research. Some symptoms can be treated with many different medicinal plants, and there is a need to create more knowledge and understanding of these medicinal remedies. Families should be encouraged to plant medicinal plants as part of a self-sufficient health care. Other prohibitions or recommendations of behavior that are supported by scientific knowledge should be encouraged into the future.

Acknowledgements

The researchers would like to express appreciation to the National Project to Support Higher Education Research and Develop Research Universities under the Office for the Management of the Higher Education Research Promotion (HERP) project, which provided financial support for the research. The researchers also express appreciation to the Bandon subdistrict municipality, and Mr Akrawat Bunsungpetch, head of the Culture Council of Bandon, for his assistance in coordinating with the community. The research team appreciates the cooperation of the community members is providing information and assistance to successfully complete this research.

References

Aekajumpaka, P. and N. Wattanamano. 2011. Public Health in Thailand 2008-2010. Information system development office, Bangkok. 533 p.

Arthasit, R. 2015. Morale: Morale of Thai People. Ministry of Public Health, Bangkok. 64 p.

Arthasit, R. and K. Suwandechn. 2016. Handbook "Health Care for the Elderly People with Traditional Health Wisdom". The Agricultural Co-operative Federation of Thailand, Bangkok. 118 p.

Boonphila, N. 2016. Phu Tai wisdom cultural cuisine in Udonthani. Journal of Community Development and Life Quality 4(2): 224-234.

Buasonte, R., J. Pawanranchakorn, R. Sritimongkon, W. Tubtim and M. Poksiri. 2012. Health care lifestyle of Thai-Song-Dam from the past toward the ERA of sufficiency health. Journal of Education, Naresuan University. 14(1): 17-28.

Chaowalak, R. 2007. Public Health Social Science. Book Center of Thaksin University, Songkla. 113 p.

Jaikla, N., S. Jarujitl and S. Lekwong. 2011. Effects of using *Thunbergia laurifolia* and a dangerous level of chemical in the blood. Journal of Phrapokklao Nursing College 22(2): 50-60.

Jamjan, L., S. Khantarakwong, S. Hongthong and N. Jampates. 2014. Thai traditional medicine for postnatal mother in the community of central region. Journal of The Royal Thai Army Nurses 15(2): 195-202.

Ketkowit, K., Y. Thawornpitak, W. Juntarapossri, P. Thavondunstid, P. Kompor, P. Deesri, W. Laohasiriwong, S. Innama and S. Ratanatip. 2005. Contemporary sustaining of Thai local wisdom on food consumption in pregnant women and post- partum mothers at Nong Rua district, Khon Kaen province. Srinagarind Medical Journal 20(2): 70-76.

Muenjancheoi, R. 2013. Cultural capital of the THAI SONG DAM and transformation of community. Damrong Journal 12(2): 175-202.

Phasanasophon, P. 2016. Active ingredients in herbs. Journal of Phrapokklao Nursing College 27(1): 120-131.

Powwattana, A., S. Kalampakorn, S. Lagampan and K. Amnatsatsue. 2011. Health Promotion and Disease Prevention in Community: An Application of Concepts and Theories to Practice. Klungnana Vitthaya Press, Khon Kaen. 266 p.

Ratisunthorn, J., S. Thaithae and U. Bowanthammajak. 2014. Effects of empowerment program on breastfeeding behavior and duration of exclusive breastfeeding among adolescent mothers. Kuakarun Journal of Nursing 21(2): 139-154.

Sasongkoah, T. 2011. Intelligence and creating local wisdom. Institute of Culture and Arts Journal, Srinakharinwirot University 13(1): 27-30.

Simaksuk, K. and B. Boongird. 2016. Analysis of factors changing beliefs in the rituals of the Thai Song Dam: Case study of Nongprog subdistrict, Khao Yoi district, Phetchaburi province. Journal of Humanities and Social Sciences 24(44): 83-102.

Somsap, Y. and T. Ingathawornwong. 2014. Alternative and integrated methods of healthcare used by southern Thai pregnant women. Thai Journal of Nursing Council 29(2): 114-126.

Sriset, Y., K. Jarukamjorn and W. Chatuphonprasert. 2017. Pharmacological properties of *Cryptolepis dubia*. Isan Journal of Pharmaceutical Sciences 13(1): 1-10.

Sriyakul, K. 2006. Traditional wisdom for post-partum women health care: A case study of Mon community Wat Hong Pathumavas, Pathumtani province. Journal of Thai Traditional and Alternative Medicine 4(3): 106-107.

Supjaroen, P. 2004. Herbal Garden in Royal Flora Expo 2006. Samcharoen Panich, Bangkok. 464 p.

Supjaroen, P. 2005. Self-reliant health care with herbs in primary health care. Ministry of Public Health, Nontaburi. 223 p.

Tanglakmankhong, K., P. Thongphao, J. Srisuwan and O. Phuwongkrai. 2016. The study of local wisdom of maternal and child care using community classroom and research based learning. The Journal of Prapokklao Hospital Clinical Medical Education 33(4): 288-299.

Wannapira, P. 2003. Exercise during pregnancy. Journal of Thai Rehabilitation Medicine 12(3): 87-95.

Yingsumon, C. 2012. Thai Herbal Encyclopedia. Satapornbooks, Bangkok. 288 p.

Yoadsomsuay, P. 2013. A study of wisdom of folk doctor in Ampur Ongkharak, Nakhonnayok province. Thammasat Medical Journal 13(2): 212-217.

คนหาปลา กับ ทุนทางสังคม: สวัสดิการชุมชนชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย

Fishermen and Social Capital: Community Welfare

on the Andaman Coast of Thailand

จิรัชยา เจียวกก* วนชัย ธรรมสัจการ เกษตรชัย และหิม และอุทิศ สังขรัตน์

Jirachaya Jeawkok, Wanchai Dhammasaccakarn, Kasetchai Laeheem*

and Utit Sangkarat

สาขาวิชาพัฒนามุขย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University,

Hat Yai, Songkhla 90112, Thailand

*Corresponding author e-mail: jk.jirachaya@gmail.com

(Received: 14 March 2017; Accepted: 13 June 2017)

Abstract: This qualitative study aimed to study the local community welfare of fishery communities along the Andaman coast in the south of Thailand. The study performed through intensive interview as well as observation with both local community welfare receivers and non-receivers in total 11 key informants. The study results were analyzed, classified, encoded, interpreted and compiled into the describe data. The study has found that fishing communities along the Andaman coast in southern Thailand. They conducted Islamic welfare-based culture from birth, life and death, which is linked and integrated to achieve a balance of living with involvement of the community. Resulting from social capital that caused community welfare.

Keywords: Fishermen, social capital, community welfare, Andaman coast of Thailand

บทคัดย่อ: การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทย โดยใช้ปริวิวจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ที่ได้รับ และไม่ได้รับสวัสดิการ ผู้จัดสวัสดิการในชุมชน รวมจำนวน 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็น ถอดรหัส ตีความ และเรียบเรียงข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทยมีการจัดสวัสดิการบนฐานของวัฒนธรรม โดยมีสวัสดิการตั้งแต่แรกเกิด การดำรงชีวิต จนกระทั่งการเสียชีวิต รวมถึงเชื่อมโยงและบูรณาการให้เกิดความสมดุลของคนและชุมชนที่เกิดจากวัฒนธรรมของอิสลาม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่ทำให้เกิดสวัสดิการชุมชน

คำสำคัญ: คนหาปลา ทุนทางสังคม สวัสดิการชุมชน ชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย

កំណា

ระบบสวัสดิการของไทยในอดีตมีลักษณะเป็นชุมชนสวัสดิการ เช่น หมู่บ้าน วัด มีบทบาทสำคัญในการดูแลสวัสดิการ ต่อมารัฐบาลได้เข้ามามีบทบาท ซึ่งช่วงแรกเป็นการจัดสวัสดิการให้เฉพาะผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ตามระเบียบหลักเกณฑ์ของหน่วยงาน โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณาเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น (ณรงค์ และคณะ, 2546) จากข้อความข้างต้นซึ่งให้เห็นว่า สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่ช่วยเหลือกัน เป็นการช่วยเหลือที่มากกว่าเงินหรือวัตถุ แต่เน้นความสัมพันธ์ที่ดี การมีก้องทุนสวัสดิการชุมชนเป็นการสร้างการออม ทุกคนต่างเป็นผู้ให้และเป็นผู้รับ เปรียบเสมือน “การให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” (นงนุช, 2555) ประกอบกับการศึกษาของ ณรงค์ และคณะ (2546) ที่อธิบายการจัดสวัสดิการชุมชนว่าเป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนฐานที่จะพัฒนาสังคม และชุมชนให้เข้มแข็ง มีระบบการบริหารจัดการที่ดีในทุกระดับ เน้นให้ความสำคัญในบริบทของความยากจน ความมั่นคงของมนุษย์ ทุนทางสังคม และชุมชน โดยมีแนวคิดพื้นฐานจากการออมทรัพย์ ความเชื่อ ความศรัทธา และมีเงื่อนไขความสำเร็จจากการนำความคิดใน 3 ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และส่วนที่อยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ นอกจากนั้นการที่ชุมชนมีผู้นำที่มีความคิดอุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะทำให้ทุกคนเห็นประโยชน์ รวมถึงเป้าหมายร่วมกันได้ชัดเจน เกิดเป็นภารกิจที่เป็นรูปธรรม จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนด พร้อมกันนี้จะต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อ กัน

ชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้วัฒนธรรมชุมชนผูกติดกับวิถีของอิสลาม เมื่อครูจากสภาพลักษณะที่ตั้งมีทะเลตลอดแนว อีกทั้งมีป่าโกรกมาก ซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ตลอดชายฝั่ง ส่งผลให้อื้อต่อการที่ประมงซึ่งเป็นวิถีของคนที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ แต่เมื่อระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมเข้ามายกระทำการประมงอย่างผิดกฎหมายโดยมุ่งแต่กำไรโดยไม่คำนึงถึงความสูญเสียที่จะ

เกิดขึ้นกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้การประมงจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ไม่ทันสมัยจึงไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้อย่างในอดีต เมื่อสัตว์น้ำลดลงจึงเกิดผลกระทบต่อรายได้ที่ลด เกิดผลลัพธ์เนื่อง คือ เกิดการกู้ยืม และนำสัตว์ประมงที่จับได้มาขายในราคาน้ำตกกว่าท้องตลาด ส่งผลให้มีฐานะ ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ด้อยกว่าชนกลุ่ม อื่น ในขณะที่รัฐบาลเองมีนโยบายช่วยเหลือและพัฒนา โดยเริ่มจากการจัดตั้งองค์การสหพันปลารักษาตาม พระราชบัญญัติแพปลา พ.ศ. 2496 ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน และได้กำหนดหน้าที่ที่สำคัญไว้ คือ ส่งเสริม ฐานะ สวัสดิการ หรืออาชีพการประมงและบูรณะ หมู่บ้านประมง โดยองค์การสหพันปลาดำเนินการ จัดระบบการตลาด ทำถนน สร้างสหพัน ทำที่ียบเรือ เหล่านี้เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสวัสดิการโดย ภาคีภายนอก แต่อย่างไรก็ตามชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของ การสร้าง สังคมสวัสดิการให้ชาวประมงชายฝั่งทะเลอัน ดามัน อยู่บนหลักการ “เฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข” เป้าหมาย คือ การ “กินดีอยู่ดี มีสุข มีสิทธิ” ตามเอกสารลักษณ์และ บริบทของชุมชน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงเกิดคำถามว่า สวัสดิการชุมชนของชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันนี้ ภาคใต้ของประเทศไทยมีอะไรบ้าง การจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอย่างไร การวิจัย ค้นหาปลากับทุนทางสังคม: สวัสดิการชุมชนชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย จึง มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ และการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทย ตลอดจนวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากภาคสนามด้วยวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์ประกอบกับการศึกษาเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนตัวอย่าง และชุมชนปากน้ำจังหวัดสตูล ซึ่งมีประชากร จำนวน 565 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบเจาะจง โดยไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด มีขั้นตอน และวิธีการดำเนินการที่ไม่ซับซ้อน เพื่อให้ได้กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาในการวิจัยได้อย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย รวมทั้งต้องเป็นผู้รู้จริง ในเรื่องนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นชาวบ้านในชุมชนประมาณที่ได้รับสวัสดิการและไม่ได้รับสวัสดิการ จำนวน 7 คน และกลุ่มที่สอง ได้แก่ กรรมการชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการชุมชน จำนวน 4 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูล จนกระทั่งได้ข้อมูลอิ่มตัว รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีแนวทางในการสังเกตคือ กำหนดด้วยตัวผู้ประสบในการสังเกตไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงสังเกตบริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่ และเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้วย

2. การสัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคิดในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แนวคิดในการสัมภาษณ์จะใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แต่ทั้งนี้ก็อาจมีการปรับแนวทางการสัมภาษณ์ตามบริบทของเหตุการณ์ในภาคสนามด้วย

สมมติฐาน

ชุมชนตัวอย่างมีลักษณะ จำกัดใน จังหวัดสตูล และชุมชนตัวอย่างปากน้ำ จำกัดอยู่ จังหวัดสตูล

ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

ตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดใน

การศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

สวัสดิการของคนหาปลา: ปรากฏการณ์ของชุมชนชายฝั่งทะเลน่านดามน

ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของระบบสวัสดิการของอิสลามที่มุ่งเน้นให้สวัสดิการในการดูแลปกป้องบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นภารกิจแต่ละคนตามความสามารถ โดยหลักสวัสดิการนั้น ได้ครอบคลุมด้วยตระดับอุดมการณ์ของสังคม จริยธรรมและพฤติกรรมการใช้ชีวิตในสังคม โดยมีความศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นแกนกลาง และการช่วยเหลือด้วยทรัพย์สินเป็นกลไก เพื่อให้ผู้มีสิทธิรับชะตากรรมใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข (ศุภชัย, 2548) ในขณะที่ ราชบุรี (2557) ได้อธิบาย “ชุมชน” ในความหมายที่ใกล้เคียงกัน ว่าเป็น “สวัสดิการพื้นถิ่น” ที่เกิดจากฐานคิดทางศาสนา เป็นสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ได้ปรากฏรูปแบบชัดเจนให้คนภายนอกได้เข้าใจมากนัก

เมื่อมีสมาชิกในชุมชนเสียชีวิต ชาวบ้านในชุมชนจะทำการนิรภัย และจะนำเงิน หรือ สิ่งของที่ใช้สำหรับการดำเนินการในพิธีศพ เงินนิรภัยที่บริจาคให้นั้นประมาณ 20-50 บาท ต่อครอบครัว ทุกครั้งที่สมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้านเสียชีวิตเพื่อนบ้านจะไปเยี่ยมเยียนพบปะให้กำลังใจ เมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกครอบครัวผู้เสียชีวิตต้องหาเงินมาก่อนหนึ่งเพื่อมาจัดการศพดังกล่าวซึ่งค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้มากพอสมควร บางครอบครัวนี้เป็นการเสียชีวิตอย่างกะทันหันไม่มีเงินสำรองเตรียมไว้ คนในชุมชนและคณะกรรมการมัสยิดจึงได้แก้ปัญหาเรื่องดังกล่าว โดยมีการซื้อผ้าขาวกันเก็บไว้ที่มัสยิด เมื่อมีผู้เสียชีวิตให้นำมาใช้ก่อน แล้วมีการเก็บเงินตามบ้าน เพื่อให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตที่ต้องเสียค่านักในครอบครัวแล้ว สามารถดำเนินการพิธีศพได้ภายใน 24 ชั่วโมงตามหลักศาสนา ในขณะเดียวกันเงินสำรองส่วนหนึ่งก็นำไปซื้ออุปกรณ์ทางการประมงมาจำหน่ายในราคานุน ให้กับในชุมชนสามารถซื้อได้ในราคากลุ่ม เป็นหลักการกระตุ้นให้กับในชุมชนประกอบอาชีพ

ความเห็นที่แตกต่างของชุมชนตำบลลังและชุมชนปากน้ำ

กรณีของ ชุมชนตำบลปากน้ำ มีจุดเริ่มต้นของ สวัสดิการชุมชน ก่อเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านใน การต่อต้านท่าเรือปากบารา เนื่องจากเกรงว่าหากมี ท่าเรือเกิดขึ้นการจับสัตว์น้ำของชาวประมงพื้นบ้านจะได้ ปริมาณที่ลดลงไม่เพียงพอต่อการยังชีพ อีกทั้งมีการ สนับสนุนของกรมประมง จัดตั้งสมาคมประมงพื้นบ้าน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลชายฝั่ง สมาคมฯ มีการ ดำเนินการเรื่องธนาคารปู การปล่อยสัตว์น้ำ และจัด สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ

เหล่านี้ได้รับการสนับสนุนในการจัดตั้งจากภาครัฐนั่นคือ กรมประมง แต่มีการดำเนินการขับเคลื่อนต่อโดยชาว ชุมชนตำบลปากน้ำจัดตั้งร้าน “คนจับปลา” เพื่อแพร่ร ปั้ตต์น้ำที่ทางสมาคมหาได้ เมื่อเกิดภัยจากสินค้า นอกราชจะได้ปันผลจากการเป็นสมาคม ทางร้านยังได้ คืนผลตอบแทนให้ชุมชนถึงร้อยละ 20 ของกำไรที่ได้ไว เป็นสวัสดิการให้ชุมชนตั้งแต่ การเกิด ทุนการศึกษา การ เจ็บป่วย การเสียชีวิต และการต่อยอดในการประกอบ อาชีพ

Figure 1 Location of local fisheries associations

Figure 2 Product of Fishermen's association

ในขณะที่ผู้วิจัยได้ไปสอบถามชาวชุมชนตำบล ปากน้ำเรื่องการจัดสวัสดิการของชุมชน ซึ่งได้ให้ข้อมูลที่

สอดคล้องกับ ก็จะนน ก็ยิ่งกับการจัดสวัสดิการให้กับ ชุมชน จากร้านคนจับปลาของสมาคมประมงพื้นบ้าน

ในขณะที่ชุมชนต้มะลงเริ่มการจัดสวัสดิการชุมชนจากกองทุนชุมชน มีการสำรองเงินส่วนหนึ่งเพื่อไปซื้ออุปกรณ์ทางการประมงมาจำหน่ายในราคากันคนในชุมชนสามารถซื้อได้ในราคากลู เป็นหลักการกระตุนให้คนในชุมชนประกอบอาชีพก่อเกิดเป็นรายได้ แต่ชุมชนปากน้ำเริ่มการจัดสวัสดิการชุมชนจากกลุ่มอาชีพ โดยแบ่งกำไรออกจากกองทุนชุมชน เพื่อดำเนินการให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อสังเกตถึงปัจจุบัน 2 ชุมชน จะพัฒนาไปอยู่ในรูปของคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน โดยระบบคิดดังกล่าวได้ส่งผลถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างกันในการแก้ไขปัญหา ส่งผลถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่จะเห็นได้ในรูปของการรวมกลุ่มนับเป็นทุนทาง

สังคมที่สัมท้อนวัฒนธรรมชุมชน ในการพยายามแก้ปัญหาที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ การทำมาหากิน และระบบเศรษฐกิจ สิ่งนี้ถือว่าเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล แก่ ชาว บ้าน ก บ วิถี ชีวิต ตั้งแต่ เกิด จนกระทั่งเสียชีวิต ซึ่ง พรอิตา (2555) ได้เสนอใช้กระบวนการกรุ่ม และรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของผู้ร่วมทำงาน และเข้าถึงความต้องการของชาวบ้านในชุมชน จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตผู้วิจัยจึงได้รวมสวัสดิการชุมชนประมงของจังหวัดสุพรรณบุรี ดังตารางที่ 1

Table 1. Community welfare of fishermen in Satun province

Community welfare of fishermen in Satun Province	With or without	Assistance	Giver	Caretaker	Condition	Volume
Community service						
Scholarship	✓	Money	D, E	M, G	Had good grades but needy	High school
Residence	✓	Money, Labor	D, A	L, M	Poor	1 time
Health	✓	Money	A	M, G	Illness	Twice a year
Mediation	✓	Negotiate	-	L	All	Unlimited
Community support						
Childbirth	✓	Money, Paraphernalia	D, A	M, G, R	All	Unlimited
Marriage	-	-	-	-	-	-
Disability / insanity	✓	Money, Food	D, A, E	L, M, G	All	Appropriate
Widow and orphan	✓	Money, Paraphernalia	D, A, E	M, G	No relatives	1 time
Death	✓	Money, Paraphernalia	D, A, E	M, R	All	1 time/person
Community insurance						
Occupation	✓	Money, Instrument	A, E	M, G	Poor	1 time
community activity	-	-	-	-	-	-

Table 1. (Continued)

Substitute in table	
Giver	Caretaker
D = Donation of people in the community	L = Community leader
A = Average money for every family	M = Community Director
E = Funding from external agencies	G = Membership group
	R = Religious leaders
<p>จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่จะเห็นได้ในรูปของการรวมกลุ่มของ และเครือข่ายชุมชนเพื่อช่วยเหลือกัน จากการวิจัยมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นคือ ชุมชนต้มะลัง มีสวัสดิการบนฐานของวัฒนธรรมอิสลามได้อย่างครอบคลุมทั้งแท้เกิด จนกระทั่งเสียชีวิต มีการผสมผสานความเชื่อที่สืบทอดกันมา เป็นจังหวัดที่มีการจัดสวัสดิการชุมชนที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ ในชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย</p> <p>ทุนของคนหาภากับการจัดสวัสดิการชุมชน</p> <p>วิถีของชาวประมง โดยส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากวิถีของชาวมุสลิม เนื่องด้วยชาวประมงในภาคใต้ ส่วนใหญ่บ้านถือศาสนาอิสลาม เมื่อมุสลิมจะอยู่ในที่แห่งใหม่ตามแต่ จะถูกรักด้วยฝังแง่น้อยกับหลักการศาสนา ที่สอนให้เหล่าผู้ครัวทรายดีถือเป็นวิถีการดำเนินชีวิต แม้ว่าความเข้มข้นอาจจะแตกต่างกัน ขึ้นกับพื้นฐานสังคมและปัจจัยแวดล้อม เมื่อเป็นเช่นนี้ มุสลิมจึงต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนมุสลิม โดยให้ยึดมั่นหลักศาสนาที่ได้ยึดถือปฏิบัติมา นี้จึงเป็นทุนทางสังคมที่สามารถนำความสงบสุข และความเจริญรุ่งเรือง เป็นวัฒนธรรมชุมชน ที่พยายามแก้ปัญหาของตน ทางการตอบสนองได้รับผลสำเร็จ ก็จะเก็บรักษาเอาไว้ ทั้งในรูปของแนวคิด และแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีกระบวนการสืบทอดที่เป็นประโยชน์ สำหรับชุมชน ที่ให้ทั้งระบบความคิดความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ พิธีการ ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่นเดียวกับที่ เกตุชพรณ์ (2558) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าเกี่ยวกับกับการปฏิบัติการ ทางสังคมทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและศาสนา รวมถึงองค์ประกอบแห่งสุนทรียะของสังคม ถือว่าเป็นชีวิตของเชิงครอบคลุมถึงวิถีชีวิต การทำมาหากิน และระบบเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ สุรุณี (2545) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนว่ามีลักษณะเป็นองค์รวม เป็นพลวัต วัฒนธรรมในแต่ละมิติ แต่ละส่วน จะเชื่อมโยงภายในระหว่างกันและกัน กับระบบภายนอก เป็นเนื้อเดียวกันอย่างแยกไม่ออก และมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบท และเวลา ซึ่งกระบวนการพัฒนาที่ใช้พลังทางวัฒนธรรม นับว่าเป็นคุณค่าที่แท้จริงของสังคม เป็นการพัฒนาโดยคนในชุมชน เพื่อชุมชน ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน สุนทร และคณะ (2555) ได้กล่าวว่าการพัฒนาประเทศ ตามแนวทางของประเทศตะวันตก เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เป็นพัฒนาการของความขัดแย้งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาของรัฐ นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และชุมชน กับชุมชน นับว่าเป็นการพัฒนาที่หันหลังให้กับ “รากเหง้าวัฒนธรรม” หลายครั้งการพัฒนาเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ ชาวบ้านจึงสร้างวิถีการรักษาอำนาจและทุน โดยนำความรู้ ความคิด และสิ่งแวดล้อม ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน นั่นคือ “ทุนทางสังคม” ที่สะสมสร้างเนื้อหาของชีวิตอันกลมกลืนด้วยมิติความสัมพันธ์แบบองค์รวมที่มีการสั่งสม ยานานเป็นความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน เป็นเจ้าของร่วมกัน</p> <p>เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ให้การยอมรับเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อรูปเป็นกลุ่ม ที่ได้รับการสนับสนุนค้ำจุนในรูปของทุนที่เป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่ง วรุณี (2551) ได้อธิบายว่า ทุนทางสังคมเกิดขึ้นหลังจากที่แนวคิด วัฒนธรรมชุมชนเพื่องพูชั่น ได้สะท้อนให้เห็น ปรากฏการณ์ของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งเป็นระบบคิดที่อยู่ในรูปของคุณค่า วัฒนธรรม โดยระบบคิดนี้ มีผลลัพธ์ความสัมพันธ์ของสมาชิกในรูปแบบของความ</p>	

ร่วมมือในการแก้ไขปัญหา สู่ความเข้มแข็งของชุมชนจาก การรวมกลุ่มและเครือข่ายชุมชน

ดังจะเห็น ทุนทางสังคมได้จากชุมชนตัวมลังที่ สะท้อนเจตวิญญาณระบบบุคุณค่าของภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ หล่อหลอมเป็นชนบธรรมเนียมให้คนในชุมชน “ได้ปฏิบัติ สู่การประกันชุมชนของการมีอาชีพที่พึงพิง ทรัพยากรโดยไม่ทำลาย และชุมชนปากน้ำก็ดำเนินการ พึงพิงทรัพยากรร่วมกับการอนุรักษ์ สร้างงานสร้าง รายได้ และมีกำไรงค์สู่สังคมนับว่าเป็นการประกันชุมชน ผ่านความเชื่อ วัฒนธรรมของคนในชุมชน หากพิจารณา แล้วจะพบว่าทุนทางสังคมของชุมชนตัวมลัง เริ่มจาก วัฒนธรรมชุมชนอันจะทำให้คนในชุมชน “เฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข” สู่การมีอาชีพ แต่ทุนทางสังคมของชุมชน ปากน้ำเริ่มจากการสร้างอาชีพ และ “เฉลี่ยทุกข์เฉลี่ย สุข” ผ่านวัฒนธรรมชุมชน ไม่ว่าทุนทางสังคมของชุมชน ทั้ง 2 เริ่มต้นอย่างไร แต่สิ่งที่เป็นตัวขับเคลื่อนของการจัด สวัสดิการชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคมนั้นคือ การรวมกลุ่ม

ฉันนั้นการรวมกลุ่ม เป็นการร่วมด้วยช่วยกัน หรือการมีส่วนร่วมกัน โดยนำความรู้ ความคิด สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ที่เป็นความสัมพันธ์ของคน ในชุมชน มาร่วมกันแก้ปัญหา ช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน ชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน นับได้ว่าเป็น ทุนทาง สังคม ที่สะสมสร้างเนื้อหาของชีวิตอันกลมกลืนด้วยมิติ ความสัมพันธ์แบบองค์รวมที่มีการสั่งสมยาวนานเป็น ความรู้สึกว่ามีของคนในชุมชน

คนหาปลา กับทุนทางสังคม: สวัสดิการชุมชนชายฝั่งทะเล อันดามันของไทย

การมีส่วนร่วมของแต่ละกลุ่มนั้นใกล้เคียงกัน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกองทุนมาปนกิจ และกลุ่มออม ทรัพย์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งกองทุนมาปนกิจนี้ ทุกคนในครอบครัวต้องมีส่วนร่วม จ่ายสมทบทรัพ ครอบครัว เพื่อช่วยเหลือเพื่อนบ้านเมื่อเสียชีวิต ส่วนกลุ่ม ออมทรัพย์นั้นมีอยู่ในหมู่บ้าน มีการจัดสวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ เสียชีวิต ในรูปตัวเงินให้กับสมาชิก

ในภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการให้และรับ บริการสวัสดิการสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชน เป็นแบบไม่ เป็นทางการมากกว่าสวัสดิการแบบเป็นทางการ จากการ มีส่วนร่วมในสวัสดิการของคนในชุมชน เป็นเครือข่ายการ

ดูแลกันภัยใต้ศาสนา ถัดมาเป็นสวัสดิการในรูปของกลุ่ม ของคนในชุมชน สวัสดิการจากภาครัฐส่วนกลาง และ สวัสดิการภาครัฐส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ

การกินอยู่แต่พอดี มีสุขและมีสีทิช เพื่อ คุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อความสุข ความสามัคคี และความ มั่นคงทางสังคม ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจคำว่า “สวัสดิการ” ในหลากหลายมุมมอง ทั้งที่เป็นตัวเงินและ เป็นสิ่งของ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเข้าใจแนวทาง และรูปแบบการจัด สวัสดิการบนฐานทุนทางสังคมต่าง ๆ เช่น องค์กรการเงิน กลุ่มออมทรัพย์ วิสาหกิจชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการบนพื้นฐานการดำรงชีวิต “แบบพึ่งพาตนเอง” มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนใน ชุมชนและธรรมชาติ อย่างเคราะห์ซึ่งกันและกัน มี กระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาของท้องถิ่น ใช้หลักศาสนา และการมีส่วนร่วม ของคนอย่างกว้างขวาง กล่าวได้ว่า สวัสดิการชุมชนที่ เป็นการบริหารและจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็น การจัดการทุนของชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ในชุมชน เป็นการจัดการกระบวนการผลิตที่ไม่เป็นพิษต่อ สิ่งแวดล้อม เป็นการอนุรักษ์และพื้นพืชวัฒนธรรม มีการ บริหารจัดการด้านทุนโภคทรัพย์ที่เป็นทุนที่เกิดจากการ ผลิต และการสะสมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย (2559) ได้อธิบายสวัสดิการชุมชนว่าเป็นสวัสดิการ ชุมชนเป็นสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยชุมชนบนพื้นฐานของ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ดังนั้นสวัสดิการ ชุมชนจึงเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคน ในชุมชน ทั้งนี้การจัดสวัสดิการชุมชนโดยใช้ฐานทุนเดิม ของชุมชนและการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีหน่วยงานเข้า ไปสนับสนุนต่อยอดจากฐานทุนเดิมของชุมชนได้ทำให้ เกิดการตั้งตัวในการจัดสวัสดิการชุมชนที่กว้างขวางขึ้น

ชาวประมงชายฝั่งทะเลในจังหวัดสตูล ที่จะมี วิถีปฏิบัติที่ยึดหลักอิสลามมาดำเนินการสวัสดิการ มีการ สร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน เป็นทุก สิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต สิ่งที่ค้นพบในการวิจัยนี้ คือ สวัสดิการการเสียชีวิต หรือที่เรียกว่า “ชาภก” ที่เกิด

จากฐานคิดทางศาสนา เป็นสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สู่การช่วยเหลือด้านอาชีพต่อไป เช่นเดียวกับ อาทิตย์ และสุพรณี (2555) ได้กล่าวถึงการช่วยเหลือเกื้อกูล แบบกองทุนจะก่อตั้ง ซึ่งถือเป็น สวัสดิการพื้นถิ่นที่ เกิดจากฐานคิดทาง ศาสนา อิสลาม จึงถือเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งที่สำคัญ ฐานของความศรัทธาในศาสนา ความร่วมมือร่วมใจ และไว้วางใจต่อกัน และค้นพบอีกอย่างคือการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยรวมกลุ่มอาชีพ จากนำความรู้ ความคิด สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สู่การช่วยเหลือเกื้อกูลในเชิงวัฒนธรรม เช่นเดียวกับ โภวิทย์ (2550) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาครัวเรือน 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละห้องถิน หากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในห้องถินของตน การดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาของห้องถินจะไม่เกิดประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านทรุ่มจัก วิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำอาชีวะสารข้อมูลต่างๆมาใช้ในการวางแผน (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นแรงงานของตนที่สามารถให้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและการปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดตั้งทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ทำให้ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลในการจัดสวัสดิการชุมชน

สำหรับการจัดสวัสดิการช้าประมงชายฝั่ง
ทะเลในจังหวัดสตูล เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ตั้งแต่ คันหาปัญหา วางแผน ลงมือทำ และติดตาม
ประเมินผล ที่คล้ายกับแนวคิดของ โกรกิทัย (2550) ยังมี
ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และดูแลซึ่งกันและกัน มา
ใช้ในการพัฒนาชุมชนอีก ซึ่ง อาเว (2555) ได้กล่าวถึง
กระบวนการพัฒนาแนวรุ่มชนนิยมที่ให้ความสำคัญกับการ

มีส่วนร่วมและการสร้างพลังของคนในท้องถิ่น นั้นทำให้เกิดการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากที่สุด ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นวิธีของชาวประมงชายฝั่งทะเลที่ใช้มาตั้งแต่อดีต เช่น ร่วมการต่อเรือ รวมกันออกหาปลาแล้วแบ่งปันกัน เหล่านี้เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยช่วยกันร่วมมือในการพัฒนาชุมชน เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์และ การพัฒนาตนเองไปด้วย อีกทั้ง จะต้องจัดให้มีกระบวนการภารกิจกรรมทางการพัฒนาควบคู่กันไป คือ ระบบการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การพัฒนาร่วมกับภาครัฐ และสร้างขีดความสามารถในการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชน องค์การพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ในขณะที่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ และคณะ (2552) กล่าวถึง ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาตั้งแต่องค์กรชุมชนในชุมชนเล็ก ๆ ในชนบท จนถึงการพัฒนาประเทศที่ต้องใช้มติของภาคประชาชนในการจัดการ และแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพราะก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมกันรับผลตอบแทนจากที่ได้ทำงานร่วมกันนั้น ยังจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

จากชุมชนประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน จะมีสวัสดิการบนฐานของวัฒนธรรมตั้งแต่เกิด การดำรงชีวิต และการเสียชีวิต บนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ฉะนั้นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ พิธีการ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม เป็นความรู้สึกในการปฏิบัติของชุมชนอย่างวิถีของมุสลิม แน่นอนว่า มุขย์สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมสร้างมุขย์ องค์รวมของมุขย์จึงเป็นหนึ่งเดียวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรม จึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่มุขย์เรียกรู้ สืบทอดและสะสมกันมา มีกระบวนการและเป็นผลผลิตที่อยู่คู่กับมุขย์ (จิรัชยา และคณะ, 2559) หากมองวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งไปแล้ว ก็จะพบทุนทางสังคมที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์ของสมาชิก ในรูปแบบของความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ในขณะที่ วรรุณ (2551) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคม ที่ปราภูอยู่ในชุมชนนั้นประกอบด้วยมิติของความรู้ นั่นคือ องค์ความรู้/ภูมิปัญญา มิติความดี นั่นคือ วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อทางสังคม และ มิติความรัก นั่นคือ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน รวมถึง

สถาบันทางสังคมและเครือข่ายทางสังคม สิ่งเหล่านี้จะทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนประสบความสำเร็จ

สรุป

ชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน ในภาคใต้ของประเทศไทย มีวิถีปฏิบัติที่ยึดหลักอิสลามมาดำเนินการสวัสดิการ มีการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน สิ่งที่ค้นพบในการวิจัยนี้คือ สวัสดิการการเสียชีวิต หรือเรียกว่าจะก่อตัวที่เกิดจากฐานคิดทางศาสนา เป็นสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สู่การช่วยเหลือด้านอาชีพของคนในชุมชน ดังนั้นการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมง กรณีชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในจังหวัดสตูลนั้น มีสวัสดิการตั้งแต่เกิด จนกระทั่งการเสียชีวิต เหล่านี้ได้เชื่อมโยงและบูรณาการจนเกิดความสมดุลโดยเกิดจากกระบวนการและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นั่นคือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา วางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุน การปฏิบัติงาน การติดตามและประเมินผล งาน อีกทั้งดำเนินการภายใต้วัฒนธรรมที่เป็นวิถีของชาวมุสลิม นับว่าเป็นทุนทางสังคม ที่ฝังรากลึก ซึ่งทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นตัวตั้ง และนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนินพน์เรื่องกระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทุนอุดหนุนเพื่อวิทยานินพน์ คณะศิลปศาสตร์ และทุนแก้วไขปัญหา ชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

เกตุชพรณ์ คำพุฒ. 2558. บริทัศน์วัฒนธรรมสมัยนิยม: ฐานคิดและปรัชญาการณ์ทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วารสารภาษาและวัฒนธรรม 34(1): 5-28.

โกริทัย พวงงาม. 2550. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. 870 หน้า.

จิรัชยา เจียวกก. สันติชัย แย้มใหม่ และอุทิศ สังขรัตน์. 2558. โนรากับสุขภาวะของคนและชุมชน. วารสารไทยคดีศึกษา 12(2): 150-176.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ศิริพร ยอดกมลศาสตร์ และอุสุมา เลิศศรี. 2546. บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 286 หน้า.

นงนุช ศรีสุข. 2555. วิจารณ์หนังสือ เรื่อง วรรณกรรมบริตรัตน์และการสังเคราะห์ความรู้สู่สวัสดิการชุมชนในประเทศไทย. วารสารร่วมพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก 30(2): 141-153.

ประชิชาติ วัลย์เสถียร พระมหาสุทธิธรรม อบอุ่น สาหทัย วิเศษ จันทนา เบญจพรัพย์ ชลกัญจน์ ยาชันนารี. 2552. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 624 หน้า.

พรธิดา วิเศษศิลปานันท์. 2555. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ. วารสารสมาคมนักวิจัย 17(3): 63-73.

ระพิพรรณ คำหอม. 2557. สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. 376 หน้า.

วรุณี โรมรตันพันธ์. 2551. ทุนทางสังคม กระบวนการทัศนีใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม. พิสิกรสเซ็นเตอร์, กรุงเทพฯ. 424 หน้า.

ศุภชัย สมันตรรช. 2548. การพัฒนาการบริหารสวัสดิการชุมชนของชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. 148 หน้า.

สุนทร ปัญญาพงษ์ วิทยุธร์ จำรัสพันธุ์ และวงศ์ เล้าศิริวงศ์. 2555. ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำจากເ່ື່ອນດຳປາວ ມໍາຄອແກ້ກວ້ວ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง 8(1): 115-135.

สุรุณิ ปัດໄຮສ. 2545. วัฒนธรรมชุมชน: เสื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน. วารสารพฤษติกรรมศาสตร์ 8(1): 11-20.

อาทิตย์ บุตดาวง และสุพรรณี ไชย়া়প্ৰ. 2555. ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกแบบใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารสมาคมนักวิจัย 17(1): 29-41.

อาเว มะแสง. 2555. การจัดสวัสดิการชุมชนผ่านกลุ่มออมทรัพย์: ทางเลือกในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบทไทย. วารสารพัฒนาสังคม 14(2): 19-38.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. 2559. “สวัสดิการชุมชน” ความสมดุลระหว่างการให้และการรับ. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 4(3): 327-336.

Bourdieu, P. 1989. Social space and symbolic power. *Sociological Theory* 7(1): 14-25.

Fisherman and Social Capital: Community Welfare on the Andaman Coast of Thailand

Jirachaya Jeawkok, Wanchai Dhammasaccakarn,
Kasetchai Laeheem and Utit Sangkarat*

Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai, Songkhla 90112, Thailand

*Corresponding author E-mail: jk.jirachaya@gmail.com

(Received: 14 March 2017; Accepted 13 June 2017)

Abstract: This qualitative study aimed to investigate the welfare of local fishery communities along the Andaman coast in the south of Thailand. The study was conducted using intensive interviews, as well as observation in both local community welfare receivers and non-receivers, for a total of 11 key informants. The study results were analyzed, classified, encoded, interpreted and compiled in an empirical description. The study found that fishing communities on the Andaman coast in Southern Thailand practiced Islamic welfare-based culture from birth, through life and until death. These practices are linked and integrated, producing a balance of living with the involvement of the community, and create social capital that is important for their community welfare.

Keywords: Fishermen, social capital, community welfare, Andaman coast of Thailand

บทคัดย่อ: การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทย โดยใช้วิธีจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ที่ได้รับ และไม่ได้รับสวัสดิการ ผู้จัดสวัสดิการในชุมชน รวมจำนวน 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็น ถอดรหัส ตีความ และเรียบเรียงข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทยมีการจัดสวัสดิการบนฐานของวัฒนธรรม โดยมีสวัสดิการตั้งแต่แรกเกิด การดำรงชีวิต จนกระทั่งการเสียชีวิต รวมถึงเชื่อมโยงและบูรณาการให้เกิดความสมดุลของคนและชุมชนที่เกิดจากวัฒนธรรมของอิสลาม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่ทำให้เกิดสวัสดิการชุมชน

คำสำคัญ: คนหาปลา ทุนทางสังคม สวัสดิการชุมชน ชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย

Introduction

In the past, social welfare in Thailand took the form of community social welfare, operating through institutions such as the village and temple, which played an important role in caring for its people. Subsequently, the state came to play an important role. In the early periods of this new form of social welfare, service was provided to specific individuals that needed assistance according to the rules of the agency. Officials made broad considerations and made decisions about who was able to access services (Petchprasert, 2003).

This fact shows that in the past, Thai society was based on mutual assistance, rather than a society based on money or goods. The focus of society was on good social relationships. The existence of community social welfare funds is a type of savings, with each individual contributing and receiving benefits, with equal interest represented in the phrase “Giving with virtue, receiving with sacredness” (Srisuk, 2012). Petchprasert (2003) discuss the provision of community social welfare, noting that it is one way that local people were able to participate in laying the foundations for social development and community strengthening through a good system of service provision at each level of society. The fundamental concepts are savings, trust and honesty, and are conditional upon three factors: state, private development institutions and community-internal actors involved. Additionally, the presence of good community leaders who have clear ideas, ideology and vision makes the benefits clear to all people, and creates concrete

activities that can achieve specific goals. Mutual trust and reliability are also necessary.

Most fisherman along the Andaman coast of Thailand are Muslims, and have livelihoods that are closely related to Islam. This can be observed in their deep reliance on the sea, as well as the mangrove forests that serve as fish nurseries along the coast. This creates an environment that is well-suited to fishing, which is a livelihood in which people are dependent upon nature. But industrial capitalist fishing interests enter to conduct illegal fishing activities with concern only for profits and giving not consideration for the importance of coastal and marine resources. This makes it impossible for fishing methods using traditional gear to conduct their fishing activities as they did in the past. When the availability of fish declines, this impacts their cash income, and as a result they must rely on borrowing of funds and sale of fish at below-market prices. This creates living conditions that are lower than other groups in terms of socio-economic well-being. The government has had a policy to provide development assistance through the creation of local fishermen's associations, established in the Fish Marketing Organization on 1953. With this, areas of responsibility were set out, including improving the conditions of social welfare and livelihoods in fishing villages. Fishermen's associations set up marketing systems, build roads, construct bridges and boat landings.

These are welfare support activities from the outside, but regardless of this, communities are still at the center of anything

created to strengthen the basis for community welfare on the Andaman coast, as described by the objective "Share the hardship, share the happiness", which fundamentally means to 'eat well, be happy and enjoy rights' from characteristics and context of the community.

These phenomena beg the question of what types of community welfare the fishermen of the Andaman coast in southern Thailand have, and how is it managed? The research Fishermen and Social Capital: Community Welfare of Andaman Coast Communities the objective of explaining and describing the existence and management of community welfare in communities along the Andaman coast, as well as the analysis of linkages with the strength of communities, and will lead to the establishment of concrete community welfare that is sustainable into the future.

Materials and Methods

This research is a quantitative research project, relying on field data collected through observations and interviews, and integrated with document research. The details are as follows:

Population and sample

The informant group is people living in the Tammalang community and Paknam community in Satun province. The total population was 565 people. The sample group was interviewed in-depth without strict structure. The research process was not complicated, as the research wanted to ensure that the respondents would be able to easily provide detailed answers to the research questions. It also enabled the researchers to

achieve true understanding of the local situation. The sample group was divided into two groups; the first group consisted of 7 people who were recipients of welfare and non-recipients of welfare, the second group consisted of 4 people including the village leader and individuals involved in the provision of community welfare. In all, the researchers obtained information from working together with a total of 11 individuals in the community.

Equipment used in the research

Participatory and non-participatory methods are concerned with ways of observing, in which the objective of observation is established in advance. When researchers enter the field, they make general observations of the conditions in the locality and watch the social activities related to the research.

Interviews were conducted according to the questions prepared by the researchers, as well as questions that may arise in the process of observation. Knowledgeable members of the community were selected, and prepared questions were used for in-depth interviews. However, in implementation the process may be adjusted according to the context of the interviews.

Research field site

The site for field research was communities in Tammalang sub-district in the district municipality of Satun province and the Paknam community in Langu district of Satun province.

Data analysis

Researchers reviewed data from observations and interview to ascertain its

completeness and accuracy, according to the objectives and framework guiding the research. Descriptive analysis methods were used, in which the data was synthesized and organized according to the key issues of the research.

Results and Discussion

Fishermen and Social Capital: Community Welfare of Andaman Coast Communities

“Zakat” is one element of Islamic social welfare, and focuses on providing welfare for individuals in society, and is a duty of each individual to the degree that they are able to participate. This covers everything from the level of social ideology, as well as morality and activities of social life. There is a basic belief in the centrality of God. Mutual help is provided through a savings mechanism in which individuals have a right to draw on zakat for use in daily life to maintain normal healthy conditions Samantarath (2012) and Kumhom (2014) explains a similar definition of zakat, noting that it is a type of local social welfare with origins in religious thinking that it often difficult to understand from the outside, as it is a cultural institution and not often easy to observe.

When someone in the community dies, the community members contribute money and other materials necessary to perform the rituals. Each family donates 20-50 baht. Neighbors and relatives will visit the family of the person who has died to console them. When a member dies, the family of the diseased must find money to carry out the funeral ceremonies, and these costs are often quite heavy for the family. In the

case of a sudden death, often the family will not have enough money on-hand to perform the ceremonies. In this case, the community members and masjid leadership will solve the problem, as they have purchased and keep the white cloth at the masjid. They will allow the family of the diseased to access these materials first, and then money donations are collected in the village. This allows the family to conduct the rituals for their dear diseased within 24 hours, as determined by the religious tenets. At the same time, part of the available funds is used to purchase fishing equipment, which is then made available at low prices. Accessing fishing gear at low prices serves to encourage local people to stay involved in this livelihood activity.

Similarities between Tammalang and Paknam communities

In the case of Paknam district, the community social welfare had its origins in the people's protest against the Pak Bara pier. Fisherman were concerned that the construction of the pier would result in reduced levels fisheries catch which would not be sufficient to sustain their livelihoods. There was also support from the Department of Fisheries to set up a fishermen's association to conserve coastal and marine resources. The association started activities such as a crab bank, release of aquatic animals and environmental management to facilitate the establishment of a fisheries nursery. These all received support from the government, specifically from the Department of Fisheries. However, the movement was driven and managed by the people of Paknam district, who opened the store called Fishermen in order

to process the catch of the association. When profit was made from the products, profit was divided among members, but the shop returned 20 percent of its profits back to the community to be saved as social security. These funds are

then made available to the community for assistance in birth, as education funds, medical costs, funerals and finance of livelihood activities.

Figure 1 Location of local fisheries associations

Figure 2 Product of Fishermen's association

When the researchers interviewed community members, they received information about the establishment of community social welfare, regarding the provision of social welfare to community members.

On the other hand, Tammalang district establish its community welfare based on zakat. Funds were collected and kept for purchasing

fishing gear to sell at low prices to the members, which enabled local people to derive profit from their fishing activities. Paknam district, however, began its social security activities with the establishment of a livelihood group, which divided up profits and deposited them in the zakat fund in order to improve the villagers' livelihoods. When looking at these two cases

closely, one can observe thinking that is deeply rooted in cultural values and traditions. This way of thinking influenced relations among members in the form of cooperation in problem solving. It also had impact on the strength of the communities, which is evident in the presence of the group. This can be considered as social capital within the community, working in problem solving activities in daily life, beliefs, livelihoods and the economic system of the village. This is a mutual help mechanism that functions from birth throughout life until death.

Visetsilapanon (2012) has proposed that group processes and the model of community-based welfare networks can create development in quality of life, as well as creating good relationships among people that work together and answering the priority needs of the community members. The information obtained in observations and interviews showed the researchers how community welfare of fishermen in Satun province were organized (Table 1).

Table 1. Community welfare of fishermen in Satun province

Community welfare of fishermen in Satun Province	With or without	Assistance	Giver	Caretaker	Condition	Volume
Community service						
Scholarship	✓	Money	D, E	M, G	Had grades but needy	High school
Residence	✓	Money, Labor	D, A	L, M	Poor	1 time
Health	✓	Money	A	M, G	Illness	Twice a year
Mediation	✓	Negotiate	-	L	All	Unlimited
Community support						
Childbirth	✓	Money, Paraphernalia	D, A	M, G, R	All	Unlimited
Marriage	-	-	-	-	-	-
Disability / insanity	✓	Money, Food	D, A, E	L, M, G	All	Appropriate
Widow and orphan	✓	Money, Paraphernalia	D, A, E	M, G	No relatives	1 time
Death	✓	Money, Paraphernalia	D, A, E	M, R	All	1 time/person
Community insurance						
Occupation	✓	Money, Instrument	A, E	M, G	Poor	1 time
Community activity	-	-	-	-	-	-

Table 1. (Continued)

Substitute in table	
Giver	Caretaker
D = Donation of people in the community	L = Community leader
A = Average money for every family	M = Community Director
E = Funding from external agencies	G = Membership group
	R = Religious leaders

Table 1 shows the strength of the community, as evident in group formation and community mutual help networks. Social welfare is provided upon the Islamic cultural foundations in Tammalang community, from birth to death. There is a combination of beliefs that have been passed down. The management of social welfare in Satun province is different from other provinces in the Andaman coastal area.

The capital of Fisherman and the management of social welfare

The ways of the fishermen are for the most part not different from the ways of Islam, because most of the fishermen in the southern region are Muslims. No matter where they are, Muslims hold their beliefs tight in their daily life, even though there may be small differences in the level of intensity, based on the local social situation and environmental conditions. Thus, Muslims must live their life according to religious teachings, in all matters covering social, political and economic life. Communities are strengthened through adherence to their religious practices, and this is a type of social capital that creates peace, happiness and prosperity. It is a form of local culture that endeavors to solve problems, and successful approaches are kept and integrated into their lives, in terms of both thinking and acting. It is a process of continuing practices that are of use to the community, in the way they use beliefs, values, knowledge, tradition and customs. In the same way, Kamput (2015) has stated how culture is related to not only social, economic, political and religious practices, but is linked to social aesthetics as well. It covers life and livelihood, in addition to economic systems. Patthaisong (2002) discusses how community culture is a shared good, is a cultural dynamic in every aspect, and is intimately integrated internally. It is also inextricably bound to external factors as well, and changes according to contexts and in time. Development processes that use the power of culture can be considered to be the true values of society, as they are development by people in the community and for the community. This can be understood as sustainable development. Panyapong *et al.* (2012) state that national development along the lines of western nations, which try to bring nations into modernity, is development through conflict which arises out of changes in the development policy of the state. This leads to conflict between the state and communities, as well as between communities, and can be understood as development that turns its back on the roots of culture. In many occasions, this type of development has alienated communities

from resources, and communities then create discourses of preserving power and capital that are based on knowledge, ideas and environment in daily life. This is known as 'social capital', which is accumulated to give substance to life that is harmonious. This long-term accumulation of shared experience instills a feeling of ownership among people in the community.

This gives birth to networks of social relations in the shape of groups supported by the capital of shared ownership. Romrattanapan (2008) explained that social capital is born after the idea of community culture begins to thrive. Thus, the presence of social capital is seen in cultural values that exist in society. This thinking has implications for relationships among members, as they collaborate to solve problems. In the same way, community strength is enhanced by the formation of groups and networks in the community.

The social capital observed in Tammalang reflects the spirit of local knowledge value systems, thinking and beliefs, molded together in customs that community members are able to implement. Thus, communities have livelihoods that rely on the resource base but do not destroy the resources. Indeed, the community of Paknam has developed livelihoods that both depend upon and protect that resource base, while creating income and generating profits that are channeled back into the community. Upon consideration, it could be said that social capital in Tammalang community starts from local culture that allows its community members to "share the hardship, share the happiness". Even though the social

capital of the two communities is derived from different experiences, the factor that has driven the management of community social welfare is social capital generated by the formation of a group.

Following from this, we can say that group formation, which is a form of mutual help or shared participation, that uses knowledge, ideas, environment and culture. Social relations produce cooperation on problem solving and mutual help within the community. This impacts community development, as social capital has accumulated in the lives of people as a result of shared experience and the social relationships it creates.

Fishermen and Social Capital: Community Social Welfare along the Andaman Coast

Participation of each group is very close. Community members participate more in cremation funds and savings groups more than others. In the case of cremation funds, each family member must contribute in a family contribution in order to help neighbors when there is a death. Savings groups exist in the village, and provide social welfare for birth, illness and death with money for each member.

Generally speaking, participation is the contribution and receipt of social welfare benefits in the community is done through informal means more frequently than through formal means. Networks to care for people exist under the framework of religious institutions are the most common, followed by social welfare provided by individuals in groups, social security provided by the central government and social

security provided by local government organizations.

Sufficiency in lifestyle, health and rights are important for maintaining good quality of life, and contribute to happiness, cooperation and social stability. This realization led the researchers to the understanding of "welfare" from a diverse range of perspectives. This includes money, materials, local knowledge, culture and environmental resources. Approaches to and forms of welfare are established on a diverse range of social capital foundations, including financial organizations, savings groups, community enterprises, the environmental base and others. Particularly, social welfare that is established and managed on the basis of a life of "self-reliance" results in assistance and respect among members of community. They operate through processes that are in line with the culture and local knowledge in the area, but also use religious principles and provide for broad-based participation. We can say that social welfare is service and management in the area of natural resources; is the management of environmental capital of the community members; is the management of product processes that are not harmful to the environment; is cultural preservation and rehabilitation; and provides management of capital generated in production and savings by people in the community.

This finding agrees with Parinyasutinun (2016), who explains that community social welfare is a type of welfare that is established by a community, based on the mutual help practices among people. Social welfare thus

creates guarantees of assurance among people of the community. Using the existing base of capital, community social welfare is created for the community, and external organizations can then provide assistance to expand from the original base and raise awareness of increasingly broad-based social security arrangements.

The fishermen of the Andaman coast in Satun province keep the principles of their Islamic faith at the center of their lives. Their social welfare practices create the guarantee of assurance for the people, consisting of all things that improve the conditions of life for the people in the community. This can be in the form of money or materials, or even good will towards community members, and assistance. These all are part of the cycle of life from birth to death. This research found that social welfare for death, or what is called zakat and is a part of their religious beliefs, is a type of cultural welfare that provides many forms of assistance in their daily lives Buddaduang (2012) raise the issue of assistance through zakat funds, which is a local welfare mechanism springing from Islamic thinking. In other words, it is a form of social capital that depends upon religious beliefs, cooperation and mutual trust. They also found that social relations among people in the community were created by livelihood group formation, where knowledge, ideas, environment and culture are drawn upon for the purposes of culturally-based assistance. Puangngarm (2007) concludes that real and meaningful participation of people in development activities should have 4 aspects: 1)

participation in the identification of problems and their causes in each locality; if the people do not understand the problems and their causes, problem solving efforts will not be fruitful because they will still not see the importance of their participation in the issue, 2) participation in planning is a step in the process that will facilitate people's familiarity with ways of rational decision making, as well as bringing various types of information into a process of planning, 3) participation in capital contributions and carrying out activities, which are the force of one's participation, joint investment and collaborative work will allow people to calculate capital costs for themselves, and promote close involvement in the implementation of activities, and 4) participation in monitoring and evaluation will make people understand first-hand what kind of benefits the activities they are involved in will have, and how project implementation, for example in social security issues, in the future may be successful.

The establishment of social welfare in the fishing communities of the Andaman coast in Satun province include peoples' participation from the stages of problem identification, planning, implementation and monitoring and evaluation. This reflects the thinking of Puang-garn (2007), where benefits from participation are applied in local development activities. Masae (2012) community development processes that place importance on participation and increasing the power of local people. This in turn leads to increased self-reliance. The participation of coastal fishermen has involved many of these things, such as boat

repair and the sharing of catches. These are mutual help mechanisms, where people join together in community development as the recipients of benefits. They also benefit from their own personal development. Other development activities should accompany these, such as participation with development activities conducted together with the state and capacity building for other members of the community, private development agencies and private-public enterprises. Walaisathien et al. (2009) mentions that the importance of participation is key at all levels of development, from the most small-scale, rural community-based organization all the way to national development. The view of the people is critical for management and joint problem-solving because it creates power among those that collaborate on both sides, thinking and acting together. This also extends to jointly sharing in the benefits of the efforts, which itself contributes to effective development.

The community social welfare of the coastal fishermen of the Andaman Sea covers their life from birth to death, and is a part of their Islamic beliefs. Therefore, ideas, beliefs, values, knowledge, rituals, customs and culture are the feelings associated with carrying out development activities in the Muslim style. Needless to say, man creates culture, and culture creates man. Humanity is a part of culture, while culture is something that humans learn and accumulate. Culture has processes and is a way of production that is intimately related to human life (Jeawkok *et al.*, 2015). If we look deeply at culture, we will find social capital

and its effects on social relations in the form of cooperation for problem solving and development in the community. Romrattanapan (2008) mentions social capital that appears in communities, including the dimensions of knowledge, that is to say knowledge and local wisdom. The dimension of goodness includes culture, traditions and social beliefs, while the dimension of love includes trust, generosity, and mutual assistance provided by social institutions and social networks. These factors all combine to make community social welfare successful.

Conclusion

Coast fishing communities in the south of Thailand have practices that draw on principles of Islam that are used in community social welfare. They also create assurance of guarantee for people in the community. This research found that zakat, or social welfare to assist with death, is a part of religious belief that provides assistance for community members. It also assists with development of livelihoods of the people. Thus, this social welfare looks after the people from birth to death, through all stages of life, and is closely related and integrated to create balance for the lives of the people. This depends upon participation of the people in the processes of problem identification, planning, activity implementation, and monitoring and evaluation. Conducting these activities under the cultural framework of Islam, it is clear that this social capital is deeply rooted and facilitates development that is driven by the members of the community themselves, and can be maintained sustainably into the future.

This research explained social capital that creates social welfare for the community, and it is recommended that further research be conducted to increase our understanding of community participation in the social welfare of fishing communities.

Acknowledgements

This work has received financial support from the Committee for Higher Education dissertation support of the Faculty of Liberal Arts, and the Fund for Community Problem Solving, at Prince of Songkla University. The researchers would like to express their deep thanks for this opportunity.

References

Bourdieu, P. 1989. Social space and symbolic power. *Sociological Theory* 7(1): 14-25.

Buddaduang, A. and S. Chaiumporn. 2012. The Social Capital Implementation Ability of Ban Bang Phrai Community, Bangkhonthi District, Samut Songkram Province. *Journal of the Association of Researchers* 17(1): 29-41.

Jeawkok, J., S. Yammai and U. Sungkharat. 2015. Nora the Wellbeing of People and Communities. *The Journal of the Thai Khadi Research Institute*. 12(2): 150-176.

Kamput, K. 2015. A critical introduction of modern popular culture: Paradigm of culture and cultural phenomena in Southeast Asia. *Journal of Language and Culture* 34(1): 5-28.

Kumhom, R. 2014. Social Welfare with Thai Society. Thammasat University, Bangkok. 376 p.

Masae, A. 2012. Community Welfare through Savings Group: Alternative to Reducing Social Inequality in Rural Thailand. *Journal of Social Development* 14(2): 19-38.

Panyapong, S., V. Chamruspanth and W. Laohasiriwong. 2012. Conflict between Local Community and Public Organizations on Water Management from LamPatao Dam, Kaeng khro District, Chaiyaphum Province. *Journal of Mekong Societies* 8(1): 115-135.

Parinyasutinun, U. 2016. Community Welfare: Balancing Between Giving and Taking. *Journal of Community Development and Life Quality* 4(3): 327-336.

Patthaisong, S. 2002. Community culture: strength condition of community/village. *Journal of Behavioral Science* 8(1): 11-20.

Petchprasert, N., S. Yortkomonsart and U. Lertsri. 2003. Synthesis report on the general situation of developing social security systems for the poor and disadvantaged in Thai society. Full research report. The Thailand Research Fund, Bangkok. 286 p.

Puang-ngarm, K. 2007. Project to support people's participation in decentralization according to the Constitution. Thammasat University Research and Consultancy Institute, Bangkok. 870 p.

Romrattanapan, W. 2008. Social capital: New paradigm in environmental management. Physicscenter, Bangkok. 424 p.

Samantarath, S. 2005. The development of Zakat Welfare Administration of Thai Muslims in Satun Province. Master of Social Work Program, Thammasat University, Bangkok. 148 p.

Srisuk, N. 2012. Discussion of document Synthesis report on the general situation of developing social security systems for the poor and disadvantaged in Thai society. Full research report. Romphruek Journal Krirk University 30(2): 141-153.

Visetsilapanon, P. 2012. The management system of community welfare fund network of district. *Journal of the Association of Researchers*. 17(3): 63-73.

Walaisathien, P., P. Suthip Op-Un, S. Wiset, J. Benjasap and C. Hasan-Nawi. 2009. Processes and techniques for developers. 4th eds. The Thailand Research Fund, Bangkok. 624 p.

แบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในประเทศไทย Farmer's Problem and Solution Model in Thailand

ปานิสรา จรัสรวิญญู^{1*} และฉัตรชนก จรัสรวิญญู²

Panissra Charutwinyo¹ and Chutchonook Charutwinyo²

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร 62000

¹Faculty of Management Science, Kamphaeng Phet Rajabhat University, Kamphaeng Phet 62000, Thailand

²คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก 65000

²Faculty of Business Economics and Communications, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

*Corresponding author E-mail: panissra9959@gmail.com

(Received: 19 June 2017; Accepted: 05 October 2017)

Abstract: This research aims to develop farmer problems and solutions model using qualitative research methods. The primary data was collected from 13 local intellectuals from the North, the Northeast and the Central and Eastern regions through in-depth structured interview. The grounded theory was used to analyze qualitative data. The results showed that the farmer problems and solutions models are best explained by an integration of resource based view and core values theory. The models showed core values (lack of pursuit of knowledge, greed and overspending, and less willingness to work hard) are the key driving factors causing problems, and leading to process problems (high input, chemically based monoculture systems). Inappropriate governmental policies and poor physical capitals are identified as resources problems. The resulting economic outcome of farmer debt is due to high production cost and low product price. Therefore, the solutions to farmer problems must be deployed in systematic operations by paying attention to all interconnected factors.

Keywords: Farmer's problem, resource based view, core value

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวมรวมข้อมูลจากประชาชนชาวบ้านจำนวน 13 ราย จากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางและภาคตะวันออก โดยการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบบเจาะลึก ทำกรวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการทฤษฎีฐานราก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร สามารถอธิบายได้โดยการบูรณาการมุ่งมองบนพื้นฐานทรัพยากร และค่านิยมหลักเข้าด้วยกัน ซึ่งแบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาค่านิยมหลักที่สำคัญ ได้แก่ การไม่เรียนรู้ ความโลภ และความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นแรงขับที่สำคัญที่นำไปสู่ปัญหาด้านกระบวนการ (การทำเกษตรเชิงเดียว และการทำเกษตรสารเคมี) และปัญหาด้านทรัพยากร อันเกิดจากนโยบายของรัฐบาลที่ไม่เหมาะสมและการขาดแคลนทรัพยากรทางกายภาพ อันส่งผลให้เกิดผลลัพธ์คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือหนี้สินของเกษตรกร อันเนื่องมาจากการผลิตสูงและราคาผลผลิตตกต่ำ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาของเกษตรกรจึงจำเป็นต้องดำเนินการเชิงระบบ ด้วยการให้ความสำคัญต่อทุกองค์ประกอบดังกล่าว

คำสำคัญ: ปัญหาของเกษตรกร มุ่งมองบนพื้นฐานทรัพยากร ค่านิยมหลัก

คำนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ตอบสนองต่อแนวคิดที่ว่า โลกกำลังจะเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ภายในอีก 20 ปีข้างหน้า ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านความร่วมมือแบบไร้พรมแดนและการแข่งขันที่สูงขึ้น จึงเป็นที่มาของนโยบาย "ประเทศไทย 4.0" ซึ่งหมายถึง การปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่แม่ว่าภาคการเกษตรจะยังคงเป็นแกนหลักของประเทศ แต่จะมุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยปรับเปลี่ยนสู่การเกษตรสมัยใหม่ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขานุการสภาพัฒนารายวารสาร, 2559) ทั้งนี้ นโยบายประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 2 แนวคิดสำคัญคือ การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (strength from within) และการเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่เศรษฐกิจโลก (connect to the world) ซึ่งในมิติของการเกษตรมีกลไกในการขับเคลื่อน 3 ประการ คือ การยกระดับการใช้นวัตกรรมในการผลิต การสร้างให้เกษตรกรมีความเป็นผู้ประกอบการ และการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการเกษตร ในขณะที่กลไกทั้ง 3 ประการดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานด้านความพร้อมและความสามารถในการแข่งขันในระดับปัจเจกบุคคลของเกษตรกร ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ การอุปสรรคที่สำคัญของปัจจัยพื้นฐานดังกล่าว ตลอดระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมา ครัวเรือนเกษตรกรที่มีหนี้สินมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2556 พบว่า เกษตรกรประมาณร้อยละ 54 ยังคงพึ่งพาเงินกู้ยืม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. ซึ่งในปี พ.ศ. 2557 มีหนี้คงเหลือ 826,001 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 62.45 ของหนี้ทั้งหมดของเกษตรกรทั้งประเทศ ในขณะที่ครอบครัวเกษตรกรร้อยละ 20 ที่เงินที่สุด มีหนี้สินสูงกว่ารายได้ประมาณ 25 เท่า (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558) ซึ่งปัญหาหนี้สินของเกษตรกรดังกล่าว ได้ส่งผลต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของภาคการเกษตรของประเทศไทย

จากความสำคัญของเกษตรกรและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในปัจจุบันดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมี

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความเชื่อมโยงของสภาพปัจจุบันของเกษตรกร รวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหาของเกษตรกรในประเทศไทย โดยใช้รูปแบบพื้นฐานทรัพยากร (resource based view หรือ RBV) ซึ่งมีความสัมพันธ์และถูกพัฒนาขึ้นมาจากการแนวคิดและทฤษฎีด้านเศรษฐศาสตร์อย่างน้อย 3 แนวคิด โดยมีแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ 1) แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม เกี่ยวกับโครงสร้างตลาด ผลติกรรม และผลการดำเนินงาน (structure conduct performance หรือ SCP) 2) แนวคิดเศรษฐศาสตร์จุลภาคันโนโคลาสติก (neoclassical microeconomics) และ 3) แนวคิดเศรษฐศาสตร์สถาบันแนววิวัฒน์ (evolutionary economics) โดยมีความสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่า องค์กรต่าง ๆ มีทรัพยากร (resources) และความสามารถ (capabilities) แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้จะยังคงอยู่เสมอ ในขณะที่มุ่งเน้นพื้นฐานทรัพยากรได้รับการพัฒนาให้สามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรและความสามารถขององค์กร กับผลการดำเนินงานขององค์กรได้ดียิ่งขึ้น (Barney, 2001) โดยองค์กรจะสามารถสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันที่ยั่งยืนได้ ก็ต่อเมื่อองค์กรสามารถจัดหาและควบคุมทรัพยากรและความสามารถที่มีคุณค่า (valuable) หายาก (rare) ไม่สามารถเลียนแบบได้ (imitable) และไม่สามารถทดแทนได้ (non-substitutable) (Barney, 1991) ทั้งนี้ งานวิจัยที่ผ่านมาในอดีตได้แสดงให้เห็นว่า มุ่งเน้นพื้นฐานทรัพยากรสามารถนำไปใช้ในการพิจารณาผลการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนทั้งในระดับองค์กร (Amit and Shoemaker, 1993; Barney, 1986, 1991; Wernerfelt, 1984) และในระดับกระบวนการทำงาน (Henderson and Cockburn, 1994; Miller and Shamsie, 1996; Schroeder et al., 2002) ประกอบกับค่านิยมหลัก ซึ่งเป็นค่านิยมพื้นฐานที่บุคลากรในองค์กรมีความเชื่อและยึดมั่นร่วมกัน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และผลการดำเนินงานขององค์กร (Evans, 2005) ด้วยความสำคัญ ดังกล่าว ส่งผลให้ในปัจจุบันค่านิยมหลักได้ถูกกำหนดให้

เป็นองค์ประกอบของตัวแบบความเป็นเลิศในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยมีค่านิยมหลักที่สำคัญได้แก่ การมุ่งเน้นลูกค้า (customer focus) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (continuous learning) นวัตกรรมและการพัฒนา (innovation and development) การพัฒนาความร่วมมือ (partnership development) การดำเนินงานเชิงระบบ (systems) การจัดการเชิงกระบวนการ (process-based management) ความคล่องตัว (agility) และความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) (Talwar, 2009)

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประชุมกลุ่มในประเด็นสภาพปัจุบันของเกษตรกรในปัจจุบัน เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในปัจจุบัน และแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในปัจจุบัน เพื่อค้นหาองค์ประกอบและความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบซึ่งส่งผลต่อปัญหาของเกษตรกรในปัจจุบัน

ประชากรที่ศึกษาคือ ประชาชนชาวบ้านจำนวน 180 ราย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 13 ราย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 ราย ภาคเหนือ 2 ราย และภาคกลางและภาคตะวันออก 5 ราย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นในพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจาก มีสัดส่วนคนจนในชนบทในพื้นที่ดังกล่าวสูงเป็น 3 อันดับแรกของประเทศไทย ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 20.60 ภาคเหนือ ร้อยละ 18.80 และภาคกลางและภาคตะวันออก ร้อยละ 12.90 ตามลำดับ) (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบกับวิธีการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (snowball sampling technique) จนกระทั่งผลการวิจัยถึงจุดอิ่มตัวทางทฤษฎี (theoretical saturation) ซึ่งใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557

การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งได้ทำการ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมประยุกต์ไปร์รอมกันในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการทฤษฎีฐานราก (grounded theory) ซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นการค้นหาองค์ประกอบของกระบวนการ (Miles et al., 2013) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินต่อไปจนกระทั่งเกิดการอิ่มตัวทางทฤษฎี (theory saturation) จึงหยุดการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะได้ตัวแบบอันประกอบด้วย องค์ประกอบและความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบ เพื่อจัดทำปัญหาของเกษตรกรในปัจจุบัน

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ Miles et al. (2013) ซึ่งกำหนดให้การให้รหัสแบบ first cycle coding และ second cycle coding โดยเริ่มจากการกำหนดโครงร่างของ coding ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อน จากนั้น เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการกำหนดรหัสจากข้อมูล ซึ่งเรียกว่า first cycle coding เข้าตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ จนกระทั่งกำหนด first cycle coding เสร็จในแต่ละครั้ง จึงเริ่มวิเคราะห์ด้วยการยุบรวม first cycle coding เข้าเป็น second cycle coding ซึ่งจะเป็นการสร้างในทัศน์ไปร์รอมกัน เพื่อพยายามอธิบายข้อมูลและปรากฏการณ์ทั้งหมด จากนั้น จึงทำการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างโน้ตทัศน์ โดยมุ่งอธิบายข้อมูลและปรากฏการณ์ทั้งเก่าและใหม่ แล้วจึงนำเสนออุปกรณ์เป็นตัวแบบในที่สุด

ผลการศึกษาและวิจารณ์

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาของเกษตรกรมีองค์ประกอบของปัญหา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัญหาด้านค่านิยม ปัญหาด้านทรัพยากร ปัญหาด้านกระบวนการ และปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นปัญหาที่ขาดเจนคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่องค์ประกอบอื่น ๆ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนและส่งผ่านผลกระทบไปยังปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาด้านค่านิยม มี 3 ประการ ประการแรกคือ เกษตรกรไม่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง นิยมทำการเกษตรแบบตามกัน หรือเชื่อผู้อื่น/บริษัทเอกชน โดย

ขาดการไตร่ตรองพิจารณาความเหมาะสมสมต่อธุรกิจของตนเอง ในขณะที่ปัญหาประการที่ 2 คือ ความโลภและความไม่เพียงด้วยเงิน โดยใช้จ่ายโดยไม่ประมาณตน สร้างหนี้สินเพื่อสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ความพอดีของถนน ถนนการสร้างหนี้สินเพื่อการผลิต และปัญหาสำคัญ ประการสุดท้ายคือ ความเกี่ยวกับร้าน เนื่องจากเกษตรกรใช้การจ้างผู้อื่นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการผลิต เช่น การเตรียมแปลงนา การนัดพันเคมีการเกษตร และการเพาะปลูก เป็นต้น ซึ่งทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น "ไม่สนใจเรียนรู้ เจ้าหน้าที่เกษตรสอนว่าอย่างไรก็ทำตามนั้น ไม่สนใจจะทำอาชีพตนเองให้ดี ไม่สนใจปรับปรุงดิน คิดแต่ว่าทำเงินเท่านั้นที่ดิน จะไม่เหลืออะไรให้ลูกหลาน ไม่รู้ตัวเอง" และ "ปัจจุบันแม้มีตัวอย่างของคนหรือกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงตนเองจนประสบความสำเร็จให้เห็นก็ตาม แต่เกษตรกรบางส่วนก็ยังคงเกี่ยวข้องกับดินมั่นในความคิดและความเชื่อของตนเอง "ไม่สนใจเท็จจริง" เป็นต้น ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวได้สอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์ศักดิ์ และพิรญา (2559) ซึ่งพบว่า การนำสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาใช้เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต ทำให้เกษตรกรต่างมุ่งผลผลิตและมีการจ้างงานมากขึ้น ทำให้ประเมินถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การทำการเกษตรในปัจจุบันจึงต้องอาศัยความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอกชุมชนมากขึ้น"

แก้ปัญหาแต่กลับกลายเป็นผู้สร้างปัญหาเสียเอง เช่น การส่งเสริมให้เกษตรกรกู้เงิน แต่ไม่ได้ให้ปัญญาความรู้กับเกษตรกรในการใช้เงิน ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินโดยไม่จำเป็น และเป็นหนี้สินที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต ยังไม่เคยมีรัฐบาลชุดไหนที่ส่งเสริมให้เกษตรกรประทัยด อดถอน หรือตั้งธนาคารชุมชน" ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของบงอร (2558) ที่พบรูปแบบการทำเกษตรสมัยใหม่ เครื่องจักรกลยับเป็นแหล่งแรงงาน หลักแทนแรงงานคนและสัตว์ในการทำการเกษตร มีการใช้แรงงานจ้างนอกครัวเรือนมากกว่าแรงงานในครัวเรือน และด้วยข้อจำกัดด้านสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นขนาดที่ดิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การทำการเกษตรในปัจจุบันจึงต้องอาศัยความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอกชุมชนมากขึ้น"

ปัญหาด้านกระบวนการมี 2 ประการ ประการแรก คือ การทำการเกษตรเชิงเดียว ซึ่งเกษตรกรนิยมเพาะปลูกพืชเพียงชนิดเดียว เช่น ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย เป็นต้น ทำให้มีรายได้หลักทางเดียว และมีรับร่ายเวลาของรายได้ค่อนข้างนาน ซึ่งในระหว่างการรอรายได้ประจำๆ คุกคามผลผลิต ครอบครัวกลับมีรายจ่ายทุกภัณฑ์ ทำให้จำเป็นต้องสร้างหนี้สินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งการพึ่งพารายได้จากผลผลิตเพียงชนิดเดียวซึ่งมีความเสี่ยงสูงต่อการขาดทุน เนื่องจากราคากลับต่ำ และภัยธรรมชาติ ในขณะที่ปัญหาสำคัญประการที่ 2 คือ การทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี เนื่องจากเคมีการเกษตรต่างๆ เกษตรกรจำเป็นต้องซื้อเพื่อไม่สามารถผลิตเองได้ อีกทั้งเคมีการเกษตรยังมีแนวโน้มราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการใช้สารเคมีของเกษตรกรโดยขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่คำนึงถึงผู้บริโภค ทำให้เกิดการใช้เคมีการเกษตรเกินความจำเป็น และเป็นต้นทุนที่สำคัญของผลผลิต ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น "เกษตรกรเป็นหนี้ เพราะทำการเกษตรเชิงเดียว เป็นเกษตรกรธรรมชาติแบบนั้นไม่มีวันราย" และ "สมัยก่อนเวลาแรกนาวัลผู้ใหญ่จะพาเด็กๆ หาปุ๋ยอินทรีย์ไปส่วน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มี มีแต่เอาปุ๋ยเคมีของนายทุนไปส่วน มีแต่เสียเพิ่มไปอย่างต่อเนื่อง ดินก็เสีย ผลผลิตก็ลดลง แต่ต้นทุนไม่ลดลง" ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของสมนึก และคณะ

ปัญหาด้านทรัพยากรมี 2 ประการ ประการแรก คือ การสนับสนุนของภาครัฐ ในขณะที่ภาครัฐมีบทบาทในการแก้ปัญหาให้เกษตรกร แต่บ่อยครั้งที่การสนับสนุนของภาครัฐกลับกลายเป็นปัญหาของเกษตรกร เนื่องจากความไม่เข้าใจปัญหาของเกษตรกรอย่างถ่องแท้ การดำเนินการตามนโยบายแต่ขาดความตั้งใจจริง รวมทั้งการมีผลประโยชน์ทับซ้อนทั้งในส่วนของบประมาณและภาคเอกชน ในขณะที่ปัญหาสำคัญประการที่ 2 คือ ทรัพยากรไม้อ่อนไหวต่อการทำการเกษตร เช่น ดินเค็มน้ำเค็ม และการขาดแคลนน้ำ เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น "ในหลายกรณีหน่วยงานภาครัฐเห็นว่า"

(2557) ที่พบร่วมกับเกษตรกรใช้สารเคมีและลงทุนเพิ่มขึ้น แต่ ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ทำให้ครอบครัวมีเงินสิน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจมี 3 ประการ ประการแรก คือ หนี้สินของเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย หนี้ในระบบธนาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และหนี้นอกระบบ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบได้ และปัญหาสำคัญประการที่ 2 คือ ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจาก การเพิ่งพาน้ำปัจจัยการผลิตภายนอก โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีและเคมีการเกษตรต่าง ๆ และปัญหา ประการสุดท้ายคือ ราคาผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากระบบการจำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง การไม่เพิ่มมูลค่าของผลผลิตก่อนการจำหน่าย และการไม่รวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และร่วมกันพัฒนา ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น "ต้องยอมเป็นหนี้สินก่อน การผลิตต้องรับสภาพดอกเบี้ยอัตราสูง และไม่สามารถใช้หนี้สินทั้งหมดได้ จากราคาผลผลิตตกต่ำทำให้เกิดเป็นหนี้ซ้ากจนสุดท้ายต้องสูญเสียทรัพยากรการทำเกษตรที่สำคัญคือ ที่ดิน" ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของณิชาเรีย (2559) ที่พบร่วมกับการใช้สารเคมีในการปลูกยาสูบที่ให้ต้นทุนสูงและเกิดภาวะหนี้สิน และนำไปสู่การมีปัญหาครอบครัว ความเครียด และความขัดแย้งในครอบครัว และยังสอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์ศักดิ์ และพิรญา (2559) ซึ่งพบร่วมกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและเกิดภาวะหนี้สินนำไปสู่การมีปัญหาครอบครัว ทำให้เป็นหนี้มากกว่ารายได้

จากผลการศึกษาดังกล่าวพบว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดของเกษตรกรในปัจจุบันคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ หนี้สิน ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการมีปัญหาด้านค่านิยม โดยตรง ดังแสดงในภาพที่ 1

จากแบบจำลองปัญหาของเกษตรกร พบร่วม ต้นทางของปัญหาเกิดจาก ปัญหาด้านค่านิยม อัน

ประกอบด้วย การไม่เรียนรู้ ความโลภ และความเกียจคร้าน ซึ่งส่งผลต่อปัญหาด้านทรัพยากร ด้วยการไม่เรียนรู้ ที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างความสามารถในการเพิ่งพาณิชย์ในด้านทรัพยากร เช่น การอดออม การทำปุ๋ยใช้เอง การปรับปรุงดิน และการสำรองน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น ประกอบกับความเกียจคร้านที่ต้องการความสะดวกในการดำเนินการต่าง ๆ โดยขาดการทบทวนเกี่ยวกับต้นทุนและความยั่งยืนในระยะยาว ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่งพาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ จากภายนอกซึ่งมีต้นทุนสูงกว่า และไม่สามารถควบคุมต้นทุนที่สำคัญในการประกอบอาชีพได้ เช่น การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้ยาปราบศัตรูพืช การจ้างแรงงานภายนอกครอบครัวในทุกขั้นตอน และการรอความช่วยเหลือในการปันส่วนน้ำใช้เพื่อการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่ความโลภ และความเกียจคร้าน เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดปัญหาด้านกระบวนการ ได้แก่ การทำเกษตรเชิงเดี่ยว และการทำเกษตรสารเคมี อันเนื่องจากขาดห่วงรายได้จากการปลูกพืชชนิดเดี่ยวให้ได้ราคาสูง โดยไม่มีการศึกษาเรียนรู้อย่างถ่องแท้และจัดการความเสี่ยงของรายได้และต้นทุน

ขณะเดียวกัน ยังพบว่า ปัญหาด้านกระบวนการ เป็นตัวกลางส่งผ่านปัญหาด้านค่านิยมไปยังปัญหาด้านทรัพยากร และปัญหาด้านเศรษฐกิจ การทำเกษตรเชิงเดี่ยว และการทำเกษตรสารเคมี ได้ส่งผลต่อความยั่งยืนของทรัพยากรในการเพาะปลูกของเกษตรกร โดยเริ่มจากการเลือกใช้พันธุ์พืชที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ เพาะปลูก เพราะความต้องการผลผลิตจำนวนมาก ทำให้จำเป็นต้องเพิ่งพาพันธุ์พืช ปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืช จากรายงานอก ซึ่งส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของพื้นดินและระบบนิเวศน์ในระยะยาว อันเป็นผลทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืชในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน ปัญหาด้านทรัพยากรได้ส่งผลต่อปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว

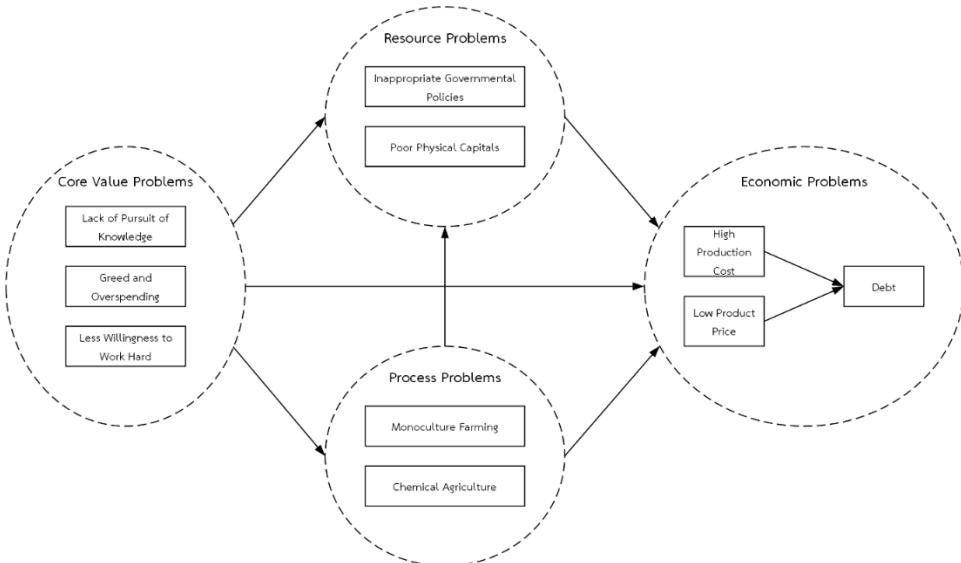

Figure 1 Farmer problem model

ทำให้เกษตรกรฝ่าความหวังไว้กับราคผลผลิตของพืช เพียงชนิดเดียวที่ควบคุมราคามาได้ นอกจ้านั้น การทำเกษตรสรarceme ยังทำให้เกษตรกรฝ่าความมั่นคงไว้กับทรัพยากรและต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้ ซึ่งผลสุดท้ายได้นำไปสู่หนี้สินของเกษตรกรในที่สุด

นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัญหาด้านทรัพยากร เป็นตัวกลางส่งผ่านปัญหาด้านค่านิยม และปัญหาด้านกระบวนการไปยังปัญหาด้านเศรษฐกิจ การขาดแคลนทรัพยากรในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยเฉพาะทรัพยากรที่ต้องพึ่งพาจากภายนอกทั้งต้นทุนค่าเช่าที่ดินเพื่อประกอบอาชีพ ต้นทุนค่าเชื้อเพลิงในการสูบน้ำจากระบบชลประทาน ต้นทุนการจัดทำพันธุ์พืชที่ไม่สามารถขยายพันธุ์ได้เอง ต้นทุนปุ๋ยเคมีที่จำเป็นต้องใช้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต้นทุนยากำจัดศัตรูพืชที่จำเป็นต้องใช้เพิ่มขึ้นตามการระบาดของโรคและแมลงที่เพิ่มขึ้น และต้นทุนดอกเบี้ยเงินกู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่เพิ่มต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ในขณะที่การสนับสนุนด้านทุนต่าง ๆ ของภาครัฐเป็นไปตามนโยบายที่ไม่ต่อเนื่องบนพื้นฐานของการขาดความเข้าใจในปัญหาของเกษตรกร ซึ่งบางครั้งการสนับสนุนจากภาครัฐลับสำาชื่อซึ่งเป็นปัญหานี้สินให้กับเกษตรกร

จากการศึกษาบ่งบัวว่า เป้าหมายของการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ และเป้าหมายด้านสังคม

เป้าหมายด้านเศรษฐกิจมี 3 ประการ ประการแรก คือ การลดรายจ่ายและต้นทุนการผลิต ซึ่งประกอบด้วยรายจ่ายหรือต้นทุนเพื่อการผลิตและรายจ่ายในการดำเนินชีวิต ในขณะที่ต้นทุนเพื่อการผลิตจะเกี่ยวกับการใช้เคมีการเกษตรและการจ้างแรงงาน แต่รายจ่ายในการดำเนินชีวิตกลับมีส่วนเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุ เช่น การดีมเหล้า และการเล่นการพนัน เป็นต้น ทั้งนี้ การลดต้นทุนจะเป็นเป้าหมายแรกที่เกษตรกรสามารถทำได้ด้วยการหมุนเวียนและพึ่งพาทรัพยากรภายในพื้นที่ และกระบวนการผลิตของตนเอง รวมทั้งการลดละเลิกอุบัติเหตุทั้งปวง ซึ่งการลดรายจ่ายจะส่งผลโดยตรงต่อการออมของเกษตรกรที่จะเพิ่มขึ้นตามผลของการลดต้นทุน ในขณะที่เป้าหมายสำคัญประการที่ 2 คือ การออมเงินและการปลดหนี้ เนื่องจากหนี้สินเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกร การปลดหนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและตัวเกษตรกรเอง ด้วยการอาศัยกลไกการออมของเกษตรกรในระดับครอบครัวและระดับกลุ่ม จะช่วยให้เกษตรกรสามารถปลดหนี้ได้ และประสบสูตรท้ายคือ การเพิ่มรายได้ โดยใช้แนวทางในการเพิ่มมูลค่าเพิ่มของผลผลิต และการเพิ่มรายได้เสริมให้กับครอบครัว ซึ่งจะทำ

ให้ครอบครัวมีความเสี่ยงน้อยลงและมีรายได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

เป้าหมายด้านสังคมมี 2 ประการ ประการแรก คือ ความมั่นคงและการพัฒนาอย่างที่ซึ่งจะเกิดจากความสามารถในการออมด้วยการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย นอกจากนั้น การพึ่งพาแหล่งรายได้ที่หลากหลาย และมีรอบระยะเวลาของรายได้แตกต่างกัน รวมทั้งการหมุนเวียนทรัพยากรภายในกระบวนการผลิตยังทำให้ครอบครัวสามารถพัฒนาอย่างได้ ในขณะที่เป้าหมายประการที่ 2 คือ ความสุขภายในครอบครัว เนื่องจากสังคมให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ซึ่งครอบครัว

เป็นแหล่งความสุขของผู้คนในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมเกษตรกรรมในต่างจังหวัด

ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ แนวทางด้านค่านิยม แนวทางด้านกระบวนการ และแนวทางด้านทรัพยากร ซึ่งแนวทางด้านค่านิยมจะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางด้านกระบวนการ แนวทางด้านทรัพยากร และเป้าหมายในขณะที่แนวทางด้านกระบวนการ และแนวทางด้านทรัพยากร จะทำหน้าที่ส่งผ่านการขับเคลื่อนจากแนวทางด้านค่านิยมไปสู่เป้าหมาย ดังแสดงในภาพที่ 2

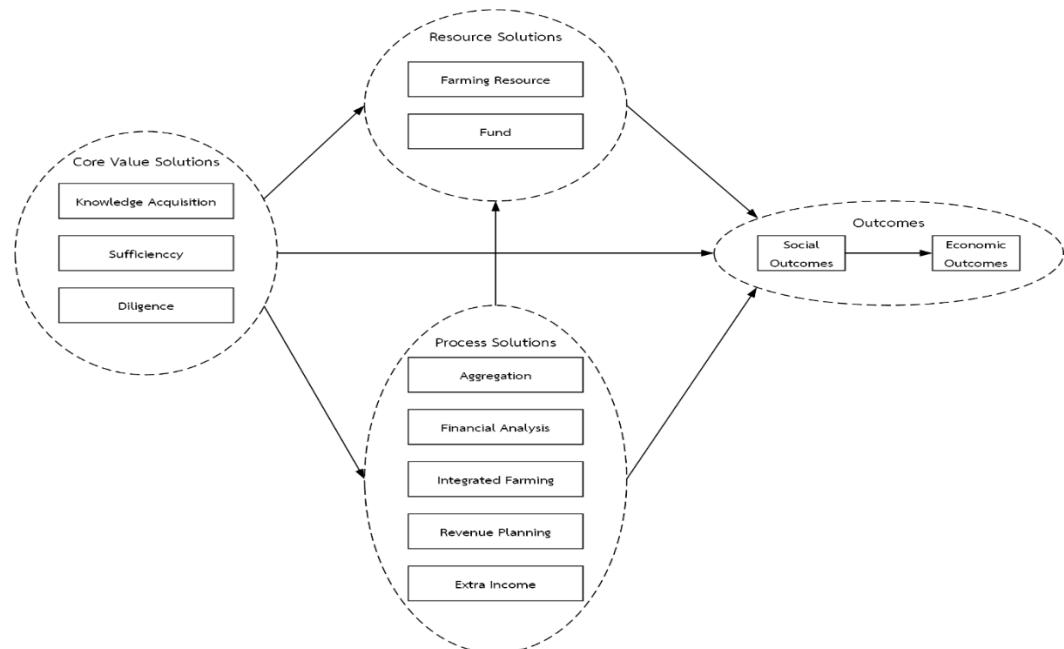

Figure 2. Problem solving model

แนวทางด้านค่านิยมมี 3 ประการ ประการแรก คือ การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ และการปรับปรุงกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ค่านิยมประการที่ 2 คือ ความพอเพียง ซึ่งจะมีผลต่อการควบคุมต้นทุน ของทั้งการผลิตและการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้ครอบครัวสามารถลดรายจ่ายลงได้ และมีเงินออมมากขึ้น และประการสุดท้าย คือ ความขยันหมั่นเพียร อันมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและการขับเคลื่อนกระบวนการทั้งปวง ตั้งตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น

"เกษตรกรต้องเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง ไปศึกษาจากผู้ที่รู้ ไปศึกษาจากผู้ที่เขาแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ การทำการเกษตรอย่างทำการเกษตรเชิงเดี่ยวต้องทำแบบผสมผสาน อะไรที่กินใช้ก็ให้ปลูกเอง เลี้ยงเอง อย่าทำมากเกินไป ทำแต่พอดี" และ "ปัญหาของเกษตรกรไทยคือ ไม่เรียนรู้และมักจะทำอะไรตามกัน เห็นคนอื่นทำอะไรได้ก็ทำตามเขา เกษตรกรควรมีความมุ่งมั่น มานะอดทน" เป็นต้น ทั้งนี้ แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้สอดคล้องกับการศึกษาของสมนึก และคณะ (2557) ที่พบว่าเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมแนวคิดและแนวปฏิบัติจากภาครัฐ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน(2561) 159

เกษตรชาวบ้าน ทำให้มองเห็นผลได้จริง จึงเริ่มให้ความสนใจเปลี่ยนแปลง หักห้ามใจและตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรพอเพียง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตและการจัดการพื้นที่การเกษตรที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถลดหนี้สิน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขในครอบครัวมากขึ้น

แนวทางด้านกระบวนการมี 5 ประการ ประการแรก คือ การรวมกลุ่มและผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการรวมกลุ่มของเกษตรกรจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเกษตรกร รวมทั้งการขยายผลของการแก้ปัญหาให้รวดเร็วว่าการดำเนินการในระดับครอบครัว แต่การรวมกลุ่มของเกษตรกรจำเป็นต้องอาศัยผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องมีความซื่อสัตย์และมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เพื่อสร้างความศรัทธาให้กับสมาชิก ทั้งยังต้องเป็นบุคคลที่เรียนรู้และมีวิสัยทัศน์ในการนำและพัฒนากลุ่ม รวมทั้งต้องเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ในขณะที่กระบวนการสำคัญประการที่ 2 คือ การวิเคราะห์ข้อมูลรายรับรายจ่าย หรือการทำบัญชีครัวเรือน เนื่องจากการทำบัญชีครัวเรือนเป็นจุดเริ่มต้นของการรู้จักสถานะของครอบครัวว่ามีรายจ่ายอะไรบ้าง มีรายรับอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ข้อมูลของบัญชีควรได้รับการวิเคราะห์และนำไปสู่การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในครอบครัวในการแก้ปัญหาที่คันพับ ในขณะที่กระบวนการประการที่ 3 คือ การทำเกษตรผสมผสาน/เกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อสร้างความสามารถในการพัฒนาเอง และการลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกด้วยการพึ่งพาแหล่งรายได้ที่หลากหลาย ซึ่งมีรับรู้และเวลาของรายได้ที่แตกต่างกัน ส่วนกระบวนการสำคัญประการที่ 4 คือ การวางแผนการผลิตและแผนรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผลผลิตได้ราคามีและเป็นที่ต้องการของตลาด หลีกเลี่ยงการจำหน่ายผลผลิตพร้อมกันในปริมาณมาก ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาดและราคาผลผลิตตกต่ำ และประการสุดท้ายคือ การทำอาชีพเสริม ซึ่งจะเป็นแหล่งรายได้สำรองของครอบครัว เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นคงของรายได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น "เกษตรกรต้องรวมกลุ่มกัน อย่า

อยู่แบบแมลงวัน อยู่ใครอยู่มัน ต้องอยู่แบบผึ้งรวมกันเป็นกลุ่ม ต้องรวมกลุ่มกันใช้หลักธรรมาชุมชนได้ต้องการความสุขความเจริญชุมชนนั้นต้องรวมกลุ่มกัน ประชุมร่วมกันสม่ำเสมอ ทำภารกิจร่วมกันด้วยคุณธรรม" และ "การทำเกษตรผสมผสานสามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรได้วันละ 2,000 บาท เกษตรกรจะต้องวางแผนในการเพาะปลูกพืชหลักของตนเองซึ่งจะเป็นรายได้หลักของครอบครัว ในขณะที่มีพืชอื่น ๆ ประกอบเป็นรายได้เสริม" เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมนึกและคณะ (2557) ที่พบว่าเกษตรกรที่เริ่มปรับการดำเนินชีวิตและเริ่มทำเกษตรผสมผสาน รวมทั้งแนวคิดจะทำอะไรให้หล่อเลี้ยดและรอบคอบ เพื่อทราบด้วยทุนและผลกำไรจากการทำการเกษตร รวมถึงค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยทำบัญชีครัวเรือนและรายจ่าย-รายได้จากแปลงเกษตร ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถลดปัญหาหนี้สินและความยากจนได้ ทางด้านการพัฒนาสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพาภัน坳ได้มากขึ้น

แนวทางด้านทรัพยากรมี 2 ประการ ประการแรก คือ ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะปุ๋ยหมัก ซึ่งเกษตรกรสามารถทำใช้เองได้ โดยใช้สดๆ เหลือใช้ต่าง ๆ ภายในพื้นที่ และกระบวนการผลิตทำให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายเพิ่มเงินออมของครอบครัวได้ ในขณะที่ที่ดินซึ่งครอบคลุมทั้งบริมานที่ดินที่ครอบครองเพื่อการทำการเกษตรและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เพาะปลูก อันจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำธุรกิจ นอกจากนั้น น้ำอันเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญที่เกษตรกรควรรักษาสำรองให้เพียงพอต่อการใช้งาน ทดลองการพัฒนาจากภายนอก รวมทั้งพัฒนาพืชและสารป้องกันศัตรูพืช ซึ่งเกษตรกรควรเพาะพันธุ์และจัดทำให้เพียงพอต่อการพัฒนาเองได้ และประการที่ 2 คือ เงินทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งภาครัฐและกลุ่มเกษตรกรควรร่วมกันให้ให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงแหล่งทุนด้านทุนเพื่อการประกอบอาชีพได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ เช่น "พยายามทำปุ๋ยหมักใช้เองก็ลดต้นทุนได้มาก เลี้ยงสัตว์瘤ูลไปทำปุ๋ยเพื่อปรับปรุงดิน ทำแบบนี้ชีวิตก็จะดีขึ้น รายได้ก็จะดีขึ้น" ซึ่งสอดคล้องกับสมนึกและคณะ (2557) ที่พบว่าหัวใจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ กา ร ศ ก ษา ข อก สมนึก และคณะ (2557) ที่พบว่าหัวใจสำคัญที่เกี่ยวข้อง

กับการแก้ไขปัญหาความยากจนของครอบครัวเกษตรกร คือ การวิเคราะห์ปัญหาของครอบครัวเกษตรกร การสรุปบทเรียน การเข้าร่วมอปมการเกษตรแบบผสมผสานกับเครือข่ายผู้นำชุมชนเกษตรชาวบ้าน การทำบัญชีครัวเรือน การเรียนรู้และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทำให้เกษตรกรพึงพาตนเองและพึ่งพาภันเองในชุมชนมากขึ้น

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า แนวทางการแก้ปัญหาทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กับการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ประกอบกับ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม ในเงื่อนไข ความรู้ นั้นได้ปรากฏในองค์ประกอบของค่านิยมหลัก ในประเด็น การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยพบว่าชาวบ้านจะมีการรวมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ในเงื่อนไข คุณธรรม นั้นได้ปรากฏในองค์ประกอบของค่านิยมหลัก ในประเด็น ความพอเพียง และความยั่งยืนมั่นเพี่ยร โดยพบว่าชาวบ้านทุกคนยังคงประกอบกิจกรรมด้านการเกษตรที่หลากหลาย ในขณะที่ความพอประมาณ นั้น ได้ปรากฏในองค์ประกอบของกระบวนการ ในประเด็นการทำเกษตรผสมผสาน/เกษตรทฤษฎีใหม่ และการทำเชื้อเพลิง โดยพบว่าชาวบ้านทุกคนล้วนแต่เพาะปลูกพืชที่เป็นอาหารเพื่อการบริโภค และมีรายจ่ายที่น้อยมาก รวมทั้งนิยมแบ่งปันหรือจำหน่ายผลผลิตในราคาน้ำเงินมากกว่าการค้าเพื่อผลกำไรเป็นหลัก ทั้งนี้ ความมีเหตุผล นั้นได้ปรากฏในองค์ประกอบของกระบวนการ ในประเด็น การวิเคราะห์ข้อมูลรายรับรายจ่ายหรือการทำบัญชีครัวเรือน และการวางแผนการผลิตและแผนรายได้ โดยพบว่าชาวบ้านหลายท่านได้เป็นแกนนำในการสนับสนุนให้เกิดการออมของชาวบ้าน เพื่อเป็นกองทุนพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ในขณะเดียวกัน การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นั้นได้ปรากฏในองค์ประกอบของกระบวนการ ในประเด็น การรวมกลุ่มและผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยพบว่าชาวบ้านหลายท่านได้เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มเกษตรกรทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งด้านการตลาด การผลิต และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม

สรุป

ปัญหาของเกษตรกรประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัญหาด้านค่านิยม ด้านทรัพยากร ด้านกระบวนการ และด้านเศรษฐกิจ โดยมีปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นผลลัพธ์สุดท้าย ซึ่งเป็นผลมาจากการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย 2 เป้าหมาย คือ เป้าหมายด้านสังคม ซึ่งจะขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่แนวทางการแก้ไขปัญหาจะประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางด้านค่านิยม ด้านกระบวนการ และด้านทรัพยากร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา โดยมีแนวทางด้านค่านิยมเป็นองค์ประกอบหลักในการขับเคลื่อนทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยส่งผ่านการขับเคลื่อนผ่านแนวทางด้านกระบวนการ และด้านทรัพยากร

เอกสารอ้างอิง

ณิชาเรีย ใจคำวัง. 2559. ผลกระทบทางสุขภาพ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพจากการใช้สารเคมีในการปลูกยาสูบของเกษตรกรตำบลปากแครา อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 4(3): 401-416.

นิตยา สามปala. 2554. การประเมินผลกระทบสุขภาพเบื้องต้นจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสวนลำไยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตำบลชุมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย 1(2): 5-12.

บังอร ศิริสัญลักษณ์. 2558. รูปแบบการทำเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(3): 319-330.

พงษ์ศักดิ์ อัมมอย และพิรญา อึ้งอุตระภักดี. 2559. การประเมินผลกระทบทางสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัด

ศัตรุพิชในเกษตรกรผู้ปลูกห้อมแดง ตำบลชัย จุ่มพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสาร การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 4(3): 417-428.

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2558. โครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนว ทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงาน กองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและ ศหกรณ์. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/06/หนี้สินเกษตรกร.pdf> (19 กรกฎาคม 2559).

สมนึก ปัญญาสิงห์ เศกสรรค์ ยงวนิชย์ และพุทธรักษ์ ปราบນก. 2557. ตัวแบบการจัดการการ พัฒนาความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกรที่ ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต 2(1): 11-22.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขานุการสภาพัฒนาฯ. 2559. ประเทศไทย 4.0. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/jul2559-5.pdf (25 กรกฎาคม 2559).

Amit, R. and P. J. Schoemaker. 1993. Strategic assets and organizational rent. Strategic Management Journal 14(1): 33-46.

Barney, J. B. 1986. Strategic factor markets: Expectations, luck, and business strategy. Management Science 32(10): 1231-1241.

Barney, J. 1991. Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management 17(1): 99-120.

Barney, J. B. 2001. Resource-based theories of competitive advantage: A ten-year retrospective on the resource-based view. Journal of Management 27(6): 643-650.

Evans, B. 2005. Best way to improve your performance: improve how you impart core values. Handbook of Business Strategy 6(1): 315-319.

Henderson, R. and I. Cockburn. 1994. Measuring competence? Exploring firm effects in pharmaceutical research. Strategic Management Journal 15(S1): 63-84.

Miles, M. B., A. M. Huberman and J. Saldaña. 2013. Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook. SAGE, London. 381 p.

Miller, D. and J. Shamsie. 1996. The resource-based view of the firm in two environments: The Hollywood film studios from 1936 to 1965. Academy of Management Journal 39(3): 519-543.

Schroeder, R. G., K. A. Bates and M. A. Junttila. 2002. A resource - based view of manufacturing strategy and the relationship to manufacturing performance. Strategic Management Journal 23(2): 105-117.

Talwar, B. 2009. Comparative study of core values of excellence models vis-à-vis human values. Measuring Business Excellence 13(4): 34-46.

Wernerfelt, B. 1984. A resource - based view of the firm. Strategic Management Journal 5(2): 171-180.

Farmers' Problem and Solution Models in Thailand

Panissa Charutwinyo^{1*} and Chutchonook Charutwinyo²

¹Faculty of Management Science, Kamphaeng Phet Rajabhat University,
Kamphaeng Phet 62000, Thailand

²Faculty of Business Economics and Communications,
Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

*Corresponding author E-mail: panissa9959@gmail.com

(Received: 19 June 2017; Accepted 05 October 2017)

Abstract: This research aimed to develop farmer problem and solution models using qualitative research methods. The primary data was collected from 13 local intellectuals from the North, the Northeast, the Central and the Eastern regions through in-depth structured interviews. Grounded theory was used to analyze the qualitative data. The results showed that farmer problem and solution models are best explained by an integration of resource based view and core values theory. The models showed core values (lack of pursuit of knowledge, greed and overspending, and less willingness to work hard) are the key driving factors causing problems, and leading to process problems (high input, chemically based monoculture systems). Inappropriate governmental policies and poor physical capital are identified as resource problems. The resulting economic outcome of farmer debt is due to high production costs and low product price. Therefore, the solutions to farmer problems must be deployed in systematic operations that pay attention to all interconnected factors.

Keywords: Farmer's problem, resource based view, core values

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของเกษตรกร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวมข้อมูลจากประชาชนชาวบ้านจำนวน 13 ราย จากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางและภาคตะวันออก โดยการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบบเจาะลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการทฤษฎีฐานราก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร สามารถอธิบายได้โดยการบูรณาการมุ่งมองบนพื้นฐานทรัพยากร และค่านิยมหลักเข้าด้วยกัน ซึ่งแบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาค่านิยมหลักที่สำคัญ ได้แก่ การไม่เรียนรู้ ความโลภ และความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นแรงขับที่สำคัญที่นำไปสู่ปัญหาด้านกระบวนการ (การทำเกษตรเชิงเดี่ยว และการทำเกษตรสารเคมี) และปัญหาด้านทรัพยากร อันเกิดจากนโยบายของรัฐบาลที่ไม่เหมาะสมและการขาดแคลนทรัพยากรทางกายภาพ อันส่งผลให้เกิดผลลัพธ์คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือหนี้สินของเกษตรกร อันเนื่องมาจากการต้นทุนการผลิตสูงและราคาผลผลิตตกต่ำ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาของเกษตรกรจึงจำเป็นต้องดำเนินการเชิงระบบ ด้วยการให้ความสำคัญต่อกองค์ประกอบดังกล่าว

คำสำคัญ: ปัญหาของเกษตรกร มุ่งมองบนพื้นฐานทรัพยากร ค่านิยมหลัก

Introduction

Thailand is a country that supports the thinking that the world will be entering its fourth industrial revolution in the coming twenty years. This will have impacts in terms of increased borderless cooperation and intensified competition, and is the source of the policy Thailand 4.0. This policy entails reform of economic structures. Even though agriculture will remain the core of the country, but it will focus more on innovation and technology in the shift to a new agriculture with enhanced national capacity to compete. (The Secretariat of the House of Representatives, Thailand, 2016). The Thailand 4.0 policy consists of two main concepts, namely strength from within and connect to the world. From the agricultural perspective, this entails three driving mechanisms: raising the level of use of innovation in the agriculture sector, building an agricultural population that is deeply involved and strengthening agricultural networks. While these three drivers must rely on basic factors of preparedness and capacity to compete at the level of the individual, debt is still a problem and obstacle in the basic factors mentioned above. For the past twenty years, the ratio of farming households with debt burden has increased. In 2013, approximately 54% of farmers were reliant on borrowing funds, the majority of which borrowed from the Bank for Agricultural Development and Cooperatives. In 2014, there was an amount of 25,636.28

million Dollars of debt, or 62.45% of the total debt of farmers in the country. Twenty percent of the poorest farmers had debt levels that were 25 times the total amount of income (Thailand Development Research Institute Foundation, 2015). This debt problem caused problems of instability and unsustainability in the agriculture sector of Thailand.

Given the importance of the farmers and their problems presently, the researchers set out the objective of studying the nature of the problems and the connections between farmers' problem, including solutions to farmers' problems in Thailand using the resource based view (or RBV). This thinking is related to, and was developed out of, at least three concepts and theories from the field of economics, including 1) industrial economics thinking regarding market structure, conduct and performance (or SCP); 2) neoclassical microeconomics, and 3) evolutionary economics. These are interrelated in the sense that institutions have different resources and capacities, and these differences are constantly in motion. RBV has been developed to better explain the connections between institutions' resources and capacities and the results produced by institutional operations (Barney, 2001). Institutions can create sustainable competitive advantages when they are able to find and control resources and capacities that are valuable, rare, inimitable and non-substitutable (Barney, 1991). Previous research has shown that RBV can be used in

consideration of sustainable outcomes and capacities in competition, at both the institutional level (Amit and Schoemaker, 1993; Barney 1986, 1991; Wernerfelt, 1984) and at the operational level (Henderson and Cockburn, 1994; Miller and Shamsie, 1996; Schroeder *et al.*, 2002), together with core values. These are the fundamental values that individuals in an institution believe in and hold together, and have direct impact on vision, obligations, strategies and work outcomes of the institution (Evans, 2005). These are important because they currently influence the establishment of core values that are elements of best operational practices. The most important core values are customer focus, continuous learning, innovation and development, partnership development, systems, process-based management, agility and social responsibility (Talwar, 2009).

Materials and Methods

The present research is qualitative research, conducted with in-depth interviews of village intellectuals regarding the problems they currently face, their targets in problem solving and their approaches to problem solving. The research set out to identify the elements of and connections between these elements that influence the current problems of farmers.

The research population was 180 village intellectuals. The sample groups for the research were 13 village intellectuals (6 from the Northeast, 2 from the North, and 5

from the Center and the East). The research focused on these regions because they have the three highest rates of rural poverty in the country): that is, 20.60% for the Northeast, 18.80% for the North and 12.90% for the Center and East (Thailand Development Research Institute Foundation, 2015). The sample was selected with the snowball sampling technique throughout the research to theoretical saturation. The period of research was from May to July 2014.

Data collection used structured, in-depth interviews. Data was analyzed with a program that was applied during the data collection using grounded theory. This method focuses on identifying the elements involved in a process (Miles *et al.*, 2013). Data collection is conducted until theory saturation is achieved, and then stopped. Data is then analyzed, and a model is produced, consisting of elements and linkages between the elements, which provide explanation of farmers' problems.

The analysis conducted in this research followed the approach of Miles *et al.* (2013) which employs first coding and second cycle coding, starting with the definition of coding according to the objectives of the research. From there, when analysis is done with coding, called first cycle coding, data is brought into the structure that has been defined until first cycle coding is completed. Analysis is then done through second cycle coding, which consists constructing a concept to try to explain all data and phenomena. After this, relationships

are established between the concepts, aiming to explain the old and new data and phenomena. In the end, these are extracted as models.

Results and Discussion

The research found that farmers' problems were composed of four elements, including core value problems, resource problems, process problems and economic problems. The most important and clearly identifiable problems are the economic problems, although the other problems are drivers and have influence on the economic problems.

There are three issues associated with the core value problems. The first issue is that farmers do not learn and develop themselves, rather they prefer to conduct their agriculture together, or place their belief in other people or private sector firms. They lack consideration of the appropriateness of their own role. The second issue is greed and the lack of appreciation of sufficiency. They make expenditures without self-estimation, creating debt in order to achieve convenience in excess of what should be sufficient for themselves, rather than creating debt in order to produce. The final issue is laziness, as farmers hire others for various agricultural production activities, such as land preparation, spraying of agricultural chemicals, planting and others. This results in high capital costs, as seen in words from the interviews, "They don't care about learning. They just do as the agricultural officers tell

them. They don't care about making their livelihoods good. They don't care about soil improvement. They just think that they can't take it anymore and sell land. They won't do anything to help their offspring. They don't know themselves." Also, comments such as, "Now, even if there is an example of an individual or group that changes itself successfully for us to see, many farmers are still lazy, and hold fast to what they are used to. They are not interested in facts," were heard. These findings are in line with the research of Onmoy and Aungudornpukdee (2016), which found that using chemicals to control pests to increase yield resulted in farmers sticking to the crop and hiring more labor, which caused the tradition of labor exchange to decline. Consideration for others also went into decline. Moreover, these findings are in line with the research of Sampala (2011), which found that farmers using chemicals to control pests were still considered profit to be the most important, and were greedier and selfish. They did not consider whether or not the use of chemicals might result in toxic residue or pose a danger to consumers.

The resource problem consists of two issues. The first is support from the government. While the government has a role in solving farmer problems, it is often the case that the support from the government is in fact becomes a problem itself because of the farmers' lack of understanding of their problems. They may follow the policies, but it is done without commitment. There often

issues with interests, in terms of budgets and in the private sector. The second issue is that the resources do not facilitate agricultural activities; for example, salinization of soils and water, water shortages, among others. This was revealed in our interviews in statements such as, "In many cases, instead of solving problems, the government becomes the one creating problems. For example, the government recommends that farmers borrow money, but does not provide any insights on how the money can should be used. This causes farmers to have unnecessary debt. This debt does not create any product. There has not been a government that recommends that farmers operate economically, save or establish community banks." This finding is in line with the research of Sirisunyaluck (2015), which found that in the new forms of agriculture, machinery has come to replace humans and animals as the main source of labor in agricultural production. Hired labor from outside the family is more common than use of household labor. There are environmental constraints ranging from size of land to changing environmental condition. Thus, in the current age agriculture must rely on knowledge and technology from outside the community.

Process problems have two issues. The first issue is mono-cropping, in which farmers prefer to plant only one crop, such as cassava, sugar cane, and others. This means that there is only one main source of income, and the cycle of income realization is rather

long. In the period while the farmers are waiting for income, they still have expenditures and must go further into debt in order to continue their daily lives. Relying on monocropping also involves high risk of making a loss because of drops in price and natural disaster. The second issue associated with this important problem is reliance on chemical inputs. Farmers must buy these, because they cannot produce them themselves, and the trend is for chemical prices to rise continuously. Farmer use of chemicals is also accompanied by a lack of understanding and consideration for the consumers, which means that they often use more chemicals than necessary, as well as becoming an important capital expenditure in their production. Interviews revealed that, "Farmers have debt because they are engaged in monocropping. If you are a normal farmer working like this, you will never become rich." Furthermore, "Previously, the adults would carry organic fertilizers to the field with the children and apply them together. This does not happen anymore. Now, people just take the chemical fertilizers provided by the boss and apply them to the fields. It is just continuous loss. The soil is degraded, harvest decreases. But the costs never decrease." These findings are in line with the research of Panyasing *et al.* (2014), which found that farmers are spending more on chemicals, but the sale price of their produce is falling, which results in household debt.

The economic problem has three issues. The first issue is farmer debt, which consists of debt with commercial banks, especially the Bank for Agricultural Development and Cooperatives, and informal debt, which is a result of farmers' inability to access formal lending institutions. The second issue is the high capital costs of production, which is due to the reliance on external production factors, especially chemical fertilizers and other agricultural chemicals. The third issue is low product sale prices, because of the distribution system that passes through middlemen, the lack of value added before distribution, and the lack of cooperation to increase bargaining power and promote group development. According to our interviews, "We have to accept that we will be in debt before we produce. And we have to accept that interest is high, so we won't be able to pay back all our debt. Because prices are low, the debt accumulates and in the end, we will lose the most important resource we have for doing agriculture, which is our land." This finding is in line with the research of Jaikhamwang (2016), which found that use of agricultural chemicals in tobacco production increased capital costs and resulted in debt. This led to problems in the family, such as stress and conflict in the household. The findings are also in line with the research of Onmoy and Aungudornpukdee (2016), which found that use of chemicals to control crop pests increased capital costs and resulted in debt.

Family problems also resulted. This increased debt, rather than income.

Thus, the research findings indicate that the most important problem for farmers now is the economic problem, namely debt, which results from directly from the core values problem, as shown in Figure 1.

The farmer problem model found that the source of these problems was the core values problem, which consists of the lack of learning, greed and laziness. This affects the resource problem. There is a lack of learning for self-development, and this means a lack of capacity to rely on oneself for resources: for example, saving, producing fertilizer, soil improvement and reserving water for agriculture, among others. This goes together with laziness, which means the desire for convenience in all activities, and the failure to review expenditures and long-term sustainability. This makes farmers reliant on external production factors, which are more expensive. This also means that they are not able to control the capital costs that are critical to their livelihoods, including chemical fertilizers, use of pesticides, hiring labor from outside the family in each stage of production and waiting for water allocations from the government needed to carry out their agriculture. Greed and laziness are key factors driving process problems as well, including mono-cropping and chemical-based farming. This results from farmers' desire for high income from a single crop, without thoroughly informing oneself about

the risks associated with this type of income and capital costs.

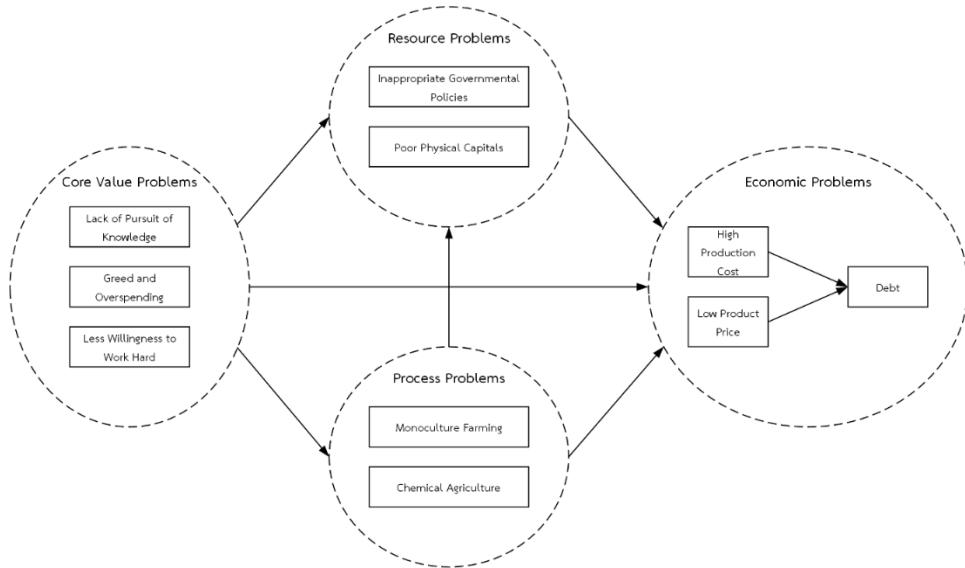

Figure 1 Farmer problem model

At the same time, we also found that the process problem is an intermediary factor influencing the resource problem and the economic problem, through its direct impact on the core value problem. Mono-cropping and chemical-based farming impact sustainability of the resources needed for cropping. This starts from the selection of seed that is not suitable for the planting land. This is because farmers desire high levels of harvest, but requires farmers to rely on chemical fertilizers and pesticides from the outside. This impacts the degradation of soil and ecological systems in the long-term, and is compounded by the fact that farmers must apply ever increasing levels of chemical input. At the same time, the resource problem impacts the economic problem, as mono-cropping forces farmers to put all their hopes in a single crop price, which they have no control over. Moreover, chemical-based

agriculture forces farmers to put the stability of their operations at the mercy of resources and capital costs that they cannot control. In the end, the farmers find themselves in debt.

Additionally, the research shows that the resource problem is an interim factor influencing the core value problem and process problem, and further on to the economic problem. Farmers lack resources that are essential for their agricultural livelihoods. The most important external resources that they must rely on is rented land for agriculture, energy costs involved in pumping water from the irrigation system, costs for propagating crops that cannot propagate on their own, the increasingly expensive costs of chemical fertilizers, the costs of pest control that increase with the spread of disease and infestation and cost of interest payments on loans from government and private sources. These all contribute to

the increase of capital costs borne by farmers. Government support funds are made available according to inconsistent policies, on the foundation of low farmer understanding of their own problems. Thus, government support sometimes results in increased farmer debt.

This research also found that the target of problem solving efforts consists of two elements, economic targets and social targets.

Economic targets are composed of three issues. First is reducing expenditure and production costs, which consists of expenditures and production costs of agriculture and expenditures for daily life. Production costs are related to use of chemical fertilizer and hiring labor, but expenditures in life are related to vices, such as drinking alcohol and gambling, and others. Reduction of costs is the first target that farmers can do with rotation and reliance on basic internal resources and individual production processes, as well as giving up all vices. Reducing expenditures will have direct impact on farmers' saving, causing them to rise according to the reductions they are able to make. The second target is saving money and getting free of debt, because debt is the most important problem of farmers. Paying off debt is thus important for all actors involved, as well as farmers themselves. By relying on family and group internal savings mechanisms, farmers will be helped in their

efforts to pay off debt. The last issue is increasing income, using approaches to add value to their products and increasing supplemental sources of family income. This will help households reduce risk and achieve continuous sources of income throughout the year.

Social targets are composed of two issues. The first issue is stability and self-reliance, which will arise from the capacity to save with increased income and reduced expenditures. Additionally, farmers should rely on diverse sources of income, with cycles of income that are different. Farmers should also rotate resources within the production process, which will also help families increase self-reliance. The second issue is family happiness, which results from society recognizing the importance of family institutions. The family is a source of happiness of people in Thai society, especially in rural areas around the country.

Approaches to problem solving are composed of three issues; core values approaches, process approaches and resource approaches. Core values approaches are an important factor that drive process approaches, resource approaches and targets. Process approaches and resource approaches have a role in influencing the drivers of core values approaches towards targets, as shown in Figure 2.

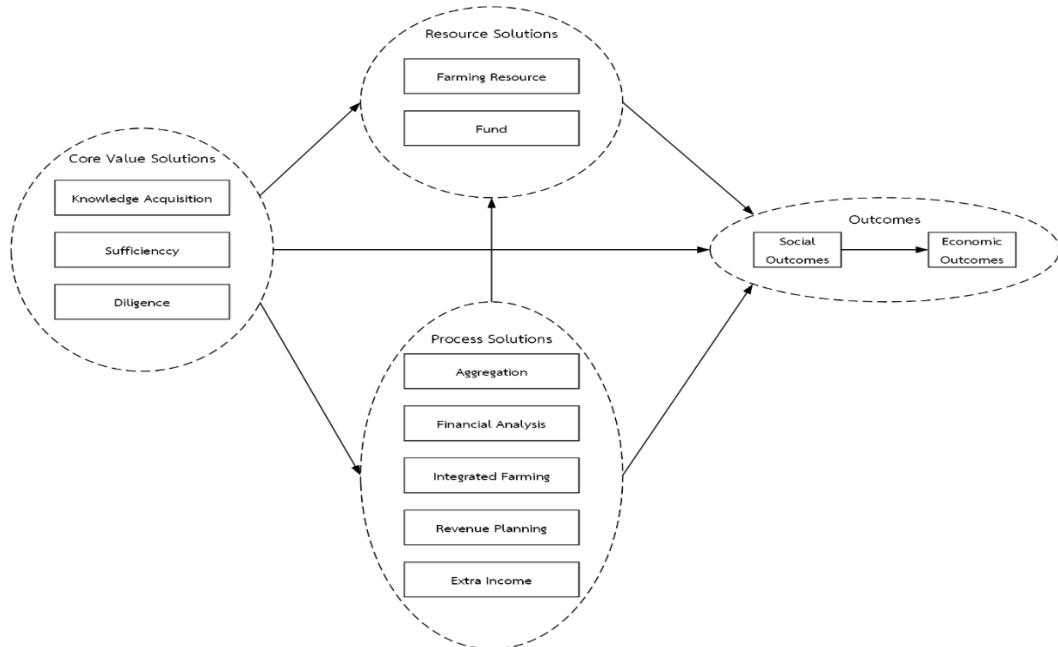

Figure 2. Problem solving model

Core values approaches have three issues. The first issue is learning and developing oneself. This is very important for developing the resources that one has and continuously improving processes. The second core values issue is sufficiency, which has influence on the control of costs of production and in daily life. This will result in reduction of household expenditures and increased cash savings. The last issue is industriousness, which is important for solving problems and driving all processes. This was stressed in our interviews, "Farmers should learn in order to solve their own problems. They should learn from knowledgeable people, and people who have been successful at solving problems. If you farm, don't do mono-cropping. Do mixed cropping. Whatever you need to for eating, plant it yourself, raise it yourself. Don't do too

many things. Do just enough to be sufficient." Moreover, "Thai farmers' problems are not learning and copying others in their agriculture. If they see someone else do something and succeed, they will simply try to do the same thing. Farmers should be determined and be able to put up with hardship," and others. These solutions are in line with the research of Panyasing *et al.* (2014), which found that farmers who had received training in theory and practice from local intellectuals in the farming community were able to see real results. This starts with curiosity in life and the decision to do mixed agriculture, new theory agriculture and sufficiency agriculture. It also entails transforming lifestyles and management of agricultural land according to the philosophy of the sufficiency economy. This will enable farmers to reduce debt and enjoy enhanced

quality of life, as well as having a happier family.

Process approaches consist of 5 issues. The first issue is group formation and leaders of change. Group formation is an important mechanism that drives solving of various farmer problems. It also expands the impact of problem solving by enabling faster action than is possible in the family. However, farmer group formation must rely on leaders of change, who must be honest and focused on the group interest as the primary concern, in order to create trust among the members of the group. They must also be learning individuals and have vision for leading and group development. Moreover, they must be dedicated and make true effort for the sake of the group. The second issue is analysis of income and expenditures, or household accounting, because household accounting is the starting point for understanding the income-expenditure situation of the family, in order to achieve the highest possible benefit. Information about accounting should be analyzed and integrated into the participation of each family member in problem solving efforts. The third issue is mixed agriculture or new theory agriculture, which endeavors to create capacity for self-reliance and reduction of risk from external factors by relying on diverse sources of income. Diverse sources of income also have differing income cycles. The fourth important process issue is production planning and income planning, which is in line with the market demand at different periods of time. This will also

achieve better product prices, as popularity in the market increases. It will also help avoid selling products in quantities that are too large, which may cause market flooding and price drops. The final issue is supplemental livelihood activities, which are secondary sources of income in the family. This will help to reduce risk and increase stability of income, as mentioned in our interviews; “Farmers should form groups. Don’t be a house fly, living alone. Farmers should live together as groups, using the principles of Buddhist teaching. Any community that desires happiness and prosperity should form groups and have regular meetings. They should carry out their activities together with virtue.” Moreover, “Mixed agriculture can create income at levels of 2,000 baht per day. But farmers need to plan their main planting, which will be the primary income for the family, as other crops contribute to the household income,” as well as others. These comments are in line with the research of Panyasing *et al.* (2014), which found that when farmers started to improve their lifestyles and adopt mixed cropping this also meant the concept of being detail-oriented and thorough. Farmers need to know their capital costs and profits from agriculture, including household expenditures as well. Household accounting should include expenditure-income at the agricultural plot level. This will enhance quality of life, and enable farmers to reduce their debt burden problems and relieve poverty. In this way,

development can be done with increasing self-reliance and group-reliance.

Resource approaches consist of two issues. The first issue is production factors, especially compost. Farmers can produce this themselves using leftover materials in the area. The production process will allow farmers to reduce the expenditures and increase family savings. The size of land holdings for agricultural production and the fertility of this land, as well as soil improvement and conservation, must be understood by farmers. Additionally, water is an important factor of production that farmers should collect and save so that it is sufficient to support their planting activities. Farmers should also replace reliance on external materials, such as planting seed and chemicals to control crop pests. Farmer should plant to a degree that is consistent with their sufficiency needs. The second issue is money, which is an important factor in strengthening agricultural groups. The government and agricultural groups should create mechanisms that allow small scale farmers to access funding sources for their livelihoods. In our interviews, we heard that "Farmers should make efforts to make compost for fertilizer on their own. This will reduce capital expenditure quite a bit. They should raise livestock, and take the manure for fertilizer to improve soil. If they do this, their lives will improve. Their incomes will also increase." This is in line with the research of Panyasing *et al.* (2014), which found that the key to solving agricultural

household poverty problems is analysis of those problems, synthesizing lessons learned, accessing training opportunities, mixed agriculture with local intellectuals and networks of community agricultural leaders, keeping household accounting records, learning and receiving support from external agencies. These all help farmers to increase self-reliance, as well as enhancing mutual reliance within the community.

The three approaches to problem solving introduced above are related to the adoption of the sufficiency economy philosophy, which consists of three elements; namely, sufficiency, reason and good internal immunity. There are two conditions, which are knowledge and virtue. The knowledge condition appears in the element of core values, in the matter of learning and self-development. Village intellectuals form groups to exchange learning experiences among themselves on a constant basis. The virtue condition appears in the element of core values, in the matter of sufficiency and industriousness. We found that all village intellectuals were involved in diversified agricultural activities. Sufficiency appears in the element of process, in the matter of mixed agriculture or new theory agriculture, and supplementary livelihood activities. We found that all village intellectuals planted food crops that could be consumed directly, and thus had much less expenditure. They also shared, or sold their products locally at low prices, rather than aiming for high profits. Reason appears in the element of process, in

the matter of analyzing data on income and expense, or household accounting, as well as production and income planning. We found that many village intellectuals were central to getting villagers to save, in order to create a development fund to improve life in the community. At the same time, good internal immunity appears in the element of process, in the matter of group formation and leaders for change. We found that many village intellectuals were central to the formation of agricultural groups locally and in other areas, in order to drive marketing, production and learning exchange with in the groups.

Conclusion

Farmer problems consist of four many issues, including core values problems, resource problems, process problems and economic problems. The economic problems are the final result of the driving core values problems, which have both direct and indirect impacts. The impacts are felt after they pass through the resource problems and process problems. The targets of problem solving consist of two main issues; namely, the social targets, which will help achieve the economic targets. Approaches to problem solving include three approaches, core values approaches, process and resources. These are important elements of the drivers of problem solving. Core values approaches are the main element of both direct and indirect drivers, which have impact through the process approaches and resource approaches.

References

Amit, R. and P. J. Schoemaker. 1993. Strategic assets and organizational rent. *Strategic Management Journal* 14(1): 33-46.

Barney, J. 1991. Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management* 17(1): 99-120.

Barney, J. B. 1986. Strategic factor markets: Expectations, luck, and business strategy. *Management Science* 32(10): 1231-1241.

Barney, J. B. 2001. Resource-based theories of competitive advantage: A ten-year retrospective on the resource-based view. *Journal of Management* 27(6): 643-650.

Evans, B. 2005. Best way to improve your performance: improve how you impart core values. *Handbook of Business Strategy* 6(1): 315-319.

Henderson, R. and I. Cockburn. 1994. Measuring competence? Exploring firm effects in pharmaceutical research. *Strategic Management Journal* 15(S1): 63-84.

Jaikhamwang, N. 2016. Health Impacts and their Related Factors with the Agriculturalist Health from their Chemical Substance Usage in Tobacco Plantation in Pak Kwae Subdistrict, Muang District, Sukhothai Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 4(3): 401-416.

Miles, M. B., A. M. Huberman and J. Saldaña. 2013. Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook. SAGE, London. 381 p.

Miller, D. and J. Shamsie. 1996. The resource-based view of the firm in two environments: The Hollywood film studios from 1936 to 1965. *Academy of Management Journal* 39(3): 519-543.

Onmoy, P. and P. Aungudornpukdee. 2016. Health Impact Assessment and Self-Prevention Behavior from Pesticide Use among Shallot Farmers in Chai Chumphon Sub-district, Laplae District, Uttaradit Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 4(3): 417-428.

Panyasing, S., S. Yongvanit and P. Prabnok. 2014. Developing Management Model for Well-being of Farmer Families with Sufficiency Economy Philosophy Approach in Northeastern Thailand. *Journal of Community Development and Life Quality* 2(1): 11-22.

Sampala, N. 2011. An Assessment of the Initial Health Impact of Pesticide Use on Longan Agriculturalists and Concerned People in Choompoo Subdistrict, Sarapee District, Chiang Mai Province. *Journal of Graduate Research* 1(2): 5-12.

Schroeder, R. G., K. A. Bates and M. A. Junntila. 2002. A resource - based view of manufacturing strategy and the relationship to manufacturing performance. *Strategic Management Journal* 23(2): 105-117.

Sirisunyaluck, B. 2015. Agricultural Practice Pattern and Cultural Change. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(3): 319-330.

Talwar, B. 2009. Comparative study of core values of excellence models vis-à-vis human values. *Measuring Business Excellence* 13(4): 34-46.

Thailand Development Research Institute Foundation. 2015. Research project on agricultural debt and approaches to improving finance capacity in the oversight of the Ministry of Agriculture and Cooperatives. (Online). Available: <http://www.tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/09/หนี้สินเกษตรกร.pdf> (July 19, 2016)

The Secretariat of the House of Representatives, Thailand. 2016. Academic Focus Thailand 4.0. (Online). Available: http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/jul2559-5.pdf (July 25, 2016)

Wernerfelt, B. 1984. A resource - based view of the firm. *Strategic Management Journal* 5(2): 171-180.

องค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ

ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

Knowledge and Product Development from Thai Song Dum's Native Textiles in Bandon Subdistrict, U Thong District, Suphanburi Province

รุจิราภา งามสารคุ* และ บุณยภา พลวัน

Rujirapha Ngamsakoo and Punyapha Phollawan*

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ 10220

Department of Architecture, Faculty of Industrial Technology, Phranakhon Rajabhat University,

Bangkok 10220, Thailand

*Corresponding author E-mail: n.rujirapa@gmail.com

(Received: 10 April 2017; Accepted: 27 June 2017)

Abstract: Knowledge on product development from Thai Song Dum's native textiles of Ban Don subdistrict, U Thong district, Suphanburi Province is a participatory action research to study the knowledge and local wisdom of Thai Song Dum people on how they apply the native textiles of Thai Song Dum to produce daily-used appliances and to design and develop products from native textiles of Thai Song Dum, especially watermelon-patterned fabric and patched fabric. There are 4 participants in the project; Weaving Community Enterprise of Ban Yang Lao, Ancient Black Tai Cultural Restoration Center, Wat Klang Ban Don School, and Wat Yang Sawang Arom School. The research results revealed that watermelon-patterned fabric and patched fabric conceal some meanings which can be linked to the history and lifestyle of Thai Song Dum people by using dark indigo-blue thread, to weave watermelon-patterned fabric for decorating the weaved fabric with the patterns conveying to the relationship with nature. Therefore, these two kinds of fabric clearly show the identity of the ethnic group. The researcher developed the products from Thai Song Dum's fabrics as; key ring, bag, glasses box, and notebook. The survey results on product satisfaction showed that the design, price, and utility were all in high level.

Keywords: Watermelon-patterned fabric, patched fabric, Thai Song Dum's native textile products

บทคัดย่อ: องค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยทรงดำในการนำผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำมาผลิตเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ โดยเฉพาะผ้าลายแตงโมและผ้าปะ มีเครื่องเขียนเข้าร่วมโครงการ 4 แห่ง ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ากีกระดูกบ้านยางลาว ศูนย์พื้นฟูวัฒธรรมใต้ดินโบราณ โรงเรียนวัดกลางบ้านดอน และโรงเรียนวัดยางสว่างอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอลายแตงโมและผ้าปะແเนงนัยยะที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำไว้ ด้วยการใช้สีน้ำเงินเข้มเข้มเกือบดำในการทอ ส่วนผ้าปะที่ใช้แต่งเติมบนผ้าทอให้สวยงามมีลวดลายสีอ่อนถึงความผูกพันกับธรรมชาติ ผ้าสองชนิดนี้จึง

แสดงเอกสารลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้นำผ้าดังกล่าวมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ดังนี้ พวงกุญแจ กระเป่า กล่องใส่เงินตัวและสมุดจดบันทึก ผลการสำรวจความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์พบว่า ด้านการออกแบบ ด้านราคา และด้านประโยชน์ใช้สอยมีความพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ: ผ้าทอลายแต่งโน้ต ดอกผ้าปะ ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ

คำนำ

งานหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยควบคู่กับความงาม จึงเป็นผลงานที่ปั่งบอกถึงอัตลักษณ์อันสหท้อนรากฐานแห่งภูมิปัญญา (จัสรพิมพ์, 2554) ผ้าทอลายแต่งโน้ตและดอกผ้าปะซึ่งเป็นงานหัตถกรรมของชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้สะท้อนอัตลักษณ์ดังกล่าวอย่างชัดเจน และยังคงอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบของการแต่งกายและเครื่องใช้ รวมทั้งการผลิตเพื่อเป็นสินค้าชุมชนด้วย อย่างไรก็ตาม การทำงานผ้ามาทำเป็นผลิตภัณฑ์มักเป็นการผลิตจากทักษะความชำนาญและความเข้าใจที่สืบทอดกันมา แต่ขาดความคิดสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ดีย่อมเกิดมาจากการออกแบบที่ดี (ชมจันทร์, 2558)

นอกจากนี้ยังขาดการวิเคราะห์และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่า ทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์ขาดลักษณะเฉพาะตัวที่ต่างกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่นับวันจะมีแนวทางการเลือกบริโภคสินค้าที่มีมูลค่าด้านความคิดและความรู้สึกเพิ่มขึ้น ต่างจากเดิมที่จะพิจารณาเฉพาะมูลค่าด้านกายภาพเป็นสำคัญ (ตุนท์ และสมชาย, 2558)

ดังนั้น จึงมีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาและเสนอแนวทางในการนำงานผ้ามาสร้างผลิตภัณฑ์ตัวอย่าง เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเชิงพาณิชย์ (ณัฐพล, 2559) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำความงามของชาวยไทยทรงดำมาออกแบบและพัฒนาให้เกิดรูปแบบใหม่ของลายแล้วนำลายรูปแบบใหม่มาวางบนตัวผลิตภัณฑ์ และโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (ธิติพันธ์, 2559) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ได้ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ร่วมสมัยจำนวน 20 รูปแบบ

177 องค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่างานผ้าของไทยทรงดำนี้ สามารถนำมาสร้างสรรค์ได้หลากหลายผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยจึงดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายงานวิจัยในการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำมาบ้านดอน เรื่องผ้าทอลายแต่งโน้ต และดอกผ้าปะมาออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4 ชนิด ได้แก่ พวงกุญแจ กระเป่า กล่องใส่เงินตัว สมุดจดบันทึก ด้วยการใช้หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาร่วมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวิจัยนี้ จะเป็นตัวช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเองเกิดการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองมากขึ้น (อุไรวรรณ และคณะ, 2560) งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยทรงดำในการนำผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำมาผลิตเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำผ้ามาผลิตเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน การนำองค์ความรู้มาออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมือง และการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงดำ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key information) ประกอบด้วย ผู้ครองมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับงานผ้า (การทอผ้า การปักผ้า การปะผ้า) จำนวน 12 คน ผู้นำชุมชน หมู่ 1-8 ตำบลบ้านดอน

ตอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 8 คน สภา วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ากีกระตุกบ้านยางลาว และศูนย์พื้นฟูวัฒนธรรมใต้ดินโบราณ จำนวน 10 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง(purposive sampling) 2) ผู้บริโภค คนรุ่นใหม่วัยทำงาน วัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุใน ผลิตภัณฑ์ จำนวน 100 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบตามสะดวก (convenience sampling) ดำเนินการวิจัย ในช่วงเดือน มกราคม 2559 – มีนาคม 2560

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in depth interview) การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) การบันทึกเสียง ภาพถ่าย และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ วิธีการดำเนินวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1) สร้างเครือข่ายงานวิจัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องมีข้อมูลด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญา ไทยทรงคำอย่างแท้จริง จึงขอความร่วมมือจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ากีกระตุกบ้านยางลาว ศูนย์พื้นฟูวัฒนธรรมใต้ดินโบราณ โรงเรียนวัดกลางบ้านดอน และโรงเรียนวัดยางสว่างอารมณ์ ให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายงานวิจัย

2) การจัดประชุมชี้แจงโครงการ ผู้วิจัยได้จัดประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและขั้นตอนดำเนินงาน ทั้งนี้นายกเทศมนตรีตำบลบ้านดอนจะช่วยสนับสนุนให้โครงการบรรลุผลสำเร็จ และต้องการให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นต่อไป

2. ขั้นดำเนินการ

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สมาชิกชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลเรื่องการนำผ้ามาผลิตเครื่องใช้และความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องใช้ที่ผลิตขึ้นมากับชนบธรรมเนียมประเพณีไทยทรง

2) การสนทนากลุ่ม (focus group discussions) ผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ตรวจสอบข้อมูลที่เก็บได้ และนำภาพร่างการออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ให้ที่ประชุมดูเพื่อขอคำปรึกษาเรื่องรูปแบบและวิธีการผลิต

3) การออกแบบผลิตภัณฑ์จากแนวคิด วัฒนธรรมไทยทรงคำและรับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งด้านการออกแบบและด้านศิลปวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญทั้งสองสาขาเห็นชอบกับการออกแบบผลิตภัณฑ์

4) การคืนข้อมูลงานวิจัยสู่ชุมชน ผู้วิจัยได้จัดประชุมเพื่อนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วเสนอต่อชุมชนพร้อมอธิบายเหตุผลเพื่อให้ชุมชนวิจารณ์และให้ข้อเสนอแนะ ผลการดำเนินงานคือ ชุมชนพอใจมากกับผลิตภัณฑ์

5) การถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน ผู้วิจัยร่วมกับเครือข่ายจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วสู่ชุมชน โดยจัดแบ่งการอบรมเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มสมาชิกชุมชนจำนวน 15 คน และกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาประจำบ้านด้วยอาจารย์จำนวน 4 คน นักเรียนจำนวน 14 คน ผลการดำเนินงาน คือ ผู้เข้ารับการอบรมทั้งสองกลุ่มต่างพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติม

ผลการศึกษา

องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยทรงดำเนินการผลิตผ้าพื้นเมืองและนำมารวบรวมเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ผลศึกษาองค์ความรู้เรื่องแนวคิดและการผลิตผ้าทอลายແลงไม้

1. ประเพณีการทอดผ้าของชาวไทยทรงคำ

หญิงไทยทรงคำทุกคนต้องฝึกทอดผ้าในครัวเรือน ผ้าที่ทอมีห้องผ้าฝ้ายและผ้าไหมแต่ส่วนใหญ่เป็นผ้าฝ้ายนิยมใช้ผ้าฝ้ายมากกว่า เช่น ผ้าทอลายແลงไม้สำหรับทำผ้าห่ม ผ้าพื้นสำหรับทำเสื่อ และผ้าที่ใช้ในพิธีการต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องปลูกผ้าฝ้าย ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เพื่อใช้เป็นวัสดุดีและเส้นใยในการทอดผ้า แต่ปัจจุบันนิยมใช้เส้นไหมประดิษฐ์แทน

2. แนวคิดเรื่องสีและลวดลายของผ้าทอลายແลงไม้

ผ้าทอลายແลงไม้เป็นชนิดหรือผ้าที่มีลวดลายของหญิงไทยทรงคำมีสีครามเข้มจนเกือบดำ จุดเด่นอยู่ที่ลวดลายเรียง

รอบตัวขึ้นเป็นสันสีฟ้าอ่อนเหลือบขาว ลาย拉丁นี้มีชื่อเรียกว่า “ลายชาโด” และ “ชั่นดาวลาย” แต่มักเรียกันว่า “ลายแตงโม” เพราะเห็นรากคล้ายลายผลของแตงโม สีและลายของผ้าหอลายแตงโมล้วนสืบทอดความคิดของชาวไทย

Figure 1 Woven fabric Watermelon-pattern for Thai Song Dum women

ผลศึกษาองค์ความรู้เรื่องการปะผ้าและลายดอกผ้าปะ

1. แนวคิดเรื่องการประพัน

2. ลายดอกผ้าปะ

ลายดอกผ้าปะของกลุ่มชาติพันธุ์ได้สืบทอดความหมายเป็นรุปรูปในลักษณะของลวดลายที่เป็นสิริมงคลแก่ผู้ใช้ทั้งสิ้น สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้กันอยู่ได้รับสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ทรงคำที่เข้าใจสัจธรรมของชีวิตมนุษย์ว่าไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงความตายได้ (ภาพที่ 1)

ทอดจากบรรพบุรุษและเป็นที่น่าภาคภูมิใจที่ชาวไทยทรง
ดำต่ำบลํานدون ได้สร้างรัฐบาลต่อผ้าป่าขึ้นใหม่
จำนวนหนึ่ง โดยพัฒนาจากลายดังเดิมและเผยแพร่ไปสู่
ชนชนไทยทรงดำกลมอื่นด้วย

3. ที่มาและความหมายของลายดอกผ้าปะ

แนวคิดด้านวัฒนธรรมและประเพณีมีความเกี่ยวข้องกับการประพัต้าที่มีธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างลายโดยเฉพาะดอกไม้ รูปแบบของดอกผ้าป่ามีลักษณะเป็นลายเรขาคณิต สีของดอกผ้าป่าประใช้สีหลักสีสีประจำบด้วย สีเขียว สีขาว สีแดง สีเหลืองหรือสีส้ม มีการกำหนดตำแหน่งของสืออย่างชัดเจน ลายดอกผ้าป่าที่พบเห็นในชุมชนไทยทรงดำต่ำบลบ้านคอน มีจำนวน 21 ลาย (ภาพที่ 2)

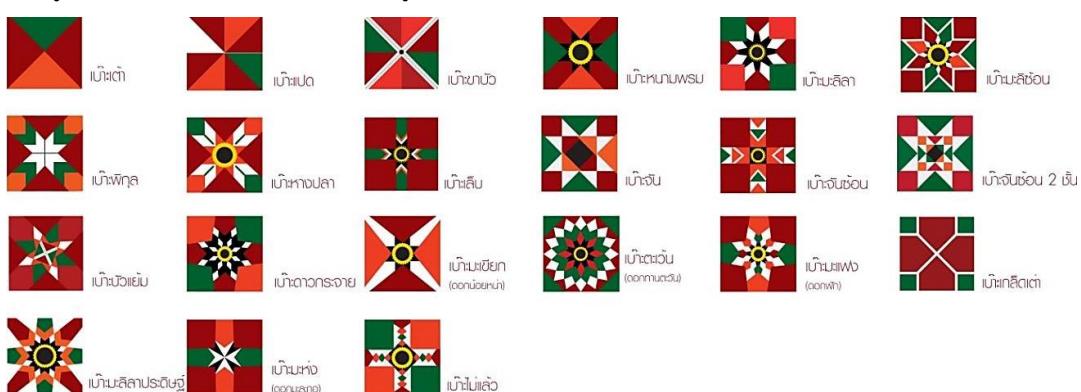

Figure 2 Collection of 21 patching patterns from Thai Song Dum in Ban Don subdistrict, Suphanburi Province

ผลศึกษาองค์ความรู้เรื่องการนำผ้าและดอกผ้าปะมา
ผลิตเครื่องใช้และเครื่องแต่งกาย

1. เครื่องใช้ แยกเป็น เครื่องใช้ประจำตัว และเครื่องใช้ประจำบ้าน (ภาพที่ 3)

ย่าม มีชื่อเรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “หลวง” เป็น¹ ถุงผ้าที่ชายไทยทรงด้ามส่วนด้านบนออกบ้าน² นิยมใช้สีดำ การตัดแต่งลวดลายเพิ่มความสวยงามเข้ามา³ ในภายหลัง แต่ไม่ทำย่ามชนิดนี้ถวายพระ จะจัดขึ้นตาม⁴ ร้านนำไปถวาย

หมวก มีชื่อเรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “มู” เป็น⁵ เครื่องใช้ที่ให้เด็กสวมกันแಡด และให้หญิงที่ทำพิธีกรรม⁶ หรือที่เรียกว่า “แม่ดหรือหม้อ” สวมใส่⁷

หมอน เป็นเครื่องนอนที่ใช้หันนอน และ⁸ สำหรับเป็นเครื่องเรือนก่อนแต่งงานทั้งเป็นเครื่องประดับ⁹ บ้านเพื่อแสดงความเป็นแม่บ้านแม่เรือนด้วย¹⁰

ที่นอน เป็นเครื่องนอนชนิดม้วนพับเก็บได้ ชา¹¹ ไทยทรงด้ามสีฟูก เมื่อใช้แล้วจะม้วนสีฟูกเก็บไว¹² ข้างฝาบ้าน เพราะมีลักษณะไม่แข็งและไม่หนาเกินไป ใน¹³

พิธีแต่งงานต้องมีสีฟูกม้วนกลมใส่ในสาหรากหามไปใน¹⁴ ขบวนส่งตัวเจ้าสาวไปบ้านเจ้าบ่าว

มุ้ง ทำด้วยผ้าฝ้ายนิดหนาสีครามเข้มเกือบดำ¹⁵ คนไทยทรงด้ามรียกนุ้วว่า “หยัน” และถือว่าเป็นสิ่งของที่¹⁶ ต้องจัดเตรียมในวันแต่งงาน โดยมีการตกแต่งที่บริเวณ¹⁷ ขอบหยันด้านบนทั้ง สีด้านด้วยผ้าหลากสี และนำสิ่งของ¹⁸ มงคลและของป้องกันความชั่วร้าย มาใส่ตรงหูหยัน¹⁹ จากนั้นตกแต่งลวดลายตรงจุดตัดขอบมุ้งด้วยวิธีปั้นผ้า²⁰ หรือปักผ้า ด้วยการถือกลวดลายที่มีคุณค่าต่อผู้ใช้หยัน²¹ มีข้อกำหนดว่าต้องเย็บหยันให้เสร็จภายใน 1 วัน และจะ²² เลือกผู้เย็บที่มีคุณค่า ครอบครัวมั่นคง เพื่อเป็นการเริ่มต้นที่²³ ดีแก่คู่แต่งงาน

ลูกช่วงหรือ “มะกอน” คือ ห่อผ้าลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส²⁴ ภายในบรรจุเม็ดมะขาม ทรงกลางด้านบนของลูกช่วงมี²⁵ เชือกผูกเป็นหูหิ้ว มุ่มที่เหลือ 4 มุ่ม จะใช้เชยห้าหรือด้วย²⁶ สีต่างๆ ผูกตกแต่งให้เป็นตุ้มหูตั้งติ้งใช้ยืนเล่นระหว่าง²⁷ ชา-หญิง ถือเป็นการละเล่นที่สำคัญในเทศกาลหรืองาน²⁸ รื่นเริง

Shoulder bag

Patched hat

Patched pillow

Mattress

Mosquito net

Tossing ball

Figure 3 Equipment and appliances used of Thai Song Dam everyday life

2. เครื่องแต่งกาย (ภาพที่ 4)

อัตลักษณ์ที่เด่นชัดของไทยทรงคำได้แก่ การแต่งกายด้วยผ้าสีครามเข้มเกือบดำ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และเสื้อผ้าสำหรับใช้ในโอกาสพิเศษ ทั้งงานมงคลและงานอาวมงคล

เสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวันที่ยังตัดเย็บ และใช้ส่วนไส้กันอยู่ได้แก่ เสื้อทั้งเทงหรือทั้งเทง ช่วง (กางเกง) เสื้อก้มของชาย เสื้อก้มหญิง ส่วนผ้าเปียว เป็นผ้าเอ่อนกประงค์ของหญิงไทยทรงคำ ผ้าเปียวใช้ประกอบชีวิตประจำวัน ใช้คล้องกับเพื่อความงามและให้ความ

อบอุ่น ใช้พันรอบอกแทนเสื้อยามอยู่ในบ้าน จึงเรียกอีกชื่อว่า ผ้าอ้างนุ

เสื้อผ้าสำหรับใช้ในพิธีกรรม ที่สำคัญได้แก่ เสื้อชี ที่ใช้หั้งในยามเจ้าของมีชีวิต และในยามเสียชีวิตแล้ว เสื้อชีใช้สวมในงานมงคลและงานอาวมงคล เป็นเสื้อที่แบ่งด้วยปรัชญาในการดำรงชีวิตไว้ทุกส่วน เสื้อผ้าของชาวไทยทรงคำเกือบทั้งหมดไม่มีลวดลายยกเว้นเสื้อชีจะปักลวดลายสวยงาม แต่จะปกปิดด้านที่มีลวดลายไว้เมื่อสวมใส่ยามมีชีวิตอยู่แสดงถึงความถ่อมตน ไม่โ้อวด เมื่อถึงชีวิตจะนำด้านมีลวดลายมาคลุมโลงศพ เพื่อให้ผู้รับรู้ว่าเป็นพวงดียกัน

Figure 4 Traditional clothes of Thai Song Dam (left) and clothes for spiritual ceremonies (right)

ผลศึกษาองค์ความรู้เพื่อนำไปออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองไทยทรงคำสำหรับบ้านดอน อำเภอชื่อท่องจังหวัดสุพรรณบุรี

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้ง 4 ชนิดได้แก่ พวงกุญแจ กระเป้า กล่องใส่ส่วนตัว และสมุดจดบันทึกใช้หลักการออกแบบเพื่อสร้างจุดเด่นที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวยไทยทรงคำ โดยใช้การตัดกันของสีและรูปทรงเพื่อให้เห็นความแตกต่างและเป็นการซักน้ำสายตาไปสู่จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ การสร้างจุดเด่นด้วยความแตกต่างนี้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของความเป็นเอกภาพ ในส่วนของวัสดุหลักใช้ผ้าทอลายแต่งโมที่มีสีครามเข้มเกือบดำและมีลายเส้นสีฟ้าอ่อนเกือบขาวว่างเป็นเส้นคู่และเส้นคี่สลับกันอยู่บนผืนผ้า สีและลายเส้นล้วนสื่อถึงความคิดของชาวยไทยทรงคำ สีครามเข้มเกือบดำสื่อถึงชีวิต จิตวิญญาณ เส้นสีฟ้าอ่อนเกือบขาวสื่อถึงการไว้ทุกข์ การนำ

สองสีมาอยู่ร่วมกันแสดงถึงความเข้าใจในสัจธรรมของมนุษย์ว่าไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงความตายได้เป็นการเดือนตัวเองไม่ให้ประมาท ผ้าลายแต่งโมที่ใช้นี้ได้มีการปรับขนาดความถี่ของลายเส้นบนผืนผ้าเพื่อให้เหมาะสมกับขนาดของผลิตภัณฑ์โดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรม และสมาชิกชุมชนว่าสามารถทำได้โดยไม่ทำให้การสื่อถึงความหมายของลายผ้าผิดเพี้ยนไป นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นได้ตัดแต่งให้สวยงามด้วยสีสันสดใสดอกผ้าปะซึ่งเป็นงานฝีมือที่มีชื่อเสียงด้านการสร้างสรรค์ของชาวยไทยทรงคำซึ่งมีถึง 21 ลาย โดยสร้างพื้นฐานของลายด้วยผ้าปะเลียนแบบจากธรรมชาติและคลีคลายลักษณ์ผ่านรูปทรงเรขาคณิตเพื่อสร้างความกลมกลืนกับวัสดุตุกแต่ง จึงออกแบบรูปทรงผลิตภัณฑ์ตามรูปทรงของลายดอกผ้าปะ ได้แก่ รูปทรงสี่เหลี่ยมของสมุดจดบันทึก รูปทรงสี่เหลี่ยมคง

หมูของกระเบ่า รูปทรงสามเหลี่ยมของกล่องแวนต้า รูปทรงกลมของพวงกุญแจ ผลิตภัณฑ์ทั้งสี่ชนิดยังมีความพิเศษແเนওຍู่เพื่อสร้างความน่าสนใจ เช่นพวงกุญแจจะมีพู่ห้อยอยู่ข้างน้ำใช้งานจะสะดวก得多 แก้วไวน์มีน้ำเงินที่ลูกช่วงลูกใหญ่ไปมาด้วยมือของชาหยาหนุ่นและหลุ่นสวยงามในเทศกาลสงกรานต์ กล่องใส่แวนต้าและกระเบ่าสามารถ

พับเก็บได้เมื่อไม่ได้ใช้งานและผู้บริโภคสามารถปรับเปลี่ยนดอกผ้าปะบนผลิตภัณฑ์ได้เองจะได้ไม่รู้สึกจำเจ สมุดจดบันทึกผู้บริโภคสามารถเปลี่ยนกระดาษใหม่ได้เองหากใช้กระดาษหมด (ภาพที่ 5)

Figure 5 Products from Thai Song Dum's native textiles

นอกจากนี้เพื่อเพิ่มคุณค่าของสินค้าทางวัฒนธรรมจึงได้ติดฉลากสินค้า(label) นำเสนอที่มาของวัสดุหลักที่นำมาใช้ว่าบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์

ขึ้นจากความรักความผูกพันต่อครอบครัวและธรรมชาติแวดล้อม (ภาพที่ 6)

Figure 6 Label

ผู้วิจัยได้ร่วมมือกับเครือข่ายจดอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยนำผลิตภัณฑ์ด้านแบบมาสอนวิชีประดิษฐ์ ผู้เข้ารับการอบรมประกอบด้วย สมาชิกชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษา ในส่วนของเยาวชนเป็นการสร้างผู้สืบทอดรุ่นใหม่ที่มีจิตสำนึกรักในคุณค่าของงานหัตถกรรมไทยทรงด้วย และเมื่อสืบสุกการอบรมอาจารย์ประพี่พามาภยการ (โรงเรียนวัดกลางบ้านดอน) และอาจารย์จอมขวัญ พุทธินัย (โรงเรียนวัดยางสว่างอารมณ์)

ได้นำความรู้ที่รับจากผู้วิจัยไปถ่ายทอดต่อเยาวชนในสถานศึกษาเพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนผู้สืบทอดรุ่นใหม่ ในส่วนของสมาชิกชุมชนต่างให้ความสนใจในรูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์ เพราะที่ผ่านมาจะผลิตตามรูปแบบเดิมและต้องการออกแบบด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น อาจารย์หั้งสองห่านดังกล่าวข้าต้นได้ร่วมเบริ่กษาบ้านไกร มั่นเพชร (ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหอผ้ากีกระตุกบ้านยางลาว) ถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่เช่น กระเบ่า

ปลอกใส่โทรศัพท์มือถือ และได้ลงมือดำเนินงานแล้ว นอกจากนี้การที่ผู้วัยรุ่นนำฝาลายแต่งโมโนใช้เป็นสัดส่วนในการสร้างผลิตภัณฑ์ทำให้สามารถซื้อสักลักษณะมาก เพราะเป็นครั้งแรกที่นำมาใช้ในตำบลบ้านดอน จังเป็นแรงกระตุ้นให้สามารถออกแบบกรอบที่เคลียบปฏิบัติกันมาแต่ยังคงความสำคัญของเอกลักษณ์ไว้ การฝึกอบรมจึงมีผลต่อความคิดมากกว่าผลงาน เพราะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องทำอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดรูปแบบใหม่และชุมชนต้องเป็นผู้ปฏิบัติ

ผลของการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงค่า ประเภทกล่องใส่แว่นตา พบร่วมกัน ผู้บริโภค มีความพึงพอใจโดยภาพรวมใน

ทุกด้าน เท่ากับ 3.87 อยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 1) ประเภทพวงกุญแจ พบร่วมกัน ผู้บริโภค มีความพึงพอใจภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 3.96 อยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 2) ประเภทกระเบื้อง พบร่วมกัน ผู้บริโภค มีความพึงพอใจภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 3.99 อยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 3) ประเภทสมุดจดบันทึก พบร่วมกัน ผู้บริโภค มีความพึงพอใจภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 4.01 อยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4) ผลของการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงค่า ประเภทรวมทุกด้านผู้บริโภค มีความพึงพอใจในระดับมาก (ตารางที่ 5)

Table 1. Survey results on satisfaction toward glasses box from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	3.96	.83	High
Price	3.78	.33	High
Utility	3.88	.78	High
all aspects	3.87	.65	High

ตารางแสดงที่ 1 ผลของการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงค่า

ทำ ประเภทกล่องใส่แว่นตา พบร่วมกัน ผู้บริโภค มีความพึงพอใจโดยภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 3.87 (ระดับมาก)

Table 2. Survey results on satisfaction toward key ring from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	3.99	.80	High
Price	3.91	.74	High
Utility	3.99	.80	High
all aspects	3.96	.78	High

ตารางที่ 2 แสดงผลของการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงค่า

ทำ ประเภทพวงกุญแจ พบร่วมกัน ผู้บริโภค มีความพึงพอใจภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 3.96 (ระดับมาก)

Table 3. Survey results on satisfaction toward bag from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	4.01	.79	High
Price	3.98	.81	High
Utility	3.99	.80	High
all aspects	3.99	.80	High

ตารางที่ 3 แสดงผลของการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรง

คำ ประเททกระเป่า พบว่า ผู้บริโภค มีความพึงพอใจ ภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 3.99 (ระดับมาก)

Table 4. Survey results on satisfaction toward notebook from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	4.06	1.34	High
Price	3.98	.73	High
Utility	4.00	.79	High
all aspects	4.01	.95	High

ตารางที่ 4 แสดงผลของการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรง

คำ ประเททสมุดจดบันทึก พบว่า ผู้บริโภค มีความพึงพอใจ ภาพรวมในทุกด้าน เท่ากับ 4.01 (ระดับมาก)

Table 5. Survey results on satisfaction toward products from Thai Song Dum's native textiles, glasses box, bag, key ring, and notebook in all aspects

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	3.93	0.57	High
Price	3.98	0.85	High
Utility	3.96	0.64	High

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า ไทยทรงคำทำบ้านดอน อำเภอคู่หง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน เห็นได้จากเครื่องแต่งกายที่เป็นผ้าทอสีคราม เข้มกีบคำ มีลายปักและดอกผ้าปะเพิมความงามตาม สมาชิกชุมชนที่อยู่ในช่วงวัยกลางคนขึ้นไปส่วนใหญ่มี ความรู้ ความเข้าใจและมีความภูมิใจในวัฒนธรรมของ ตนเองและยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ชุมชน แห่งนี้มีการสร้างงานหัตถกรรม เพื่อใช้เชิงและเพื่อ จำหน่ายด้วยการทอผ้าและประดิษฐ์งานฝีมือที่รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ ผ้าที่ทอมีทั้งผ้าพื้นสีดำและผ้าทอ ลายแต่งโมเป็นผ้าที่แสดงเอกลักษณ์ของไทยทรงคำ เพราะ มีสีครามเข้มกีบคำ เส้นใยที่ใช้ทองและสีที่ใช้ย้อม เดิม เป็นผลิตผลจากธรรมชาติปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้เส้นใย สังเคราะห์และสีสังเคราะห์มากกว่าธรรมชาติ มีลายเส้นสี ฟ้าอ่อนกีบขาวอยู่บนผ้าทอสีครามเข้มเป็นสี ต่าง ๆ ตามความพอใจ เช่น สีส้ม สีแดง สีเขียว สอดคล้อง กับงานวิจัยของ ณัฐพล (2559) ที่ว่า ปัจจุบัน ลักษณะเฉพาะในด้านหัตถกรรมของชาวไทยทรงคำมีการ เปลี่ยนไปบ้าง โดยสีสันที่ใช้ในสินค้าหัตถกรรมผ้าทอขาว

ไทยทรงคำที่จังหวัดสุพรรณ มีระยะทางของเส้นมากที่สุด ผ้าทอลายแต่งโมใช้เป็นเครื่องแต่งกาย และใช้ประกอบใน พิธีการตั้งแต่เกิดจนตายมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต งาน ฝีมือที่ต้องใช้时间和นิยมทำกันในชุมชนนี้ ได้แก่ ดอกผ้า ปะท่าจากผ้าย้อมสี มี 21 ลายใช้ตอกแต่งเพื่อเพิ่มความ สวายงามใช้แต่งบนผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าเกือบทุกชนิด มี ทั้งลายดั้งเดิมและลายที่ชุมชนประยุกต์ขึ้นมาใหม่ ลายที่ สร้างขึ้นใหม่ได้เป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นรับไปใช้ซึ่งเป็น ความภาคภูมิใจอย่างมากของชุมชน สำหรับสินค้าทาง วัฒนธรรมที่ชุมชนผลิตเพื่อจำหน่าย มีจุดอ่อนที่ทำให้ ผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เพราะมักซื้อกับ สินค้าของไทยทรงคำในชุมชนอื่นและมีข้อสังเกตว่า สมาชิกชุมชนบางคนดัดแปลงวัสดุที่ใช้ทำผลิตภัณฑ์ใน แนวทางที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ดังเดิม มีการปรับเปลี่ยน สีผ้าทอจากสีครามเข้มเป็นสี ต่าง ๆ ตามความพอใจ เช่น สีส้ม สีแดง สีเขียว สอดคล้อง กับงานวิจัยของ ณัฐพล (2559) ที่ว่า ปัจจุบัน ลักษณะเฉพาะในด้านหัตถกรรมของชาวไทยทรงคำมีการ เปลี่ยนไปบ้าง โดยสีสันที่ใช้ในสินค้าหัตถกรรมผ้าทอขาว

ไทยทรงคำได้มีการประยุกต์ให้มีหลายสีมากขึ้นหรือทำตามความต้องการของผู้บริโภค dokผ้าปะต่เดิมใช้สีหลักสีสี คือ แดง ขาว เขียวและเหลืองหรือส้ม ก็เปลี่ยนใช้สีตามใจชอบ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นการลดคุณค่าของสินค้าทางวัฒนธรรม และลดความน่าสนใจลง

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงคำได้ใช้ชื่อคุณภาพรูปแบบ โดดเด่น สวยงาม ให้เป็นพื้นฐานการออกแบบ โดยใช้วัสดุที่แสดงเอกลักษณ์ของชาวยาไทยทรงคำ ได้แก่ ผ้าหอยลายแตงโมและดอกผ้าปะเพื่อให้เกิดการตัดกันของสีและรูปทรง จะได้เห็นความแตกต่างและซักนำไปสู่จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ และได้ติดฉลากสินค้า (label) นำเสนอที่มาของวัสดุว่าบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นจากความรักความผูกพันต่อครอบครัวและธรรมชาติเวಡล้อม สอดคล้องกับการศึกษาของ สมบัติ (2558) ที่ว่าเป็นการช่วยขยายประสบการณ์ของผู้บริโภค เกิดเป็นเรื่องราวประทับใจกับผลิตภัณฑ์ทำให้จดจำ ผลิตภัณฑ์ได้ง่าย ดอกผ้าปะที่นำมากลับแต่งจะเป็นงานฝีมือที่ประดิษฐ์ตามแบบแผนถูกต้องทุกประการทั้งเรื่องสี และลวดลาย ผลิตภัณฑ์ได้ออกแบบตามรูปทรงเรขาคณิต ของลายดอกผ้าปะ ได้แก่ รูปทรงสี่เหลี่ยมของสมุดจดบันทึก รูปทรงสี่เหลี่ยมคงที่ของกระเบ้า รูปทรงสามเหลี่ยมของกล่องแหวนตา รูปทรงกลมของพวงกุญแจ ซึ่งเป็นรูปทรงพื้นฐานหลักในการออกแบบที่เรียบง่าย และมีความงดงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ และรัชดา (2559) ที่นำรูปทรงเรียบง่ายคือรูปทรงเรขาคณิต มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องประดับจากประเพณีและวัฒนธรรมไทยทรงคำเพื่อแสดงถึงการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ดังนั้นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วจึงมีรูปลักษณ์ภายนอกที่สวยงามเพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้บริโภคในด้านที่ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและมีคุณค่าด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวยาไทยทรงคำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุรีวรรณ และคณะ (2559) ที่ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าไทยทรงคำควรคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และให้ความสำคัญต่อการสื่อความหมายและการคงเอกลักษณ์ของชาวยาไทยทรงคำด้วย

วัฒนธรรมทุกสาขาจำเป็นต้องมีการสืบทอดเพื่อความคงอยู่และให้คนรุ่นหลังได้ประพอดตีปฏิบัติตาม

185 องค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงคำ ทำบล๊บันดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

งานทัศน์กรรมทุกสาขาถือเป็นวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางสังคม การสืบทอดวัฒนธรรม คือ การให้การศึกษา การฝึกอบรมสมาชิกชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษาที่เข้ารับการอบรมความรู้เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการผลิต และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าทางการตลาดหรือมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นโดยที่คุณค่าทางวัฒนธรรมไม่ลดลง ผู้เข้าอบรมทั้งสองกลุ่มมีระดับความรู้พื้นฐานเรื่องการประดิษฐ์ไม่เท่ากัน แต่ทั้งสองกลุ่มเป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน มีประสบการณ์ตรงในการได้เห็นและได้ใช้ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมร่วมกัน และต่างต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงคำไว้ การอบรมจึงเป็นการกระตุนจิตสำนึกรูปแบบ ให้มีความภูมิใจและรู้คุณค่าภูมิปัญญาบรรพบุรุษด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขัดดิยา (2558) ที่ว่าเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอดคล้องกับความรู้สัมัยใหม่ในการดำเนินธุรกิจ การฝึกอบรมจึงช่วยเสริมสร้างศักยภาพการผลิตที่ใช้ทุนวัฒนธรรมอย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตุนท์ และสมชาย (2558) ที่ว่าศักยภาพการผลิตที่แท้จริงอยู่ที่วิธีคิดและมุ่งมั่งของคนในชุมชนที่ได้เรียนรู้การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมหรือทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการผลิตอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามเพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหอยพื้นเมืองให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น และสร้างมาตรฐานระบบการผลิต ด้านการตลาดควรใช้ระบบ E-commerce ส่งเสริมการตลาดด้านวัฒนธรรมให้แพร่หลายเป็นที่รู้จักมากกว่าปัจจุบัน

สรุป

การวิจัยเรื่ององค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองไทยทรงคำ ทำบล๊บันดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยปฏิบัติการ อย่างมีส่วนร่วม ดำเนินงานในพื้นที่ทำบล๊บันดอน มีเครือข่ายเข้าร่วมโครงการวิจัย 4 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ชาวยาไทยทรงคำทำบล๊บันดอนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์แห่งชุมชนและสืบทอดอัตลักษณ์ไว้ได้อย่างน่าชื่นชม โดยเฉพาะงานผ้าได้แก่ ผ้าลายแตงโมและดอก

ผ้าปะที่สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของชุมชน ผู้วิจัยได้นำงานผ้าทั้งสองมาใช้เป็นวัสดุหลักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ 4 ชนิด คือ พวงกุญแจ กระเบื้อง กล่องใส่แว่นตา สมุดจดบันทึก จากนั้นได้ถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกชุมชน และเยาวชนในสถานศึกษา ผลการดำเนินงานวิจัยคือ ผู้เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ตามแบบได้เป็นอย่างดี และสนใจที่จะนำความรู้จากการอบรมไปต่อยอดด้วยการเผยแพร่แก่ผู้อื่น และด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การที่ผู้วิจัยนำผ้าลายแต่งโน้มมาใช้เป็นวัสดุหลักแทนผ้าพื้นสีดำที่นิยมใช้กัน ได้เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมกล้าที่จะคิดนอกกรอบจากที่เคยปฏิบัติ ในส่วนผู้บริโภค มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ด้านการออกแบบ ด้านราคา ด้านประโยชน์ใช้สอย และความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า ด้วยการที่ทุนวัฒนธรรมของไทยทรงดำรงความโดดเด่นชุมชนจึงควรทำงานร่วมกับนักออกแบบอย่างเนื่องเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบหลากหลายสู่ความเป็นสากล โดยไม่ละทิ้งเป้าหมายของความจริงใจในการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ภายใต้ สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในระดับอุดมศึกษา (HERP) ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดอนที่ให้ความช่วยเหลือในการลงพื้นที่ เครือข่ายงานวิจัยและสมาชิกชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือในการให้ข้อมูลและการจัดอบรมให้ความรู้ คุณอัครวัฒน์ บุญสูงเพชร ประธานสภาวัฒนธรรม ตำบลบ้านดอน ที่ อำนวยความสะดวกและช่วยประสานงานกับชุมชน ด้วย การสนับสนุนและด้วยความช่วยเหลือดังกล่าวข้างต้น เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

ขัดดิยา ขติยรา. 2558. การถ่ายทอดความรู้เรื่องแผนธุรกิจเพื่อพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนของกลุ่มอาชีพหัตกรรม ชุมชนปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต 3(3): 261 - 269.

จรัสพิมพ์ วงศ์. 2554. แนวคิดหลังสมัยการย้อนสู่โลกแห่งภูมิปัญญา. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. 13(1): 20 - 23.

จุรีวรรณ จันพล วี สังสุวรรณ พีญลินี กิตติ์ และสุรีรัตน์ วงศ์สมิง. 2559. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University 9(2): 82-98.

ชุมจันทร์ ดาวเดือน. 2558. การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์กระเบื้องหินจากผ้าหอโบราณบ้านผ้าทั้ง จังหวัดอุทัยธานี. วารสารวิชาการ ศิลปศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเรศวร 6(1): 121 – 133.

ธัญพันธ์ จันทร์หอม. 2559. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. วารสารสมาคมนักวิจัย 21(1): 181-192.

ณัฐพล ซอฐานานุสัคก์. 2559. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเชิงพาณิชย์. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์ 3(1): 24 - 46.

ดวงใจ อุช欣 และ รัชโท พรเจริญ. 2559. การศึกษาและการออกแบบผลิตภัณฑ์อุปกรณ์เสริม อิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นเครื่องประดับโดยนำแนวคิดความเชื่อจากวัฒนธรรมไทยทรงดำ กรณีศึกษา : กลุ่มสตรีทอผ้าไทยทรงดำ บ้านหัวเข้าจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี.

วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร 7(1): 39 – 55.

ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน. 2558. การเสริมสร้าง
ศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าหอ
กระหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและ
เศรษฐกิจสร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ย่า
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารการ
พัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(2): 203 -
214.

สมบัติ ประจญศานต์. 2558. ลดลายเรขาศิลป์ส่วน
ประดับของปราสาทขอมบนผ้าไหมมัดหมีต่อ
การออกแบบเครื่องแต่งกาย. วารสารการ

พัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(3): 331 -
338.

อุไรวรรณ ทองแก่นแก้ว พนิจ ดวงจินดา สุชาสินี
บุญญาพิทักษ์ สุนิสา คงประสมิทธิ์ ณรงค์
เต็มรัตนกุล พชลินร์ จันนุ่น ชาลินี
สะท้านบัว พรพันธุ์ เขมคุณาศัย และเบญจ
วรรณ บัววัญ. 2560. การประเมินแบบมี
ส่วนร่วมในระบบการบริหารจัดการกลุ่มวิจัย:
กรณีศึกษาการปฏิบัติที่ดีของกลุ่มวิจัยสุขภาพ
ชุมชนเพื่อพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่และสังคม.
วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต
5(3): 446 – 456.

Knowledge and Product Development from Thai Song Dam Traditional Textiles in Ban Don Subdistrict, U Thong District, Suphanburi Province

Rujirapha Ngamsakoo and Punyapha Pollawan*

Department of Architecture, Faculty of Industrial Technology,

Pranakon Rajabhat University, Bangkok 10220 Thailand

*Corresponding author E-mail: n.rujirapa@gmail.com

(Received: 10 April 2017; Accepted 27 June 2017)

Abstract: Knowledge of product development from Thai Song Dam native textiles of Ban Don subdistrict, U Thong district, Suphanburi Province is a participatory action research project to study the knowledge and local wisdom of the Thai Song Dam. The research is interested in how people on how apply traditional textile knowledge to produce daily-use appliances, and to design and develop products from native textiles of Thai Song Dam, especially watermelon-pattern fabric and patched fabric. There are 4 participants in the project; the Weaving Community Enterprise of Ban Yang Lao, the Ancient Black Tai Cultural Restoration Center, Wat Klang Ban Don School, and Wat Yang Sawang Arom School. The research results revealed that watermelon-pattern fabric and patched fabric contain meaning that can be linked to the history and lifestyle of Thai Song Dam people. These textiles use dark indigo-blue thread to weave watermelon-pattern fabric to decorate woven fabric with patterns that convey to their relationship with nature. Thus, these two kinds of fabric clearly show the identity of the ethnic group. The researchers developed products from Thai Song Dam fabrics, such as key rings, bags, glasses boxes, and notebooks. The survey results concerning product satisfaction showed that the design, price, and utility were all at a high level.

Keywords: Watermelon-pattern fabric, patched fabric, Thai Song Dam traditional textile products

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของเกษตรกร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวมข้อมูลจากประชาชนชาวบ้านจำนวน 13 ราย จากการเห็นอีก ตัววันออกเสียงเห็นอีก และภาคกลางและภาคตะวันออก โดยการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบบเจาะลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยกระบวนการทฤษฎีฐานราก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร สามารถอธิบายได้โดยการบูรณาการมุมมองบนพื้นฐานทรัพยากร และค่านิยมหลักเข้าด้วยกัน ซึ่งแบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาค่านิยมหลักที่สำคัญ ได้แก่ การเมืองรัฐ ความโลก และความเกี่ยวกับรัฐ ซึ่งเป็นแรงขับที่สำคัญที่นำไปสู่ ปัญหาด้านกระบวนการ (การทำเกษตรเชิงเดียว และการทำเกษตรสารเคมี) และปัญหาด้านทรัพยากร อันเกิดจากนโยบาย

ของรัฐบาลที่ไม่เหมาะสมและการขาดแคลนทรัพยากรทางกายภาพ อันส่งผลให้เกิดผลลัพธ์คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ หนี้สินของเกษตรกร อันเนื่องมาจากการผลิตสูงและราคาผลผลิตตกต่ำ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาของเกษตรกรจึงจำเป็นต้องดำเนินการเชิงระบบ ด้วยการให้ความสำคัญต่อบุกงค์ประกอบดังกล่าว

คำสำคัญ: ปัญหาของเกษตรกร มุ่งมองบนพื้นฐานทรัพยากร ค่านิยมหลัก

Introduction

Folk handicrafts are created for daily use in conjunction with beauty. It expresses the identity that reflects the foundation of wisdom (Wangyen, 2011). Watermelon-pattern fabric and patched fabric, which are native textile handicrafts of the Thai Dam people in Ban Don district, Suphanburi province, clearly reflect their unique identity, and are still preserved in the form of clothing and daily-use products, as well as the generation of goods for the community. Turning fabric into products involved skill, expertise and understanding inherited through generations. However, these usually lack creativity for new designs, where good products are generally involved a well-thought designing process (Dowduen, 2015). Furthermore, it lacks cultural capital and analysis to increase the value, resulting in dull products that do not meet the needs of the target consumers, which are likely shifting the preference of products that are of intellectual cultivation and not just physical value (Chomchyen and Jaiban, 2015).

As a result, there has been an increase in the number of studies that have implications for fabric processing, such as product development for Thai Song Dam native textiles for commercial development (Sorthananusak, 2016) with the objective of improving and developing new fabric patterns and transferring the pattern to products and product

development projects using the local wisdom of Thai Dam from western Thailand (Junhom, 2016). The main aim is to develop woven products, which has given rise to 20 modern fabric patterns. This research demonstrated that Thai Song Dam native textiles can be creatively turned into different products.

The researchers therefore have worked with collaborators to turn local wisdom, watermelon-pattern fabric and patched fabric, which is the handicraft of the Thai Song Dam people in Ban Don district, Suphanburi province, into 4 products; key chain, bag, glasses case, and notebook, through a design process that promotes mutual learning with the local community, and will stimulate self-development and learning of the community (Tongkaemkaew *et al.*, 2017).

The aim of this objective is to understand and explore the local wisdom of the Thai Song Dam in using Thai Song Dam native textiles in daily use items for the design and product development of native textile of Thai Song Dam, Ban Don subdistrict, U Thong district, Suphanburi Province.

Materials and Methods

The study was a qualitative study that collected local wisdom in using textiles in the production of the daily-use appliances, acting upon knowledge, and a quantitative study assessing satisfaction of consumers towards

the products of the Thai Song Dam native textiles.

Target population

Target population consisted of two groups; 1) Key informants that included people knowledgeable in local cultural tradition, such as the locals who were the experts of the local textiles (in weaving, lacing, patching) (n=12), community leader of Mu 1-8 of Ban Don subdistrict, Suphanburi Province, Cultural Council of Suphanburi Province (n=1), and members of the manufacturing association such as Ban Yang Lao Textile Community Enterprise and Ancient Thai Dam Cultural Restoration Center Group (n=10), that were recruited through purposive sampling, 2) adult consumers and those who were interested in the products (n=100) recruited through convenience sampling. The study was conducted during January 2016 to March 2017.

Tools and data collection

In-depth interviews, focus group interviews, voice recording, photographing, and questionnaire to assess the satisfaction in the products.

1. Procedures

The steps/procedures were as follows:

1.1. Preparation

Create/build research network. Product development requires in-depth information and knowledge of the local Thai Dam, we therefore, partnered with the Ban Yang Lao Textile Community Enterprise and Center for Revival of ancient Thai Dam Culture Group, Wat Klang Ban Don School and Wat Yang Sawang Arom to form the research team.

Research explanatory meeting. The authors organized a meeting to explain the objectives and the procedures of the project. The governor of Ban Don district was supportive of the project and encourage further product development.

1.2. Procedures

Interviews: The authors interviewed the local community to explore the usage of local textile in product development and the relation of products and Thai Song's culture.

Focus Group Discussions (FGDs): The authors carried out FGDs to validate the collected data and information, discuss the sketches for advice and suggestions on patterns and the production

Product design from Thai Dam culture and evaluation of design and arts and culture. Experts from both fields approved the product design.

Dissemination of results to the local community: The authors hosted a meeting to present the final products to the local community while also providing the explanation to receive feedbacks and comments. The local community had positive response to the products.

Knowledge transfer to the local community: The authors organized a meeting to disseminate the new knowledge that has arisen from this project to the local community. There were 2 sessions; local community consisting of 15 residents and 10 young people and 4 teachers from educational institutions. The participants were very satisfied with the design and requested further training.

Results

Knowledge and local wisdom of the That Song Dam people regarding production of traditional textiles, and use of textiles for decorations and items of daily use.

Figure 1 Woven fabric Watermelon-pattern for Thai Song Dum women

Findings regarding ideas and production of watermelon-pattern fabrics

Weaving tradition of the Thai Song Dam people

Every Thai Song Dam woman should train in weaving in the household. Both cotton and silk weaving is done, but the majority prefer cotton goods, such as the watermelon-patterned fabrics used for skirts, linings for making shirts, and textiles used in rituals. For this reason, the Thai Song Dam must plant cotton and mulberry to raise their silkworms, so that they can supply their raw material and thread needs. Currently, they prefer to use manufactured silk thread.

Color and stripes in watermelon-pattern fabrics

Watermelon-patterned fabrics are used for women's skirts and are often an almost-black indigo color. The special feature is the stripes that extend around the skirt, which are light blue, almost white color. These are called *lai chado* and *sin dao lai*.

Findings regarding ideas and production of patch fabric and patched pattern fabric

Patchwork

Patchwork arose out of thinking that clothes and other woven items should be attractive, and dying of cloth was begun, using four main colors of dye, and cut into small pieces. These pieces were sewn together to make designs with lines. Then they were attached as decoration on shirts, as well as other daily use items such as pillows and mosquito nets. This patchwork is a handicraft that Thai Song Dam women must learn together with weaving skills.

Patched patterns

These patterned patchwork items hold special importance, as they are auspicious for those who wear or use them. Most of the designs have been passed down from ancestors through the generations. They are a source of pride for the Thai Song Dam of tambon Ban Don. A number of the patched

patterns were developed out of more traditional patterns, and then were transmitted to other Thai Song Dam communities.

Origin and meaning of patched patterns

Cultural and traditional ideas are related to patchwork, which is by nature a source of motivation for people to create

patterns such as flowers. These patterns are geometric, and use the four basic colors, namely green, white, red and yellow or orange. The position of each color is clearly defined. There is a total of 21 patterns found in the Thai Song Dam community of tambon Ban Don (Figure 2).

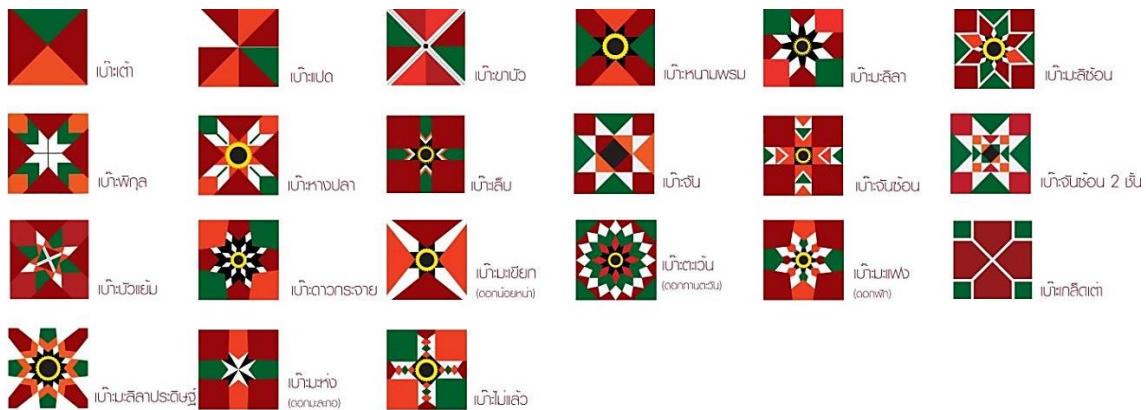

Figure 2 Collection of 21 patching patterns from Thai Song Dum
in Ban Don subdistrict, Suphanburi Province

Findings regarding use of patched patterns as decorations on daily use items and clothing

Use items are divided into individual use items and village use items

Traditional shoulder bags are called luam in the local language, and are fabric bags that are used by men when they leave the village. Black shoulder bags are popular. Decoration with patterns was adopted later in order to increase attractiveness. However, these shoulder bags are not produced for use in rituals, but rather they are purchased at shops and then used in rituals.

Hats are called muu in the local language, and are worn by children to protect them from strong sunshine. Women who

perform rituals, known as mae mot or mae mor, wear hats as well.

Pillows are used when sleeping, as well as being part of pre-wedding decorations set up in the house, to show that the bride will be a good housewife.

Mattresses are for sleeping, and can be rolled and folded up for storage. The Thai Song Dam call these seuu fuuk. After use, the mattress is rolled up and stored along the walls of the house, as they are not hard and not overly thick. These mattresses are a necessary part of a wedding, placed in a rattan carrying case and carried when the bride is escorted to the groom's house.

Mosquito nets are made from large pieces of thick, dark indigo cloth. The Thai Song

Dam call these mosquito nets yan, and believe that they must be prepared for a wedding day. Decorations are attached around all four edges of the mosquito net, as well as other decorations and auspicious items that will provide protection from evil. The patterns are then attached directly to the seams of the mosquito net, using patching methods or applique. The designs are chosen to be of value to the user. There is a requirement that a mosquito net must be sewn in one day, so people with a good spouse and stable

household are selected, representing a good start to the married couple's new life together.

Tossing balls, called makorn, are small, squared bags stuffed with tamarind seeds. In the middle of the top there is a string used to close the bag and form a loop for carrying. On the remaining four sides, small pieces of cloth or colored string are used as decoration like earrings and then thrown back and forth between boys and girls. This is an important game played during rituals or other happy occasions.

Shoulder bag

Patched hat

Patched pillow

Mattress

Mosquito net

Tossing ball

Figure 3 Equipment and appliances used of Thai Song Dam everyday life

Clothing [FIGURE 4]

The identity markers of the Thai Song Dam include wearing clothes of deep indigo color, and can be divided into two types: clothes worn in daily life, and clothes worn on special occasions, both auspicious and inauspicious.

The clothes that people still sew and wear regularly include thongtheng shirts, pants, men's and women's sua korm shirts. The pha piew is an all-purpose piece of cloth used by Thai Song Dam women to wrap around their head during the summer, or around the neck as an accessory or for warmth. It is also wrapped

around the chest instead of a shirt, when inside the house. For that reason, it is also called pha haang nom.

The clothes worn in important ceremonies are suea hii, which is used when the owner is alive, and after they have died as well. It is worn on both auspicious and inauspicious occasions, and it conceals the daily philosophy of Thai Dam life. Almost none

of the Thai Song Dam clothes have patterns, except the suea hii, which is embroidered with beautiful patterns. However, the patterns are hidden while the wearer is alive, which shows the modesty of the Thai Song Dam. When the owner has passed away, the embroidered part of the cloth is draped over the coffin, in order to inform the spirits that they are of the same group.

Figure 4 Traditional clothes of Thai Song Dam (left) and clothes for spiritual ceremonies (right)

Findings regarding design and development of traditional textile products

Four types of products have been developed: key chains, bags, glasses cases and notebooks. The principle of these designs has been to use the cultural markers that represent the identity of the Thai Song Dam, showing color contrasts and shapes that demonstrate the differences and draw the eye of the customer to the products' uniqueness. The use of these differences is done with full agreement. The materials used are woven fabric of deep indigo color with light blue almost white lines, alternating in even and odd numbers on the fabric. The color and lines demonstrate the thinking of the Thai Song

Dam. Deep indigo means life and soul, while light blue means mourning. Bringing these two colors together shows the Thai Song Dam understanding of the truth that no one can avoid death. It is a warning that people should not disparage other. The spacing of the lines on these watermelon-patterned fabrics have been adjusted by people who are knowledgeable in Thai Song Dam cultural arts to match the size of the product. This has also been done with the agreement of the community, to ensure that the cultural meaning of the design is not distorted. Additionally, all products are decorated with patched-fabrics using the 21 flower designs. The basic shapes of the flowers mimic natural forms, but through a geometric

representation. The products are designed to go with the appearance of the flower designs so that they create a harmonious feel; for example, the square shape of the notebook, the trapezoid shape of the bag, the triangle shape of the glasses case and the round shape of the key holder. All four products also include things to interest the customer. The key chain has a tassel that will move back and forth when it is

used, giving the appearance of a tossing ball being thrown back and forth between a boy and a girl during the new year celebration. The glasses case and bag can be folded and stored, while the patchwork patterns can be changed so that the customer does not get bored. The customer can change the paper in the notebook when it is all used up (Figure 5).

Figure 5 Products from Thai Song Dum's native textiles

To enhance the cultural value of the products, labels are attached to indicate the origin of the materials, which are based on the

ancestors' feelings of connectedness to family and nature (Figure 6).

Figure 6 Label

The researchers collaborated with training networks to transfer knowledge using these products to teach the production and innovation processes. The participants in the training consisted of community members and

students. The participation of the students indicated their interest in taking up the tradition, and their recognition of the value of these cultural handicrafts. When the training was finished, Praphai Mayakarn (Wat Klang Ban

Don school) and Jormkhwan Phutthimai (Wat Yang Sawang Arom school) took the knowledge they gained from the researchers and spread it further with the youth in their schools, so that there would be even more people carrying on this tradition. The participating community members showed interest in different parts of the new forms, because until then they all produced using traditional patterns or their own individual designs. For example, the two teachers mentioned above consulted with Ms. Krai Manpatch (head of the Ban Yang Lao Textile Community Enterprise) about new product designs, such as bags and mobile phone holders, and they have begun to work together. Additionally, when the researchers introduced the watermelon-pattern fabrics as a material for product development, people were impressed because it had never been used in Ban Don subdistrict. This stimulated members to be more proactive and confident in moving beyond the familiar frameworks that they were

comfortable with, while maintaining their important cultural symbols. The training influenced thinking more than outcomes, because development of new products is a sustained process in which new ideas emerge and then the community members take them up and use them in ways that they see fit.

The results of the assessment of consumer satisfaction with the Thai Song Dam textile products are introduced below. For the glasses case, consumers were highly satisfied with all aspects at a 3.87 level (Table 1). For the key chain, consumers were highly satisfied with all aspects at a 3.96 level (Table 2). For the bag, consumers were highly satisfied with all aspects at a 3.99 level (Table 3). For the notebook, consumers were highly satisfied with all aspects at a 4.01 level (Table 4). The results of the general assessment of consumer satisfaction with Thai Song Dam native textile products showed a high level of consumer satisfaction (Table 5).

Table 1 Survey results on satisfaction toward glasses box from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	3.96	0.83	High
Price	3.78	0.33	High
Utility	3.88	0.78	High
all aspects	3.87	0.65	High

Table 2 Survey results on satisfaction toward key ring from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	3.99	0.80	High
Price	3.91	0.74	High
Utility	3.99	0.80	High
all aspects	3.96	0.78	High

Table 3 Survey results on satisfaction toward bag from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	4.01	0.79	High
Price	3.98	0.81	High
Utility	3.99	0.80	High
all aspects	3.99	0.80	High

Table 4 Survey results on satisfaction toward notebook from Thai Song Dum's native textiles

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	4.06	1.34	High
Price	3.98	0.73	High
Utility	4.00	0.79	High
all aspects	4.01	0.95	High

Table 5 Survey results on satisfaction toward products from Thai Song Dum's native textiles, glasses box, bag, key ring, and notebook in all aspects

Assessment	\bar{X}	Standard Deviation	Meaning
Design	3.93	0.57	High
Price	3.98	0.85	High
Utility	3.96	0.64	High

Discussion

We found that the Thai Song Dam, Ban Don subdistrict, U Thong district, Suphanburi province have a very unique local community culture, reflected by the local clothing in dark indigo color, almost black, woven textile with patterns and patched fabric to enhance attractiveness. The majority of the community members is middle aged adults, with adequate knowledge and pride in their culture. They were willing to provide information for the research. The community produces handicrafts, for their personal use and for commercial purposes, which included textile weaving and other handicrafts, techniques that were passed down from the older generation. The woven fabrics include black fabric and

watermelon-pattern fabric, which reflect the unique characteristic of Thai Song Dam use of dark indigo colors. The materials and the color used in dying were originally from natural products, however, have shifted to synthetic material and color, with light blue, almost white, lines or streaks on the pattern. The origin of the product can be recognized by the distance between the lines/streaks. Each Thai Song Dam community has their own preference for the spacing of these lines. The textiles of Thai Song Dam in Suphanburi province have the largest spacing between these lines. Watermelon-pattern fabric is used in clothing and in cultural rituals from birth till death; hence, they are vital for their lifestyle. The most well-known and common handicraft is the patched fabric made from dyed fabric that has

21 patterns for decoration on almost all textile products. The patterns are both conventional and modern patterns newly developed by the community. The new patterns are adopted as a model of design for the other communities, in which they take great pride. The products that are available commercially are not very well accepted since they closely resemble the products of other Thai Song Dam communities, with little variation. Some members of the community do not value the preservation of the tradition, altering the color from dark indigo to other colors such as orange, red, green. This is in line with the study of Sorthananusak (2016) which found that Thai Song Dam handicrafts have been changing and evolving, using more colors following the preferences of the consumers. The original patched fabric consists of 4 main colors of red, white, green and yellow or orange. The changes of these traditional colors devalue these products of culture and interest.

The product development of Thai Song Dam native textiles uses local wisdom in design through the use of watermelon-pattern fabric and patched fabric for the color and pattern accentuations, so that the products stand out and are more attractive, as well as labelling with information that the product was originally crafted from family connectedness and the nature and environment. This agrees with the findings of Prajonsant (2015), which researched this type of story-telling labeling technique and concluded that it is an effective way of making the product memorable. The patched fabric that is being used for decorative

purposes is a handicraft made in compliance with the traditions, with respect to the colors and the geometric patterns of the patched fabric such as the square of the notebook, the trapezoid shape of the bag, the triangle shape of the glasses case and the circular shape of key chain. These are basic design shapes that are simple and beautiful. This is as suggested by the work of Utchin and Porncharoen (2016) that used geometrical patterns to guide the design of ornaments from the culture and tradition of Thai Song Dam, and reflects their simple lifestyle. The developed products are sophisticated and attractive, satisfactory to the consumers and of value of conservation. This is consistent with the work of Janpla *et al.* (2016) which suggests that product development of Thai Song Dam textile should take into consideration of the target consumers, the importance of conveying the meaning, and the preservation of the identity of Thai Song Dam.

The preservation and the inheritance of a culture is of great necessity. All handicrafts are considered to be cultural heritage. Educating and training the community and young people in educational institution in regard to product design is important for cultural inheritance so that they are adaptive in their production and product improvement to increase the market and commercial value while preserving the cultural value. Both groups of participants, the local community and the young people in educational institution, do not have the same skills in production, however, they share the Thai Song Dam's background, experience, and viewpoints, mutually sharing

the aspiration in preserving the local wisdom. The training also helped to raise the awareness of the local community to take pride in and appreciate the ancestral wisdom. This is as suggested by Kattiyawara (2015) which stated that the integration of the individual's cultural knowledge and the innovation in marketing, the training will empower and make use of the cultural capital that is also in line with Chomchuen and Jaiban (2015) which suggest that the real production potential lies in the perspective of the people in the community who have learned the application of local wisdom, culture, or resources leading to the multifaceted production. However, for product development to be continuous, research and development of a variety of native textiles is significant, as well as standardization, ensuring the quality of the production and the use of E-commerce in marketing, which will help advertise and promote the product.

Conclusion

This research into knowledge and product development using native textiles of Thai Song Dam Ban Don subdistrict, U Thong district, Suphanburi Province was participatory action research, conducted in Ban Don subdistrict. There are 4 stakeholders in the project; the Weaving Community Enterprise of Ban Yang Lao, the Ancient Thai Dam Cultural Restoration Center, Wat Klang Ban Don School and Wat Yang Sawang Arom School. We found that Thai Song Dam Ban Don sub-district has a very unique local community characteristics that has been impressively well preserved until

date, particularly the watermelon pattern fabric and patched fabric that were locally conceived. The researchers used both types of textiles to develop 4 products; keychain, bag, glass-case, and a notebook. The research team further has conducted a meeting for knowledge-dissemination and skills-transfer to the local community and youth in educational institution. The participants were able to follow the instructions and produce the products without difficulties. They also expressed their interest in spreading the knowledge and skills to the others, as well as, through new product development. Furthermore, the research team made use of the watermelon pattern fabric instead of a conventional black fabric that is being used extensively, to stimulate out-of-the-box creativity. Consumers were greatly satisfied with the design, price, and utility. The research shows how to make use of the cultural wisdom of Thai Son Dam through the engagement of local community with designers for continuous product development for product's variety and globalization without abandoning the cultural value and intention.

Acknowledgements

The authors thank the graduate studies' research promotion project for the advancement of national research universities under the Higher Education Research Promotion Office (HERP) for the financial support for this study. We are also grateful to the Ban Don district for their field work support, as well as the research network and local community in providing the

information and knowledge management. We also extend our gratitude to Mr. Akarawat Boonsoongpetch, the President of Ban Don Cultural Council for his assistance and coordination with the local community. Without all of the support from these partners, this project would have been impossible.

References

Chomchuen, T. and S. Jaiban. 2015. Enhancing of Productive Potentiality of Community Products "Karen Weaving" with Sufficiency Economy and Creative Economy: Case of Mae Yao Sub-district Community, Muang District, Chiang Rai Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(2): 203-214.

Dowduen, C. 2015. Development and Design of Ladies' Bags with Traditional Textile Patterns Form Ban Pa Tang, Uthai Thani Province. *Art and Architecture Journal, Naresuan University* 6(1): 121-133.

Janpla, J., W. Songsuwong, P. Kijkar and S. Wongsaming. 2016. Development of Thai Song Dam Woven Fabric Products to Add Value Following the Creative Economy Concept. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* 9(2): 82-98.

Junhom, T. 2016. The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western Region of Thailand. *Journal of the Association of Researchers* 21(1): 181-192.

Kattiyawara, K. 2015. A Knowledge Transfer of Business Planning for Development of Handicraft Community Enterprise, Pong Yang Khok Community, Hang Chat District, Lampang Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(3): 261-269.

Prajonsant, S. 2015. Graphic Patterns Adopting from Architectural Decoration of Khmer Temples in Ikat Silk of Cloth Design. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(3): 331-338.

Sorthananusak, N. 2016. Development of Hand Woven Product Textile Thai Song Dam for Commercial. *Journal of fine arts research and applied arts* 3(1): 24-46.

Uraiwan Tongkaemkaew, Pinit Doangjinda, Suthasinee Boonyapithak, Sunisa Kongprasit, Thanapat Temrattanakuthol, Phacharin Jeennun, Chalinee Satanboa, Pornpan Kemakhunasrai and Benjawan Boakhluan. 2017. Evaluation Participatory in Research Clusters Management System: A Case Study of Best Practices in Community Health Cluster to Develop a Young Generation of Researchers and Society. *Journal of Community Development and Life Quality* 5(3): 446-456.

Utchin, D. and R. Porncharoen. 2016. The study and design for an electronic accessories come from the belief and culture of thaisongdam case study : thaisongdam woman weaving group.

Baan hua khao jeen paktor rayhaburi.
Art and Architecture Journal Naresuan
University 7(1): 39-55.

Culture and Arts Journal
Srinakharinwirot University 13(1): 20-
23.

Wangyen, J. 2011. Post modern issue:
intellectual world revisit. Institute of

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูและปัญหาใน
การฝึกปฏิบัติงานคณศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**The Desirable Characteristics of Practicum of Teaching Profession, and
Problems in the Practicum, Faculty of Education, Chiang Mai University**

นิติดา อดิภัตรนันท์ นันทิยา แสงสิน และปทุมวดี ศิริสวัสดิ์*

Nitida Adipattaranan Nantciya Saengsin and Pathumwadi Sirisawat*

ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ. เชียงใหม่ 50200

Department of Curriculum, Instruction & Learning, Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai
50200, Thailand

* Corresponding author E-mail: Pathumwadee.s@hotmail.com

(Received: 24 June 2017; Accepted: 04 October 2017)

Abstract: The purposes of this study were to 1) study the desirable characteristics of student teachers, Faculty of Education, Chiang Mai University 2) study the state and problems of the practicum in teaching profession and 3) study the perspective of improving practicum in teaching profession. The sample in this study consisted of 18 administrators and 191 cooperating teachers who were selected from 18 schools including 247 student teachers, 21 supervisors and 22 students who were the representative of students from 15 programs. The data were collected by 1) performing group interview among administrators and cooperating teachers and students' representative 2) using a set of questionnaires among supervisors and student teachers. The data were analyzed by content analysis, and descriptive statistics. The finding of the study showed that 1) The desirable characteristics of student teachers should follow the standards and professional experiences as stipulated by Teachers' Council Board on Professional Standards and Ethics B.E. 2556. Importantly, schools placed emphasis on student teachers having public mind. 2) The state and problems in practicum of teaching profession were administration and management. 3) Memorandum of understanding (MOU) between Faculty and schools should be done for improving in the practicum of teaching profession.

Keywords: Desirable characteristics, student teachers, teacher profession

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้วัดคุณภาพชีวิตเพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) ศึกษาปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 18 คน และครูพี่เลี้ยง จำนวน 191 คน จากโรงเรียนแหล่งฝึก 18 แห่ง นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู จำนวน 222 คน ตัวแทนจากนักศึกษาทั้ง 15 สาขาวิชา จำนวน 22 คน และ อาจารย์นิเทศฯ จำนวน 21 คน รวมทั้งสิ้น 474 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กลุ่มสำหรับผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยงและตัวแทนนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู แบบสอบถามสำหรับอาจารย์นิเทศฯ และนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1. คุณลักษณะของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ควรเน้นตามมาตรฐานความรู้ ประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครูของครุสภาก พ.ศ. 2556 และจิตอาสาเป็นคุณลักษณะพึงประสงค์ที่สำคัญ 2. ปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูพบว่า เป็นด้านการบริหารจัดการกระบวนการวิชาชีพครู 3. แนวทางในการแก้ปัญหา ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครูของนักศึกษาพบว่าคุณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงเรียนแหล่งฝึกมีข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในการจัดการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครู

คำสำคัญ: คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู วิชาชีพครู

คำนำ

ครู คือ บุคลากรที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ คุณภาพของครูจึงเป็นตัวชี้วัดคุณภาพทางการศึกษา ปัจจุบันมีการยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศให้ก้าวไกล ดังแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี กับการบูรณาการสู่แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษา จังหวัด เป้าหมายที่ 6 และ 7 กล่าวถึงระบบการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์ ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาให้ได้มาตรฐานระดับสากล (สำนักงานเลขานุการสภาพักราชการศึกษา, 2560) ทั้งนี้ครุสภากได้กำหนดสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมายที่ถูกต้อง การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การบริการจัดการในห้องเรียนตลอดจนการวัดและการประเมินผลการศึกษา การวิจัยทางการศึกษาร่วมถึง มีสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา รวมถึงมีความรู้เรื่องจิตวิทยาสำหรับครูและความรู้เรื่องความเป็นครูเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขานุการครุสภาก, 2556) นอกจากสาระความรู้และสมรรถนะแล้ว ครุสภากยังกำหนดสาระ

การฝึกทักษะซึ่งเป็นส่วนสำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพครู ได้แก่ การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน

การที่จะพัฒนาครูให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ตั้งกล่าวได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน การผลิตครูก็เป็นปัจจัยด้านหนึ่ง ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตครูโดยตรง ได้พัฒนาและใช้เครื่องมือผลิตครูมืออาชีพ (หลักสูตร 5 ปี) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา โดยระบุให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูในสถานศึกษาเป็นระยะเวลา 1 ปีการศึกษา (หน่วยปฏิบัติงานวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560) การฝึกปฏิบัติงานดังกล่าวถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรการผลิตครู เพราะนักศึกษาจะได้นำความรู้ภาคทฤษฎีไปบูรณาการสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน ตามบริบทต่างๆ ของสถานศึกษา อีกทั้งยังได้เรียนรู้เทคนิควิธีการ ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการฝึกปฏิบัติงานด้านต่างๆ นอกเหนือจากภาระงานสอน จึงเป็นการช่วยให้นักศึกษาครูได้ค้นหาตัวตนด้านความเป็นครู และยังเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

ปัจจุบันการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูของคณะศึกษาศาสตร์ ประสบปัญหาหลายด้าน เนื่องด้วยจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภายในองค์กร ได้แก่ หน่วยงานที่บริหารจัดการนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู อาจารย์

นิเทศก์ และหน่วยงานภายนอก ได้แก่ โรงเรียนแหล่งฝึกที่นักศึกษาต้องไปฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร และครูพี่เลี้ยง ตลอดจนบุคลากรฝ่ายต่างๆ ในสถานศึกษานั้นๆ ที่สำคัญที่สุดคือ ตัวนักศึกษาปฏิบัติวิชาชีพครูเองว่า มีความพร้อมด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (บรรยายบรรณของวิชาชีพ) และแบบแผนพุทธิกรรมตามบรรยายบรรณวิชาชีพ (สำนักงานเลขานุการครุสภาก, 2556) เพื่อให้การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูประสบความสำเร็จ

คณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์นิเทศก์ จึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู รวมถึงศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชียงใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์พัฒนาหลักสูตรการผลิตครูให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนแหล่งฝึก 18 คน ซึ่งเป็นตัวแทนโรงเรียน 4 กลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 3 แห่ง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 5 แห่ง โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 7 แห่ง และโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 3 แห่ง ครูพี่เลี้ยงจากโรงเรียนแหล่งฝึกทั้ง 18 แห่ง จำนวน 191 คน อาจารย์นิเทศก์จาก 15 สาขาวิชานิเทศก์ จำนวน 43 คน ได้แจกแบบสอบถามและได้รับคืน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 48.84 นักศึกษาทุกสาขาวิชาที่ปฏิบัติงานวิชาชีพครู ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 242 คน ได้แจกแบบสอบถาม และได้รับคืน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 81.02 และตัวแทนนักศึกษาจาก 15 สาขาวิชา จำนวน 22 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 474 คน ซึ่งมีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2557

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชนิด คือ 1. แบบสัมภาษณ์กลุ่ม และ 2. แบบสอบถาม

1. แบบสัมภาษณ์กลุ่ม 1.1 สำหรับผู้บริหารโรงเรียนแหล่งฝึก และครูพี่เลี้ยงซึ่งสามารถเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อนักศึกษา ความรู้ความสามารถตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษา ตามมาตรฐานของครุสภาก และบทบาทของนักศึกษาที่นักเรียนจากการสอน 1.2 สำหรับตัวแทนนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู ซึ่งสามารถเกี่ยวกับปัญหาที่พิเคราะห์ว่าการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู

2. แบบสอบถาม สำหรับอาจารย์นิเทศก์ เป็นแบบสอบถามเลือกตอบเกี่ยวกับปัญหาของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู สำหรับนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู เป็นแบบสอบถามเลือกตอบและแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งสามารถเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ตามเกณฑ์มาตรฐานของครุสภาก เทียบเกณฑ์ระดับความคิดเห็นดังนี้ 4.00 – 5.00 มากที่สุด 3.00 – 3.99 มาก 2.00 – 2.99 ปานกลาง 1.00 – 1.99 น้อย และ 0.00 – 0.99 น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สำหรับการ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) จากข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถาม

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ดังแสดงในตารางที่ 1 นักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครูมีความเห็นว่า การมีความรัก ความเมตตา มีความปราณາดีต่อผู้เรียน และมีจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมถึง มีความสามารถในการจัดแผนการเรียนรู้

เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครุ ในระดับมากที่สุด สำหรับคุณลักษณะด้านการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร และการจัดทำหลักสูตรรวมทั้งการวิเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารและครุพี่เลี้ยง กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า นักศึกษาปฎิบัติงานวิชาชีพครุต้องมีความรู้และสมรรถนะในด้านการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียน การสอน ทั้งนี้ตัวนักศึกษาเองควรใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างเนื่องมีความรักและเมตตา ประณานาดีต่อผู้เรียน ที่สำคัญมีความศรัทธาในวิชาชีพ และยึดหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครุเป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติงาน ทั้งนี้คุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ระบุในมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพประกาศโดยสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการคุรุสภา ทั้งนี้ผู้บริหารได้ให้หัศنةเพิ่มเติมโดยให้ความสำคัญเรื่องจิตอาสาเป็นอันดับแรก ซึ่งต้องการนักศึกษาที่มีลักษณะอาสาตโนถ哉ในการทำงานมากกว่าที่ได้รับมอบหมายงาน

2. ผลการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานวิชาชีพครุ ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาชีพครุ ดังแสดงในตารางที่ 2 อาจารย์นิเทศก์มีความคิดเห็นว่า การประชุม สัมมนาจะช่วยอาจารย์นิเทศก์กับครุพี่เลี้ยง รวมถึงการดูแลและการนิเทศนักศึกษาของครุพี่เลี้ยง พบว่าเป็นประเด็นปัญหามากที่สุดถึงร้อยละ 95.24 สำหรับการประชาสัมพันธ์การรับนักศึกษาปฎิบัติงานวิชาชีพครุนั้น อาจารย์นิเทศก์ร้อยละ 85.72 พบร่วมเป็น

ประเด็นปัญหาที่รองลงมา สำหรับช่วงเวลาการรับสมัคร การปฏิบัติงานวิชาชีพครุนั้น อาจารย์นิเทศส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.24) ให้ความเห็นว่าไม่ได้เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหาร ครุพี่เลี้ยง มีประเด็นสำคัญที่ว่า การจัดแผนการเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกันและขาดการประสานงานระหว่างอาจารย์นิเทศก์และครุพี่เลี้ยง สำหรับข้อมูลจากตัวแทนนักศึกษาปฎิบัติงานวิชาชีพครุ พบว่าครุพี่เลี้ยงมักไม่มีเวลาในการนักศึกษา จึงมักไม่ได้คำแนะนำและตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ไม่บันทึกการนิเทศ ซึ่งส่งผลให้ภาระงานสอนของนักศึกษาบางคนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และผลการประเมินนักศึกษาปฎิบัติงานวิชาชีพครุไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งครุพี่เลี้ยงเองได้ชี้แจงโดยให้เหตุผลว่า มีภาระงานที่มากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาที่จะดูแลและนิเทศนักศึกษาให้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. ผลการศึกษาแนวทาง ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครุของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แนวทางในการแก้ปัญหา ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครุของนักศึกษา พบว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงเรียน ควรมีข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครุด้านภาระงานสอน และภาระงานที่นักศึกษาต้องการสอนของนักศึกษา บทบาทหน้าที่ของครุพี่เลี้ยง และความร่วมมือในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานวิชาชีพครุ

Table 1 Mean Scores and Standard Deviation of the desirable characteristics of student teachers' attitude scale (N = 22)

	The desirable characteristics	\bar{x}	SD	Meaning
1.	Ability to communicate in Thai language	4.36	0.60	strongly agree
2.	Ability to communicate in English language	3.31	0.81	agree
3.	Ability to use basic computer to support learning and teaching	4.21	0.73	strongly agree
4.	Ability to analyze curriculum	3.79	0.66	agree
5.	Ability to improve and develop curriculum	3.60	0.70	agree
6.	Ability to evaluate curriculum	3.63	0.69	agree
7.	Ability to organize curriculum	3.45	0.83	agree
8.	Ability to organize lesson plans	4.45	0.63	strongly agree
9.	Ability to design appropriate lesson plans for learners	4.33	0.62	strongly agree
10.	Ability to use media to enhance learning in the learners	4.32	0.59	strongly agree
11.	Ability to develop instruction media to enhance learning in the learners	4.24	0.64	strongly agree
12.	Ability to organize activities to enhance learning in the learners	4.31	0.60	strongly agree
13.	Ability to facilitate learners to learn and improve school performance	4.24	0.63	strongly agree
14.	Ability to advise and support the learners to improve quality of life	4.23	0.67	strongly agree
15.	Ability to promote skill and interest of the learners	4.01	0.57	strongly agree
16.	Ability to measure and evaluate learners' ability	4.13	0.66	strongly agree
17.	Ability to implement an evaluation to improve lesson plans and curriculum	4.03	0.64	strongly agree
18.	Being leadership	4.10	0.65	strongly agree
19.	Ability to manage classroom	4.18	0.64	strongly agree
20.	Ability to communicate effectively	4.19	0.55	strongly agree
21.	Ability to integrate innovation to manage a classroom	4.05	0.65	strongly agree
22.	Ability to conduct research to improve learning and teaching including improve learners' potential	4.07	0.66	strongly agree
23.	Ability to utilize research in learning and teaching	4.09	0.67	strongly agree
24.	Ability to select innovation to enhance well-learning in learners	4.16	0.61	strongly agree
25.	Ability to design innovation to enhance well-learning in learners	4.13	0.60	strongly agree
26.	Ability to develop and improve innovation to enhance well-learning in learners	4.09	0.60	strongly agree
27.	Ability to develop information technology to enhance well-learning in learners	4.09	0.63	strongly agree
28.	Ability to encounter learning resources to promote learning in learners	4.15	0.61	strongly agree
29.	Being loving-kindness and goodness to learners	4.53	0.55	strongly agree
30.	Being patient and responsible	4.36	0.62	strongly agree
31.	Being a learned person	4.05	0.67	strongly agree
32.	Being of academic leadership	3.90	0.71	agree
33.	Being a visionary	4.07	0.66	strongly agree
34.	Respect in teaching profession	4.43	0.68	strongly agree
35.	Being of ethics of teaching profession	4.44	0.61	strongly agree
36.	Conducting academic projects	3.36	0.73	strongly agree
37.	Being knowledgeable	4.27	0.63	strongly agree
38.	Being moral	4.43	0.61	strongly agree
39.	Ability to teach	4.29	0.63	strongly agree
40.	Ability to think critically	4.08	0.66	strongly agree

Table 2 The percentage of problem of the practicum in teaching profession from supervisors' perspective (N = 21)

The problem of the practicum in teaching profession	problem	Not a problem	Not answer
1. Announcement of practicum in teaching	85.72	14.28	-
2. Duration of enrollment	4.76	95.24	-
3. Selecting schools for students	80.95	14.29	4.76
4. Transferring students to schools	47.62	52.38	-
5. Networking between Faculty of Education and schools	52.38	28.57	19.05
6. Meeting between Faculty and administrators at least once per semester	47.62	38.09	14.29
7. Meeting between supervisors and cooperating teachers at least once per semester	52.38	33.33	14.29
8. Travelling for supervising	33.33	66.67	-
9. The number of supervision	42.86	57.14	20.00
10. Meeting with cooperating teachers	95.24	4.76	-
11. Approaching and advising by cooperating teachers	95.24	4.76	-
12. Meeting between supervisors and faculty administrators	47.62	47.76	4.76
13. Supervision form	76.19	19.05	4.76
14. The title of seminar	71.43	19.05	9.52
15. Organizing seminar	19.05	76.19	4.76
16. Teaching evaluation form	61.90	33.33	4.77
17. Teaching evaluation	71.43	23.81	4.76

อภิรายผล

จากการศึกษาผลการวิจัยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา วิชาชีพครู ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 กล่าวว่า การศึกษาต้องพัฒนาคนไทยให้เป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข และจิตอาสาเป็นหนึ่งในข้อบ่งชี้ที่ 5 ที่ว่าด้วยการมีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานเลขานุการสภาพการศึกษา, 2556) ซึ่ง สอดคล้องกับแผนการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ที่กล่าวถึงการเปลี่ยน กระบวนการทัศน์การเรียนรู้ของบัณฑิต ซึ่งเป็นการยกระดับ คุณภาพบัณฑิตให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้บัณฑิตมีทั้งความดี ความเก่ง มี จิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2555) ทั้งนี้สถาบันผลิตครู และสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมาก ต่างตระหนักใน ความสำคัญของจิตอาสา จึงได้ศึกษาวิจัยเพื่อเป็นการ พัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ดังเช่น การศึกษาของสุนิสา และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาผล

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูและปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานคณศึกษาศาสตร์ ประกอบวิชาชีพครูและนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู ซึ่งสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู รวมถึง สาระการฝึกทักษะและ สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ตามที่ศูนย์ฯ เผยแพร่ รวมทั้งอาจารย์นิเทศ์ และนักศึกษาเองนั้น มี ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า คุณลักษณะของครูที่พึง ประสงค์ ควรสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพตามที่ครุ สภากำหนดซึ่งว่าด้วยสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ ประกอบวิชาชีพครู รวมถึง สาระการฝึกทักษะและ สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ตามที่ศูนย์ฯ เผยแพร่ ซึ่งสมรรถนะข้างต้นเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ ประกอบวิชาชีพครูและนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู พึงมี นอกเหนือจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว จิตอาสา

เป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา วิชาชีพครู ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 กล่าวว่า การศึกษาต้องพัฒนาคนไทยให้เป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข และจิตอาสาเป็นหนึ่งในข้อบ่งชี้ที่ 5 ที่ว่าด้วยการมีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานเลขานุการสภาพการศึกษา, 2556) ซึ่ง สอดคล้องกับแผนการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ที่กล่าวถึงการเปลี่ยน กระบวนการทัศน์การเรียนรู้ของบัณฑิต ซึ่งเป็นการยกระดับ คุณภาพบัณฑิตให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้บัณฑิตมีทั้งความดี ความเก่ง มี จิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2555) ทั้งนี้สถาบันผลิตครู และสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมาก ต่างตระหนักใน ความสำคัญของจิตอาสา จึงได้ศึกษาวิจัยเพื่อเป็นการ พัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ดังเช่น การศึกษาของสุนิสา และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาผล

ของโปรแกรมการพัฒนาจิตอาสาตามแนวคิดการเรียนรู้จากการให้บริการสังคมของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีจิตอาสาหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อน การเข้าโปรแกรม และเมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมมีจิตอาสาหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งพบว่าคะแนนพุทธิกรรมการมีจิตอาสาของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองไม่มีความแตกต่างกัน (พระรา, 2559) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพื้นฐานของนักเรียน เช่น การเลี้ยงดูภายในครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อเจตคติส่วนบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษา

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวแล้ว ด้วยวิชาชีพครูจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งการเป็นแบบอย่างที่ดีได้นั้นต้องอาศัยเวลาในการหล่อหลอม ด้วยจิตที่มีความมุ่งมั่นอดทน ครูที่มีจิตสำนึกในความเป็นครูของตนนั้นจัด

ได้ว่ามีจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งทำให้ครูมีการพัฒนา ทั้งทางด้านความคิดและทักษะในการสอน มีศีลธรรม คุณธรรม มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพครู และมองนักเรียนว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีศักยภาพในการพัฒนา (วัลนิกา, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องวิทย์ (2559) ที่กล่าวว่าครูที่ดีจะทำหน้าที่เป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตวิญญาณที่จะพัฒนาศิษย์อย่างรอบด้าน เพื่อให้ศิษย์เป็นคนดี คนเก่งและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจิตวิญญาณความเป็นครูจึงเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู ที่พึงมีเพื่อนำไปสู่การเป็นครูมืออาชีพในอนาคต ในการสร้างเสริมศักยภาพและขีดความสามารถของบุคคลเพื่อเป็นการพัฒนาความเป็นมืออาชีพนั้น ระบบพี่เลี้ยงมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้ครูใหม่ร่วมทั้งนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครูที่ไม่คุ้นเคยกับการจัดการเรียนการสอน วัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมการทำงาน ได้ทราบถึงแนวทางการการปฏิบัติงานและการวางแผนตัวที่

เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ (ปริวิทย์และทิพย์รัตน์, 2560) เพื่อให้บรรลุถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพของครุสภาก

การบริหารจัดการกระบวนการวิชาปฏิบัติงานวิชาชีพครู และ คุณลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูของนักศึกษา ทั้งนี้การทำความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและฝึก กับทางคณบัญชาศึกษาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู เป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้จากการศึกษา โดยแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของสุพรทิพย์ และคณะ (2558) โดยการนำกิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กระบวนการตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูของนักศึกษา คณบัญชาศึกษาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น มาจากการมีส่วนร่วมระหว่างสถาบันผลิตนักศึกษา โรงเรียนและฝึก และนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่าจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาถูกปลูกกระตุ้น นักศึกษามีความตระหนักรู้ในบทบาทและหน้าที่ของการเป็นครู นอกจากนี้ นักศึกษาประเมินตนเองว่ามีความพร้อมในการฝึกประสบการณ์มากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ดังจะเห็นได้ว่าในการจัดประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงาน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและฝึก และสถาบันผลิตนักศึกษาแล้วนั้น ความคิดเห็นของนักศึกษา เป็นส่วนสำคัญหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิชฐานและสุรพันธ์ (2558) ที่ได้ศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้านการสอน คณบัญชาศึกษาสตร์ อุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวได้มาจากการมีส่วนร่วมของอาจารย์นิเทศน์นักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ศิษย์เก่า และนักเรียนที่ได้เรียนกับนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพบรรลุวัตถุประสงค์ ความมุ่งมั่นที่ตั้งใจไว้ ให้กับทั้งอาจารย์นิเทศน์และนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครูก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึกประสบการณ์ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในด้าน

กฎเกณฑ์การปฏิบัติ รวมถึงรูปแบบ กระบวนการที่ใช้ใน การฝึกปฏิบัติงาน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ปฏิบัติงานในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครุนั้น สามารถ ส่งเสริมและพัฒนาให้การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครุเป็นไป ตามเป้าหมายของการจัดกระบวนการรายวิชาปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้พัฒนา_nักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน วิชาชีพครุ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ควร มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานของ ครุศาสตร์ ด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของ วิชาชีพ รวมถึงมีจิตอาสาเป็นสำคัญ ทั้งนี้การบริหาร จัดกระบวนการวิชาชีพปฏิบัติงานวิชาชีพครุ รวมถึง คุณลักษณะของนักศึกษา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการ ปฏิบัติงานของนักศึกษา รวมถึงส่งผลต่อการนิเทศทั้งใน ส่วนของอาจารย์นิเทศก์ และครุพี่เลี้ยง ดังนั้นการทำ ข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อชี้แจง และทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างโรงเรียนแหล่งฝึก และสถาบันผลิตนักศึกษาโดยมีนักศึกษาปฏิบัติงาน วิชาชีพครุเป็นส่วนร่วม จะเป็นแนวทางหนึ่งในการ แก้ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนในกระบวนการวิชา ปฏิบัติงานวิชาชีพครุ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความ เป็นครุให้นักศึกษา และเป็นการเตรียมความพร้อม สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพครุต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชนิชฐา หินอ่อน และสุพันธ์ ตันตีวงศ์. 2558. ปัญหา และแนวทางการฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้าน การสอน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระ นครเหนือ. วารสารวิชาการครุศาสตร์ อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ 6(1): 159-167.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2560. คู่มือ การปฏิบัติการวิชาชีพครุ. เอกสาร ประกอบการเรียนการสอน. คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 16 หน้า.

บริวิทย์ ไวยาชีวะ และทิพย์รัตน์ นพฤทธิ์. 2560.

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลของอาจารย์พี่ เลี้ยงอาจารย์ใหม่: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา. วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต 5(1): 107-117

พระราช เอกพรประสีทธิ์. 2559. ผลการใช้รูปแบบ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. วารสารวิชาการวิจัยและวิทยาการปั้นญา 14(1): 87-99.

เรืองวิทย์ นนทกาน. 2559. คุณลักษณะของครุพี่เลี้ยง ประทับใจ: ต้นแบบของครุดี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยفارอีสเทอร์น 10(2): 142-153. วัฒนิกา ฉลากบาง. 2559. จิตวิญญาณความเป็นครุ: คุณลักษณะสำคัญของครุมืออาชีพ. วารสาร มหาวิทยาลัยนครพนม 6(2): 123-128.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2555. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559).
(ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล:
http://www.mua.go.th/users/bpp/developplan/download/higher_edu_plan/PlanHEdu11_2555-2559.pdf
(20 มิถุนายน 2560)

สำนักงานเลขานุการครุศาสตร์. 2556. มาตรฐานวิชาชีพ ครุ. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล:
www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=136&tid=3&pid=6 (20 มิถุนายน 2560).

สำนักงานเลขานุการสถาการศึกษา. 2560. แผนการ ศึกษาแห่งชาติ 20 ปี กับการบูรณาการสู่แผน ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาจังหวัด. เอกสาร ประกอบการประชุม. กรุงเทพฯ. 42 หน้า. สุนิสา ทรงอยู่ วิชุดา กิจกรรม และอรพินทร์ ชูชุม.

2560. ผลงานโปรแกรมพัฒนาจิตอาสาตาม แนวคิดการเรียนรู้จากการให้การบริการ สังคมของนักศึกษาวิชาชีพครุ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏอุดรธานี. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยอุบล 11(25): 153-163.
สุพรทิพย์ รนภัทร์ ใจติวัต อมรรัตน์ วัฒนาธร เทียม
จันทร์ พานิชย์พลินี้ชัย และปกรณ์
ประจำปี 2558. การพัฒนารูปแบบการ

จัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม
คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21. วารสาร
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 17(1):
33-48.

The Desirable Characteristics for Practicum of the Teaching Profession, and Problems in the Practicum, Faculty of Education, Chiang Mai University

***Nitida Adipattaranan, Nantciya Saengsin
and Pathumwadi Sirisawat****

Department of Curriculum, Instruction & Learning, Faculty of Education,
Chiang Mai University, Chiang Mai 50200 Thailand

*Corresponding author E-mail: Pathumwadee.s@hotmail.com

(Received: 24 June 2017; Accepted 4 October 2017)

Abstract: The purposes of this study were to 1) study the desirable characteristics of student teachers, Faculty of Education, Chiang Mai University, 2) study the state and problems of the practicum in the teaching profession and 3) study the perspective of improving practicum in the teaching profession. The sample in this study consisted of 18 administrators and 191 cooperating teachers, who were selected from 18 schools, and also included 247 student teachers, 21 supervisors and 22 students representing 15 programs. The data were collected by 1) conducting group interviews among the administrators, cooperating teachers and student representatives, and 2) using a set of questionnaires with supervisors and student teachers. The data were analyzed by content analysis, and descriptive statistics. The findings of the study showed that 1) the desirable characteristics of student teachers should follow the standards and professional experiences as stipulated by the Teachers' Council Board on Professional Standards and Ethics B.E. 2556. Importantly, schools placed emphasis on student teachers having public mind; 2) The state and problems in practicum of the teaching profession were administration and management; and 3) Memorandum of Understanding (MoU) between Faculties and schools should be concluded in order to improve the practicum of the teaching profession.

Keywords: desirable characteristics, student teachers, teacher profession

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู คณบดีศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) ศึกษาปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 18 คน และครูที่เลี้ยง จำนวน 191 คน จากโรงเรียนแหล่งฝึก 18 แห่ง นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครู จำนวน 222 คน ตัวแทนจากนักศึกษาทั้ง 15 สาขาวิชา จำนวน 22 คน และ อาจารย์นิเทศฯ จำนวน 21 คน รวมทั้งสิ้น 474 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กลุ่มสำหรับผู้บริหาร ครูที่เลี้ยงและตัวแทนนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู แบบสอบถามสำหรับอาจารย์นิเทศฯ และนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1. คุณลักษณะของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู ควรเน้นตามมาตรฐานความรู้ ประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครูของครุสภาก พ.ศ. 2556 และจิตอาสาเป็นคุณลักษณะพึงประสงค์ที่สำคัญ 2. ปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพครูพบว่า เป็นด้านการบริหารจัดการกระบวนการวิชาชีพครูของนักศึกษาพบว่า คุณลักษณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงเรียนแหล่งฝึกความรู้ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครูของนักศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาปฏิบัติงานวิชาชีพครู วิชาชีพครู

Introduction

Teachers are individuals that play an important role in the development of student learning, and are therefore an important resource of the nation. The quality of teachers is an indicator of the quality of the education system. Currently there is an effort to raise the professional level of teachers, and enhance education's contribution to the progress of the nation as laid out in the 20-year national education plan and the integration into provincial education development strategies. Objectives 6 and 7 refer to the production and development of teachers, professors, and all educators that meet the level of international standards (Office of Education Council, 2017). The Teacher's Council of Thailand has established standards for knowledge and performance for people involved in the educational professions in order to ensure that teachers are sufficiently informed and capable in using language to accurately

communicate meaning, develop curricula, manage learning, manage classrooms, as well as measuring and evaluating educational activities. Additionally, there must be educational research, performance in technology and educational innovation and knowledge of the psychology and meaning of being a teacher (Office of the Higher Education Commission, 2012). In addition to knowledge and performance, the Teacher's Council of Thailand has defined standards for training, an important element of the teaching profession, including practicum for student teachers.

The development of quality teachers who meet these standards depends upon many factors. The production of teachers is one of these factors, and the Faculty of Education of Chiang Mai University is one unit directly responsible for producing teachers (5-year curriculum) since 2004. Students must do teacher training in an educational institution for one academic year (Faculty of Education,

Chiang Mai University, 2017). This training is considered to be at the heart of the curriculum to produce teachers, because students can take their theoretical knowledge and integrate it into practice in actual learning settings, according to the various context of the educational institution. Moreover, they can learn techniques and methods that link with various areas of practice outside of their teaching duties. This helps student teachers find themselves as teachers, and reinforces good attitudes towards the teaching profession.

Currently, the teacher training activities of the Faculty of Education faces problems on several fronts. The faculty must rely on cooperation from within the institution, such as the unit that manages student teacher training, supervising professors, as well as external institutions including the organizations where students want to conduct their training. This means interacting with a range of actors, from administrators and teacher mentors, to other individuals in the educational organization. The most important thing is whether the students themselves have been prepared and possess the desirable characteristics according to the principles of the teaching profession, standards of professional practice and standards individual behavior (professional ethics). Plans for practice according to professional ethics (Office of the Secretary of the Teachers' Council of Thailand, 2013) are also needed to ensure that the teacher training are successful.

As supervising professors, the research team is interested in studying the desirable characteristics of student teachers in practical

training. We are also interested in studying the problems with student teacher practicum and approaches to their solution in the Faculty of Education at Chiang Mai University. The data and analysis will be used in the development of curricula that meet quality standards.

Materials and Methods

Population used in the research

The target population in this research was 18 managers in the training schools, which representative schools of 4 groups in Chiang Mai province: 3 schools of especially large size, 5 schools of large size, 7 schools of medium size, and 3 schools of small size

Mentor teachers in 18 training schools, amounting to 191 people

Advisor professors from 15 departments, amounting to 43 people Questionnaires were distributed and received back from 21 people, or 48.84%. Students in all fields doing professional practicum in the second semester of academic year 2012, amounting to 242 people. Questionnaires were distributed and received back from 222 people, or 81.02%. Student representatives from 15 fields, amounting to 22 people. The total sample size of the population was 474 people. The research was carried out over the period of February 2013 to March 2014.

Tools used in the research and data collection and synthesis

Two tools were used in the research: (1) group interviews and (2) questionnaires.

1. Group interviews

1.1 Administrators of training schools and mentor teachers were asked about their expectation of students, knowledge and skills, as well as desirable characteristics of students according to the Teachers' Council standards, and the role of students outside of teaching.

1.2 Representatives of students doing professional practicum were asked about the problems they experienced during their practicum.

2. Questionnaires for advisor professors were multiple choice questions about the practicum training. Students conducting the practicum answered multiple choice questions about desirable characteristics of students in the practicum, according to the Teacher's Council standards. The evaluation scale was defined as follows: 4.00-5.00 highest, 3.00-3.99 high, 2.00-2.99 average, 1.00-1.99 low and 0.00-0.99 lowest.

Data analysis

Qualitative data was conducted on information obtained in group interviews, and employed content analysis. Quantitative data analysis applied descriptive statistics to the data obtained in the questionnaires.

Results

1. Results of study on desirable characteristics of practicum students

Desirable characteristics of student teachers are shown in Table 1. The student teachers thought that the highest desirable characteristics were having loving kindness and goodness to learners, having ethics of the teaching profession and ability to organize

lesson plans. They thought that the ability to communicate in English, ability to organize curriculum and ability to analyze, improve and develop curriculum had high importance.

In the group interviews, it was found that the administrators and mentor teachers had the same opinions. They agreed that student teachers should have knowledge and ability to communicate in both Thai and foreign languages, as well as using technology appropriately to support learning and teaching. The student teachers themselves want to know and develop themselves because they have loving kindness and goodness towards learners. It was found that having respect for the teaching profession and having ethics of the teaching profession were important approaches. These are in line with the desirable characteristics that are identified in the standards for professional knowledge and experience of the Office of the Secretary of the Teachers' Council. Administrators also offered the opinion that having the spirit of voluntarism was of the highest importance, which indicates their belief that the students should be proactive in doing their jobs, rather than simply waiting to be assigned work.

2. Results of study on problems in practicum of students in the Faculty of Education, Chiang Mai University

Problems encountered in the implementation of practicum are shown in Table 2. Supervising professors felt that meetings between the supervisors and mentor teachers, and advising of students by mentor teachers were of the highest importance, at 95.24 each.

The next most important issue was announcing practicum in teaching, at 85.72. Supervising professors felt that the period of accepting applications for student teachers was not an important factor (95.42%) in the practicum.

The interviews with administrators and mentor teachers found important issues to be organizing teaching plans, implementing activities according to plans and the lack of coordination between supervising professors and mentor teachers. Information obtained from the representatives of the student teachers indicated that mentor teachers often did not have time to advise the students, they were often not able to get advice and received feedback on lesson plans and did not get records of the advice. This affected the teaching duties of the students, making their performance lower than the established levels. Evaluation of

the student teachers often did not go in the same direction. Mentor teachers indicated that their duties are too heavy and they did not have the time to watch and advise the student teachers fully.

3. Results of study on approaches and recommendations for development of practicum of students in the Faculty of Education, Chiang Mai University

With regards to solutions and recommendations for developing student teachers' practicum, it was found that the Faculty of Education and the collaborating schools should conclude a written agreement about the development of practicum for teaching and work outside of teaching, the role of the mentor teachers and cooperation for solving problems that arise during the practicum.

Table 1. Mean Scores and Standard Deviation of the desirable characteristics of student teachers' attitude scale (N = 22)

	The desirable characteristics	\bar{x}	SD	Meaning
1.	Ability to communicate in Thai language	4.36	0.60	strongly agree
2.	Ability to communicate in English language	3.31	0.81	agree
3.	Ability to use basic computer to support learning and teaching	4.21	0.73	strongly agree
4.	Ability to analyze curriculum	3.79	0.66	agree
5.	Ability to improve and develop curriculum	3.60	0.70	agree
6.	Ability to evaluate curriculum	3.63	0.69	agree
7.	Ability to organize curriculum	3.45	0.83	agree
8.	Ability to organize lesson plans	4.45	0.63	strongly agree
9.	Ability to design appropriate lesson plans for learners	4.33	0.62	strongly agree
10.	Ability to use media to enhance learning in the learners	4.32	0.59	strongly agree
11.	Ability to develop instruction media to enhance learning in the learners	4.24	0.64	strongly agree
12.	Ability to organize activities to enhance learning in the learners	4.31	0.60	strongly agree
13.	Ability to facilitate learners to learn and improve school performance	4.24	0.63	strongly agree
14.	Ability to advise and support the learners to improve quality of life	4.23	0.67	strongly agree
15.	Ability to promote skill and interest of the learners	4.01	0.57	strongly agree

	The desirable characteristics	\bar{x}	SD	Meaning
16.	Ability to measure and evaluate learners' ability	4.13	0.66	strongly agree

Table 1. (Continued)

	The desirable characteristics	\bar{x}	SD	Meaning
17.	Ability to implement an evaluation to improve lesson plans and curriculum	4.03	0.64	strongly agree
18.	Being leadership	4.10	0.65	strongly agree
19.	Ability to manage classroom	4.18	0.64	strongly agree
20.	Ability to communicate effectively	4.19	0.55	strongly agree
21.	Ability to integrate innovation to manage a classroom	4.05	0.65	strongly agree
22.	Ability to conduct research to improve learning and teaching including improve learners' potential	4.07	0.66	strongly agree
23.	Ability to utilize research in learning and teaching	4.09	0.67	strongly agree
24.	Ability to select innovation to enhance well-learning in learners	4.16	0.61	strongly agree
25.	Ability to design innovation to enhance well-learning in learners	4.13	0.60	strongly agree
26.	Ability to develop and improve innovation to enhance well-learning in learners	4.09	0.60	strongly agree
27.	Ability to develop information technology to enhance well-learning in learners	4.09	0.63	strongly agree
28.	Ability to encounter learning resources to promote learning in learners	4.15	0.61	strongly agree
29.	Being loving-kindness and goodness to learners	4.53	0.55	strongly agree
30.	Being patient and responsible	4.36	0.62	strongly agree
31.	Being a learned person	4.05	0.67	strongly agree
32.	Being of academic leadership	3.90	0.71	agree
33.	Being a visionary	4.07	0.66	strongly agree
34.	Respect in teaching profession	4.43	0.68	strongly agree
35.	Being of ethics of teaching profession	4.44	0.61	strongly agree
36.	Conducting academic projects	3.36	0.73	strongly agree
37.	Being knowledgeable	4.27	0.63	strongly agree
38.	Being moral	4.43	0.61	strongly agree
39.	Ability to teach	4.29	0.63	strongly agree
40.	Ability to think critically	4.08	0.66	strongly agree

Table 2 The percentage of problem of the practicum in teaching profession from supervisors' perspective (N = 21)

The problem of the practicum in teaching profession	Problem	Not a problem	Not answer
1. Announcement of practicum in teaching	85.72	14.28	-
2. Duration of enrollment	4.76	95.24	-
3. Selecting schools for students	80.95	14.29	4.76
4. Transferring students to schools	47.62	52.38	-
5. Networking between Faculty of Education and schools	52.38	28.57	19.05
6. Meeting between Faculty and administrators at least once per semester	47.62	38.09	14.29
7. Meeting between supervisors and cooperating teachers at least once per semester	52.38	33.33	14.29
8. Travelling for supervising	33.33	66.67	-
9. The number of supervision	42.86	57.14	20.00
10. Meeting with cooperating teachers	95.24	4.76	-
11. Approaching and advising by cooperating teachers	95.24	4.76	-
12. Meeting between supervisors and faculty administrators	47.62	47.76	4.76
13. Supervision form	76.19	19.05	4.76
14. The title of seminar	71.43	19.05	9.52
15. Organizing seminar	19.05	76.19	4.76
16. Teaching evaluation form	61.90	33.33	4.77
17. Teaching evaluation	71.43	23.81	4.76

Discussion

From the research on desirable characteristics and problems during practicum, the research team has identified the following issues for discussion.

Administrators, mentor teachers, supervising professors and students all shared the opinion that the desirable characteristics of teachers should be in line with standards established by the Teachers' Council regarding professional knowledge, skills, training and

experience (Office of the Teachers' Council, 2013). The abilities above are the important characteristics for those involved in the teaching profession and students in practicum. In addition to these characteristics, the spirit of voluntarism is a desirable characteristic for student teachers. According to national educational standards, Standard 1 states that education should develop Thai people so that they are skillful, good and happy. Spirit of voluntarism is the fifth indicator of virtue and responsibility towards society (Office of the Secretary of the Education Council,

2013). This is in line with the 11th Plan for the Development of Higher Education 2012-2016 which mentions changing the learning processes for graduate student. This is an effort to raise the quality of graduate students so that they achieve the framework of standards for higher education, so that they are good, skillful, have the spirit of volunteerism and sense of responsibility towards society (Office of the Higher Education Committee, 2012). Most institutions producing teachers and involved in higher education have different considerations of the spirit of volunteerism. Because of this, the spirit of volunteerism among student teachers was taken up in the study. The research of Throngyu *et al.* (2017) examined the results of a program to develop the spirit of volunteerism in learning from practicum students' provision of social services at Udon Thani Rajabhat University. The research found that students had a higher spirit of volunteerism after they participated in the program. Similarly, students that participated had a spirit of volunteerism than those who did not, at a statistically relevance level. This contradicts the research of Rajamangala University of Technology Phra Nakhon on enhancing spirit of volunteerism through engagement in activities, which found the spirit of volunteerism to be the same before and after participation in activities (Ekpornprasit, 2016).

Moreover, teachers must be good models for their students, the desirable qualities are part of being a model. This depends upon the formative period, where focus and patience are critical. Teachers who have a high awareness of

their role as a teacher helps teachers develop their ideas and skills in teaching, with morals, virtue, pride in the teaching profession, view of students' value as human beings and potential for development (Chalakbang, 2016). This agrees with the work of Nontaka (2016), who stated that teachers that are going to be leaders and role models have the spiritual desire to develop their students in a holistic fashion, encouraging them to be good people, skillful people and capable of leading happy lives. The spirit of being a teacher is thus another important characteristic that should be developed so that they can bring this to their work as a professional in the field of education. The mentor teacher system is extremely important for enhancing professional capacities of individual students, as it helps new teachers and student teachers, who are not experienced in managing learning processes and not familiar with the institutional culture or work environment, get insight into the approaches for implementing their work and understand the position of their own duties (Vitayacheeva and Noparit, 2017). This will help achieve the standards for desirable characteristics of professional teachers as set out by the Teachers' Council.

The management of practicum for student teachers is also a key issue that is linked with the development of desirable characteristics in each individual. Cooperation between the collaborating schools and the Faculty of Education at Chiang Mai University is established to provide learning that is in line with and appropriate for a practicum program. It is

also a framework for solving problems, which is addressed in the research of Thanaphatchottiwat (2016). The spirit of being a teacher was promoted through the use of educational psychology concepts to enhance teacher characteristics among students in the Faculty of Education at Naresuan University. The format for providing professional experience was derived from the participation of the institutions producing teachers, the training institutions and the students. The results found that the students spirit of being a teacher was stimulated, with enhanced awareness of their role and responsibilities as teachers. Additionally, students assessed themselves as having more preparedness in their training experience as compared to before they participated in the project. Here we can see that training activities that involve participation of the training institution and the teacher production institution, the ideas and opinions of the students are important. This is supported by the research of Hinon and Tansriwong (2015), which studied problems and approaches for developing professional practical training experiences for teaching in the Faculty of Industrial Pedagogy at Rajamangala University of Technology Phra Nakhon. These recommendations emerged from the participation of supervising professors, old students and students who had studied with practicum students. It is necessary to have sufficient preparation with supervising professors and practicum students beforehand, in order that the activities achieve their goals. With this preparation, they enter the practical

training activity with mutual understanding of the principles and the processes to be used. Thus, the participation of student teachers in professional practical training activities can efficiently supplement their training and development according to the objectives of their practicum.

Conclusion

This research found that practicum students at the Faculty of Education Chiang Mai University should have desirable characteristics that are in line with the Teachers' Council professional and ethical standards. They should also have a spirit of voluntarism, which is important in the educational processes of the profession, as well as individual professional characteristics. These are factors that influence the performance of the students, as well as impacting upon the guidance provided by the supervising professors and mentor teachers. Conclusion of a written agreement among the training school and teacher production institution is useful in creating a common understanding. The practicum students should be involved in this, as a way of solving problems of learning in the processes of the practicum. These will enhance the teacher characteristics of the students and serve to prepare them to carry out their professional duties in the future.

References

Chalakbang, W. 2016. The Spirituality of Teachers: A Key Characteristic of Professional Teachers. Nakhon Phanom University Journal 6(2): 123-128.

Ekporprasit, P. 2016. Effects of activity model to encourage public mind among undergraduate students of King Mongkut's University of Technology Thonburi. Research Methodology & Cognitive Science 14(1): 87-99.

Faculty of Education, Chiang Mai University. 2017. Handbook for teacher training. Teaching materials. Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai. 16p.

Hinon, K. and S. Tansriwong. 2015. The problems of the practice of professional experience teaching and the solutions for future improvement faculty of technical education King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Technical Education Journal King Mongkut's University of Technology North Bangkok 6(1): 159-167.

Office of the Education Council. 2017. 20-Year National Education Plan and Integration into Provincial Education Development Strategies. Conference materials, Bangkok. 42p.

Office of the Higher Education Commission. 2012. Higher Education Development Plan No. 11 (2012-2559). (Online). Available: http://www.mua.go.th/users/bpp/developplan/download/higher_edu_plan/PlanHEdu11_2555-2559.pdf (June 20, 2017)

Nontaka, R. 2016. Features of the Teacher to the Students Impressed: Master of Teacher. The Far Eastern University Academic Review 10(2): 142-153.

Thanaphatchottiwat, S., A. Wattanatorn, T. Parnichparinchai and P. Prachanban. 2016. The Development of Teaching Professional Experience Model for Enhancing the Required Characteristics of Teacher in the 21st Century. Journal of Education, Naresuan University 17(1): 33-48.

The Teacher Council of Thailand. 2013. Teacher Professional Standards. (Online). Available: www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=136&tid=3&pid=6 (June 20, 2017)

Throngyu S., W. Kijthorntham and O. Choochom. 2017. Effect of the volunteer spirit development program based on service learning by teaching profession students of Udonthani Rajabhat University. Journal of Thonburi University 11(25): 153-163.

Vitayacheeva, P. and T. Noparit. 2017. The Interpersonal Relationships of Instructors as Mentor and New Lecturer: Learning Community of Higher Education. Journal of Community Development and Life Quality 5(1): 107-117.

Journal of Community Development and Life Quality

1. Psychological and Situational Factors Related to Life Quality Development among the Elderly in Nakhon Ratchasima Province	11
Wipada Mukda and Wanphen Kuensman	
2. Model of Ageing Society Management at Mountain Area in Shimanto City, Kochi Prefecture, Japan	33
Phetcharee Rupavijetra, Jiraporn Chompikul, Ploypailin Rupavijetra and Srijan Fuchai	
3. Lesson of Land Use Zoning from World Heritage Town of Luang Prabang to Chiang Mai's Tentative List of Future World Heritage	53
Sansanee Krajangchom, Sudarat Uttararat, Korawan Sangkakorn, Archabaramee Maneetrakulthong and Samart Suwannarat	
4. Land Use Change Possibility for Human-elephant Conflict Mitigation in Kaeng Krachan National Park	74
Vikanda Maifaey and Laemthai Arsanok	
5. Willingness to Pay for Green Areas Attributes of Users in Bangkok	96
Bussagorn Kontong, Suwanna Praneetvatakul and Narong Veeravaitaya	
6. Knowledge for Healthcare from the Local Wisdom of Thai Song Dum Community in Bandon, Uthong District, Suphanburi Province	117
Akua Kulprasutidilok and Punyapha Phollawan	
7. Fishermen and Social Capital: Community Welfare on the Andaman Coast of Thailand	141
Jirachaya Jeawkok, Wanchai Dhammasaccakarn, Kasetchai Laeheem and Utit Sangkarat	
8. Farmer's Problem and Solution Model in Thailand	163
Panissa Charutwinyo and Chutchanook Charutwinyo	
9. Knowledge and Product Development from Thai Song Dum's Native Textiles in Bandon Subdistrict, U Thong District, Suphanburi Province	188
Rujirapha Ngamsakoo and Punyapha Phollawan	
10. The Desirable Characteristics of Practicum of Teaching Profession, and Problems in the Practicum, Faculty of Education, Chiang Mai University	211
Nitida Adipattaranan Nantciya Saengsin and Pathumwadi Sirisawat	

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
โทร: 0 5394 4097 ต่อ 102 แฟกซ์: 0 5394 4097 ต่อ 103